

JULES VERNE

DÉL CSILLAGA

Fordította:
LÁNYI IMRE

TARTALOM

**ELSŐ FEJEZET
EZEK AZ ELKÉPESZTŐ FRANCIAK!**

**MÁSODIK FEJEZET
A GYÉMÁNTMEZŐKÖN**

**HARMADIK FEJEZET
EGY KIS TUDOMÁNY A JÓBARÁTSÁG
JEGYÉBEN**

**NEGYEDIK FEJEZET
A VANDERGAART-KOPJE**

**ÖTÖDIK FEJEZET
KEZDŐDIK A MUNKA**

**HATODIK FEJEZET
ÉLET A TELEPEN**

**HETEDIK FEJEZET
A BÁNYAOMLÁS**

**NYOLCADIK FEJEZET
A NAGY KÍSÉRLET**

**KILENCEDIK FEJEZET
MEGLEPETÉS**

**TIZEDIK FEJEZET
JOHN WATKINS MÉRLEGELI A
HELYZETET**

**TIZENEGYEDIK FEJEZET
DÉL CSILLAGA**

**TIZENKETTEDIK FEJEZET
ÚTRAKÉSZÜLŐDÉS**

**TIZENHARMADIK FEJEZET
TRANSVAALON KERESZTÜL**

**TIZENNEGYEDIK FEJEZET
A LIMPOPÓTÓL ÉSZAKRA**

**TIZENÖTÖDIK FEJEZET
ÖSSZEESKÜVÉS**

**TIZENHATODIK FEJEZET
ÁRULÁS**

**TIZENHETEDIK FEJEZET
AFRIKAI AKADÁLYVERSENY**

**TIZENNYOLCADIK FEJEZET
A BESZÉLŐ STRUCC**

**TIZENKILENCEDIK FEJEZET
A REJTELMES BARLANG**

**HUSZADIK FEJEZET
HAZATÉRÉS**

**HUSZONEGYEDIK FEJEZET
IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS VELENCEI
MÓDRA**

**HUSZONKETTEDIK FEJEZET
EGY ÚJFAJTA BÁNYA**

**HUSZONHARMADIK FEJEZET
A KORMÁNYZÓ DÖNTÉSE**

**HUSZONNEGYEDIK FEJEZET
CSILLAGHULLÁS**

ELSŐ FEJEZET

EZEK AZ ELKÉPESZTŐ FRANCIÁK!

- Beszéljen uram, hallgatom.

- Tisztelt uram, van szerencsém megkérni Miss Watkins kezét.

- Alice lányom kezét?...

- Igen, uram. Úgy látszik, kérésem meglepi önt. Megbocsát, de nem értem, mi rendkívülit talál benne. Huszonhat éves vagyok. Nevem Cyprien Méré. Bányamérnök vagyok, kitüntetéssel végeztem a Műszaki Főiskolát. Családom nem gazdag, de tiszteletre méltó és megbecsült. Ha kívánja, ezt Franciaország főkföldi konzulja tanúsíthatja, és bizonyítást tehet róla Pharamond Barthès barátom is, a rettenthetetlen vadász, akit ön és mindenki más ismer Griqualandban. A Tudományos Akadémia és a francia kormány megbízásából tudományos küldetésben tartózkodom itt. Auvergne vulkánikus közeteinek kémiai összetételéről írt munkámért múlt évben az Akadémia Houdart díját nyertem el. A Vaal-folyó gyémánttermő medencéjéről szóló, majdnem kész tanulmányomat bizonyára szívesen fogadja majd a tudományos világ. Ha itteni munkámat befejezem, a párizsi Bányászati Főiskola tanársegédévé neveznek ki, és már ki is béreltem lakásomat az Egyetem utca 104. számú ház harmadik emeletén. Fizetésem január elsején négyezernyolcszáz frankra emelkedik. Nem az inkák kincse, tudom, de egyéb munkákkal, szakértői díjakkal, akadémiai jutalmakkal és tudományos folyóiratokba írt cikkeim honoráriumával ez a jövedelem csaknem megkészszerződik. Igényeim szerények, ennyivel tökéletesen beérem. Uram, van szerencsém megkérni kedves lányának, Miss Watkinsnak a kezét.

Ennek a kis szónoklatnak határozott és szilárd hangjából kiérződött, hogy Cyprien Méré mindig egyenesen a célra tör, és kertelés nélkül szokott beszélni.

Arckifejezése nem hazudtolta meg ezt a benyomást. Olyan fiatalember arca volt, akit állandóan a legnehezebb tudományos kérdések foglalkoztatnak, s aki világi hiúságokra csak a leg-szigorúbban szükséges időt áldozza.

Sörteszerűre vágott gesztenyeszín haja, rövidre nyírt szőke szakáll, szürke vászon utazóruhájának egyszerű szabása, olcsó szalmakalapja, amelyet belépésekor udvariasan egy székre helyezett - jóllehet az, akihez beszélt, híven a hagyományos angolszász fesztelenséghez, fején tartotta a kalapot -, egész viselkedése komoly megfontoltságot tükrözött, aminthogy nyílt tekintete igaz szívre és tiszta lelkiismeretre vallott.

El kell még mondanunk, hogy ez a fiatal francia oly tökéletesen beszélt angolul, mintha hosszú időt töltött volna az Egyesült Királyság tősgyökeres brit megyéiben.

Mister Watkins hosszúszerű pipájából füstöt eregetve hallgatta. Fa-karosszékekben ült, kinyújtott bal lábát szalmafonatú zsámolyon nyugtatta, és egy korsó gin,¹ meg az abból félig megtöltött pohár meghitt közelségében, az ormótlan asztal sarkára könyökölt.

Watkins fehér vászonnadrágot, kék vászonkabátot, sárgás flanellinget viselt, mellény és gallér nem volt rajta. Ősz fején keményen ült a terebélyes nemezkalap, mintha rá lett volna csavarva. Kerekded arca duzzadt volt és vörös, mintha ribizkelevet fecskendeztek volna bőre alá.

¹ Eredetileg Írországból készített pálinkafajta (Ejtsd: dzsin)

Kevéssé vonzó ábrázatából, melyen szalma színű szőrzet ritkállott, nem éppen türelmet és jószágot sugározva pislákoló elő apró, szürke szempár.

Mister Watkins melegségül nyomban közöljük, hogy rettenetesen kínozza a köszvény, ezért is volt kénytelen vászonba pólyálni a bal lábát. Márpedig a köszvény - Afrika egyenlítő körüli táján éppúgy, mint másutt - nemigen lágyítja meg azoknak a természetét, akiknek ízületeit gyötri.

Ez a jelenet Mister Watkins udvarházában játszódott le, az egyenlítőtől délre, a huszonkilencedik szélességi fok és a párizsi délkörtől számított huszonkettedik keleti hosszúsági fok táján, Orange szabadállam nyugati határán, Fokföld angol gyarmattól északra Dél- vagy Angol-Holland-Afrika kellős közepén. Ezt a vidéket, melyet a nagy Kalahári-sivatag déli széle felé az Orange-folyó jobb partja határol, a régi térképek a Grinquák földjének nevezik. Néhány évtizede azonban nem ok nélkül „Diamonds-Field”, vagyis gyémántmező néven szokták emlegetni.

A diplomáciai megbeszélés színhelyeül szolgáló fogadószobába egyaránt feltűnő volt néhány bútordarab oda nem illő pompája és berendezés egyéb részeinek szegénysége. A padozat például döngölt agyag volt, viszont helyenként vastag szőnyegek és drága állatbőrök borították. A tapétát soha nem látott falon remekszép vertréz ingaóra, különféle gyártmányú értékes fegyverek és pompás keretbe foglalt angol metszetek függtek. A gyalulatlan faasztal mellett, amely még egy konyhának sem vált volna díszére, bársonypamlag terpeszkedett. Az egyenest Európából hozatott karosszékek hiába tárták karjukat Mr. Watkins felé, jobban kedvelte régi székét, melyet annakidején sajátkezűleg eszkábált. Egészen véve az értékes holmik halmaza s a bútorokon szanaszét heverő párdac-, leopárd-, zsiráf- és tigrisbőrök összevisszasága valamilyen barbár ragyogást kölcsönzött a szobának.

A mennyezet alakja szembeütően mutatta, hogy a ház nem volt emeletes, hanem mindössze egy földszintből állt. A vidék szokásának megfelelően részint deszkából, részint agyagból épült, és könnyű gerendákra fektetett, hornyolt bádoglemezek fedték.

Egyébként látni lehetett, hogy a lakás nemrégiben készült. Csak ki kellett nézni bármelyik ablakon, jobbról-balról öt-hat elhagyott építmény ötlött szembe. Egyfajta volt mind, csak különböző korú, s egyre jobban elhatalmasodó pusztulás képét mutatták. Mr. Watkins ezeket a viskókat sorban egymásután építtette, lakta és hagyta el, aszerint, ahogy vagyona növekedett. Ilyenformán mintegy szerencséjének lépcsőfokait is jelezték.

A legtávolabbi közönséges gyeptéglákból épült, és a kunyhó nevet se érdemelte meg; a következő vályogból, a harmadik deszkából, a negyedik vályogból és bádogból. Látnivaló, hogy Watkins urat üzleti sikerei fokról fokra emelkedő jómódhoz segítették.

Mindezek a többé-kevésbé dűledező épületek egy kis dombon álltak a Vaal és a Modder egybefolyásának közelében. Dél-Afrika e részében az Orange folyónak ezek a legnagyobb mellékfolyói. Délnyugat és észak felé, ameddig csak a szem ellát, szomorú, kopár síkság terül el. A Veld - ahogy errefelé hívják - száraz, terméketlen, poros, vöröses talaj, csak elvétve nő rajta ritkás fű, tüskés cserje. Erre a kopár vidékre jellemző a fák teljes hiánya. Minthogy szén sincs errefelé, s minthogy a tengerrel nehézkes és lassú az összeköttetés, nem csoda, hogy nagy hiány van tüzelőben, s hogy a lakosság háztartási célokra az állatok trágyáját kénytelen használni.

Ebben az egyhangú, majdnem siralmas pusztaságban szélesen és parttalanul hömpölyög a két folyó. Szinte érthetetlen, hogy nem árasztják el az egész lapályt.

Csak kelet felé szakítja meg a láthatárt két hegység, a Platberg és a Paardeberg zezugos gerincvonala. A hegyvonulat alján az éles szem füst- és porfellegek közt apró, fehér pontokat különböztet meg. Kunyhók, sátrak ezek, körülöttük mindenfelé élőlények nyüzsgése.

Itt, a Veldben vannak a fejtés alatt álló gyémántlelőhelyek: a Du Toit's Pan, a New Rush és a talán legdúsabban termő Vandergaart-Kopje. Ezek a különféle, felszíni fejtéssel dolgozó bányák, amelyek *dry-diggings*, vagyis száraz bánya gyűjtőnéven ismeretesek, 1870 óta mintegy négyszázmillió frank értékű gyémántot és drágakövet szolgáltatnak.

A bányák legfeljebb két-három kilométer sugarú körben helyezkednek el. Távcsővel tisztán láthatók a Watkins-farm ablakaiból, amely nem esik messzebbre tőlük négy angol mérföldnél.²

Voltaképpen a farm nem a legtalálhatóbb kifejezés erre a létesítményre, hiszen a környéken a földművelés legcsekélyebb nyomát sem lehet felfedezni. Mister Watkins, akárcsak Dél-Afrika e részének többi úgynevezett farmerei, sokkal inkább volt állattenyésztő gazda, marhagulyák, kecske- és juhnyájuk tulajdonosa, mint valóságos mezőgazdasági termelést űző birtokos.

Mr. Watkins közben még mindig nem válaszolt Cyprien udvarias, de határozott kérésére. Vagy három percnyi gondolkodás után végül mégis kivette pipáját a szájszögletéből, úgy tette ezt a kinyilatkoztatást, amelynek nyilvánvalóan édeskevése köze volt a tárgyhöz.

- Úgy vélem, az időjárás megváltozik, kedves uram! Soha nem kínzott úgy a köszvény, mint ma reggel óta.

A fiatal mérnök összeráncolta homlokát, és egy pillanatra elfordította a fejét. Erőt kellett vennie magán, hogy jelét ne adja csalódásának.

- Talán jót tenne, ha lemondana a ginivásról, Mr. Watkins! - válaszolt, s a kökorsóra mutatott, melynek tartalma Watkins ismételt támadásai következtében erősen megfogyatkozott.

- Lemondjak a ginről?! Nahát, még mit nem tanácsol nekem! fortyant fel a farmer. - Ártott a gin valaha egy becsületes embernek?... Igen, tudom, mit akar mondani!... Fejemre akarja olvasni a köszvényes londoni polgármester orvosának a receptjét! Hogy a csudába is hívták azt az orvost? Doktor Abernethy volt, gondolom. „Jól akarja érezni magát?”, kérdezte a betegétől. „Éljen napi egy shillingből és szerezz meg azt a két keze munkájával.” Szép, szép! De ha a mi vén Angliánkban valakinek ahhoz, hogy jól érezze magát, napi egy shillingből kellene megélnie, akkor mi értelme lenne a vagyonszerzésnek?... Az efféle ostobaságok nem méltók olyan okos emberhez, amilyen ön, Méré úr!... Nagyon kérem, ne is beszéljünk erről többet!... Tudja mit? Akkor inkább tüstént befekszem a koporsóba!... Bőségesen enni, jócskán inni, egy pipa jóféle dohányt elszívni, amikor kedvem tartja - egyéb örömem sincs ezen a világon, és ön azt akarná, hogy ezt is megvonjam magamtól?

- Eszem ágában sincs! - válaszolt őszintén Cyprien. - Csak figyelmeztetni akartam egy egészségügyi szabályra, amelyet magam is helyesnek tartok. De, ha nincs ellenére, hagyjuk ezt a témát, és térjünk vissza látogatásom különleges okára.

Mr. Watkins szóáradata egyszerre elapadt. Visszaesett előbbi némaságába, és aprókat pöfékelt a pipájából.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó. Fiatal lány lépett be, tálcán poharat hozott.

² Egy angol mérföld kb. 1609 méter

Csinos volt, bájosan festett a csúcsos főkötőben - ilyet viselnek a Veld vidéki gazdálányok - és egyszerű, apróvirágos vászonruhájában. Tizenkilenc-húszéves lehetett. Fehér bőre, finomszálú, szép, szőke haja, nagy, kék szeme, kedves, vidám arca egészséget, kellemet és jókedvet sugárzott.

- Jó napot, Méré úr! - szólalt meg franciául, kissé angolos kiejtéssel.

- Jó napot, Alice kisasszony! - válaszolt Cyprien Méré, aki a fiatal lány beléptekor felállt és kissé meghajtotta magát.

- Láttam, amikor megjött - mondta Miss Watkins, s kedves mosolya közben elővillantak szép fogai -, s minthogy tudom, nem szereti apám komisz ginjét, hoztam magának egy pohár narancsszörpöt. Válgék egészségére!

- Rendkívül kedves öntől, kisasszony.

- El se hinné, mit csinált ma reggel Dada, a struccom - kezdte élénken a beszélgetést Miss Watkins. - Lenyelte az elefántcsont-golyócskám, amit harisnyastoppoláshoz használok!... Igen, az elefántcsont-golyómat!... Jókorá nagy volt, hiszen ön is ismerte, Méré úr, egyenest a new-rush-i biliárdteremből hozták!... Az a falánk Dada úgy lenyelte, akár egy pirulát. Igazán előbb-utóbb sírba visz az a gonosz állat!

Miss Watkins kék szeme sarkában huncut kis fény csillogott, miközben előadta történetkáját, mosolya semmi jelét nem mutatta annak, hogy a komor jóslat, akár későn is, valóra válik. De finom női ösztönével egyszerre megérezte, hogy apja és a fiatal mérnök zavarodottan hallgat, s hogy feszélyezi őket a jelenlétével.

- Úgy sejtem, uraim, hogy terhükre vagyok - mondotta. - Kérem, ha olyan titkuk van, amit nekem nem szabad hallani, máris megyek!... Egyébként nekem sincs elvesztegetni való időm. Még egy szonátát kell betanulnom, mielőtt az ebédfőzéshez látnék! Na lám, uraim, csakugyan nincsenek ma csevegőkédvükben... Itt is hagyom önöket, csak szőjék tovább sötét terveiket!

Kifelé indult, de még visszafordult, és pajzán hangon folytatta, pedig komoly tárgyról akart beszélni:

- Méré úr, ha ki akar kérdezni az oxigénből, rendelkezék velem. Már háromszor elolvastam ezt a vegytani fejezetet, amelyet volt szíves nekem feladni, és most már tisztában vagyok a „színtelen, szagtalan, íztelen gáznemű test” mibenlétével.

Ezután Miss Watkins szép bókot vágott ki és eltűnt, mint egy könnyű meteor.

Kisvártatva egy kitűnő zongora hangjai csendültek fel a fogadószobától jó távol eső helyiségből, jelezve, hogy a fiatal lány hozzákezdett a gyakorláshoz.

- Nos, Watkins úr - szólalt meg Cyprien, akit a kedves lány megjelenése is iménti kérésére emlékeztetett (ha ugyan egyáltalán képes lett volna megfeledezni róla) -, lesz szíves válaszolni tiszteletteljes kérésemre?

Mister Watkins kivette pipáját a szájából, méltóságteljesen köpött egyet, hirtelen fölszegte fejét, és fürkésző pillantást vetett a fiatalemberre.

- Ön talán már beszélt is vele erről, Méré úr? - kérdezte.

- Miről?... Kivel?

- Arról, amit most mondott... a lányommal.

- Mit képzels rólam, Watkins úr? - méltatlankodott a fiatal mérnök olyan hévvel, hogy őszinteségét nem lehetett kétségbe vonni. - Ne feledje el, uram, én francia vagyok!... Ebből gondolhatja, sohasem engedném meg magamnak, hogy az ön beleegyezése nélkül házassági terveket pendítsek meg kedves leánya előtt.

Mister Watkins tekintete nyájasabb lett, és nyelve egyszeriben megoldódott.

- Ezt már szeretem!... Látom, hogy derék fiú! El is vártam, hogy tartózkodóan viselkedik Alice lányommal szemben! - válaszolt majdnem szívélyes hangon. - Nos, minthogy önben meg lehet bízni, adja szavát, hogy ezentúl sem fog vele beszélni erről a dolgról!

- És miért kívánja ezt, uram?

- Mert ez a házasság lehetetlen, és legjobb lesz, ha mindjárt törli is a számításaiból. Méré úr, nem kétlem, hogy ön becsületes fiatalember, tökéletes lovag, kiváló vegyész, hogy jeles tudós, sőt szép jövő előtt áll, de lányom nem lesz az öné, egyszerűen azért, mert egészen más terveim vannak vele.

- De hát mégis, Watkins úr...

- Ne erőltesse a dolgot!... Hiábavaló!... - felelt a házigazda. - Még ha angol herceg és főrend lenne, nekem akkor se felelne meg! Pedig még csak nem is angol állampolgár, és éppen most jelentette ki teljes nyíltsággal, hogy semmi vagyona sincs! Beszéljünk őszintén! Mit gondol, azért neveltem ilyennek Alice-t, azért tartottam mellette Victoria és Bloemfontaine legjobb tanítómestereit, hogy húszéves korában elküldjem Párizsba, egy Egyetem utcai ház harmadik emeletére valakivel, akinek a nyelvét sem értem?... Gondolkozzék csak, Méré úr, képzelje magát az én helyembe... Tegyük fel, hogy ön John Watkins farmer, a Vandergaart-Kopje bányatelep tulajdonosa, s én vagyok Cyprien Méré, a fokföldi küldetésben levő fiatal francia tudós. Képzelje magát ide a fogadószoba közepébe, amint ebben a karosszékben ül, gint szürcsölget, pipájából szívja a hamburgi dohányt. Elfogadhatónak tartaná-e, akár csak egy pillanatig, egyetlen másodpercig is a gondolatot, hogy hozzám adja a lányát?

- Feltétlenül, Watkins úr - válaszolt habozás nélkül Cyprien -, ha úgy vélném, hogy ön rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyek biztosítják lányom boldogságát.

- Nem lenne igaza, kedves uram, egyáltalán nem lenne igaza! - felelt Mr. Watkins. - Ha ön így tenne, nem érdemelné meg, hogy a Vandergaart-Kopje tulajdonosa legyen, sőt mi több, akkor nem is lenne öné a bánya. Azt hiszi, az csak úgy az ölembe pottyant? Azt hiszi, nem kellett hozzá értelem és szorgalom, hogy felkutassam s egyszersmind biztosítsam magamnak a tulajdonjogot?... Nos, ezt az értelmet, amelynek én abban az emlékezetes és sorsdöntő pillanatban tanújelét adtam, életem minden cselekvésében felhasználom, de kiváltképp akkor, ha leányomról van szó... Ezért megint csak azt mondom: ne számítson rá! Alice nem lesz az öné.

E diadalmas befejezés után Mr. Watkins fogta a poharát, és egy hajtásra kiitta.

A meghökkent fiatal mérnök válaszolni se tudott. Ezt látva Watkins, tovább ütötte a vasat.

- Elképesztőek maguk, franciák. Szavamra, nem riadnak vissza semmitől! Na nézd csak! Vagy három hónapja, hogy ide jött Griqualand közepébe, mintha a Holdból csöppent volna, egy derék emberhez, aki soha nem hallott önről, aki ebben a kilencven napban tízszer sem találkozott önnel! Felkeresi és így szól hozzá: „John Stapleton Watkins, önnek van egy bájos, tökéletesen jól nevelt lánya, akit mindenki a vidék gyöngyszemének mond, s aki azonfelül, ami csöppet sem megvetendő, egyedül fogja örökölni öntől két világrész leggazdagabb gyémántbányáját. Jómagam Cyprien Méré vagyok, párizsi mérnök, fizetésem négyezernyolcszáz frank... Adja tehát hozzám feleségül ezt a fiatal teremtetést, én elviszem hazámba, és ön majd

csak időről időre fog hírt kapni róla, postán vagy távírón...” Ön ezt egészen természetesnek találja?... Én bizony elképesztőnek tartom!

Cyprien elsápadt. Felállt, vette a kalapját, és távozni készült.

- Úgy van, elképesztőnek!... - ismételte a farmer. - Nem szoktam édesíteni a keserű pirulát!... Régivágású angol vagyok én, uram!... Úgy nézzen rám, hogy szegényebb voltam, mint ön most... Igen, sokkal szegényebb!... Minden mesterséget végigpróbáltam. Voltam hajósina egy kereskedelmi gőzösön, bölényvadász Dakotában, aranyásó Arizonában, marhapásztor Transvaalban... Megismertem a hőséget, a fagyot, az éhséget, a fáradtságot!... Húsz éven át arcom verejtékével kerestem meg a száraz kenyérhéjat, ami az ebédem volt. Amikor feleségül vettem Alice anyját - akinek búr szülei mellesleg mondván származásukra nézve franciák voltak,³ akárcsak ön -, kettőnknek nem volt annyija, amiből egy kecskét lehetett volna tartani. De én dolgoztam! Nem csüggedtem el! Most gazdag vagyok és élvezni akarom munkám gyümölcsét!... És mindenekelőtt meg akarom tartani a lányomat, hogy kezelje a köszvényemet és muzsikáljon nekem esténként, ha nagyon unatkozom... Ha valaha férjhez megy, itt helyben fog férjhez menni, egy honfitársához, aki gazdag, mint ő, farmer vagy bányász, mint én, és aki nem beszél olyasmit, hogy éhkoppon akar élni valahol egy harmadik emeleti lakásban, olyan országban, ahová soha a lábamat sem volt kedvem betenni. Férjhez mehet például James Hiltonhoz, vagy valamelyik másik hozzáillő fickóhoz... Kérőben nincs hiány, annyit mondhatok!... Szóval egy jóvérű angolhoz, aki nem fél egy-két pohár gintől, és szívesen elpipázgat a társaságomban!

Cyprien keze már a kilincsen volt, hogy elhagyja a szobát, amelyben fulladozott.

- Különben szent a béke köztünk - kiáltott felé Mr. Watkins. - Cseppet sem haragszom magára és mindig szívesen látom önt a házamban, mint lakómat és barátomat!... Megálljon csak, éppen vendégeket várunk vacsorára!... Van kedve velünk tartani?

- Köszönöm, nem - válaszolt fagyosan Cyprien. - Be kell fejeznem a leveleimet, hogy még ma postára adhassam.

Azzal távozott.

- Elképesztők ezek a franciák... Elképesztők!... - ismételte Mr. Watkins pipára gyújtva, a mindig kéznél levő kátrányos zsinór parázsló végével.

És lehajtott egy nagy pohár gint.

³ A búrok, vagyis a Dél-Afrikában megtelepedett hollandus parasztok nagy része azoktól a protestáns franciáktól származik, akik a nantes-i ediktum visszavonása miatt, a felújuló protestánsüldözés elől előbb Hollandiába, majd a fokföldi gyarmatokra vándoroltak.

MÁSODIK FEJEZET A GYÉMÁNTMEZŐKÖN

A fiatal mérnököt Mr. Watkins válaszában leginkább az bántotta, hogy maga is érezte: a visszautasítás kíméletlen nyersségében jó adag igazság is rejlik. Visszagondolva a történetekre, azon döbönt meg, hogy miért nem jött rá magától Watkins lehetséges ellenvetéseire, és miért kockáztatta meg, hogy kikosarazzák...

Tény azonban, hogy mindeddig nem gondolt arra a távolságra, amit a vagyon, a nemzetiségi különbség, a nevelés és a környezet teremtett közte és a fiatal lány között. Már öt vagy hat éve megszokta, hogy az ásványokat tisztán tudományos szempontból vizsgálja, és így a gyémántok sem jelentettek a szemében egyebet közönséges, a Bányászati Főiskola múzeumában kiállításra alkalmas szénmintáknál. Meg azután ő, aki Franciaországban a társadalmi ranglétra jóval magasabb fokán állt, mint a Watkins-féle emberek, egyáltalán nem tudta méltányolni a farmer dús gyémánttelepének kereskedelmi értékét. Egy pillanatig sem gondolt arra, hogy bármiféle különbség lehet a Vandergaart-Kopje tulajdonosának lánya és egy francia mérnök között. És ha ez a probléma egyáltalán felmerült volna benne, párizsi gondolkodásmódjával, mint a Műszaki Főiskola egykori növendéke, alkalmasint inkább úgy vélekedett volna, hogy ő az, aki, mint mondani szokás, „rangján alul” készül házasodni.

Mr. Watkins kíméletlen dorgatóriuma fájdalmasan ébresztette fel ábrándjaiból. Sokkal józanabb volt, semhogy ne értékelje a helytálló érveket, és sokkal becsületesebb, mint hogy felháborodjon egy döntés miatt, melynek igazságát alapjában véve maga is elismeri.

De a csapás ettől nem lett kevésbé fájdalmas, és most, hogy le kellett mondania Alice-ről, egyszeriben ráeszmélt, mennyire szívéhez nőtt a lány, nem egészen három hónap alatt.

Valóban, még három hónapja sincs, hogy ismeri Alice-t, vagyis hogy ide érkezett Griqualandba.

Mily távolinak tűnt már mindez! Láttá magát, amint rettentő hosszú utazás után, egyik féltekéről a másikra vetődve, egy forró, poros nyári napon végre célhoz ért.

Pharamond Barthès-val szállt partra, barátjával, egyetemi diáktársával, aki már harmadszor jött vadászni, puszta kedvtelésből, Dél-Afrikába.

Fokvárosban váltak el egymástól. Barthès a Bassutóföldre tartott, ahol kisebb csapatot készült toborozni néger harcosokból, hogy elkísérjék vadász-expedíciójára. Cyprien beszállt a tizen-négy lóval fogatolt nehéz járműbe, amely a Veld országútjait járó postakocsi volt, és útnak indult a Gyémántok Mezejére.

Öt-hat nagy láda - valóságos ásvány- és vegytani laboratórium, amelytől a világért sem vált volna meg -, ebből állt a fiatal tudós útipoggyásza. De a kocsi utasonként csak ötven kilogramm csomagot vett fel, kénytelen volt hát az értékes ládákat ökrös szekérre rakatni, amely a Meroving királyok szekereinek sebességével cammogott Griqualand felé.

A dilizsánc - nagy, tizenkét férőhelyes, ponyvafedeles kocsi - négy szokatlanul nagy keréken nyugodott. A négy kerék állandóan nedves volt a folyók vizétől, amelyeken a kocsi átgázolt. A kettesével befogott, és néha öszvérekkel is megerősített lovakat két, a bakon egymás mellett ülő kocsis hajtotta nagy ügyesen. Az egyik tartotta a gyeplőt, a másik pedig óriás horgász-bothoz hasonló, hosszú bambusznyelű ostorral nemcsak ösztökélte, hanem irányította is a lovakat.

Az út Beauforton, a Nieuweveld hegység lábánál fekvő csinos városkán visz keresztül. Áthalad a hegyláncon, érinti Victóriát, és végül elérkezik az Orange folyó partján fekvő Hopetownba - a Jóreménység városába -, majd onnan Kimberleybe, és a tőle csupán néhány mérföldnyire eső legfontosabb gyémántmezőkre.

Nyolc-kilenc napig tart a fárasztó és egyhangú utazás a kopár Velden keresztül. A vidék majdnem végig lehangoló, vöröslő lapály, szanaszét heverő, a morénák szétszórt hordalékára emlékeztető kövek, szürke sziklák a talaj színén, sárgás, gyér fű, kiaszott cserjék. Művelésnek, természeti szépségeknek nyoma sincs. Itt-ott nyomorúságos tanyák. Tulajdonosaik, mikor a gyarmati kormánytól megszerezték a földet, egyúttal megbízást kaptak, hogy vendégül lássák az átutazókat. A vendéglátás azonban csak a legelemibb szükségletekre szorítkozik. Ezekben a különös fogadóknak nincsenek ágyak az emberek, alom a lovak számára. Élelmiszer sincs más, mint néhány doboz konzerv, ami többször körülutazta a világot, s azt is arany súlyban kell megfizetni.

Így azután a lovakat ki kell csapni a pusztára, hogy a kövek alatt fücsomókat keresgélve szerezzék meg táplálékukat. Amikor indulásra kerül a sor, nem könnyű összerakni őket, és meglehetősen idővesztéssel jár.

És hogy ráz ez a kezdetleges alkotmány a még kezdetlegesebb utakon! Ülés nincs más, mint a kisebb poggyászarabok elhelyezésére szolgáló ládák teteje, amin a szerencsétlen utas egy végevárhatatlan héten át úgy zöcskölődik, mint a gőzkalapács. Olvasni, aludni, de még beszélgetni is lehetetlenség, viszont az utasok legtöbbször éjjel-nappal úgy füstöl, mint a gyárkémény, iszik, mint a gödény, és ehhez mérten köpköd.

Cyprien Méré válogatott társaságba csöppent, a sehonnai népség valóságos mintapéldányai közé, akik a földkerekség minden tájáról összeverődnek, mihelyt híre fut, hogy valahol arany- vagy gyémántmezőt fedeztek fel. Volt ott egy hórihorgas, kacszázó léptű nápolyi, hosszú fekete hajú, pergamensárga bőrű, sunyi tekintetű alak, aki Annibale Pantalacci néven mutatkozott be, egy Nathan nevű portugál zsidó gyémántszakértő, aki nagy lelki nyugalommal ült a helyén és filozófus szemmel nézte a világot, egy lancashire-i bányász, Thomas Steel, vörös szakállas, tagbaszakadt fickó, aki cserbenhagyta a köszönetet, hogy Griqualandban próbáljon szerencsét, egy Friedel nevű német, aki úgy beszélt, mint az órákulum, s a gyémántbányászat minden csínját-bínját ismerte, anélkül, hogy valaha is látott volna nyersgyémántot. Egy vékonyajkú jenki, aki csak a butykosával beszélgetett, s aki bizonyára kocsmát akart nyitni valamelyik bányajogositvány területén, ahol a bányászok majd otthagyják keresetük java részét, egy telepes a Hart folyó mentéről, egy Orange szabadállambeli búr, egy, a namakák földjére tartó elefántcsont-ügynök, két transvaali gyarmatos és egy kínai, akit kínaihoz illően Li-nek hívtak; ezekből állt az a legvegyesebb, legkétesebb és legzajosabb társaság, aminővel egy jóra való embernek valaha alkalma volt összeakadni.

Cyprien egy ideig azzal szórakozott, hogy arcvonásaikat és szokásaikat tanulmányozta, de csakhamar ebbe is beleunt. Még leginkább a széles jókedvében nagyokat kacagó Thomas Steel érdekelte, meg a macskaszerű, édeskés mosolyú Li. Ellenben a nápolyit, durva élceivel és akasztófavirág-képével, sehogy sem szenvedhette.

Ennek az embernek legsikeresebb tréfája két-három napon át az volt, hogy mindenféle oda nem illő tárgyat, fücsomót, káposztatorzsát, tehénfarkat, földről felszedett lócsontot aggatott a kínai hajfonatára, amelyet az, nemzeti szokás szerint, hátára vetve viselt.

Li nem jött ki a sodrából. Leszedte a copfjára akasztott tárgyakat, de egy hanggal, egy mozdulattal, egyetlen pillantással sem árulta el, hogy a tréfát olyannak tartja, amely már túlmegy a megengedett határon. Sárga arca, kis, ferdevágású szeme rendíthetetlen nyugalmat tükrözött,

mintha semmi köze nem lenne ahhoz, ami körülötte történik. Azt hitte az ember, hogy egy szót sem ért az utasok beszédéből, akik ezen a Noé bárkáján Griqualand felé haladtak. Pantalacci nem is mulasztotta el, hogy tört angolságával különféle megjegyzéseket ne fűzzön alantas bohóckodásaihoz.

- Nem gondolja-e, hogy ennek a pofának a sárgasága ragályos? - kérdezte hangosan a szomszédjától. Vagy: - Bár lenne egy ollóm, hogy levághatnám a copfját, meglátnák, milyen képet vág hozzá.

Volt min nevetni az utasoknak. Fokozta a mulatságot, hogy a búroknak kis idejükbe tellett, amíg megértették, mit is mondott a nápolyi. Így mindig csak a többiek után két-három perccel törtek ki kacagásba.

Cyprien végül is földühítette, hogy Pantalacci folyton a szegény Li rovására tréfálkozik. Meg is mondta neki, hogy nemtelennek tartja az eljárását. Pantalacci talán valami szemtelenséggel válaszolt volna, de Thomas Steel egyetlen szava elég volt, hogy bölcsen magába fojtsa hepciáskodó kedvét.

- Bizony nem szép dolog így bánni ezzel a szegény ördöggel, aki talán meg sem érti, amit mondanak neki - tette hozzá a derék fickó, restelve, hogy eddig ő is együtt nevetett a többiekkel.

Az ügy tehát ennyiben maradt. Kissé később azonban Cyprien meglepődéssel vette észre, hogy a kínai ravasz és kissé gúnyos pillantást vet rá, amiben hálálkodás is volt. Rögtön arra gondolt, hogy Li alkalmasint többet tud angolul, mint amennyit elárulni hajlandó.

A következő állomáson azonban Cyprien hasztalan próbálkozott beszélgetésbe elegyedni vele. A kínai érzéketlen és szótlan maradt. Ettől fogva ez a különös lény, mint egy megfajtásra váró talány, izgatta a fiatal mérnököt. Cyprien gyakran rajtafelejtette szemét a csupasz, sárga arcon, a keskeny szájon, amelyből hófehér fogak villantak elő, a tömpe, táglyukú orron, a széles homlokon és a ferdevágású szemeken, melyeket a kínai állandóan lesütött, hogy elrejtse gúnyos csillogásukat.

Hány éves lehetett Li? Tizenöt vagy hatvan? Nem lehetett megállapítani. Ha fogai, pillantása, koromfekete haja után ítélve fiatalnak látszott is, a homlokán, arcán, sőt a szája körül is kuszlódó ráncok már élemedett korra vallottak. Az alacsony, vézna emberke látszólag mozgékony volt, de vonásai olyan asszonyosan öregesek, hogy volt benne valami „nénikés”.

Gazdag volt-e vagy szegény? Ez is olyan kérdés, hogy nehéz lett volna rá válaszolni. Szürke vászonnadrágja, sárga selyemzubbonya, paszomántos sapkája, nemeztalpú saruja, melyet patyolatfehér harisnya fölött viselt, ugyanúgy lehetett volna egy elsőosztályú mandarin öltözeke, mint egy akármilyen egyszerű emberé. Egész málhája egy piros faládikó volt, tussal megcímezve:

*H. LI
from Canton to the Cape*

- ami annyit tesz: H. Li, Kantonból útban Fokföld felé.

A kínai egyébként rendkívül kényes volt a tisztaságra. Nem dohányzott, nem ivott mást, mint vizet, s minden pihenőállomáson módját ejtette, hogy gondosan megborotválja a fejét.

Cyprien nem tudott meg róla többet, és hamarosan le is mondott arról, hogy megfajtsa ezt az élő talányt.

Közben múltak a napok, mérföldet mérföld után hagytak maguk mögött. A lovak néha sebes iramba kaptak, máskor meg lehetetlen volt lépésből ügetésbe noszogatni őket. De lassanként véget ért az út, és egy szép nap a dilizsánc elérte Hopetownt. Még egy útszakasz, és túljutottak Kimberleyn. Aztán faházikók tűntek fel a láthatáron. Ez volt New-Rush.

Az ottani bányásztelep semmiben sem különbözött azoktól az ideiglenes városoktól, amelyek a civilizáció számára újonnan feltárt területeken mintegy varázsütésre támadnak a földből.

Deszskabódék, többnyire egész alacsonyok, akárcsak az útkövezők kunyhói Európa iparvidékein, néhány sátor, egy tucat kocsma vagy kázinó, egy biliárdterem, egy tánchelyiség, több vegyeskereskedés, ahol a legszükségesebb élelmiszerek kaphatók - ezek tűntek szembe legelőbb.

Mindenfélét árultak ezekben a boltokban: ruhát és bútort, lábbelit és üvegholmit, könyvet és lőszerszárművet, fegyvert és szövetet, seprűt és vadásztöltényt, takarókat és dohányzást, friss gyümölcsöt és gyógyszert, ekevasat és pipereszappant, körömkefét és tejkonzervet, gyorsforralót és kenyérsütő gépeket. Egyszóval volt ott minden, csak éppen vevők nem voltak. Ugyanis a telep lakói még a New-Rush-tól három-négyszáz méternyire eső bányában voltak elfoglalva.

Cyprien Méré újonnan érkezett társaival együtt sietett felkeresni a bányát, mialatt abban a viskóban, amely a „Hotel Continental” büszke cégérével ékeskedett, javában készült számukra az estebéd.

Délután hat óra körül járt az idő. A napkorongot már könnyű aranypárák lengték körül. A fiatal mérnök, mint már annyiszor, most is megfigyelte, mily roppant nagy átmérője van a napnak - úgyszintén a holdnak is - itt a déli szélességek alatt, s mindeddig nem talált kielégítő magyarázatot erre a tüneményre. Ez az átmérő látszat szerint itt legalább kétszer akkora, mint Európában.

De ennél is szokatlanabb látvány fogadta Cyprient a Kopjében, vagyis a gyémántok lelőhelyén.

Az ásás kezdetekor még alacsonyabb halom domborodott ezen a részen, a síkság egyébként végtől végig lapos volt, akárcsak szélcsendben a tenger szintje. Most azonban már hatalmas, lejtősfalú, mintegy negyven négyzetméter területű, ellipszis alakú mélyedés volt a helyén. Ez a térség nem kevesebb, mint három-négyszáz *claimet*, vagyis jogosított bányatelket foglalt magában. Ezeket a harmincegy láb széles tárokat a jogosítvánnyal bírók kedvük és képességük szerint aknázhatták ki.

A munkamenet egyébként nagyon egyszerű. Csákány és kapa segítségével fejtik a földet, amely általában kavicsos kevert vöröses homok. A föld előbb a táro szélére, majd onnét a válogatóasztalra kerül, azon áztatják, törlik, rostálják, azután a legnagyobb gondossággal átvizsgálják, nincsenek-e köztük drágakövek.

Minthogy az egyes kutatók egymástól függetlenül dolgoznak, a vajatok mélysége természetesen különböző. Van, aki több mint száz méterre leás a föld gyomrába, van, aki csak tizenöt, húsz vagy harminc méterre.

A munka és közlekedés zavartalanúsága érdekében hatósági szabályzat minden engedélyest arra kötelez, hogy a kivájt gödör egyik oldalán hét láb széles területet érintetlenül hagyjon. Ez a sáv, a szomszédos táro ugyancsak hét láb széles peremével együtt, afféle töltést vagy földsáncot alkot, amely így a talaj eredeti felszínével egy síkban húzódik. A töltésen gerendasort fektetnek keresztül, mely mindkét oldalon egy méterre kiáll és elegendő széles utat hagy, hogy két taliga ütközés nélkül elmelessen rajta.

A függőutak szilárdságát és a bányászok biztonságát azonban sajnálatosan veszélyezteti az a körülmény, hogy a jogosítványosok, ahogy lejjebb és lejjebb haladnak a munkálatokkal, fokozatosan aláássák a falat, úgyhogy végül a földtöltés, mely néha kétszerte magasabb, mint a Notre-Dame templom tornyai, fordított, fejtetőre állított piramisra emlékeztet. Könnyű átlátni, mily végzetes következményekkel járhat ez a hibás eljárás. Esős időben, vagy mikor a hőmérséklet hirtelen megváltozása repedéseket okozott a földrétegben, a közfalak nemegyszer beomlottak. De bár az ilyen balesetek eléggé gyakoriak voltak, a könnyelmű bányászokat ez sem riasztotta vissza attól, hogy bányájukat a közfal szélső határáig kiaknázzák.

Cyprien Méré, ahogy a bányához közeledett, eleinte csak taligákat látott, amelyek megrakva vagy üresen közlekedtek a függőúton. De amikor a kőbányászerű mélyedésnek a szélére ért, lent egész sereg mindenféle fajú, színű és öltözékű bányászt pillantott meg, akik nagy buzgalommal dolgoztak a tárnák mélyén. Voltak ott négerek és fehérek, európaiak és afrikaiak, mongolok és kelták; legtöbbjük csaknem teljesen meztelenül, vagy csak vászonnadrágban, flanelingben, esetleg ágyékkötővel; fejükön szalmakalap, amelyet némelyikük strucc tollal díszített.

A bányászok bőrtömlőkbe gyűjtötték a kiásott földet, s a teli tömlőket fadobra tekeredő marhabőrszíj segítségével sodronykötélen húzták a felszínre. Ott gyorsan taligába ürítették a tömlőket, majd rögtön visszacsúsztatták a bánya mélyére, onnan pedig ismét új rakománnyal vontatták fel. Ezek a vassodronyok egymást keresztezve nyúlnak le a paralellogramma alakú hasábszerű bányák mélyére és egészen sajátos jelleget adnak a *dry diggins*-nek, vagyis a felszíni fejtéses gyémántbányának, mintha valami óriási, félbemaradt pókhálónak volnának a tartószálai.

Cyprien egy darabig elnézte a nyüzsgő emberi hangyabolyt. Azután visszament New-Rush-ba, ahol éppen ebédre csengettek. Egész este mindenféle történetekkel traktálták. Csodás leletekről mesélt az egyik, koldusszegény bányászokról, akik egyetlen szem gyémántból hirtelen meggazdagodtak. Mások viszont a *pechüket* panaszolták, szidták a kapzsi ügynököket, meg a bányákban alkalmazott kaffereket, akikben nem lehet megbízni, mert ellopják a legszebb drágaköveket, s több efféle szakmai kérdést hánytorgattak. Egyébről sem esett szó, mint gyémántokról, karátokról és fontsterlingek százairól.

Eléggé ágrólszakadt népség volt együtt, és egy jókedvű „digger”-re,⁴ aki szerencsés leletének öröme nagyhangon pezsgőt rendelt, húsz csüggedt arcú bányász jutott, akik jó, ha egy pohár sört megihattak.

Olykor kézzel kézzel járt egy-egy drágakő, az asztal körül ülők méricskéltek, vizsgálgatták, becsülgették, míg végül visszakerült tulajdonosához, aki övtarsolyába dugta. Fakószürke kavics, alig valamivel fényesebb, mint egy zuhatagban meghömpölygött kovakő - ez volt a termésgyémánt. Éjszakára megteltek a kocsmák, és a vacsoránál megkezdett beszélgetések és viták még kellemesebben folytatódtak gin és konyak mellett.

Cyprien korán lefeküdt az ágyára, melyet a szállodával szomszédos sátorban jelöltek ki neki. Hamar elaludt, nem zavarta a kaffer bányászok szabad ég alatt tartott bálja, sem a rezesbanda, aminek recsegő hangjaira az egyik közeli vendéglőben a fehér urak hódoltak táncos szenvedélyüknek.

⁴ Aranyásó (angol). (Ejtsd: diggör)

HARMADIK FEJEZET

EGY KIS TUDOMÁNY A JÓBARÁTSÁG JEGYÉBEN

A fiatal mérnök - becsületére legyen mondva - nem azért jött Griqualandba, hogy ebben a kapzsi, részeges, dohányfüstös légkörben töltsen az idejét. Arra kapott megbízást, hogy az ország egyes területeiről helyrajzi és geológiai⁵ felvételeket végezzen, gyémánttermő sziklákból és talajokból mintákat gyűjtsön és azokat a helyszínen tüzetes elemzésnek vesse alá. Így elsősorban nyugodt lakásról kellett gondoskodnia, ahol berendezheti laboratóriumát, ahonnan, mint központból elkezdheti az egész bányakörzetre kiterjedő kutatásait.

Mindjárt fölkelte figyelmét az a kis domb, amelyen Watkins majorsága emelkedett. Úgy látta, kiválóan alkalmas hely a munkálatai számára. Elég távol van a bányászteleptől, hogy ne zavarja túlságosan a lármas szomszédság, és alig egyórai sétával a legtávolabbi kopjékra is kényelmesen eljuthat, hiszen az egész gyémánttermő körzet nem nagyobb tíz-tizenkét kilométer kerületű térségnél. Így aztán alig fél nap alatt kiválasztotta Watkins egyik elhagyott viskóját, megegyezett vele a bérösszegben, és be is költözött. Egyébiránt a farmerral könnyű volt szót érteni. Watkins nagyon unta a magányosságot és őszintén örült, hogy egy fiatalember telepszik le közelében, akivel bizonyára jól el tud majd szórakozni.

De ha Watkins arra számított, hogy lakójában jó lakomatársra, vagy egy korsó gin mellett kitartóan elüldögélő ivócimborára talál, alaposan csalódott. Alighogy lombikokból, olvasztókemencékből és kémlőszerekből álló felszerelésével a használatra átengedett házikóban berendezkedett - s még mielőtt laboratóriumának legfontosabb műszerei megérkeztek volna -, Cyprien máris megkezdte a körzetben geológiai kirándulásait. Esténként pedig, amikor fáradtan hazatért, s lerakodott - mert a bádogdoboz, a tarisznya, minden zsebe, de még a kalapja is tele volt közetdarabokkal -, több kedve volt ágyára vetni magát és elaludni, mint Watkins úr ócska történeteit hallgatni. Ráadásul keveset dohányzott és még kevesebbet ivott. Mindezek a tulajdonságok csöppet sem tették alkalmassá a vidám koma szerepére, amit a farmer szánt neki.

Cyprien azonban olyan nyíltszívű és jólelkű, oly okos és szerény, érzésben és viselkedésben oly őszinte volt, hogy feltétlenül meg kellett őt szeretnie annak, aki vele sűrűn találkozott. Mr. Watkins talán számot sem adott magának arról, hogy a fiatal mérnök iránt több tiszteletet érzett, mint bárki iránt azelőtt. Hát még ha jól bírta volna az italt! De mit lehet kezdeni egy emberrel, aki soha egy csepp gint le nem eresztett a torkán? Rendszerint ide lyukadt ki a farmer, amikor véleményt próbált alkotni a bérlőjéről.

Watkins kisasszony rögtön őszinte jóbaráti viszonyba került a fiatal tudóssal. Finom modorú, rendkívül értelmes embernek ismerte meg, amilyenel megszokott környezetében nemigen találkozott. Így hát örömmel ragadta meg a váratlanul kínálkozó alkalmat, hogy a kísérleti kémia alapfogalmaival egészítheti ki eléggé alapos és változatos ismereteit, amelyeket eddig tudományos művek olvasása útján szerzett.

Roppantul érdekelte a fiatal mérnök laboratóriuma, a sok furcsa készülékkel. Főként a gyémántról szeretett volna minél többet megtudni, erről a drágakőről, mely ezen a vidéken oly fontos szerepet játszott az emberek társalgásában és kereskedelmi kapcsolataiban. Igazat szólva, Alice meglehetősen hajlamos volt arra, hogy a gyémántban ne lásson mást, mint közönséges kavicsot. És észrevette, hogy Cyprien nem kevésbé kicsinylően vélekedik erről az

⁵ A Föld keletkezésével, anyagával, fejlődésével foglalkozó tudomány

ásványról. Ennek az érzelmi közösségnek volt is némi része a köztük hirtelen szövődött barátságban. Bátran elmondhatjuk, hogy egész Griqualandban csak ők ketten nem hitték, hogy az élet egyetlen célja felkutatni, köszörülni és áruba bocsátani ezeket a kövecskéket, melyek után világszerte oly mohón áhítoznak az emberek.

- A gyémánt - jelentette ki egy ízben a fiatal mérnök - egész egyszerűen tiszta carbonium. Nem egyéb, mint egy darabka kristályosodott szén. El lehet égetni, mint a közönséges parazsat, és éppen ez a gyúlékonyság volt az, ami először sejtette meg igazi természetét. Newton, aki oly sok mindent megfigyelt, annak idején észrevette, hogy a csiszolt gyémánt minden más átlátszó testnél jobban törí a fényt. Mivel pedig tudta, hogy a legtöbb gyúlékony ásványnak ugyanez a jellegzetessége, ebből, szokott merészségével, azt a következtetést vonta le, hogy a gyémánt szükségképpen gyúlékony. A tapasztalat őt igazolta.

- De Méré úr - kérdezte a lány -, ha a gyémánt nem egyéb, mint szén, akkor miért olyan drága?

- Azért, Alice kisasszony - felelte Cyprien -, mert nagyon ritka, mert a természetben csak szórványosan található. Hosszú időn át csak Indiából, Brazíliából és Borneóból szerezték be. Bizonyára nagyon jól emlékszik még azokra az időkre; hiszen akkor már hét- vagy nyolcéves volt, amikor ebben a dél-afrikai tartományban először jelezték a gyémánt előfordulását.

- Persze hogy emlékszem! - kapott a szón Miss Watkins. - Egész Griqualandban mindenki megkőtyagosodott! Lépten-nyomon lapáttal és csákánnyal felfegyverkezett embereket lehetett látni. Minden földet feltúrtak, még a patakokat is más irányba terelték, hogy felkutassák a medrüket, álmukban is gyémántokról beszéltek. Akármilyen kicsi voltam is, mondhatom, Méré úr, még az én fejcskémét is megzavarták. De azt mondta az imént, hogy a gyémánt azért drága, mert ritka... Ez az egyetlen értékes tulajdonsága?

- No, nem éppen, Miss Watkins. A köszörült gyémánt átlátszósága, fénytöréséből eredő szikrázása, maga a köszörülési eljárás nehéz és bonyolult volta, és végül a kő különleges keménysége csupa olyan tulajdonság, ami ezt az ásványt a tudós szemében igen érdekessé, és tegyük hozzá, az iparban hasznossá teszi. Amint tudja, csak a saját porával csiszolható, és éppen ez az értékes keménysége teszi lehetővé, hogy néhány éve már sziklafúráshoz is felhasználják. Ennek a drágakőnek segítségével nélkül nemcsak az üveg és más kemény anyag megdolgozása ütközne nehézségbe, de alagutak, bányáaknak, artézi kutak fúrásával is sokkal nehezebben lehetne boldogulni.

- Most már értem - mondotta Alice, aki egyszerre becsülni kezdte a szegény gyémántot, amit eddig annyira lenézett. - De mondja csak, Méré úr, mi is tulajdonképpen a szén, amelyről azt állítja, hogy kristályos állapotban a gyémántnak az anyaga; valahogy így kell mondani, nem?

- Egyszerű nem fémes közet, mégpedig a legelterjedtebbek egyike a természetben. Kivétel nélkül minden szerves anyagban, a fában, a húsban, a kenyérben, a fűben jelentékeny arányban van jelen. Sőt ezeknek az anyagoknak vegyrokonsági fokát az határozza meg, hogy a szén, vagyis „carbonium”, milyen mennyiségben található bennük.

- Milyen érdekes! - tűnődött Miss Watkins. - Eszerint ezek a bokrok itt, a rét füve, a fák, melyeknek árnyékában ülünk, Dada struccom húsa, én és ön, Méré úr, részben szénből vagyunk, akárcsak a gyémánt? Földünkön tehát minden csupa szén?

- Úgy bizony, Alice kisasszony, már meglehetősen régen sejtették, a mai tudomány napról napra világosabban bizonyítja ezt a tényt! Vagyis, jobban mondva, egyre inkább afelé hajlik, hogy csökkentse az egyszerű elemek számát, amely szám sokáig szent és sérthetetlen volt. A színképelemzés napjainkban egészen új távlatokat nyitott a kémia területén. Lehetséges tehát, hogy az a hatvankét anyag, amelyeket eddig mint egyszerű vagy alapelemeket ismertünk,

voltaképpen egy és ugyanazon atom, talán a hidrogén, más-más elektromos, dinamikus és hőállapotban való megjelenése!

- Jaj, egészen megijeszt, Méré úr, ezekkel a nagy szavakkal! - kiáltott Miss Watkins. - Beszéljen inkább a szénről. Hát maguk, vegyész urak, a szén nem tudják ugyanúgy kristályosítani, mint például a ként, aminek oly szép tű alakú kristályait mutatta nekem a múltkoriban? Így sokkal kényelmesebb lenne, mint aknákat fűrni a földbe, amíg gyémántra nem akadunk!

- Már sokszor próbálták megvalósítani azt, amit mond, Alice kisasszony - felelte Cyprien. - Többen kísérleteztek mesterséges gyémánt előállításával a szén kristályosítása útján, és hozzátehetem, hogy kísérletük bizonyos mértékben sikerült is. 1853-ban Despretz, újabban pedig egy angol tudós gyémántport állított elő oly módon, hogy rendkívül erős elektromos áramot vezetett keresztül légüres térbe helyezett, minden ásványi anyagtól megtisztított, égetett cukorral preparált szénhengereken. De a problémának ipari szempontból megfelelő megoldását mind ez ideig nem találták meg. Egyébként valószínű, hogy ez már csak idő kérdése. Maholnap felfedezik, sőt talán már ebben az órában, amikor önnel, Miss Watkins, beszélek, föl is fedezték a gyémántcsinálás módját!

Így szoktak diskurálni, mikor a farm mellett húzódó homokos tornácon sétálgattak, vagy a szellős verandán este, a délszaki égbolt csillagainak tündöklésében gyönyörködtek.

Alice azután elbúcsúzott a fiatal mérnöktől, és visszament a házba, ha ugyan nem vitte magával barátját, hogy megnézzék a kis struccfalkát, amelyet egy karámban nevelt a domb alján, melynek tetején John Watkins udvarháza állt. Fekete test fölé nyúló kis fehér fejük, vaskos, merev lábaik, sárgás, göndör szárny- és farktollaik, mindez érdekelte a fiatal lányt, aki egy-két év óta, csak úgy a maga kedvtelésére, egész baromfiudvarra valót tenyésztett az óriási gázlómadarokból.

Ezeket a szárnyasokat általában nem igyekeznek megszelídíteni, a fokföldi telepesek majdnem vadon hagyják élni őket. Beérik azzal, hogy a struccokat nagy kiterjedésű karámokban tartják, sárgaréz-sodronyból készült magas kerítések közt, aminőket némely országban a vasútvonalak mentén látni. A repülésre képtelen struccok a karámból nem tudnak kiszökni. Ott élnek egész esztendőn át, de nem érzik rabságukat, azzal táplálkoznak, amit éppen találnak, és félreeső zugokba rakják tojásaikat, amelyeket szigorú törvények védnek a tolvajoktól. Csak vedlés idején, amikor ki lehet tépdesni az európai nők körében annyira kedvelt tollazatukat, csak akkor hajtják keresztül a struccokat egyre szűkebb karámok során, míg végül már könnyű egyenként megfogni a nagy madarakat, és megfosztani tolldíszüktől.

Fokföldön az utóbbi években hatalmasan föllendült ez az iparág, és eléggé csodálatos, hogy Algériában még alig-alig honosodott meg, pedig ott is gyümölcsöző lehetne. Minden egyes fogságba került strucc, minden különösebb költség nélkül, évente két- és háromszáz frank közt ingadozó jövedelmet hajt a gazdájának. Ehhez tudni kell, hogy egy nagyobb fajta toll, ha jó minőségű, a kereskedelmi forgalomban hatvan-nyolcvan frankot is megér, s hogy még a közepes és kicsiny tollak is eléggé értékesek.

De Miss Watkins kizárólag a maga szórakozására nevelt vagy egy tucatnyit a nagy madarokból. Öröme telt benne, ha látta, mint rakják le óriási tojásaikat, vagy ha etetésre szaladnak össze a csibéikkel, akárcsak a tyúkok és a pulykák. Cyprien olykor vele tartott, és szerette simogatni az egyik legszebb példányt - pontosan azt a kényeztetett, Dada nevű, fekete fejű, aranyló szemű struccot, amely lenyelte Alice harisnyastoppoláshoz használt elefántcsont-golyóját.

Ezalatt Cyprien szívében egyre mélyebb és gyengédebb vonzalom támadt a fiatal lány iránt. Úgy érezte, sohasem találhatna egyszerűbb lelkű, élénkebb felfogású, szeretetre méltóbb, minden tekintetben hozzáillőbb nőt, aki az ő munkás és szemlélődő életének méltó társa lehet.

Csakugyan, Miss Watkins, aki korán elvesztette édesanyját és kénytelen volt apja mellett a háztartást vezetni, kifogástalan háziasszony, ugyanakkor igazi társasági hölgy volt. Éppen a tökéletes finomságnak és a kedves egyszerűségnek ez a sajátos vegyülete tette őt olyan vonzóvá. Hiányzott belőle az európai nagyvárosok ifjú nagyvilági hölgyeinek ostoba finnyáskodása, nem féltette fehér kacsóit, ha pudinghoz való tésztát kellett gyúrnia, ügyesen sürgölődött a konyhán, és gondja volt rá, hogy a ház fehérenműje mindig rendben legyen. Mindezek mellett ugyanolyan jól játszotta Beethoven szonátáit, vagy talán még jobban is, mint sok más lány, hibátlanul beszélt két-három idegen nyelvet, szeretett olvasni, tudta élvezni a világirodalom remekműveit, végül pedig sok sikert aratott a kis társas összejöveteleken, amelyeket a környék gazdag farmerei szoktak rendezni otthonukban.

Nem mintha ezeken az estélyeken ritkaság számba mentek volna a művelt nők. Transvaalban csakúgy, mint Amerikában, Ausztráliában és mindazon új országokban, ahol az újkeletű civilizáció anyagi feltételeinek megteremtéséhez szükséges munkák veszik igénybe a férfiak tevékenységét, a szellemi kultúra többé-kevésbé kizárólagos női kiváltság, sokkal inkább, mint Európában. Így azután az asszonyok általános műveltség és művészi fogékonyság dolgában többnyire különbek férjeiknél és fiaiknál. Minden világjáró meglepődéssel tapasztalhatta, hogy egy-egy ausztráliai bányász vagy távol-nyugati telepes felesége kiváló zenei tehetséggel, s hozzá még komoly irodalmi és tudományos ismeretekkel rendelkezik. Egy omahai rongyszedő vagy egy melbourne-i hentes felesége restellené, ha műveltségben, jómodorban, mindenfajta „tökéletességben” kisebbségnek tudná magát a vén Európa valamelyik hercegisasszonyánál. Orange szabadállamban, ahol a lányok iskolázása már rég ugyanolyan fokú, mint a fiúké, de ahol a fiúk hamar elhagyják az iskola padjait, a két nem közt még szembeszökőbb a különbség, mint egyebütt. A házasságban a férj a „breadwinner”, a kenyérkereső, születésénél fogva is bárdolatlan, de a szabadban végzett munka, a veszélyes és veszedelmes élet még jobban eldurvítja. A feleség viszont, a háztartási kötelességeken felül vállalja a művészi és irodalmi kultúra ápolását, amit a férj lenéz és elhanyagol.

Így aztán néhanapján a szépségnek, finomságnak és bájnak egy-egy szép virága bontja ki kelyhét a pusztaság peremén; így volt ez John Watkins leányának esetében is.

Cyprien mindezt tudta, s minthogy céltudatos ember volt, tétovázás nélkül előállt a leánykéréssel.

Sajnos, nagyot zuhant álmai egéből, és most először eszmélt rá, hogy áthághatatlan szakadék tátong közte és Alice közt. Nagyon el is szomorodott a beszélgetés után. De nem olyan legény volt, hogy átadta volna magát a kétségbeesésnek. Elhatározta, hogy nem adja fel a küzdelmet, és addig is a munkában keres fájdmálára enyhülést.

A fiatal mérnök leült kis dolgozóasztalához, és gyors, biztos kézvonásokkal befejezte azt a hosszú, bizalmas levelet amelyet reggel kezdett el szeretve tisztelt mesterének, J. úrnak, a Tudományos Akadémia tagjának, a Bányászati Főiskola tanárának.

... Hivatalos jelentésemben nem említhettem meg - így szólt a levél -, mert számomra is még pusztá feltevés, hogy geológiai megfigyeléseim alapján már hozzávetőleges véleményt merek alkotni arról, hogyan is keletkezik valójában a gyémánt. Sem az a hipotézis, amely vulkáni eredetét tételezi fel, sem az, amely jelenlegi lelőhelyére való sodródását hatalmas viharoknak tulajdonítja, engem éppúgy nem elégít ki, mint önt, kedves mesterem, és nem szükséges emlékezetébe idéznem kételkedésünk okait. Az a magyarázat, hogy a gyémánt tűz behatására keletkezik a helyszínen, ugyancsak nagyon homályos és ki nem elégítő. Mifajta tűz lenne az, és miért nem változtatja meg a különféle mészkőfajtákat is, amelyek a gyémántlelőhelyeken előfordulnak? Ezt én egészen gyerekesnek, a légörvényekre és a horgas atomokra vonatkozó elméletekhez méltó együgyűségnek tartom.

Az egyetlen magyarázat, amelyet, ha nem is teljesen, de bizonyos mértékben el tudok fogadni, az, hogy a drágakő alkatelemeit víz hordja együvé és azok utólag tömörülnek kristállyá a helyszínen. Számos telepet vizsgáltam meg és mértem fel igen gondosan, és nagyon meglepett ezeknek különleges, majdnem mindig egyforma alakja. Mindegyik nagyjából csészéhez, tokhoz, vagy ha a rárakódott földréteget tekintjük, oldalán fekvő fonott vadászkulacshoz hasonlít. Voltaképpen harminc-negyven köbméter térfogatú medencéről van szó, amelybe homok, iszap és hordalékföld egyvelege sodródott, az ősi sziklákra tapadva. Ez a jelleg különösen szembeötlő a legújabban fölfedezett lelőhelyek egyikén, a Vandergaart-Kopjében, amely mellelleg mondván annak a farmernek a tulajdona, akinek házában jelen soraimat írom.

Ha egy edénybe valamilyen lebegő idegen anyagot tartalmazó folyadékot öntünk, mi történik? Az idegen anyag nagyobb részét az edény fenekén és szélei körül rakódik le. Nos, pontosan ugyanezt tapasztaljuk a Kopjében. Legfőként a medence fenekén, közepén és legszélein találhatók gyémántok. És ez a tény annyira közismert, hogy mihelyt a lelőhely alakját megállapították, a közbülső claimek ára rohamosan csökkent, míg a központi fekvésű, vagy a szélekhez közel eső parcellák értéke egyszeribe igen magasra szökött. Az analógia eszerint annak az elméletnek kedvez, amely szerint az anyagokat a víz hordja össze.

Jelentésemben ezenkívül még számos olyan körülményt soroltam fel, melyek azt látszanak bizonyítani, hogy a gyémántok nem kész alakjukban kerültek a lelőhelyre, hanem ott kristályosodtak ki. Hogy csak néhányat említsek meg újból, a gyémántok majdnem mindig azonos fajtájú és színű csoportokban lelhetők, ami nem történhetne így, ha már teljesen kiformálva sodorta volna oda valamilyen vízár az egyes darabokat. Igen gyakran párosával találtak gyémántokat, és ezek a párok a legkisebb érintésre szétválnak. Hogy állhattak volna ellen a vízsodrással járó súrlódásnak és egyéb véletleneknek? Mi több, a nagy gyémántok mindig egy-egy szikla oltalmában találhatók, ami annak a jele, hogy a szikla befolyása - hőszugárzás vagy egyéb - könnyítette meg a kristályosodás folyamatát. Végül pedig ritkán, nagyon ritkán találunk együtt nagy és kis gyémántokat. Valahányszor szép követ találtak, az mindig magányosan állt. Mintha a lelőhely valamennyi gyémántképző eleme sajátos okoknál fogva ezúttal egyetlen kristályban összpontosult volna.

Ilyen és hasonló indítékok alapján a felé az álláspont felé hajlok, hogy a gyémánt a helyszínen keletkezik, a víz által odahordott kristályosodási alkatelemekből.

De honnan jön a víz, amely magával hozza a gyémánttá tömörülő szerves törmelékeket? Ez az a kérdés, amelyet a legkülönbözőbb területeken folytatott igen szorgos kutatással sem tudtam még megoldani.

Pedig ennek a felfedezésnek meglenne a maga jelentősége. Valóban, ha sikerülne felkutatni a víz útját, azon felfelé haladva, vajon nem jutnánk-e el a kiindulópontig, ahonnan a gyémántok erednek, s ahol kétségtávol sokkal többet találunk belőlük, mint a jelenleg feltárt kis medencékben. Ez teljes mértékben igazolná elméletemet, s nagy elégtételre szolgálna. De ezt már nem én fogom elvégezni, mert küldetésem idestova véget ér, és ezen a téren semmiféle komoly következtetést nem tudtam levonni.

Sokkal kedvezőbben alakultak a sziklaelemzéseim...

És a fiatal mérnök, folytatván a munkálatairól szóló beszámolót, szakszerű részletek felsorolásába kezdett, melyek a címzett és a levélíró számára bizonyára nagyon érdekesek voltak, de a laikus olvasó aligha tartaná ilyeneknek. Jobb is lesz, ha tovább nem terheljük velük.

Éjfél lett, mire Cyprien befejezte levelét. Eloltotta a lámpát, felmászott függőágyába, és csakhamar az igazak álmát aludta.

A munka - legalább néhány órára - elmosta bánatát, de egy kecses tünetény többször is kísértette álmában a fiatal tudóst, s mintha azt súgta volna neki, hogy ne csüggedjen!

NEGYEDIK FEJEZET A VANDERGAART-KOPJE

„Feltétlenül el kell utaznom - mondta magában másnap Cyprien Méré, miközben öltözködött -, el kell hagynom Griqualandot! Mindazok után, amiket az öregtől le kellett nyelnem, hitványság lenne, ha csak egy nappal is tovább maradnék! Nem akarja hozzám adni a lányát? Talán igaza is van! De semmi esetre sem az én tisztem, hogy most felsorakoztassam az enyhítő körülményeket. Bármilyen fájdalmas is, férfiasan kell fogadnom az ítéletet, és számolnom a szerencse forgandóságával!”

Cyprien nem habozott tovább, hanem berakosgatta készülékeit a ládába, amelyeket szekrénynek és tálalónak is használt. Nagy hévvel fogott a munkához, és már egy-két óra hosszat buzgón csomagolt, amikor a nyitott ablakon át üdén csengő hang ütötte meg a fülét. Úgy szállt az ének a reggeli levegőben, mintha egy pacsirta küldené neki a terasz aljáról Moore egyik legbájosabb dalát:

*Utolsó nyári rózsaszál,
Egymagadban virulsz.
Gyönyörű volt a többi mind,
De elhervadt, lehullt.*

Cyprien az ablakhoz ugrott, és meglátta Alice-t. A lány a strucckarám felé tartott, kötényében eleséget vitt kedvenceinek. Ő dalolt a kelő nap fényében.

*Ne lengj az ágon egyedül
Magányod fáj nekem.
Immáron szép testvéreid
Alusznak csendesen.*

A fiatal mérnök sohasem rajongott a költészetért, de ez a vers most mégis meghatotta. Szorosan az ablakhoz simult, lélegzetét visszafojtva hallgatta, nem, itta az édes szavakat.

A dal félbeszakadt. Miss Watkins szétosztotta az ingyencfalatokat, és derűs látvány volt, amint a struccok hosszú nyakukat nyújtogatták és esetlenül kapkodtak a lány incselkedő keze felé. Alice befejezte az etetést, visszafordult, és újból dalba kezdett:

*Utolsó nyári rózsaszál,
Aludj te is, szegény!
Oly szomorú az árvaság
E gyászos földtekén.*

Cyprien könnyelábadt szemmel, megbabonázva, mozdulatlanul állt.

A hang távolodott, Alice ment vissza az udvarház felé. Húsz lépésnyire volt a háztól, amikor sietős lépteit hallott maga mögött. Visszafordult és megállt.

Cyprien meggondolatlanul, ellenállhatatlan ösztön parancsára kiugrott házikójából, és a lány után futott.

- Alice kisasszony!...

- Ön az, Méré úr?...

Most szemtől szembe álltak a napsütésben, az udvarház mellett húzódó ösvényen. Karcsú árnyékuk élesen kirajzolódott a puhafa palánkon. Most, hogy ott állt a lány mellett, Cyprien megijedt saját merészségétől. Tétovázva hallgatott.

- Akar nekem mondani valamit, Méré úr? - érdeklődött Alice.

- Búcsúzni akarok, Alice kisasszony!... Elutazom, még ma! - válaszolt Cyprien, némi bizonytalansággal a hangjában.

Miss Watkins finom arcboréről egyszerre eltűnt a rózsapír.

- Elutazik?... El akar utazni?... Hová? - kérdezte megrökönyödve.

- Haza... Franciaországba. Munkámat itt befejeztem. Küldetésem ideje letelt. Nincs már semmi dolgom Griqualandban, vissza kell térnem Párizsba.

Cyprien el-elcsukló hangon beszélt, mint egy bűnös, aki mentegetődik.

- Á!... igen!... Persze!... Meg kell lenni... - rebegette Alice, nemigen tudva, mit mond.

Roppantul megdöbbenette, amit hallott. Öntudatlan boldogságában úgy érte ez a hír, mint egy dorongütés. Hirtelen kövér könnyecsek gyűltek a szemébe és ott csillogtak árnyékot vető, hosszú pilláin. És mintha fájdalmának ez a kitörése visszavitte volna az élet valóságába, erőt vett magán, hogy mosolyogni tudjon.

- Úgy! Elutazik? - folytatta - és itthagya buzgó tanítványát, mielőtt az még bevégezhetne volna a kémia tanulást?... Azt akarja, hogy ne jusson tovább az oxigénnél, s a nitrogén már örökre hétpecsétetes titok maradjon előtte?... Igazán nem szép magától, tisztelt uram!

Tréfával próbálta leplezni felindulását, de hangja rácáfolt a szavaira. Az évődés mögött komoly szemrehányás lappangott és szíven találta a fiatalembert. Ezt hallotta ki belőle:

- És én?... Engem semmibe se vesz?... Mintha a világon se volnék?... Idejön, megmutatja magát a búrok és a kincsre szomjazó bányászok közt, mint egy kiváltságos felsőbb lény, egy gögös, önzetlen tudós, egy magasröptű elme! Engem beavat a tanulmányaiba, a munkájába! Feltárja előttem a szívét, megosztja velem nagyratörő ábrándjait, irodalmi érdeklődését, művészi ízlését! Megmutatja nekem a különbséget a magafajta gondolkodó és a körülöttem élő kétlábú tollatlan állatok közt! Mindent latbavet, hogy csodáltassa és megkedveltesse magát!... Célját el is éri!... Azután elém áll, és kurtán-furcsán bejelenti, hogy elutazik, hogy vége az egésznek, hogy visszamegy Párizsba és engem mihamarabb elfelejt!... És úgy gondolja, hogy nekem bölcs beletörődéssel tudomásul kellennem ezt az elintézet?

Igen, mindez kicsendült Alice szavaiból, könnyes szemei mindezt oly érthetően kifejezték, hogy Cyprien már-már válaszolni akart erre a néma, mégis beszédes szemrehányásra. Kicsi híja volt, hogy el nem szólta magát:

- Nem tehetek mást!... Tegnap feleségül kértem magát az édesapjától!... Elutasított, még csak reménnyel se biztatott!... Érti már, miért utazom el?

De még idejekorán eszébe jutott az ígérete. Hiszen szavát adta John Watkinsnak, hogy Alice előtt sohase fogja említeni róla szőtt álmát, és becstelenségnek érezte volna a szószegést.

De ugyanakkor ráeszmélt, mennyire bántó, majdnem kegyetlen rögtöni elutazásának terve, amire az őt ért megalázás hatása alatt hirtelenében elhatározta magát. Mégiscsak képtelenség, hogy így, előkészítés nélkül, sebbel-lobbal itthagya ezt a bájos teremtet, akit szeret, és aki minden jel szerint őszintén és mélyen vonzódik hozzá!

Ettől az eltökéléstől, amely két órával előbb parancsoló szükségszerűséggel fogant meg benne, most valósággal visszaborzadt. Annyira, hogy nem bírt kitartani mellette, hanem egyszerűen letagadta.

- Nem úgy értem az elutazásomat, Alice kisasszony, hogy mindjárt most reggel... nem is hiszem, hogy egyáltalán ma... Még fel kell jegyezni egyet-mást... be sem fejeztem az előkészületeimet!... Mindenesetre még lesz szerencsém önhöz... hogy megbeszéljük... a tanulási tervét!

Azzal Cyprien sarkonfordult, és hanyatt-homlok elrohant. Hazatérve fa karosszékebe vetette magát és nagy töprengésbe merült. Gondolatai irányt változtattak.

„Lemondani egy ilyen bűbajos teremtről, csak azért, mert kevés a pénzem! Feladni a játszmát az első akadálnál! Olyan nagyon bátor dolog ez, mint ahogy képzeltem? Nem lenne-e jobb sutba dobni holmi előítéleteket és megpróbálni, hátha ki tudom érdemelni őt?... Annyian meggazdagodnak néhány hónap alatt gyémántásásból! Miért ne követhetném a példájukat? Ki gátol abban, hogy én is kiássak egy százkarátos követ, amire már volt példa? Vagy ami még jobb, új eret is fölfedezhetnék! Bizonyos, hogy több elméleti és gyakorlati ismerettel rendelkezem, mint itt a legtöbben! Miért ne érhetném el tudásommal ugyanazt, amit ezek munkával és egy kis szerencsével elértek?... Elvégre egy kísérlettel semmit sem kockáztatok! Még hivatalos küldetésem szempontjából is hasznos, ha megfogom a csákány nyelét, és belekóstolok a bányászmesterségbe!... És ha viszem valamire, ha ezen a kezdetleges úton-módon gazdag ember leszek, ki tudja, John Watkins nem gondolja-e meg a dolgot, és nem másítja-e meg korábbi döntését? A jutalom megéri a kalandos próbálkozást!...”

Cyprien felállt, és fel-alá járt a laboratóriumban. De most kezei tétlenek voltak, csak az agya dolgozott.

Egyszer csak megállt, fogta a kalapját, és elment hazulról. Ahogy kiért a síkság felé lejtő útra, nagy léptekkel nekivágott a Vandergaart-Kopje irányában. Nem egészen egy óra alatt ott is volt.

A bányászok épp akkor tértek vissza csapatostul a telepre, ebédelni. Cyprien, ahogy sorra elvonultak előtte a napbarnított arcok, azon tűnődött, melyikhez forduljon felvilágosításért. Az egyik csoportban felismerte Thomas Steel, a volt lancashire-i bányász emberséges ábrázatát. Amióta együtt megérkeztek Griqualandba, már két-három alkalommal találkozott vele és megállapította, hogy a derék fiúnak szemlátomást jól megy sora, amiről viruló arcszíne, vadonatúj ruhája, főként pedig széles bőrove kielégítően tanúskodott.

Cyprien hirtelen eltökéléssel csatlakozott hozzá és rövidre fogott szavakkal közölte vele terveit.

- Bányatelket akar bérelni? Mi sem könnyebb, ha van pénze! - mondta a bányász. - Tudok egyet mindjárt a magamé mellett. Potom négyszáz fontsterlingért kapható. Ha van öt-hat négere, akik az ön hasznára kiaknázzák, biztosan *csinálhat* hetenként hét-nyolcszáz frank értékű gyémántot!

- De nekem nincs tízezer frankom, és akkora négerem sincs, mint a kisujjam - szólt Cyprien.

- Hát akkor vegyen egy részparcellát, egy nyolcadot, vagy akár egy tizenhatodot, és munkálja meg egyedül! Ezer frankért megkaphatja.

- Ennyire még futja a pénzemből - válaszolt a fiatal mérnök. - De hogy csinálta maga, Steel úr, ha nem veszi tolakodásnak a kérdésemet? Talán tőkét hozott magával?

- A két kezemen kívül csak három aranyacska volt a zsebemben, amikor megjöttem. De szerencsém volt. Eleinte felesben dolgoztam egy nyolcadrész telken, melynek tulajdonosa nemigen törődött az üzlettel, szívesebben ült a kocsmában. Úgy egyeztünk meg, hogy egyenlően osztozunk a leleteinken. Én elég szépeket találtam, kivált egy ötkarátos követ, kétszáz fontsterlinget kaptunk érte! Aztán meguntam, hogy annak a semmittevőnek dolgozzak. Béreltem egy tizenhatod részt és magam láttam a kiaknázásához. De mivel csak apró köveket fiadzott, tíz napja túladtam rajta. Most megint felesben dolgozom egy ausztráliaival, az ő bányatelkén, de az első héten ketten együtt mindössze öt fontot csináltunk.

- Ha találnék egy jó résztelket, amely nem túl drágán kapható, volna kedve velem társulni a kiaknázásra? - kérdezte a fiatal mérnök.

- Miért ne? - válaszolt Thomas Steel. - De van egy kikötésem: mindegyikünk megtartja, amit talál, ne vegye bizalmatlanságnak, Méré úr! De látja, amióta itt vagyok, azt tapasztalom, hogy majdnem mindig veszítek az osztozkodásnál, mert én tudok bányászni a lapáttal meg a csákánnyal, kétszer-háromszor annyi munkát végzek, mint más.

- A kikötést rendbenvalónak találom - bólintott Cyprien.

- Hopp! - ütött a homlokára a lancashire-i. - Eszembe jutott valami, talán nem is rossz ötlet!... Mi volna, ha kettesben bérelnénk egyet John Watkins telkei közül?

- Hogy-hogy? Hát nem az övé az egész Kopje-terület?

- Persze hogy az övé! De tudnia kell, Méré úr, mihelyt fölfedeznek egy gyémánttelepet, a gyarmati kormány nyomban ráteszi kezét. Telekkönyvezi és felosztja a bányatelkeket. A kiaknázási jogért beszedett pénzek túlnyomó részét megtartja és a tulajdonosnak meghatározott összegű térítést fizet. A dolog úgy áll, hogy ezekből a térítésekből, amikor a Kopje oly hatalmas terület, mint ez itt, igen tekintélyes jövedelem adódik, másfelől pedig a tulajdonosnak mindenkor előjoga, hogy annyi telket vásárolhat vissza, amennyit ki tud aknáztatni. Ez a helyzet Watkins úrnál. Azonfelül, hogy az egész bányatelep az ő tulajdona, számos telket maga aknázhat ki. De ezeket nem tudja úgy kihasználni, ahogy szeretné, mert a köszvényes lábaival nem járhatja be a munkahelyeket, és úgy gondolom, kedvező feltételeket szabna, ha ön ajánlkozna, hogy bérbe veszi egyik bányatelkét.

- Jobb szeretném, ha ön tárgyalna vele - jegyezte meg Cyprien.

- Azon nem fog múlni - válaszolt Thomas Steel. - Azt hiszem, egykettőre megegyezünk.

Három óra múlva a kilencszáznegyvenkettes félparcella, kellőképpen körülölelőpözve és a tervrajzon pontosan feltüntetve, annak rendje és módja szerint Cyprien Méré és Thomas Steel urak bérleménye lett, kilencven font haszonbér, valamint a jogosítványi díjak lefizetése ellenében. Azon felül a bérszerződés külön leszögezte, hogy az engedményesek a kiaknázás mindenkor eredményéből részesülnek tartoznak John Watkins urat, és haszonrészesedés címén kiszolgáltatni neki az első három, tíz karátnál nehezebb gyémántot, amit a többi között talál-nának. Semmi nem mutatott arra, hogy ilyesmi meg fog történni, de ami azt illeti, lehetséges volt - minden lehetséges volt.

Egészen véve az üzlet Cyprien szempontjából rendkívül előnyösnek ígérkezett. Mr. Watkins, mikor a szerződés aláírása után megitták az áldomást, szokott keresetlen nyíltságával ki is jelentette:

- Jó dologra szánta el magát, barátocskám! - mondta neki, megveregetve a vállát. - Látom, életrevaló ember! - Nem lepne meg, ha a mi Griqualandunk egyik leggazdagabb bányásza lenne magából.

Cyprien akarva, nem akarva kedvező jóslatnak vette ezeket a szavakat.

Miss Watkins is jelen volt a megbeszélésen, és hogy tündökölt a szép kék szeme! Senki se hitte volna, hogy egész reggel könnyezett.

Egyébként hallgatók megegyezéssel semmiféle célzást nem tettek a reggeli elszomorító jelenetre. Cyprien, most már bizonyos, nem utazik el, és az volt a lényeges.

A fiatal mérnök így könnyű szívvel kerekedett fel, hogy tegye előkészületeit a költözködéssre. Csak néhány ruhadarabot szándékozott magával vinni egy könnyű útításkában, mert úgy számított, hogy Vandergaart-Kopjében sátorlakó lesz, és csak néha jön vissza a farmba, hogy itt töltse szabad idejét.

ÖTÖDIK FEJEZET KEZDŐDIK A MUNKA

Másnap reggel a két társ munkához látott. Parcellájuk közel esett a Kopje szegélyéhez, s ha Cyprien Méré elmélete helyes volt, gyémántban gazdagnak kellett lennie. Sajnos, itt már eddig is erőteljes kiaknázás folyt, és a földet több mint ötven méter mélységben kiásták.

De volt ennek bizonyos előnye is, mert az aknájuk szintje mélyebb lévén a szomszédokénál, a környék íratlan törvényei szerint, nekik jutott körös-körül az egész föld és minden gyémánt, ami oda eshetett.

A munka igen egyszerű volt. A két társ azzal kezdte, hogy kapával és csákánnyal szabályszerűen kifejtett bizonyos mennyiségű földet. Ha ez megvolt, egyikük fölment a bánya szélére, és sodronykötélen felhúzta a földdel telerakott tömlőket, amelyeket alul a kötélre akasztottak.

A földet taligán elszállították Thomas Steel kunyhójába. Ott, miután vastag tuskókkal nagyjából szétmorzsolták, a törmelékből kidobálták az értéktelen kavicsokat. Azután tizenöt milliméteres nyílású rostán szűrték át a földet, hogy kiválasszák a kisebb köveket, de ezeket tüzetesen átvizsgálták, mielőtt szemébe dobták volna. Végül sűrűbb szitán bocsátották át a földet, hogy megtisztítsák a portól. Így lett alkalmassá az osztályozásra.

Ami megmaradt, azt kiborították egy asztalra. A két bányász leült az asztal mellé. Egy kaparóvasszerű bádogszerszámmal minden maroknyi földet gondosan szemügyre vettek, majd leszórták az asztal alá, ahonnét az átvizsgálás megtörténte után kihordták.

Mindezen műveleteknek az volt a célja, hogy akár csak egy fél lencse nagyságú gyémántszemcsét is feltétlenül megtaláljanak. Már azt is nagy szerencsének tartották, ha naplemente előtt egyetlenegy darabot fel tudtak fedezni. Nagy kedvvel láttak a munkához és igen aprólékosan átkutatták a munkahelyről kiemelt földet. De bizony az első napokban az eredmény majdnem semmi volt. Cyprien főként kevés szerencsével dolgozott. Ha akadt is egy-egy darabka gyémánt a földtörmelékben, azt majdnem mindig Thomas Steel vette észre. Az első, amelyet Cyprien nagy örömeire mégis fölfedezett, a kőzetággal együtt alig volt egyhatodrészes karát.

Egy karát, vagyis négy szemer, körülbelül egy ötödrész grammnyi súly. Egy elsőrendű, vagyis tisztavízű, átlátszó és színtelen gyémánt, ha köszörült állapotban legalább egy karátot nyom, körülbelül kétszázötven frankot ér. De míg a kisebbek értéke aránylagosan csökken, a nagyobbaké rohamosan emelkedik. Általában úgy számítják, hogy legtisztább vízű gyémánt forgalmi értéke a karátsúly négyzete, szorozva a karát napi árfolyamával. Ha tehát a karát árfolyamát kétszázötven franknak vesszük, egy ugyanolyan minőségű tízkarátos kő százszor annyiba, huszonötezer frankba kerül.

De a tízkarátos, sőt még az egykarátos gyémántok is nagyon ritkák, ezért is olyan drágák. Másrészt pedig Griqualand gyémántjai többnyire sárgásak, s ez a drágakőkereskedelemben jelentősen csökkenti értéküket.

Így hát hét-nyolc napi munka után egy hatodkarátnyi lelet bizony nagyon sovány kárpótlás volt a rengeteg fáradságért és küszködésért. „Ennél kifizetődőbb lenne földet túrni, nyáját őrizni vagy követ törni az országúton” - mondogatta közben Cyprien. Mégis, akárcsak a náluk kishitűbb bányászokban, bennük is tartotta a lelket a remény, hogy egyszer csak egy olyan gyönyörű gyémántra akadnak, amely kárpótolja őket több heti, vagy akár több hónapi nehéz munkájukért. Ami Thomas Steelt illeti, ő beidegzett gyakorlatával szinte oda se figyelve dolgozott, mint egy gép. Legalábbis gépnek látszott.

A két társ rendszerint együtt reggelizett. Beérték néhány szendviccsel és egy-egy korsó sörrel, amit az egyik lacikonyhában kaptak, de ebédelni már a telep kedvelt vendéglőinek egyikébe mentek. Este elváltak, és mindegyikük ment a maga útján. Thomas Steel valamelyik biliárdterembe, Cyprien meg egy-két órára a farmra.

A fiatal mérnök, nagy bosszúságára, gyakran ott találta vetélytársát, a vöröshajú, fehérbőrű, szeplős James Hiltont. Kétségtelen, hogy ez a vetélytárs hamar beférközött John Watkins kegyeibe, hiszen még a farmernél is többet ivott és pipált.

Alice, meg kell adni, szemlátomást teljes megvetéssel nézte a fiatal Hilton falusi piperkőcséjét és hallgatta nem valami színvonalas fecsegését. De Cyprien számára Hilton jelenléte egyenesen elviselhetetlen volt. Néha annyira nem szenvedhette, hogy úgy érezte, képtelen uralkodni indulatain, inkább búcsút mondott a társaságnak, és elment.

- A francia elégedetlenkedik - mondta ilyenkor Watkins, társára kacsintva -, úgy látszik, a gyémántok nem kerülnek maguktól a csákány alá.

És James Hilton a világ legostobább röhögésével válaszolt.

Ilyen estéken Cyprien többnyire egy derék öreg búrhoz, a telep közelében lakó Jacobus Vandergaarthez tért be. Róla nevezték el a Kopjét, amelynek területét egykor, az engedélykiadások legkezdetén, még egymaga birtokolta. Ha a szóbeszédnek hinni lehet, voltaképp szörnyű igazságtalanság történt, mikor kiforgatták birtokából, és azt John Watkins kezére játszották. Az öreg teljesen tönkrement, s most egy régi földkunyhóban éldegélt, gyémántköszörülésből. Annak idején szülővárosában, Amszterdamban tanulta ki ezt a mesterséget.

Elég gyakori eset volt, hogy a bányászok, akik pontosan tudni akarták, mennyi lesz gyémántjaik pontos súlya köszörült állapotban, lehasítás vagy finomabb megmunkálás végett hozzá vittek egy-egy darabot. De ehhez a munkához biztos kéz és jó szem kell, a maga idejében kiválóan dolgozó öreg Vandergaart pedig ma már nehezen tudott eleget tenni a kíválmaknak.

Cyprien vele foglaltatta gyűrűbe első talált gyémántját és csakhamar nagyon megkedvelte az öreget. Szeretett elüldögelni a szerény műhelyben, elbeszélgetni vele, vagy csendben figyelni, ahogy munkapadja mellett dolgozik. Galambösz szakáll, tar fejbúbján fekete bársonysipka, hosszú orrán kerek pápaszem - Jacobus Vandergaart egészen olyan volt, fura szerszámai és vegyszeres üvegcséi közt, mint egy tizenötödik századbéli öreg alkimista.

Az ablak előtt kis vályúban voltak a Jacobus Vandergaartra bízott, sokszor jelentős értékű nyers gyémántok. Ha le akart hasogatni egy olyan követ, amelynek kristályosodását nem találta tökéletesnek, először is nagyítóval tüzetesen megvizsgálta a kristályokat párhuzamos lemezekre osztó hasadások irányát; majd egy gyémántszilánk élével a kívánt irányban bemetszette a nyers gyémántot, ebbe a bemetszésbe piciny acéllemezt illesztett és rákalapált.

Így hasította le a gyémánt egyik oldaláról a fölös anyagot, majd körös-körül megismételte a műveletet.

Ha azonban Jacobus Vandergaart *köszörülni* akarta a gyémántot, vagy világosabban szólva, szabványos formát akart neki adni, akkor először meghatározta a gyémánt leendő alakját és a közetágyra krétával rárajzolta a tervezett lapocskák körvonalait. Azután ezeket a lapocskákat sorjában egy másik gyémánttal hozta érintkezésbe, és hosszasan csiszolgatta egyiket a másikkal. A két drágakő kölcsönösen horzsolta egymást és lassanként kialakult a briliáns.

Így adta meg Jacobus Vandergaart az ékkőnek a mostani használatban szentesített formák valamelyikét. Ezek a következő három főcsoportba sorolhatók: *kétszeres briliáns*, *egyszeres briliáns* és *rózsa briliáns*.

A kétszeres briliáns hatvannégy oldallapból, egy tető- és egy fenéklapból áll. Az egyszeres briliáns épp a fele a kétszeresnek. A rózsa briliáns alul lapos, felső része boltozatosra metszett.

Nagyritkán egy-egy *briolett* is köszörült Jacobus Vandergaart. Ez olyan gyémánt, amelynek sem fenék-, sem fedőlapja nincs és leginkább pici körtéhez hasonlítható. Indiában átfúrják a briolett karcsú nyakát, és szalagot húznak át rajta.

Az öreg gyémántkőszőrűsnek leggyakrabban „köszöntő” került ki a kezéből. Ez fél körte alakú briliáns, fenék- és fedőlapja van, elülső felén csiszolt lapocskák.

A már köszörült gyémántot, hogy teljesen elkészüljön, még csiszolni kellett. Ez egy körülbelül huszonnyolc centiméter átmérőjű acélkorong segítségével történt, amely az asztal lapjára erősítve, nagy kerékkel és kézi fogantyúval hajtva, percenként körülbelül két-háromezer fordulatot tett a tengely körül. Ehhez a megolajozott és az előző köszörülések gyémántporával behintett koronghoz érintette Jacobus Vandergaart sorjában a gyémántlapocskákat, amíg azok tökéletesen ki nem fényesedtek. A kereket vagy egy kis hottentotta inas forgatta, akit szükség esetén napszámra fogadott, vagy egy jó barát, így néha Cyprien is, aki örömet tette meg neki merő szívességből ezt a csekély szolgálatot.

Munka közben elbeszélgettek. Jacobus Vandergaart gyakran homlokára tolta pápaszemét, abbahagyta a munkát, és elmondott egy-egy történetet a régmúlt időkből. Csaknem mindent tudott Dél-Afrikáról, ahol már negyven éve lakott. Elbeszéléseinek az adott különös varázst, hogy földézte velük az ország hagyományát - ezt a még egészen friss és eleven hagyományt.

Az öreg kőszőrűs akkor volt igazán elemében, ha hazafiúi és személyes sérelmeiről beszélhetett. Szerinte az angolok a legutálatosabb rablók voltak, akiket a Föld valaha a hátán hordozott.

Ezért a véleményért persze rá kell hárítanunk a felelősséget - s talán meg is bocsáthatjuk keserűségben fogant kissé túl kemény ítélkezését.

- Csöppet sem csodálkozom - hajtogatta -, hogy az Észak-amerikai Egyesült Államok kikiáltották függetlenségüket és hiszem, hogy India és Ausztrália is mihamar erre az útra lép. Melyik nép túrne el ilyen zsarnokságot!... Hej! Méré úr, ha a világ tudomást szerezne mindarról az igazságtalanságról, amit ezek a pénzükre és tengeri hatalmukra oly büszke angolok elkövettek, nem volna az emberi nyelvnek annyi szidalma, hogy valamennyit az arcukba ne vágna.

Cyprien se nem helyeselt, se ellent nem mondott neki, szótlánul hallgatta.

- Elbeszéljem, hogy mit tettek énvelem? - folytatta nekitüzesedve Jacobus Vandergaart. - Hallgassa végig, és akkor mondja meg, lehet-e erről kétféle vélemény!

Miután Cyprien biztosította, hogy semmivel sem szerezhethet neki nagyobb örömet, az öreg így folytatta:

- Amszterdamban születtem 1806-ban, amikor szüleim utazás közben épp ott tartózkodtak. Később oda tértem vissza, hogy mesterséget tanuljak, de egész gyermekkoromat Fokföldön töltöttem, ahová családom mintegy ötven éve vándorolt ki. Hollandusok voltunk és büszkék

rá, hogy azok vagyunk, akkor is, amikor Nagy-Britannia hatalmába kerítette a gyarmatot, amint hirdette, csak ideiglenesen! De John Bull⁶ nem ereszti el, amit egyszer megkaparintott és 1815-ben az európai államok bécsi kongresszusán ünnepélyesen az Egyesült Királyság alattvalóinak nyilvánítottak bennünket. Kérdezem önt, mi joga van avatkozni Európa az afrikai gyarmatok ügyeibe? De mi nem akartunk ám angol alattvalók lenni, Méré úr. Azt gondoltuk, Afrika elég nagy ahhoz, hogy olyan hazát adjon nekünk, amely a miénk, csak a miénk. Elköltöztünk hát a Fokföldről és az azzal északon határos, akkor még vad területekre nyomultunk. *Búroknak*, azaz parasztoknak vagy *Voortrekkereknek*, azaz előőrseknek nevezték bennünket.

Alighogy feltörtük az új földeket, alighogy munkánkkal független létet teremtettünk magunknak, az angol kormány magáénak nyilvánította a területet; megint azzal az ürüggyel, hogy mi angol alattvalók vagyunk.

Ekkor következett be a mi nagy elvonulásunk. 1833-ban történt. Ismét tömegesen keltünk vándorútra. Ökrösszekerekre raktuk bútorainkat, felszerelésünket, gabonánkat, és még mélyebben nyomultunk a pusztaságba.

Ebben az időben Natal tartomány szinte teljesen elnéptelenedett. Egy Csaka nevű hódító, egy valóságos néger Attila a zuluk törzséből, 1812-től 1828-ig több mint egymillió embert pusztított ki azon a földön. Utóda, Dingan is a megfélemlítés eszközeivel uralkodott. Ő volt az a bennszülött király, aki megengedte, hogy letelepedjünk azon a területen, ahol most Durban és Port-Natal városok emelkednek.

De ez a galád Dingan azzal a hátsó gondolattal adta meg az engedélyt, hogy ha majd meggazdagszunk, megtámad bennünket! Természetesen mindenki fegyvert ragadott a védelmi harcra. Hallatlan erőfeszítéssel, és merem állítani, csodálatos vitézséggel vívtunk meg több száz csatát, asszonyaink és gyermekeink is velünk harcoltak, s végül sikerült megtartanunk a földeket, amelyeket vérünk és verejtékünk öntözött.

Alighogy végső diadalt arattunk a fekete zsarnok fölött és megtörtük hatalmát, a fokföldi kormány angol csapatokat küldött ki, hogy foglalják el Natal tartományt öfelsége, Anglia királynője nevében!... Amint látja, még mindig angol alattvalók voltunk. Ez történt 1842-ben.

Elvándorolt honfitársaink másik csoportja eközben meghódította Transvaalt, és megsemmisítette a zsarnok Moselekatze hatalmát az Orange folyó mellékén. Egyszerű napiparancsra tőlük is elrabolták a sok szenvedés árán szerzett új hazát.

A részleteket mellőzöm. Húsz esztendeig folyt a harc. Egyre távolabb vonultunk, de Nagy-Britannia mindig utánunk nyújtotta kapzsi kezét, mintha röghöz kötött jobbágyságnak volnánk akkor is, amikor már rég elhagytuk a területét.

Végre tömérdék kínlódás és véres harc után sikerült Orange szabadállamban elismertetnünk függetlenségünket. Viktória királynő 1854. április nyolcadikán kelt kiáltványa biztosította földjeink szabad birtoklását és önkormányzatunkat. Köztársasággá alakultunk és elmondhatjuk, hogy a szigorú törvénytiszteleten, az egyén szabad fejlődésén és a minden néposztályra kiterjedő általános iskoláztatáson nyugvó államunk mintaképül szolgálhatna sok nemzetnek, amely műveltebbnek hiszi magát egy ilyen kis dél-afrikai államnál!

⁶ John Bull az angol nép tréfás megszemélyesítője. Először a Gulliver írója, Swift használta ezt az elnevezést, azóta szerte a világon elterjedt, s rajzos figurája is közzismert, (Bull = Bika)

Griqualand is ennek az államnak része volt. Farmerként telepedtem itt le, ebben a házban laktunk, szegény feleségemmel és két gyermekemmel. Ott, ahol most az önök bányája van, állt a szarvasmarha-karámon, a *kraal*. Tíz évvel később ideérkezett John Watkins és fölépítette első viskóját. Akkor még nem is sejtették, hogy ebben a földben gyémánt rejlik, én pedig harminc év alatt oly keveset gyakorolhattam egykori mesterségemet, hogy szinte a drágakövek létezéséről is megfeledkeztem.

1867 táján egyszer csak híre terjedt, hogy földünk gyémánttermő talaj. Egy Hart melléki búr⁷ még a struccai ürülékében és házának agyagfalában is talált gyémántokat.

Ekkor az angol kormány, híven harácsoló módszeréhez, minden szerződés és jog semmibevételével kijelentette, hogy Griqualand az övé.

Köztársaságunk hiába tiltakozott! Hasztalan javasolta, hogy a vitás kérdést terjesszék valamelyik európai államfő ítélőszéke elé! Anglia visszautasította a döntőbíráskodást és elfoglalta földjeinket.

Abban reménykedtünk, hogy igaztalan uraink legalább a magányosok jogait tiszteletben fogják tartani. Én akkoriban már özvegy és gyermektelen voltam, mert az 1870. évi nagy járvány elvitte egész családomat. Nem volt bátorságom új hazát keresni, új hajlékot építeni, a hatodikat vagy hetediket hányatott életem során! Itt maradtam hát Griqualandban. Talán egyedül engem nem kapott el a mindent elárasztó gyémántláz. Nyugodtan műveltem tovább veteményeskertemet, mintha nem is házamtól egy puskalövésnyire fedezték volna fel Du Toit's Pan gyémántmezőit.

Mekkora volt hát egy reggel a meglepetésem, mikor megláttam, hogy kraalomat, amelyet a vidék szokása szerint habarcs nélküli kőből építettem, az éj folyamán lebontották és vagy háromszáz méterrel odább helyezték át a síkon. John Watkins az enyém helyébe az övéihez csatlakozó új karámot építtetett és birtokához csatolta azt a vörös, homokos földdarabot, mely mindaddig vitathatatlan tulajdonom volt.

Tiltakoztam az önkény ellen... Watkins csak nevetett!... Perrel fenyegetőztem... Még ő biztatott, hogy csak pereljek!

Harmadnapra megoldódott a rejtély. Földemnek az a dombos része gyémántbánya volt. John Watkins, mikor erről megbizonyosodott, nyomban odább vitette a karámomat. Azután elszaladt Kimberley-be, ahol hivatalosan is saját nevére íratta a bányát.

Bepereltem... Kíváncsi vagyok, Méré úr, sohase tudja meg, mibe kerül angol földön egy per lefolytatása!... Egymásután vesztettem el ökreimet, lovaimat, juhaimat!... Eladtam ingóságaimat, minden cókmókomat, hogy jóllakassam ezeket a piócákat, akiknek ügyvéd, ügyész, bíró, végrehajtó a nevük!... Hogy rövid legyek, egy évi ide-oda futkosás, várakozás, egy sereg füstbement remény, rengeteg szorongás és lázongás után a tulajdonjogi kérdés végérvényesen és megfellebbezhetetlenül eldőlt!...

⁷ Ezt a búr Jacobsnak hívták. Niekirk hollandus kereskedő, aki egy O'Reilly nevű struccvadász társaságában járt erre, meglátta, hogy a búr gyermekei gyémánttal játszadoznak. Ezt a követ megvette néhány fillérért, majd ezerkétszáz frankért eladta Sir Philip Woodehouse-nak, Fokföld kormányzójának. Nyomban megköszörülték, és elküldték Párizsba az 1867. évi világkiállításra. Ez idő óta évenként átlag negyvenmillió frank értékű gyémántot bányásznak Griqualandban. Érdekes, hogy az itteni gyémánttelepek valaha már ismeretesebbek voltak, de később úgy látszik, feledésbe mentek. A XV. századból fennmaradt térképek ilyen felírással jelzik ezt a helyet: Here Diamonds. „Itt gyémántok vannak.” (J. V.)

Elvesztettem a pert, ráadásul tönkrementem. Az ítélet minden követelésemet alaptalannak nyilvánította, keresetemet elutasította és kimondta, hogy a bíróság nem tudja tisztán megállapítani a szembenálló felek kölcsönös jogigényét, de épp azért szükségesnek látja, hogy köztük közt megváltozhatatlan határvonalat húzzon. Így tehát a greenwich-i csillagvizsgálótól keletre számított huszonötödik hosszúsági fokon kell kijelölni azt a vonalat, amely a két birtokot egymástól elválasztja. Az ettől nyugatra eső rész John Watkins, a keletre eső Jacobus Vandergaart tulajdonában marad.

Erre a különös határmegvonásra nyilván az készítette a bírakat, hogy a huszonötödik hosszúsági fok csakugyan keresztül megy a telken, ahol az én karámom állt.

Csakhogy a bánya, fájdalom! nyugatra esett és természetesen John Watkins tulajdona lett.

Mindazonáltal, mintegy eltörülhetetlen jeléül annak, hogy ezt az ítéletet igazságtalannak tartja, a nép még ma is Vandergaart-Kopjének nevezi a bányatelepet!

Nos, Méré úr, nem gondolja, hogy némi joggal tartom az angolokat hitvány nációnak? - kérdezte az öreg búr, ezzel téve pontot a valóságnak mindenben megfelelő történet végére.

HATODIK FEJEZET

ÉLET A TELEPEN

Könnyű belátni, hogy a beszélgetés tárgya cseppet sem érintette kellemesen a fiatal mérnököt. Nem szívesen hallgatta ezt a becsmérő jellemzést arról a férfiről, akiben makacsul leendő apósát látta. Azért hajlandó is volt Jacobus Vandergaart véleményét a Kopje-ügyről úgy tekinteni, mint egy szenvedélyesen perlekedő rögeszméjét, amelyet nem szabad egészen komolyan venni.

John Watkins, aki előtt egy ízben futólag megemlítette a dolgot, válaszképpen először nagyot nevetett, majd mutatójával a homlokához nyúlt és fejét rázta, mintha azt akarná mondani, hogy az öreg Vandergaartnak egyre kevesebb a sütnivalója.

És csakugyan, nem volt-e lehetséges, hogy a gyémántbánya fölfedezésének hatása alatt az öreg teljesen alaptalanul fejébe vette, hogy az a terület az ő tulajdona? Elvégre a bíróságok egyszer s mindenkorra elutasították, és nem valószínű, hogy a bírák nem a jobban megalapozott tényállást fogadták el valónak! Így latolgatta magában a dolgot a fiatal mérnök, ezzel próbálta igazolni önmaga előtt, hogy fönntartja a kapcsolatot John Watkinsszal azután is, hogy tudja, miképpen gondolkozik róla Jacobus Vandergaart.

Egy másik szomszédjához is szeretett alkalomadtán ellátogatni, mert a búrok eredeti életmódját ismerte meg a házában. Ezt a Mathys Pretorius nevű farmert egész Griqualandban jól ismerték a bányászok.

Bár még negyvenéves sem volt, Mathys Pretorius is sokáig vándorolt az Orange folyó kopár vidékén, mielőtt ezen a földön letelepedett. De a kóbor életmód nyugtalanságában ő nem soványodott le, nem vált ingerlékennyé, mint az öreg Vandergaart. Sőt inkább megtespedt, és úgy elhízott, hogy szinte nehezebbre esett a járás. Elefántszerű jelenség volt.

Majdnem egész nap egy óriás fa karosszékben ült, amely egyenesen az ő tekintélyes idomaira volt szabva, s ha elhagyta otthonát, mindig egy fűzfa-kasos kocsira ült, amely elé hatalmas struccot fogtak. Az a játszi könnyedség, ahogy ezt a rengeteg hájtömeget vontatta, tekintélyt parancsoló fogalmat adott a gázlómadár roppant izomerejéről.

Mathys Pretorius rendszerint azért jött a bányásztelepre, hogy a boltosokkal főzelékfélékre alkut kössön. Nagyon népszerű ember volt, de a népszerűsége igazat szólva nemigen volt irigylendő, mert határtalan gyávaságának köszönhetette. Sokat is mulattak rajta a bányászok, mindenféle bolondos históriákkal rémítgették.

Egyszer azt adták be neki, hogy a bassuto és zulu négek a telep megrohanására készülődnek. Máskor úgy tettek a jelenlétében, mintha egy törvénytervezetet olvasnának fel az újságból, amely szerint a brit uralom alá tartozó területeken halállal bünhődik mindenki, akiről megállapítják, hogy többet nyom háromszáz fontnál. Vagy pedig tudatták vele, hogy valahol a driesfontaine-i országúton veszett kutyát láttak kóborolni, és szegény Mathys Pretorius, akinek már haza kellett volna indulnia, ezer kifogást keresett, hogy a telepen maradjon.

De ezek a ködös félelmek semmit sem jelentettek ahhoz az őszinte rémülethez képest, amely akkor szállta meg, amikor megtudta, hogy birtokán gyémántlelőhelyet fedeztek fel. Már előre rettegett, mi lesz, ha kincsszomjas emberek törnek be a veteményeskertjébe, föltúrják a melegágyait, s ráadásul még ki is sajátítják! Mert kétséges lehet-e, hogy ugyanaz lesz a sorsa, mint Jacobus Vandergaartnak! Az angolok bizonyára találnak majd okot, hogy bebizonyítsák: a földje az övék.

Halálos dermedtség fogta el, amikor ezek a komor gondolatok úrrá lettek az agyán. Ha történetesen meglátta, hogy egy földkutató⁸ kóvályog a háza körül, az evéstől-ivástól is elment a kedve!... Ennek dacára egyre jobban hájasodott!

Egyik legádázabb üldözője mostanában Annibale Pantalacci volt. Ez az elvetemült nápolyi - akinek mellesleg mondva nagyon jó sora lehetett, mert három kaffert dolgoztatott a parcelláján és jókora gyémánt mellűvel parádézott - fölfedezte a szerencsétlen búr gyengéjét. Ezért legalább egyszer egy héten megengedte magának azt a meglehetősen durva tréfát, hogy a Pretorius-farm környékén kószált, mintha próbafúrást végezne, vagy kapával kószolgatná a rögöket.

Ez a birtok a Vaal balpartján, a bányászteleptől körülbelül két mérföldnyire terült el. Sok volt rajta a hordaléktaíaj, ami csakugyan könnyen lehetett gyémánttermő, noha ennek mindeddig semmiféle jele nem mutatkozott.

Annibale Pantalacci, hogy mennél nagyobb legyen az ostoba móka, lehetőleg Mathys Pretorius ablakai közelében, a gazda szemeláttára komédiázott, és legtöbbször magával vitte néhány cimboráját, hogy nekik is részük legyen a mulatságból.

Olyankor látni lehetett, ahogy a szerencsétlen flótás felig az ablakfüggöny mögé rejtőzve, szívszorongva figyeli minden lépésüket, lesi minden mozdulatukat, s nyilván kész rá, hogy az istállójába szaladjon, befogja struccát, és elmeneküljön, ha úgy látná, hogy isten ments, rá akarnak törni a birtokára.

Butaságot csinált, egy barátjának négyszemközt megsúgta, hogy éjjel-nappal fölszerszámozva tartja a kocsihúzó madarát, és kocsiját megrakta élelemmel, arra az esetre, ha a támadás első biztos jelére menekülnie kellene.

- Elmegyek a busmanokhoz, a Limpopo északi partjára! - mondta a barátjának. - Tíz évvel ezelőtt elefántcsontkereskedést űztem, és higgye el, szívesebben élek vademberek, oroszlánok és sakálok társaságában, mintsem, hogy itt kelljen maradnom a telhetetlen angolok közt!

Persze, a szegény farmer bizalmas emberének első dolga volt - ilyenek a meghitt barátok -, hogy szélteiben elhíresztelje ezt a szökési tervet. Mondani sem kell, hogy Annibale Pantalacci nyomban kihasználta, a Kopje bányásznépének nagy mulatságára.

A nápolyi rossz tréfáinak állandó céltáblája, úgy mint azelőtt is, a kínai Li volt.

Ő is a Vandergaart-Kopjén telepedett le. Egész egyszerűen mosodát nyitott, és közismert dolog, hogy a Mennyei Birodalom gyermekei nagyszerűen értenek a fehérnemű-tisztításhoz.

Csakugyan, a nevezetes piros ládában, amely a Fokföldről Griqualandba utaztában az első napokban annyira izgatta Cyprient, nem volt egyéb, mint kefék, mosószóda, néhány darab szappan és kékítő. Mi kell egyéb ahhoz, hogy egy élelmes kínai megcsinálja a szerencséjét ebben az országban!

Cyprien nem bírta megállni, hogy el ne mosolyodjon, valahányszor meglátta a mindig hallgatag és tartózkodó Lit, ahogy nagy kosárral cipekedve vitte haza a mosott fehérneműt megrendelőinek.

⁸ Azokat nevezik így, akik érc- vagy drágakő-telepek feltárására vállalkoznak, akár a szerencsés véletlenre bízva magukat, akár előzetes, rendszeres próbafúrások alapján.

Viszont felháborodott azon, hogy Pantalacci igazán kegyetlenül bánt a szegény ördöggel. Tintásüveget dobott a szennyesbatyujába, sodronyt feszített ki az ajtaja előtt, hogy orra bukjon, és zubbonya szarát késsel a padhoz szögezte. Főként egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy lábszáron ne rúgja és rá ne rivalljon: Pogány kutya! és csak azért tukmálta rá a rendeléseit, hogy legalább egyszer egy héten ily módon beléköthessen. Hazaszállított fehérneműjének tisztaságával sohasem volt megelégedve, pedig Li csodálatosan mosott és vasalt. A legkisebb ránc, amit talált, rettenetes dühkitörésekre ragadta, s ilyenkor úgy eltángálta a szerencsétlen kínait, mintha a rabszolgája lenne.

Ilyen otromba tréfákkal szórakoztak a telepen; de a tréfa néha tragikusan komolyra fordult. Megegett például, hogy egy négert, aki a bányában dolgozott, egy gyémánt ellopásával vádoltak meg. Mindenki kötelességének tartotta, hogy a bűnöst bíróság elé hurcolja, de már útközben alaposan elverték rajta a port, úgyhogy, ha a bíró esetleg föl is mentette a vádlottat, az előzetesen kapott ökölcsapásokat már a víz sem moshatta le róla. Megjegyzendő, ilyen esetekben ritkaságszámba ment a fölmentés. A bíró hamarabb kimondott egy ítéletet, mint ahogy lenyelt egy sózott narancsgerezdet; ez volt ugyanis ezen a környéken az egyik legkedveltebb csemege. Az ítélet rendszerint tizenöt napi kényszermunkára szólt, és ráadásul kijárt a bűnösnek húsz ütés a *cat of nine tails*, vagyis kilencfarkú macska nevezetű csomózott szíjkorbáccsal, amivel Nagy-Britanniában és az angol gyarmatokon még ma is szokás fenýíteni a rabokat.

De volt egy bűn, amelyet a bányászok még a lopásnál is nehezebben bocsátottak meg: az orgazdaság. Ward, az a jenki, aki a fiatal mérnökkel egyidőben érkezett Griqualandba, a maga bőrén tapasztalta ezt, mégpedig keservesen, amikor egy nap gyémántokat vett egy kaffertól. Egy kaffer ugyanis nem lehetett gyémántok jogos tulajdonosa, mivel a törvény tiltotta, hogy lelőhelyen drágaköveket vásároljon, vagy hogy a maga hasznára bányásson.

Alig, hogy híre kelt az esetnek - este történt, vacsora után, amikor az egész telep zsibongott -, izgatott tömeg vonult a bűncselekményen ért jenki lakása elé, azt a pincétől a padlásig kifosztotta, aztán fölgyújtotta. A jószándékú emberek már állították neki az akasztófát és föl is húzták volna, ha szerencséjére még idejében elő nem rúgtat egy tucat lovasrendőr, akik börtönbe vitték. Így legalább ép bőrrel megmenekült.

Ilyen erőszakos jelenetek minduntalan kiobbantak itt a gyűlevész, izgága, félvad népség közt. A mindenféle népfajhoz tartozó bányászok tarkabarka sokadalmában könnyen támadtak súrlódások. A mohó pénzvágý, a részegeskedés, a forró éghajlat hatása, a csalódások és elkeseredések versengve lobbantották fel az emberek agyát, és ingatták meg lelkiismeretüket. Ha az ásásban több szerencsájük van, talán akkor nyugodtabbak és béketűrőbbek lettek volna. De egy bányászra, aki elvétele egy-egy nagyobb értékű köre bukkant, száz meg száz olyan esett, aki keservesen tengődött, alig-alig kereste meg a legszükségesebbre valót, ha ugyan nem jutott a legsötétebb nyomorba. Olyan a bányá, mint a zöld kártyaasztal, az ember nemcsak a tőkéjét, hanem az idejét, a munkaerejét, az egészségét is kockáztatja rajta. És nagyon kevés szerencsés játékos akadt azok között, akiket bányászcsákányukkal a Vandergaart-Kopje kiaknázására vetett a vaksors!

Ezt napról napra világosabban látta Cyprien, és már azon töprengett, folytassa-e, vagy hagyja abba ezt a kevésbé jövedelmező foglalkozást, amikor váratlanul alkalma nyílt, hogy változtasson a munkamódszerén.

Egy reggel összetalálkozott egy kis csoport kafferrel. Lehetek vagy tizenketten. Munkát keresni jöttek szegények a telepre a közeli hegységből, amely a tulajdonképpeni Kafferiát a bassutók földjétől elválasztja. Több mint százötven mérföldet gyalogoltak libasorban az

Orange folyó mentén, azt ették, amit úton-útfélen találtak, gyökerekkel, bogyókkal, sáskákkal táplálkoztak. Rettentő nyúzott állapotban voltak, inkább csontvázaknak, mint élőlényeknek nézte volna őket az ember. Aszott lábszáruk, hosszú, csupasz törzs, szikkadt bőr, mely mintha pusztán csontokon feszülne, kiálló bordák, beesett arcok - lerítt róluk, hogy hajlamosabbak emberhúst falni, mint nekilátni a kemény napi munkának. Nem is akadt senki, aki felfogadja őket, ott kuporogtak az út szélén határozatlanul, mogorván, eltompulva a nyomortól.

Cyprien mélyen megrendítette a látvány. Intett nekik, hogy várjanak, visszament a fogadóba, ahol étkezni szokott, rendelt egy nagy kondér forró vízben főtt málélisztet, azt kivitette a szegény ördögöknek, néhány doboz húskonzervvel és két üveg rummal egyetemben.

Gyönyörűséggel nézte, ahogy nekiestek a számukra szokatlanul bőséges lakomának. Akárcsak a hajótöröttek, akik kétheti éhezés és halálos rettegés után egy tutajon találnak menedéket! Annyit ettek egy negyedóra alatt, hogy pukkadásig jóllaktak. Az egészségük érdekében határt kellett szabni a dőzsölésnek, nehogy rossz vége legyen.

Csak egy volt a négerek közt, aki mértéket tartott a mértéktelen zabálásban. Intelligens, finom arca volt, ő látszott a legfiatalabbnak. És, ami ritkaság számba megy, még arra is gondolt, hogy köszönetet mondjon jótevőjének. Odalépett Cyprienhez, gyermekded kedves mozdulattal megfogta a kezét, és kondor fejére tette.

- Hogy hívnak? - kérdezte szórakozottan a fiatal mérnök, akit meghatott a háládatosságnak ez a jele.

A kaffer, aki véletlenül értett néhány szót angolul, rögtön felelt rá:

- Matakít.

Tiszta, bizakodó tekintete megtetszett Cypriennek. Mindjárt az a gondolata támadt, hogy jó lenne ezt a szép szál legényt a tárnájában munkásnak alkalmazni. Szerencsés ötletnek látszott.

„Elvégre - mondta magában - mindenki ezt csinálja a területben. A szegény kaffernek is jobb, ha én leszek a gazdája, mintha valami Pantalacci-félével akad össze!”

Aztán megint a fiúhoz fordult:

- Hallod-e, Matakít, ugye te munkát keresel? - kérdezte tőle.

A kaffer igenlően bólintott.

- Akarsz nálam dolgozni? Ellátlak élelemmel, szerszámokkal, és kapsz húsz shillinget egy hónapra.

Ez volt a tarifa, és Cyprien tudta, hogy nem ajánlhat többet, ha nem akarja magára vonni az egész telep haragját. De föltette magában, hogy ezt a sovány bért kipótolja ruhákkal, háztartási eszközökkel, a kafferek szemében becses dolgokkal.

Felelet helyett Matakít mosolyogva villantotta elő két sor fehér fogát, és újfent a fejére tette pártfogója kezét. Az egyezés meg volt pecsételve.

Cyprien elvitette magához újonnan felfogadott szolgáját. Útitáskájából kivett egy vászon-nadrágot, egy flanelinget és egy ócska kalapot, odaadta Matakítnek. A szegény ördög nem hitt a szemének. Legmerészebb álmain túltett, hogy alighogy megérkezett a táborba, máris ily pompás öltözetet lát magán. Nem tudta, hogyan fejezze ki háláját és örömét. Ugrándozott, nevetett, sírt egyszerre.

- Matakít, látom, derék fickó vagy - mondta Cyprien. - Úgy veszem észre, értesz valamicskét angolul. Beszélni egy szót se tudsz?

A kaffer tagadólag intett.

- Jó, akkor franciául foglak tanítani.

Haladéktalanul megtartotta számára az első nyelvleckét. Megnevezte a kéznél levő tárgyakat és a szavakat, elismételtette vele.

Kiderült, hogy Matakít nemcsak derék fickó, hanem nagyon eszes is, kitűnő az emlékezőtehetsége. Nem egészen két óra alatt több mint száz szót megtanult és eléggé jó kiejtéssel mondta ki a szavakat. A fiatal mérnök csodálkozott könnyű felfogásán és bízott benne, hogy jó hasznát fogja venni a fiúnak.

Egyheti nyugalom és kiadós táplálkozás kellett, hogy a kaffer fiú kipihenje a vándorút fáradalmait és munkaképes állapotba kerüljön. Ezt az időt oly jól kihasználta a tanítómesterével, hogy a hét végén már ki tudta fejezni franciául a gondolatait, bár hibásan, de érthetően. Cyprien, mikor ennyire jutottak, elmondatta vele az élete folyását. Egyszerű történet volt.

Matakít még a nevét se tudta hazájának, amely valahol napkelet felé volt a hegyek közt. Csak annyit tudott mondani, hogy nagyon nyomorúságos ott az emberek élete. Szerencsét akart próbálni és törzse néhány elvándorolt harcosának példájára ő is elgyalogolt a gyémántmezőig.

Mi hozta ide? Mit remélt? Nem egyebet, mint hogy megkeres egy piros köpenyre valót és tízszer tíz ezüstpénzt. A kafferek ugyanis megvetik az aranypénzt. Kiirthatatlan előítélet van emögött, abból az időből, amikor az első európai gyarmatosok kereskedni kezdtek velük.

És mit szándékozott csinálni az ezüstpénzeivel a becsvágyó Matakít?

Hát azt, hogy szerez egy piros köpenyt, egy puskát és hozzá löport, aztán hazamegy a falujába. Ott feleséget vásárol magának, aki majd dolgozik rá, ellátja a tehenét, megműveli a kukorica-földjét. Így tekintélyes férfi, nagy főnök lesz belőle. Mindenki irigyelni fogja a puskájáért és vagyonáért, magas kort ér meg és köztiszteltben fog meghalni. Ennyi az egész.

Cyprien elgondolkodott ennek az egyszerű élettervnek hallatára. Szabad-e ezen neki változtatnia? Szabad-e kitágítani ennek a szegény bennszülöttnak a látókörét, tevékenységét fontosabb cél felé irányítani, mint amit egy piros köpeny, egy kováspuska meghódítása jelent? Nem jobb-e meghagyni őt gyermeki tudatlanságában, hogy békésen élje le kraaljában azt az életet, amelyre vágyik? Súlyos kérdés, a fiatal mérnök nem mert rá válaszolni, de Matakít nemsokára maga döntötte el.

Alighogy elsajátította a francia nyelv elemeit, a fiatal kaffer rendkívül mohó tanulásvágyának adta jelét. Állandóan kérdezgetett, mindent tudni akart, minden egyes tárgy nevét, rendeltetését, eredetét. Szenvedélyesen érdekelte az írás, olvasás, számolás. Nem bírt betelni!

Cyprien hamarosan belátta, hogy mikor ily szembeszököen jelentkezik a hivatottság, nincs mit tétovázni. Elhatározta, hogy minden este egy leckeórát ad Matakítnek, aki a bányában végzett munkáján felül minden idejét tanulásra fordította.

Watkins kisasszonyt is meghatotta ez a nem mindennapi buzgalom. Elvállalta, hogy kikérdezi a leckéből az ifjú kaffert. Ez maga is egész nap ismételtette a tanulnivalót, mialatt a tárna alján serényen csákányozta a földet, húzogatta a teli vödröket, vagy a törmeléket válogatta. Szorgalma, munkakedve a többiekre is átragadt, s úgy látszott, az ő példájára mindenki nagyobb gonddal dolgozik a bányákban.

Cyprien egyébként egy másik munkást is fölfogadott. Maga Matakít ajánlotta neki ezt a saját törzséből való, Bardik nevű kaffert, aki buzgalmával és értelmességével szintén nagyon jól bevált.

Ekkor érte a fiatal mérnököt olyan szerencse, mint eddig még soha: egy majdnem hétkarátos követ talált. Azonmód, csiszolatlanul eladta Nathan alkusznak ötezer frankért.

Ez aztán igazán jó üzlet volt. Egy bányász, aki egyébként nehéz munkájával csak éppen a mindennapra valót kereste meg, teljes joggal büszkélkedhetett volna vele. Cyprien azonban egyáltalán nem volt elégedett.

Még ha két-három havonként ér is ilyen szerencse - így gondolkodott -, ugyan mivel jutok előbbre? Nem egy, hanem ezer vagy másfél ezer ilyen hétkarátos gyémántra lenne szükségem. Mert különben Miss Watkins kisiklik a kezemből, és azé a James Hiltoné lesz, vagy másvalakié, aki semmivel se különb.

Ilyen bús töprengések közt ballagott Cyprien ebéd után vissza a kopjéba, rekkenő forráságban és sűrű porban, abban a vörös, vakító porban, amely szinte állandóan ott lebeg a gyémánt-bányák körül, amikor egyszerre, az út kanyarulatánál elszigetelten álló kunyhóhoz érve, ijedten megtorpant. Siralmas látvány tárult a szeme elé.

Hátuljával a földnek támasztva, elejével fölfelé meredve egy igásszekér állt a kunyhó fala mellett. A szekér rúdján egy emberalak függött. Kinyúlt lábszárakkal, elernyedtt kezekkel lógott a mozdulatlan test, mint egy zsinegen függő mérőőn, húszfokos szöget képezve a rúddal, a tüzelő napfényben.

Gyászos látvány volt.

Cyprien előbb megdöbbenve nézte, majd mély szánalommal ismert rá a kínai Lire, aki a nyakára tekert hosszú varkocsánál fogva lógott ég és föld között.

A fiatal mérnök pillanatig sem habozott, tudta, mi az első teendője. Fél perc alatt fölkapaszzkodott a rúd végére, karjaiba fogta az alélt testet, kissé felemelte, hogy megmentse a fulladástól, azután zsebkésével elmetsette a hajfonatot. Mikor ezzel megvolt, óvatosan lemászott, és terhét lefektette a ház tövébe.

Éppen ideje volt. Li még nem hűlt ki. Szíve gyöngén vert, de vert. Hamarosan kinyitotta a szemét, és amint meglátta a napvilágot, abban a szempillantásban visszanyerte eszméletét.

A szegény ördög szenvedtlen arcán még a szörnyű megpróbáltatás után sem látszott ijedség, vagy meglepődés. Mintha csak könnyű álomból ébredt volna.

Cyprien néhány csepp ecetes vízzel itatta meg a kulacsából.

- Tud most beszélni? - kérdezte gépiesen, megfeledkezve arról, hogy a kínai nem érti.

Li azonban igenlő fejbólintással válaszolt.

- Ki akasztotta föl ide?

- Én - felelte a kínai, mint akinek sejtelve sincs róla, hogy ezzel valami rendkívüli vagy megrovást érdemlő dolgot cselekedett.

- Maga?... Öngyilkosságot akart elkövetni! És miért?

- Linek melege volt!... Li unatkozott!... - válaszolt a kínai.

És rögtön lehunyta a szemét, mintha ki akarna térni újabb kérdések elől.

Cyprien csak most eszmélt rá arra a sajátságos körülményre, hogy beszélgetésük franciául folyt.

- Angolul is tud? - kérdezte.

- Igen - felelte Li, és fölpillantott. Mintha két ferde gomblyuk nyílt volna ki kétfelől rövid, tömpe orra mellett.

Cyprien ugyanolyan kis gúnyos villanást vélt látni ebben a pillantásban, amilyent Fokföldről Kimberley-be utaztukban is olykor meglepődve észlelt.

- Csupa képtelenség, amit indítóokul felhoz! - szólt rá szigorúan. - Az ember nem lesz öngyilkos csak azért, mert melege van! Beszéljen komolyan. Fogadok, hogy megint Pantalaccinak valamilyen gonosz tréfája van a dolog mögött.

A kínai lehorgasztotta a fejét.

- Le akarta vágni a copfomat - mondta halkán - és biztos vagyok benne, hogy ma vagy holnap meg is tette volna!

Ebben a pillanatban Li meglátta Cyprien kezében a nevezetes copfot. A szerencsétlenség, amitől mindennél jobban rettegett, megtörtént.

- Ó, uram!... Mit látok!... Ön... ön vágta le?!... - jajdult fel szívszaggató hangon.

- Persze hogy levágtam, különben nem menthettem volna meg magát, barátom! - felelte Cyprien. - De a csudába! Attól maga egy fityinggel sem fog kevesebbet érni ebben az országban!... Legyen nyugodt!...

A kínai olyan kétségbeesettnek látszott leamputált copfja miatt, hogy Cyprien attól félt, megint kárt próbál tenni magában. Elhatározta, hogy hazamegy s magával viszi a szerencsétlent.

Li engedelmesen követte. Leült jótevője asztalához, túrta a leckéztetést, megígérte, hogy kísérletét nem ismétli meg, sőt, egy csésze tea jótékony hatása alatt, nagyjából elmondta az élettörténetét.

Li Kantonban született, és serdülő korában egy angol kereskedőházban inaskodott. Azután elkerült Ceylonba, onnét Ausztráliába és végül Afrikába. Sehol sem mosolygott rá a szerencse. A fehérneműtisztítás errefelé éppoly rosszul jövedelmezett, mint a húsz más mesterség, amivel megpróbálkozott. De igazi réme Annibale Pantalacci volt. Ez az ember valósággal megnyomorította, ha ő nincs, talán be is tudott volna illeszkedni ebbe a bizonytalan életbe, itt Griqualandban. Végeredményben a nápolyi üldözései elől akart öngyilkosságba menekülni.

Cyprien bátorította a szegény fickót, ígérte, hogy megvédi Pantalaccitól. Odaadta neki mosásba, ami szennyes fehérneműje akadt, s mikor útjára bocsátotta, addigra Li nemcsak hogy teljesen megvigasztalódott, hanem végleg ki is gyógyult a fejbübfüggelékéhez fűződő babonából.

És vajon mivel érte el nála a fiatal mérnök ezt az eredményt? Egyszerűen, de komolyan kijelentette neki, hogy az akasztott ember kötele szerencsét hoz, s hogy a pechsorozata egészen biztosan véget ér most, hogy a copfja a zsebében van.

- Legalább Pantalacci már nem vághatja le.

Ez a hamisítatlan kínai okoskodás fejezte be a kúrát.

HETEDIK FEJEZET A BÁNYAOMLÁS

Cyprien ötven napja egyetlen gyémántot sem talált. Mindinkább elment a kedve az effajta bányászkodástól. Rájött, hogy az egész munka önámítás, ha az embernek nincs kellő tőkéje, hogy egy elsőrendű parcellát vehessen bérbe és abban egy tucatnyi munkabíró kaffert tudjon foglalkoztatni.

Egy reggel, amikor Matakít és Bardik munkába ment Thomas Steellel, Cyprien egyedül maradt sátrában. Válaszolni akart barátjának, Pharamond Barthès-nak, akitől egy Fokföldre tartó elefántcsont-kereskedő útján kapott levelet.

Pharamond Barthès elragadtatással írt kalandos vadászéletről. Eddig három oroszlánt, tizenhat elefántot, hét tigrist, megszámlálhatatlan zsiráfot, antilopot és apróvadat ejtett el.

Miként a történelem hódítói - írta - én is háborúval tartom fenn a háborút. Vadászszármányomból nemcsak, hogy el tudtam látni élelemmel kis expedíciós csapatomat, hanem, ha akarnám, tekintélyes hasznot húzhatnék prémek és elefántagyarok eladásából, vagy a kaffertörzsekkel folytatott cserekereskedésből.

A levelet ezzel zárta:

Nincs kedved velem jönni a Limpopo partvidékére? A jövő hó vége felé ott leszek és úgy tervezem, hogy lemegyek egészen a Delagoa-öböl, ott tengerre szállok s hajón teszem meg az utat Durbanba, ahová bassutóimat vissza kell szállítanom... Hagyd hát ott azt az undok Griqualandot, és tarts velem...

Cyprien éppen ezt a levelet olvasgatta, amikor irtózatos, mennydörgésszerű robaj reszkettette meg az egész tábor. Felugrott és kirohant a házából.

Izgatott bányászok tömege futott nagy kavarodásban a bánya felé.

- Beomlás! - kiáltoztak mindenfelől.

Éjjel nagyon hűvös volt, a hőmérséklet közel járt a fagyponthoz, nappal viszont már rég nem volt olyan hőség, mint az előző napon. Ilyen hőmérsékletváltozások esetén előfordult, hogy az alá nem dúcolt földtömegek beomlottak, s ilyen szerencsétlenségeket okoztak.

Cyprien rohanva ért a Kopjéhez. Első pillantásra megértette, mi történt.

Egy legalább hatvan méter magas és kétszáz méter hosszú óriási földdarab függőlegesen levált a bányafalról s egy szétlőtt sáncfal részéhez hasonló szakadék támadt a helyén. Garmadával szakadt le a törmelék és hullt a bányába, megtöltvén azt homokkal és kavicssal.

Mindaz, ami a beomlás pillanatában a földdarab tetején volt, emberek, ökrök, taligák, a mélybe zuhant, ott hevert a szakadék fenekén.

Szerencsére a munkások többsége ekkor még nem szállt le a bánya mélyébe, különben a tábor felét maga alá temette volna az omladék.

Cyprien első gondolata a társa volt, Thomas Steel. Nagyon megörült hát, amikor felfedezte őt a szakadék szélén álló emberek közt, akik a szerencsétlenség arányait próbálták felmérni. Rögtön odaszaladt és kifaggatta.

- Szerencsésen megúsztuk - mondta a lancashire-i, s megszorította a kezét.

- És Matakít? - kérdezte Cyprien.

- Szegény feje, odalent van - felelt Thomas Steel, és a közös tulajdonukat borító törmelék-halomra mutatott. - Éppen leszállt, én meg készültem felhúzni az első tömlőt, amelyet ő lent megtöltött, amikor a beomlás történt.

- De hát csak nem állhatunk itt tétlenül, meg kell kísérelnünk, hogy kiszabadítsuk! - kiáltott fel Cyprien. - Talán még él!

Thomas Steel a fejét rázta.

- Nem nagyon valószínű, hogy tizenöt-húsz tonna föld alatt még élne. Különben is legalább tíz ember két-háromnapi munkája kell a bánya megtisztításához.

- Nem számít! - válaszolt határozott hangon a fiatal mérnök. - Ne mondhassák rólunk, hogy egy embert élve hagyunk elpusztulni ebben a sírban anélkül, hogy kísérletet tettünk volna a megmentésére.

Azután az ott álldogáló Bardik tolmácsolásával kihirdette a kaffereknek, hogy magas napibért, öt shillinget fizet mindenkinek, aki segítségére lesz a bányarészbe hullott törmelék elhordásában.

Vagy harminc néger tüstént jelentkezett, és egy pillanatot sem vesztegetve munkához láttak. Ásó, kapa, csákány volt elég, a tömlők és szállítóhevederek kéznél voltak, úgyszintén a taligák. Több fehér bányász önként ajánlotta fel segítségét, amikor megtudták, hogy egy szegény ördög kiásásáról van szó. Cyprien lendülete Thomas Steelt is magával ragadta. Nagy hévvel irányította a mentési munkálatokat.

Déltájban már több tonna homokot és kőtörmeléket hordtak ki a bánya fenekéről.

Három óra tájt Bardik rekedten fölördített. Csákánya előtt egy fekete lábszár meredt ki a földből.

Kettőzött erővel dolgoztak tovább, s néhány perc alatt Matakít egész testét kiásták. A szerencsétlen kaffer hanyattfekve, mozdulatlanul hevert. Halottnak látszott. Véletlen szerencse folytán a munkában használt egyik bőrtömlő az arcára borult, és úgy fedte, mint valami álarc.

Cyprien ezt rögtön észrevette és az a gondolata támadt, hogy talán még életre lehet kelteni a szerencsétlent. De valójában csak halvány remény volt erre, mert Matakít szíve nem vert, bőre hideg volt, tagjai merevek, kezeit görcsbe rántotta a haláltusa, arcát, melyre a négerek jellegzetes hamuszürke sápadtsága borult - borzalmasan eltorzította a fulladás.

Cyprien nem vesztette el a fejét. Thomas Steel kunyhójába vitette Matakítot, mert az volt a legközelebb. Ott kinyújtóztatták a törmelék osztályozására szolgáló asztalon, s a mesterséges légzés egyik fajtáját alkalmazták, alapos dörzsölést, mellkasmozgatást, ahogyan a vízbefültakat szokás élesztgetni. Cyprien tudta, hogy ezt a módszert mindenféle fulladásnál alkalmazni lehet, s ebben az esetben nem is tehetett mást, mert sem seb, sem törés, de még komolyabb zúzódás nyoma sem látszott.

- Nézze csak, Méré úr, még mindig a markában szorít egy rögöt - mutatta Thomas Steel, aki maga is fáradhatatlanul dörzsölte a nagy, fekete testet.

Jószívű fickó volt ez a derék lancashire-i, s ha, amint mondani szokás, „akkurátusan” ki kellett volna fényesítenie egy ezerkétszáz lóerős vezérlőtengelyt, akkor sem láthatott volna erőleyesebben a munkához.

Erőfeszítésük végül is látható eredménnyel járt. A fiatal kaffer hullaszerű merevsége lassanként fölengedett. Bőrének hőmérséklete észrevehetően emelkedett. Cyprien, aki Matakít szíve táján valami csekély életjelt kémlelt, most valami jót jelentő mozgást érzett a tenyere alatt.

A jelek csakhamar szembeötlőek lettek. Az ütőér lüktetni kezdett, s könnyű légzés emelgette alig észrevehetően Matakít mellkasát. Majd egy mély sóhaj jelezte az életműködés visszatérését.

Hirtelen két viharos tüsszentés rázta meg tetőtől talpig az imént még teljesen ernyedte fekete, nagyon megviselt testet. Matakít fölnyitotta szemét, lélegzett, eszméletre tért.

- Hurrá! Hurrá! A fiú túl van a veszélyen! - kiáltott fel a verejtékező Thomas Steel és abbahagyta a dörzsölést. - De nézze, Méré úr, még most sem engedi ki azt a rögöt begömbült ujjai közül!

A fiatal mérnöknek más gondja volt, mint hogy ilyen apró részletekkel törődjön. Egy kanál rumot töltött betege szájába, s fölemelte, hogy megkönnyítse a légzőszervek működését. Végre, mikor Matakít teljesen magához tért, takarókba csavarta és három-négy jóindulatú ember segítségével átvitte saját hajlékába, a Watkins-farmra.

Itt a szegény embert Cyprien ágyára fektették. Bardik egy csésze forró teát itatott meg vele. Egy negyedóra sem telt el, s csendes, jótékony álomba merült: meg volt mentve.

Cyprien azt a páratlan vidámságot érezte, amely elárad az ember szívében, ha valakit megmentett a halál torkából. Míg Thomas Steel és társai, akiket a hosszas élesztgetés alaposan megviselt, a kocsmába mentek, hogy néhány korsó sörrel ünnepeljék sikerüket, Cyprien ottmaradt Matakít mellett. Könyvet vett elő, s csak azért szakította félbe az olvasást, hogy, mint lábadozó fiának álmát vigyázó apa, megnézzék az alvó Matakítot.

Matakít hat hete lépett Cyprien szolgálatába, s azóta Cyprien mindig elégedett volt vele, sőt néha szinte csodálta. Páratlanul értelmesnek, tanulékonynak, munkaszeretőnek bizonyult. Derék fiú volt, jólelkű, engedelmes és sajátságosan kedves, vidám természetű. Nem félt a munkától, semmilyen nehézségtől nem riadt vissza. Olykor arra kellett gondolnia, nincs olyan magas társadalmi állás, amire egy francia ifjú, hasonló képességek birtokában, teljes joggal ne törekedhetett volna. És ezeknek az értékes tulajdonságoknak egy egyszerű kaffer fekete bőre alatt és göndör fejében kellett lakozniuk!

Volt azonban Matakítnak egy hibája - súlyos hiba -, amely bizonyára korábbi nevelésével és a falujában ráragadt nem túlságosan spártai erkölcsökkel függött össze. Mondjuk ki kereken: Matakít, szinte öntudatlanul ugyan, de kissé enyveskező volt. Amikor meglátott egy neki tetsző tárgyat, természetesen találta, hogy eltulajdonítsa.

Gazdája megütközve vette észre ezt a hajlamát, de hiába halmozta el a legszigorúbb szemrehányásokkal, hiába fenyegette meg, hogy hazaküldi, ha még egyszer rajtakapja. Matakít váltig ígérte, hogy nem teszi többé, sírt, bocsánatot kért, és másnap, ha alkalom adódott, újra kezdte.

Tolvajlásai rendszerint nem voltak nagyarányúak. Lopási vágyát főként értéktelen tárgyak keltették fel: egy kés, egy nyakkendő, egy ceruza, s más ilyen apróságok. Cyprient mégis nagyon bántotta, hogy ilyen jellemhibát tapasztalt az egyébként oly rokonszenves fiúban.

„Várjunk!... Reméljük! - mondta magában. - Talán sikerül megértetnem vele, hogy a lopás bűn.”

És Cyprien, miközben Matakít álmát őrizte, elgondolkozott ezeken a furcsa ellentéteken, amelyek a fiú múltjában, törzsének vadjai közt leélt ifjúságában lették magyarázatukat.

Estefelé a fiatal kaffer oly élénken és frissen ébredt, mintha híre sem lett volna annak a két-három órának, amely alatt légzőszervei úgyszólván egyáltalán nem működtek. Most már el tudta mondani, mi történt vele.

A tömlő, amely véletlenül az arcára esett, s egy létra, mely támasztópillérként dőlt föléje, megóvta a beomlás mechanikai hatásától, sőt elég sokáig a teljes megfulladástól is, mert ily módon maradt egy kevés levegő földalatti börtönében. Rögtön számot vetett ezzel a szerencsés körülménnyel és igyekezett ki is használni úgy, hogy csak hosszú időközökben vett lélegzetet. De a levegő lassanként megromlott. Matakít érezte, hogy ereje fogytán van. Végül nyomasztó, szorongásos álomba zuhant, amelyből csak egy-egy pillanatra ocsúdott fel, hogy még egy-egy végső kísérletet tegyen a lélegzésre. Végül minden homályba borult. Már nem tudta mi történik körülötte, halott volt... Mert hisz csakugyan a halálból tért vissza...

Cyprien egy darabig hagyta, hogy beszéljen, enni és inni adott neki, és szabadkozása ellenére kényszerítette, hogy éjszakára maradjon abban az ágyban, amelybe fektette. Végül, mikor már bizonyos volt benne, hogy túl van a veszélyen, magára hagyta, és elindult szokásos látogatására Watkinsékhoz.

A fiatal mérnök szükségét érezte, hogy beszámoljon Alice-nak aznapi élményeiről, hogy elmondja neki, mennyire megutálta a bányát - utálatát csak fokozta a délelőtti szerencsétlenség. A gyomra émelygett arra a gondolatra, hogy továbbra is kockára tegye Matakít életét, azért a nagyon is kétes kilátásért, hogy esetleg megkaparinthat néhány hitvány gyémántot.

„Még hagyjám, ha magam üzöm ezt a mesterséget - mondta magában. - De nyomorúságos díjazásért ezt kívánni ettől a szerencsétlen kaffertől, aki nekem semmit se vétett, egyszerűen alávalóság.”

Föltárta hát a lány előtt vívódásait és undorát. Beszélt neki Pharamond Barthès leveléről is. Nem lenne-e jobb csakugyan megfogadni barátja tanácsát? Mit is veszít vele, ha elmegy a Limpopo partvidékére és vadászattal próbál szerencsét? Föltétlenül nemesebb foglalkozás, mint a földet vájkálni kapzsi kincskereső módjára, vagy pusztá haszonlesésből néhány szegény ördöggel végeztetni ugyanezt.

- Mit gondol erről Watkins kisasszony - kérdezte - ön, akiben oly sok a finom okosság és a gyakorlati érzék? Mit tanácsol? Adjon tanácsot! Oly nagy szükségem van rá. Megingott a lelki egyensúlyom. Kellene egy baráti kéz, amely talpra állít.

Teljes őszinteséggel beszélt, noha egyébként zárkózott természetű volt, és valami megmagyarázhatatlan jóérzéssel töltötte el, hogy ezzel a kedves és vonzó teremtéssel bizalmasan közölheti kínzó kétségeit.

Már jó ideje franciául beszélgettek, s ez a körülmény nagyon meghitté tette együttlétüket, bár Watkins úr a harmadik pipa elszívása után hamarosan elbóbiskolt és láthatólag nem törődött vele, mit beszélnek egymással a fiatalok akár angolul, akár más nyelven.

Alice mély rokonszenvvel hallgatta Cyprient.

- Mindazon, amit most elmondott - válaszolt neki - én már régóta gondolkodom, Méré úr. Sehogyse értettem, hogy egy mérnök, egy tudós ember, amilyen ön, hogy élhet jó lélekkel ilyen életet. Hogy ön a drága idejét olyan kétkezi munkára pazarolja, amit egy tanulatlan kaffer vagy hottentotta sokkal jobban elvégez, hát ez nem helyes, higgye el.

Cyprien egyetlen szóval meg tudta volna magyarázni ezt a problémát, mely a lányt annyira bántotta és botránkoztatta. És ki tudja, nem ezért túlozta-e kissé Alice a méltatlankodását, hogy belőle kicsaljon egy vallomást?... Ámde Cyprien megesküdtött, hogy ezt a vallomást magában tartja, és nem lett volna becsületes, ha kiejti a száján. Ezért hát hallgatott.

Watkins kisasszony tovább fűzte a szót.

- Ha annyira áhítozik gyémánt után, miért nem keres ott, ahol igazán kilátása lenne rá, hogy talál: az olvasztókemencéjében? Hiszen ön vegyész, mindenkinél jobban tudja, mik ezek a hitvány kövek, amelyeket oly mérhetetlenül sokra értékel a világ. Miért akar hát a rút és gépies robottal hozzájuk jutni? Visszatérek előbbi gondolatomhoz: én az ön helyében inkább magam csinálnék gyémántot, semhogy készen kaparjam ki a földből.

Alice oly lelkesülten beszélt, a tudományba és magába Cyprienbe vetett hite annyira kicsengett szavaiból, hogy a fiatalember úgy érezte magát, mintha szívét üdítő harmat öntözné.

Sajnos, John Watkins ebben a pillanatban fölriadt zsibbadtságából, és a Vandergaart-Kopje felől kérdezősködött. Ismét angolra kellett hát fordítani a szót, kilépni a jóleső meghittségből. Megtört a varázs.

De az elvetett mag jó talajba hullott és csírázásnak indult. A fiatal mérnök hazament. Otthon elgondolkodott azon, hogy Miss Watkinsnak, bár nagyon nekihevülten beszélt, mégis mennyire igaza volt. Ami ködös volt a szavaiban, azt már nem is látta, csak azt, amiből nemeslelkűség, bizalom és igazi gyengédség sugárzott.

„Elvégre, miért ne? - tűnődött. - A gyémántcsinálás egy évszázaddal ezelőtt még utópia lehetett, de ma már félig-meddig befejezett tény. Frémy és Peil Párizsban rubintokat, smaragdokat és zafírokat csináltak, amelyek nem egyebek, mint különfélekepp színezett alumíniumkristályok. A glasgow-i Mac Tearnak és J. Baalantine Hannay-nak 1880-ban sikerült olyan szénkristályokat előállítaniuk, amelyekben megvan a gyémánt valamennyi tulajdonsága, csak egy a hibájuk, az, hogy rettentően drágák, drágábbak, mint a Brazíliában, Indiában vagy Griqualandban bányászott természetes gyémántok - ennél fogva a kereskedelem igényeinek nem megfelelők. De ha egy probléma tudományosan már megoldódott, akkor az ipari megoldás sem lehet messze! Csak meg kell találni! És miért ne lehetne? Azok a tudósok, akiknek mind ez ideig nem sikerült, mind teoretikusok voltak, az íróasztal és a laboratórium emberei. Nem tanulmányozták a gyémántot a helyszínén, a lelőhelyén, hogy úgy mondjam a bölcsőjében. Én értékesíthetem a munkálataikat, a tapasztalataikat és a magaméit is. Én saját kezemmel ástam ki gyémántot. Minden szempontból elemeztem, tanulmányoztam a különféle talajnemeket, amelyekben előfordul. Ha valaki némi szerencséivel leküzdheti a még hátralevő nehézségeket, az én vagyok!... Kell, hogy én legyek az!”

Ezt hajtogatta magában Cyprien, ezt forgatta eszében majdnem egész éjszaka.

Gyorsan határozott. Másnap reggel megmondta Thomas Steelnek, hogy - legalább egyelőre - nem szándékozik dolgozni, sem másokkal dolgoztatni a tárnában. Sőt, megállapodott vele, ha fel akarja bontani a társasviszonyt, szabad kezet ad neki. Azután bezárkózott a laboratóriumába, hogy zavartalanul foglalkozhasson új terveivel.

NYOLCADIK FEJEZET

A NAGY KÍSÉRLET

Rendkívül érdekes kísérletei során, melyek szilárd testeknek gáznemű közegben való feloldását célozták, és az egész előző évet igénybevétték, Cyprien figyelmét nem kerülte el, hogy bizonyos anyagok, például a szilícium és alumínium, vízben ugyan nem oldódnak, de vízgőzben erős nyomás alatt és magas hőfokon mégis oldhatók.

Most tehát először is azt kellene megvizsgálni, vajon nem állítható-e elő folyékony széngáz, amit aztán kristályosítani lehetne.

De minden effajta kísérlete eredménytelen maradt, s több heti hiábavaló próbálkozás után elhatározta, hogy kijátssza a „nagyágyút”.

Az ágyú szót itt nemcsak átvitt értelemben használjuk, mert mint látni fogjuk, Cyprien kísérleteiben valóban szerepel majd egy ágyú.

Több azonos jelenség megfigyelése során a fiatal mérnökben az a vélemény alakult ki, hogy a gyémánt ugyanúgy képződik a Kopjében, mint a kén a szolfatárakban. Tudjuk, hogy a kén a kénhidrogén részleges oxidációjából keletkezik; egy része ugyanis kénsavvá alakul, a többi pedig kristályosodva ülepedik le a szolfatárak falán.

„Ki tudja - mondta magában Cyprien -, hogy a gyémántlelőhelyek nem tekinthetők-e valóságos carbonatáraknak. Ha a hidrogén és a szén vegyülete mocsárgáz alakjában szükségképpen egyesül a vízzel és alluviális lerakódásokkal, nem lehetséges-e, hogy a hidrogén oxidációjával egyidejűleg végbemenő részleges szénoxidáció eredményezi a maradék szén kristályosodását?

Ettől a gondolattól egy vegyésznek már csak egy lépés volt odáig, hogy bármely más anyagon azonos, de mesterségesen előidézett körülmények között, kikísérletezze az oxigén elméletben föltételezett hatását.

El is határozta, hogy tervét nyomban megvalósítja.

Mindenekelőtt, olyan kísérleti berendezést próbált tervezni, amely, amennyire csak lehetséges, létrehozza a természetes gyémánt keletkezésének feltételezett körülményeit. Ennek a berendezésnek azonban nagyon egyszerűnek kell lennie. Hiszen ilyen a természetben vagy a művészetben minden, ami nagyszerű. Az emberiség legragyogóbb találmányai, a nehézkedés törvénye, az iránytű, a könyvnyomtatás, a gőzgép, a távíró - egyáltalán nem bonyolultak.

Cyprien maga látott a munkához. A bánya mélyében kiszemelt egy halom földet, amely különösen alkalmasnak látszott kísérletei számára. Ebből aztán sűrű habarcsot készített s ezt gondosan begyömöszölte egy fél méter hosszú, öt centiméter vastag, nyolc centiméter átmérőjű acélcsőbe.

A cső egy ócska ágyúból származott. Kimberley-ben vásárolta egy önkéntes csapattól, amely egy szomszédos kaffer törzs ellen viselt háborúból hazatérve éppen feloszlott. Az ágyút Jacobus Vandergaart műhelyében kellőképpen átalakították, s így vált a szükséges eszközzé, azaz megfelelő ellenállással rendelkezett, hogy kibírja a belsejében fellépő rendkívüli nyomást.

A cső egyik végét gondosan elzárta; néhány rézdarabot és körülbelül két liter vizet tett belé, s megtöltötte mocsárgázzal, azután jól betapasztotta s mindkét végébe megbízható szilárdságú ércdugókat szorított.

Megvolt tehát a készülék. Nem maradt más hátra, mint hogy rendkívül magas hőfok behatásának vesse alá. Egy nagy visszasugárzó kemencébe helyezte tehát. A tüzet éjjel-nappal kell majd táplálniuk, hogy a készülék két héten át a fehérizzás állapotában maradjon. Hogy a hőveszteség mértékét a lehető legalacsonyabbra szorítsák, s hogy, ha ideje elérkezik, a lehűlés menetét lassítsák, a csövet és a kemencét vastag szigetelő földréteggel borították. Az egész valami óriás méhkashoz vagy eszkimókalyibához hasonlított.

Matakit most már olyan állapotban volt, hogy nagy segítségére lehetett gazdájának. Rendkívüli figyelemmel kísérte a kísérlet előkészületeit, s mivel tudta, hogy gyémántcsinálásról van szó, minden erejével hozzá akart járulni a vállalkozás sikeréhez. Gyorsan megtanulta, hogyan kell táplálni a tüzet, olyannyira, hogy csakhamar teljesen rá lehetett bízni ezt a munkát.

Egyébként nem könnyű elképzelni, hogy ennek a lényegében egyszerű berendezésnek felállítása mily hosszadalmas és fáradságos volt. Párizsban, valamelyik nagy laboratóriumban, két órával az elhatározás megszületése után Cyprien már hozzáláthatott volna a végrehajtáshoz. Itt, e félvad ország közepén, három hétbe tellett, míg a tervezett készüléket, bár tökéletlenül, megvalósíthatta. Pedig a körülmények még kedveztek is neki, hiszen nemcsak az ócska ágyúra bukkant rá a kellő pillanatban, hanem még a szükséges szénmennyiséget is meg tudta szerezni. A tüzelő tudniillik oly ritka volt Kimberley-ben, hogy egy tonnáért legalább három kereskedőt kellett végigkilincselni.

Végül leküzdött minden nehézséget. A tűz lángralobbant, és Matakit ügyelt rá, hogy többé ki ne aludjon.

Elmondhatjuk, hogy a fiatal kaffer roppantul büszke volt megbízatására. Ez a munka nem volt számára teljesen új, mert bizonyos, hogy övéi körében már nemegyszer volt alkalma többé-kevésbé pokoli boszorkánytüzeket élesztani. Amióta szolgálatába fogadta, Cyprien több ízben észrevette, hogy Matakit a többi kaffer közt valósággal varázsló hírében állt. Varázsló tudománya elemi gyógyítási ismeretekből és apjától örökölt két-három bűvészfogásból állott. Társai mégis hozzáfordultak valódi vagy képzelt betegségeikkel, álmefejtésért vagy viszályaik elintézése végett. Sohasem volt szükében a tanácsnak, mindig volt valami varázsszere, mindig tudott jósolni, ítéletet mondani. A varázsszerek néha különösek voltak, az ítéletek képtelenek, de honfitársaik kielégítették. Kell-e ennél több?

Tegyük hozzá, hogy a fiatal mérnök retortái és üvegcséi - nem is szólva a rejtélyes műveletekről, amelyekben segédkezhettek - nem kevésbé emelték tekintélyét.

Cyprien néha nem állta meg mosolygás nélkül, mikor látta, mily ünnepélyes képpel látja el a derék fickó a fűtő és laboráns szerény tisztét, rak szenet a kemencébe, éleszti a parazsat, vagy tisztogatja a kémcsövet és tégelyeket. Mégis, volt valami megindító ebben a komolykodásban: híven tükrözte ennek a csiszolatlan, de értelmes és tudnivágyó léleknek naiv tiszteletét a tudomány iránt.

Matakit amellet vidám tréfacsináló is volt, kivált Li társaságában. A kínai gyakran látogatott el a Watkins-farmra, így szoros barátság szövődött a két, különböző származású ember közt. Mindketten elég jól beszéltek franciául, mindkettejüket a biztos haláltól mentette meg Cyprien, s mindketten meleg hálával gondoltak rá. Természetes, hogy őszinte rokonszenvet éreztek egymás iránt, s ez a rokonszenv hamarosan benső barátsággá erősödött.

Li és Matakit egymásközt olyan néven emlegette a fiatal mérnököt, amely híven kifejezte iránta való érzésüket. A maguk meghatóan gyermekes módján kisapának nevezték, és csak a legnagyobb csodálattal és odaadással beszéltek róla.

Ez az odaadás Li részéről abban nyilvánult meg, hogy gondos figyelemmel mosta és vasalta Cyprien fehérneműjét - Matakít részéről abban, hogy szinte vallásos áhítattal és lelkiismeretességgel hajtotta végre gazdája utasításait.

Néha azonban a két jóbarát még ezen túlmenő hévvel is igyekezett kisapa kedvében járni. Megegett például, hogy Cyprien az ebédlőasztalán - mert mostanában otthon étkezett - olyan gyümölcsöt vagy ínycsiképet talált, amelyet nem rendelt meg, s amelyről nem tudta, honnét kerülhetett, mert a boltosok számláin egyáltalán nem szerepelt. Vagy előfordult, hogy frissen mosott ingeiben ismeretlen eredetű aranygombok csillogtak. Vagy időnként egy-egy csinos és kényelmes ülőbútor, hímzett párna, párdubőr, értékes csecsebecse járult titokzatos úton-módon a ház berendezéséhez.

És mikor Cyprien akár Lit, akár Matakítot kérdőre vonta, csak kitérő válaszokat kapott:

- Nem tudom!... Nem én voltam!... Nem tartozik rám!...

Cyprien örült volna ezeknek a figyelmességeknek, ha nem nyugtalanítja az a gondolat, hogy eredetük talán nem egészen tiszta. Vajon milyen áron jutottak hozzá? Talán csak eltulajdonították? De gyanakvását semmi sem igazolta, s bár nemegyszer igen alapos nyomozással próbált nyitjára jutni a dolognak, nem ért el eredményt.

Li és Matakít lopva összemosolyogtak a háta mögött, alamuszi pillantásokat és kabalisztikus jeleket váltottak, amelyek ilyesmit jelentettek:

- Látod?... Kisapa nem tud semmiről!

Cyprien lelkét különben is más, sokkal súlyosabb gondok zaklatták. John Watkins nyilván elhatározta, hogy férjhez adja Alice-t, s evégből egy idő óta valóságos kérő-múzeumot rendezett be a házában. Nemcsak James Hilton ült ott majd minden este, hanem minden nőtlen bányász, aki gyémántkutatásban elért sikerei folytán, a farmer véleménye szerint, az eszményi vő valamennyi tulajdonságával rendelkezett. Watkins sűrűn meghívta és megvendégelte őket, abban a reményben, hogy leánya közülük választ majd férjet.

A német Friedel és a nápolyi Pantalacci is a jelöltek közt volt. Mindkettőjüket a Vandergaart-telep legszerencsésebb bányászaik közt emlegették. A sikerrel mindig együttjáró tekintélynek sem a Kopjében, sem a farmon nem voltak híjával. Friedel, amióta tudálékosságát néhány ezer font sterling is igazolta, pedánsabb és pökhendibb volt, mint valaha. Pantalacci pedig, mint afféle gyarmati divatfi, aranyláncokkal, gyűrűkkel, gyémánt melltűkkel páváskodott és fehér vászonruhában járt, amitől arcszíne még sárgábbnak és fakóbbnak tetszett.

De ez a nevetséges alak hasztalan igyekezett bohóckodásával, nápolyi dalocskáival, széplelket fitogtató modorával megkedveltetni magát. Alice nem mutatott iránta különösebb megvetést, nem is látszott, hogy sejtené, milyen céllal jár a házhoz. Csak épp kedvetlenül hallgatta beszédét és sohasem nevetett az élcein és mókás viselkedésén. Sokkal kevésbé ismerte az erkölcsi rútságot, semhogy gyanította volna, mily sötét jellemet takar a léhaskodása. Közönséges jöttmentet látott benne, és éppúgy unta, mint a vendégek legtöbbjét. Cyprien teljesen tisztában volt ezzel és nagyon bántotta volna, ha e hitvány fráterrel bizalmas beszélgetésben látja azt a lányt, akit oly nagyon tisztelt, s akihez oly gyengéd érzések fűzték.

Annál is inkább bántotta volna ez, minthogy büszkesége tiltotta, hogy jelét adja fájdalmának, és restellte volna, hogy még ily méltatlan vetélytársat is megalázzon Miss Watkins előtt. De különben is mi jögon tette volna? Mire alapítaná bírálatát? Hiszen semmit sem tudott Annibale Pantalacciról és csak ösztönös ellenszenvének sugallatára alkotott róla elítélő vélemény. Kész nevetség lett volna tragikus megvilágításba helyezni ezt a figurát! Mindezt

világosan látta Cyprien és kétségbe ejtette volna, ha Alice bármilyen figyelmet tanúsít egy ilyen ember iránt.

Egyébiránt újból teljesen belevetette magát a munkába, amely éjjel-nappal foglalkoztatta. Nemcsak gyémántcsinálásra készült, hanem tíz-húsz különféle kísérletre, amelyeket az első próba sikere után szándékozott végrehajtani. Már nem érte be azzal, hogy órákon át elméleti adatokkal és képletekkel írta tele a jegyzetfüzeteit. Minduntalan kiszaladt a bányatelepre, új meg új szikla- és földmintákat vitt haza, századszor is újra kezdte az elemzéseket, de oly szigorú pontossággal, hogy kizárjon minden tévedést. Mennél inkább tartott attól, hogy Watkins kisasszonyt elveszítheti, annál szilárdabb lett az eltökélése, hogy mindenáron leküzdje a nehézségeket.

Mindamellett alapjában véve oly csekély volt az önbizalma, hogy nem mert beszélni a fiatal lánynak a folyamatban levő kísérletről. Alice csak annyit tudott, hogy megfogadta tanácsát, visszatért a vegyészethez, s ez a tudat nagyon boldoggá tette.

KILENCEDIK FEJEZET MEGLEPETÉS

Az volt a nagy nap, amikor úgy látszott, hogy a kísérlet közvetlen megvalósulás előtt van.

Már két hete abbahagyták a tűz élesztését, hogy a kemence fokozatosan kihűljön. Cyprien, mivel úgy gondolta, hogy a szén kristályosodása, ha ugyan az adott körülmények közt lehetséges, megtörtént, elhatározta, hogy lebontatja a kemence földburkolatát.

Kemény csákányütésekkel kellett megtámadni ezt a burkot, mert úgy megkeményedett, mint a téglá az égetőkemencében. De Matakít erőfeszítése sikerrel járt, és előbb a kemence védőrése - az úgynevezett kupak - tűnt elő, majd az egész kemence.

A fiatal mérnök szíve percenként százhuszat vert, amikor a kaffer legény, Li és Bardik segítségével, leemelte a kupakot.

Még mindig nem hitte, hogy a kísérlet sikerült, mert olyan ember volt, aki örökké kételkedik önmagában. De elvégre sikerülhetett! És mily nagy öröme lenne akkor! Minden, amit remélt, a dicsőség, a vagyon, ott rejtett a fekete csőben, amely oly sok heti várakozás után végre megint megjelent szeme előtt.

De jaj!... Az ágyú megrepedt!

Igen! A rendkívül magas hőfokra hevített vízgőz és mocsárgáz rettentő nyomásának az acél sem bírta ellenállani. Az ágyúcső, noha öt centiméter vastag volt, megrepedt, mintha egyszerű kémcső lett volna. Egyik oldalán, valahol középtű, lángoktól bekormozódott és elgörbült szélű rés tátongott, s mint egy szélesre nyílt száj, gúnyosan vigyorgott a megrökönyödött tudós arcába.

Gonosz játéka a balsorsnak! Ennyi fáradozás után teljes kudarc! Cyprien azt érezte leginkább megalázonak, hogy készüléke, leggondosabb óvintézkedései ellenére, nem állotta ki a tűzpróbát. Arra a csodásra, hogy a csőben nem fog találni kristályosodott szén, tízszeresen el volt készülve. De hogy a régi acélhenger, amelyet egy teljes hónapon át hevített, hűtött, valósággal becézett, most már csak kidobni való ócskavas, ez aztán betetőzi a balszerencsét! Kedve lett volna félrerúgni a csövet, ha nem lett volna sokkal súlyosabb, semhogy ily könnyedén el lehessen vele bánni.

Cyprien ott akarta hagyni a csövet a kemencében és leverten készült távozni, hogy Alice-szal tudassa a siralmas eredményt. De vegyész kíváncsisága nem hagyta békén. Égő gyufát tartott a cső repedéséhez, hogy megvizsgálja a belsejét.

„Kétségtelen - gondolta magában -, hogy a föld, amit belétömtem, téglává keményedett, akárcsak a kemence külső burkolata.”

Feltevése helyesnek bizonyult. De volt egy sajátságos tünet, amelyet Cyprien első pillanatban nem tudott megmagyarázni: egy agyaggolyó formájú test különválni látszott a földburoktól, miután a csőben önállóan megkeményedett.

Ez a vöröses-fekete színű golyó körülbelül akkora volt, mint egy narancs, így könnyen átfért a repedésen. Cyprien kivette, és meglehetősen közönyösen vizsgálta. Aztán, mivel úgy látta, közönséges agyagdarab, amely a cső faláról leválva, külön kiégett a kemence forróságától, már éppen el akarta hajtani. De ekkor észrevette, hogy kongó hangot ad, mint egy fazék. Kicsiny, zárt korsóféle volt, belsejében valami nehéz kavics csörgött.

- Valóságos persely! - gondolta Cyprien.

De fejvesztés terhe alatt sem tudta volna megmagyarázni ezt a rejtélyt.

Tisztán akart látni a dologban. Fogott egy kalapácsot, és feltörte a perselyt.

Csakugyan persely volt, és felbecsülhetetlen kincset tartalmazott. Nem! Nem lehetett kétség a nagy kavics mivolta felől, amely most a fiatal mérnök ámuló szeme elé került! A kavics gyémánt volt, ugyanúgy közetbe ágyazva, mint más nyersgyémántok, de óriási, valószínűtlenül, soha nem látott nagyságú gyémánt!

Képzeljük el! Jóval nagyobb volt egy tyúktojásnál, külsőre burgonyához hasonlított, és legalább háromszáz gramm súlyú lehetett.

- Gyémánt!... Mesterséges gyémánt! - ismételte halkán az elképedt Cyprien. - Fölfedeztem hát a gyémántcsinálás titkát, noha az ágyúcsővem tönkrement!... Gazdag vagyok!... Alice, drága Alice-om, enyém vagy!

De aztán megint arra gondolt, hogy nem kell mindent elhinni, amit az ember lát.

- De hisz ez lehetetlen! Ez képzelődés, káprázat! - mondogatta maró kétségek közt. - Eh, mindjárt megtudom, hányadán vagyok!

Arra se szánva időt, hogy kalapot tegyen fel, magánkívül, félőrülten az örömtől, ahogy Arkhimedesz ugrott ki a fürdőből, mikor felfedezte híres tételét, úgy rohant végig Cyprien a farm és a temető mellett vivő úton, egyenest Jacobus Vandergaarthoz.

Az öreg drágakömvés azokat a köveket vizsgálta, amelyeket Nathan, a gyémántkereskedő épp akkor adott át neki köszörrésre.

- Jó, hogy itt találom, Nathan úr - ezzel köszöntött be Cyprien. - Nézze... és ön is, Vandergaart úr! Nézzék csak, mit hoztam, és mondják meg, mi ez?

Letette az asztalra, és keresztbefonta karjait.

Először Nathan vette kezébe a követ. Elsápadt a meglepetéstől és kimeredt szemmel, tátott szájjal adta oda Vandergaartnak. Ez szeme elé tartotta a tárgyat és szemüvegen át figyelmesen vizsgálta.

Aztán visszatette az asztalra, és Cyprienre nézett.

- Ez az eddig ismert legnagyobb gyémánt! - mondta nyugodtan.

- Igen! a legnagyobb! - erősítette Nathan. - Kétszer vagy háromszor akkora, mint a Koh-i-noor, a világosság hegye, az angol királyi kincstár büszkesége, amely százhetvenkilenc karátot nyom.

- Kétszer vagy háromszor akkora, mint a Nagymogul, a legnagyobb ismert gyémánt, amely kétszáznyolcvan karátot nyom - folytatta az öreg gyémántköszörűs.

- Négyezer vagy ötször akkora, mint a cár koronagyémántja, amely kilencvenhárom karátot nyom - vágta rá Nathan, egyre jobban elképedve.

- Hétszer vagy nyolcszor akkora, mint a Regent, amely százharminchat karátot nyom.

- Hússzor vagy harmincszor akkora, mint a drezdai gyémánt, amelynek súlya mindössze harmincegy karát! - kiáltott fel Nathan. - Így szemre ezt a követ legalább négyszáz karátra becsülöm. De ki merné egy ilyen drágakő értékét hozzávetőleg felbecsülni?! Ki se lehet számítani!

- Miért ne lehetne? - vetette ellen Jacobus Vandergaart, aki jobban megőrizte higgadságát. - A Koh-i-noort harmincmillió frankra becsülik, a Nagymogult tizenkétmillióra, a cári koronagyémántot nyolcmillióra, a Regentet hatmillióra!... Akkor ez a kő itt biztosan megér legkevesebb százmilliót!

- Nono! minden a színétől és a minőségétől függ! - válaszolt Nathan, aki kezdett magához térni, s talán jónak látta előre kicövekelt a maga útját, ha esetleg a jövőben vételről lehetne szó. - Ha színtelen és elsőrendűen tisztavízű, akkor az értéke felbecsülhetetlen! - Ha azonban sárgás, mint a Griqualandban talált gyémántok legtöbbször, az esetben sokkal, de sokkal kevesebbet ér... Ámbár nem tudom, nem tetszene-e jobban nekem egy ilyen méretű gyémánton a szép zafírkék árnyalat, amilyen a Hope-gyémánté, vagy a rózsaszín, amilyen a Nagymogulé, vagy a smaragdzöld, amilyen a drezdai gyémánté.

- Nem, nem!... - tiltakozott nagy hévvel az öreg drágakömvés. - Én a színtelen gyémántok pártján vagyok! Beszéljünk csak a Koh-i-noor-ról vagy a Regentről! Azok az igazi drágakövek!... Hozzájuk képest a többi csak amolyan cifra kavics!

Cyprien nem hallgatta tovább.

- Megbocsátanak, uraim - lihegte -, de mennem kell, sürgős dolgom van.

Azzal eltette a kincset érő kövét és futva indult a farm felé.

Kopogtatás nélkül nyitott be a fogadószobába, Alice elé toppant, és mielőtt fontolóra vette volna túlheves viselkedését, átölelte és kétfelől arcon csókolta a lányt.

- Hát ez meg micsoda? - horkant fel Mr. Watkins, megbotránkozva ezen a váratlan érzelmi kitörésen.

Az asztalnál ült, vele szemközt Annibale Pantalacci. Javában kártyázott a ripacs nápolyival.

- Bocsásson meg, Watkins kisasszony! - hebegett Cyprien, meghökkenve saját merészségétől, de örömtől sugárzó arccal. - Túláságosan boldog vagyok... Megbolondít a boldogság!... Nézzen ide!... Hoztam magának valamit!

És letette, vagy inkább ledobta gyémántját az asztalra, a két kártyázó közé.

Ezek is, akárcsak Nathan és Vandergaart, rögtön megértették miről van szó. Watkins, aki még nagyon mérsékelten kortyolgatott gin-adagjából, tűrhetően józan állapotban volt.

- Ezt ön találta?... Ön?... A saját parcellájában? - kiáltott fel izgatottan.

- Találtam? - válaszolt diadalmasan Cyprien. - Jobb annál!... Magam csináltam, úgy, ahogy van!... Bizúgy, Watkins úr, a vegyészet mégsem utolsó dolog!

Nevetve fogta két keze közé Alice finom ujjait. A lány kissé meglepődött barátja szenvedélyességén, de örült, hogy ennyire boldog, és kedvesen mosolygott rá.

- És tudja-e, Alice kisasszony, hogy magának köszönhetem a fölfedezésemet? - folytatta Cyprien. - Ki tanácsolta, hogy foglalkozzam ismét kémiaiával? Ki ösztönzött, hogy próbáljak mesterséges gyémántot csinálni, ki más, mint az ön bájos, imádnivaló leánya, Watkins úr?... Ó, hódolattal adózom neki, mint a régi lovagok szívük hölgyének, és világgá hirdetem, hogy a találmány minden érdeme az övé!... Nélküle soha eszembe nem jutott volna!

Watkins és Pantalacci nézte-nézte a gyémántot. Aztán egymásra néztek és a fejüket csóválták. A szó szoros értelmében meg voltak dermedve.

- Azt mondja, hogy ezt ön csinálta... ön?... - szólalt meg Watkins. - Eszerint ez a kő nem valódi?

- Nem valódi?... - kiáltott fel Cyprien. - Hát persze!... Nem valódi!... De Vandergaart és Nathan becslése szerint megér legkevesebb ötvenmilliót, ha nem százat! És bár mesterséges gyémánt, amely az általam feltalált eljárással jött létre, azért mégis tökéletesen hiteles!... Nézzék meg, van-e valami híja?... Még a közetágya is megvan!

- És ön vállalkozik rá, hogy több hasonló gyémántot csinál? - szegezte neki a kérdést Watkins.

- Hogy vállalkozom-e, Watkins úr? De még mennyire! Lapátszám fogok gyártani gyémántokat! Tízszer, százszor akkorákat, mint ez itt!... Gyártok én önnek annyit, hogy kipadlóztathatja velük a tornácát, kikövezheti Griqualand országútjait, ha kedve tartja! Csak az első lépést kellett megtenni, ha az első gyémánt megvan, a többi már csak részletkérdés, mindössze a műszaki feltételeket kell megteremteni!

- De ha így van - mondta a farmer fakóvá vált arccal -, ez tönkrejuttatná a bányatulajdonosokat, beleértve engem, tönkretenné egész Griqualandot!

- Világos! - kiáltott Cyprien. - Kinek lesz még érdeke, hogy a földet túrja apró, majdnem értéktelen gyémántokért, amikor olyan könnyűszerrel lehet majd ipari úton előállítani bármilyen nagyságú gyémántot, akárcsak egy négyfontos kenyeret!

- De hisz ez szörnyűség!... - hördült fel John Watkins. - Ez gázság!... Ez gyalázat!... Ha igaz, amit mond, ha csakugyan ismeri ezt a titkot...

Elhallgatott, torkán akadt a szó.

- Láthatja - szólt hidegen Cyprien -, nem beszélek világba, hiszen elhoztam első termékemet!... Azt hiszem, eléggé szép darab, hogy meggyőzze önt!

- Úgy! - válaszolt Mr. Watkins, aki végre lélegzethez jutott. - Nos ha ez igaz... akkor önt, Méré úr, azon nyomban föbe kell löni a bányatelep főutcáján!... Ez az én véleményem!

- Az enyém is! - látta jónak hozzáfűzni Annibale Pantalacci, fenyegető mozdulattal kísérve szavait.

Miss Watkins elsápadva felállt.

- Föbelőni engem azért, mert megoldottam egy kémiai problémát, amely félszázad éve nyílt kérdés? - felelte vállát vonva a fiatal mérnök. - Kissé talán elhamarkodott intézkedés lenne!

- Nincs ezen semmi nevetnivaló, tisztelt uram! - vágott vissza dühösen a farmer. - Meggondolta, miféle következményeket rejt magában az, amit ön a felfedezésének mond?... Hogy a bányákban megáll minden munka?... Hogy megszűnik Griqualand legvirágzóbb ipara?... Hogy én magam is koldusbotra jutok?

- Bevallom őszintén, mindezt nem vettem fontolóra - válaszolta kereken Cyprien. - Ezek a dolgok elkerülhetetlen következményei a technikai haladásnak, a tiszta tudománynak pedig nincs oka nyugtalanságra!... Egyébként ön a maga személyére nézve, Watkins úr, ne tartson semmitől! Ami az enyém, az az öné is, és nagyon jól tudja, mi indított arra, hogy ebben az irányban végezzek kutatómunkát!

John Watkins egyszerre meglátta, milyen álláspontra kell helyezkednie a fiatal mérnök felfedezésével kapcsolatban, és - a nápolyi gondolhatott, amit akart - ő habozás nélkül, amint mondani szokás: fordított egyet a köpönyegén.

- Hát hiszen - vette át a szót - lehet, hogy igaza van, Méré úr, s ön úgy beszél, ahogy egy ilyen derék fickóhoz illik. Igen!... átgondoltam a dolgot, biztos vagyok benne, hogy meg fogjuk érteni egymást. Miért csinálna olyan töméntelen sok gyémántot? Nem volna sokkal okosabb, ha gondosan megőrizné a titkát, mérsékelten élne vele, mondjuk csak egy-két ehhez hasonló

követ gyártani még, vagy éppen beérné első sikerével, minthogy már ez is tekintélyes tőkét jelent, önt az ország leggazdagabb emberévé teszi? Így mindenki jól jár majd, a dolgok tovább folynak, úgy, mint a múltban, és ön nem fog keresztezni tiszteletreméltó érdekeket.

Ez a kérdésnek új megvilágítása volt, amire Cyprien eddig nem gondolt. De egyszerre kérlelhetetlen szigorral jelent meg előtte a dilemma: vagy megőrzi felfedezésének titkát, nem hozza a világ tudomására és saját meggazdagodására használja ki, vagy pedig, amint John Watkins találóan mondta, egy csapásra értéktelenít minden természetes és mesterséges gyémántot, következésképp lemond a vagyonról, és mit ér el vele?... azt, hogy tönkrevisszaadja Griqualand, Brazília és India valamennyi gyémántbányászát! Ez elé a választás elé állítva, Cyprien talán megingott, de csak egy pillanatra. Pedig tudta, hogy ha az őszinteség, a becsület, a tudományhoz való hűség útját választja, azzal végérvényesen lemond a reményről is, arról, ami felfedezésének legfőbb rugója volt.

Fájdalma éppoly keserű és nyomasztó volt, mint amily váratlanul érte, hogy gyönyörű álma hirtelen összeomlott.

- Watkins úr - szólt méltósággal -, ha megőrizném felfedezésem titkát, közönséges hamisító lennék! Hamis mérleggel mérnék és a közönséget megtéveszteném portékám minősége felől. Az eredmény, amit egy tudós elér, tulajdonképpen nem az övé. Mindenkinek közös tulajdona! Ha a legkisebb részecskéjét is önző egyéni érdekből magának tartaná meg, ez olyan bűn lenne, amelynél aljasabbat ember nem követhet el. Én nem teszek ilyet!... Nem!... Egy hetet, egy napot se várok vele, hogy közkinccsé tegyem a képletet, amelyet a véletlen játszott a kezemre, még ha volt is benne némi része a gondolkodásomnak. Csak az az egy megszorításom lesz, hogy, amint illő és igazságos, ezt a képletet elsősorban Franciaországnak ajánlom fel, amely nekem lehetővé tette, hogy hazámat szolgáljam!... Holnap közlöm a Tudományos Akadémiával eljárásom titkát!... Isten önnel uram, köszönöm, hogy figyelmeztetett egy kötelességemre, amelyről különben megfeledkeztem volna!... Watkins kisasszony, volt egy szép ábrándom!... Sajnos, le kell mondanom róla!

Mielőtt még a lány egy mozdulatot tehetett volna felé, elvette az asztalról a gyémántot, köszönt Miss Watkinsnak és apjának, és elment.

TIZEDIK FEJEZET

JOHN WATKINS MÉRLEGELI A HELYZETET

Cyprien vérző szívvel hagyta el az udvarházat, de azzal az eltökéléssel, hogy teljesíti, amit hivatásbeli kötelességének tartott. Ismét Jacobus Vandergaarthoz tért be.

Egyedül találta. Nathan, a kalmár, az imént sietett el tőle, hogy elsőnek terjessze el a telepen a hírt, amely közvetlenül érdekelte a bányászokat.

A hír nem csekély feltűnést keltett, noha még nem tudták az emberek, hogy a „mérnök úr” gyémántja - így nevezték Cyprient - mesterséges gyémánt. De törődött is a „mérnök úr” a Kopjében keringő pletykákkal! Sürgősen meg akarta állapítani az öreg Vandergaart segítségével, a drágakő minőségét és színét, mielőtt jelentést tenne róla. Ezért jött most ide.

- Kedves Jacobus bácsi - mondta, mikor leült mellé -, legyen szíves köszörüljön ki egy lapocskát itt ezen a dudoron, hogy lássuk, mit rejt a kőzetágy.

- Mi sem könnyebb - mondta az öreg, átvéve a követ fiatal barátjától. - Szavamra, jól választotta meg a helyet! - tette hozzá, miután megállapította, hogy a különben tökéletesen tojásdad alakú drágakő egyik felén egy kis domborulat van. - Ha ezen a helyen köszörüljük, azzal a jövőre nézve semmit sem kockáztatunk.

Rögtön dologhoz látott. Kikeresett a vályúból egy négy-öt karátos nyersgyémántot, fogószerű eszközzel erősen megszorította, azután elkezdte egymáshoz dörzsölni a két kő külső felületét.

- Könnyebben boldogulnék hasítással - mondotta -, de ki merne rákalapálni egy ilyen nagyértékű drágakőre!

Ez a hosszadalmas és unalmas munka eltartott vagy két óráig. Mikor a lapocska elég nagy lett, hogy meg lehessen ítélni a kő mineműségét, akkor még ki kellett csiszolni az acélkorongon, ez is jókora időt vett igénybe.

De azért még napvilágnál befejeződtek az előkészítő műveletek. Cyprien és Vandergaart végre kielégíthette kíváncsiságát. Odahajoltak, hogy lássák az eredményt.

Mélysötét színű, de csodálatosan tiszta és ragyogó kristályfelület tárult szemük elé.

A gyémánt fekete volt! Majdnem páratlan, mindenesetre rendkívüli sajátosság, amely, ha lehetséges, még növelte értékét.

Jacobus Vandergaart keze remegett az izgalomtól, ahogy az alkonyat fényében megcsillogtatta a követ.

- Ez a legkülönlegesebb és legszebb drágakő, amely valaha visszaverte a napsugarakat! - mondotta szinte áhítatos tisztelettel. - Hát még hogy fog tündökölni akkor, ha valamennyi lapja ki lesz köszörülve!

- Volna kedve elvállalni ezt a munkát? - kérdezte élénken Cyprien.

- De volna ám, édes fiam! Ez lenne hosszú pályafutásom dicsősége, megkoronázása!... De nem lenne-e okosabb, ha az enyémnél fiatalabb és biztosabb kézre bízna?

- Nem! - válaszolt hévvel Cyprien. - Senki, bizonyos vagyok benne, hogy senki nem végezné el több gondnal és nagyobb ügyességgel, mint ön! Tegye el a gyémántot, kedves Jacobus bácsi, köszörülje meg, tetszése szerint. Remekművet fog alkotni! Vegye úgy, hogy meg-egyezzünk.

Az öreg megforgatta ujjai közt a követ, s látszott, hogy tétozódik, hogyan öntse formába, amit gondol.

- Egy dolog nyugtalanít - mondta végül. - Tudja, meglehetősen nyomaszt az a gondolat, hogy ily nagyértékű ékkő van nálam! Legkevesebb ötven millió, ha nem több, amit most a tenyereimen tartok! Nem okos, ekkora felelősséget vállalni.

- Senki se fogja megtudni, ha ön, nem mondja el, Vandergaart úr. Jómagam kezeskedem a titoktartásért.

- Hm! megsejthetik! Lehet, hogy önt követték idejövet... föl fogják tételezni azt, amit nem tudnak bizonyosan... Furcsa népség lakik errefelől!... Nem! Nem tudnék nyugodtan aludni.

- Talán igaza van - felelte Cyprien, megértve az öreg habozását. - De mitévők legyünk?

- Én is ezen töröm a fejem! - válaszolt Jacobus Vandergaart.

Egy-két pernyi hallgatás után újra megszólalt:

- Hallgasson ide, fiam. Amit javaslok, kényes dolog és azon múlik, hogy ön föltétlenül megbízzon bennem. De eléggé ismer engem ahhoz, hogy ne találja különösnek az ötletemet, amelyet a legnagyobb óvatosság szükségessége diktál!... Azonnal el kell innét mennem a szerszámaimmal és ezzel a kővel, megbújni valahol, ahol nem ismernek; mondjuk, Bloemfonteinban, vagy Hopetownban. Bérelnék egy egyszerű szobát, bezárkóznám, hogy a legnagyobb titokban dolgozhassam és csak akkor jönnék vissza, ha elkészültem a munkával. Így talán elérném, hogy nyomomat tévesszék a gonosztevők!... De ismétlem, szinte szégyellem, hogy ilyen tervvel hozakodom elő...

- Amelyet én nagyon bölcsnek tartok - vágott közbe Cyprien. - Csak azt mondhatom: föltétlenül valósítsa meg.

- Gondolja meg, hogy soká fog tartani, legalább egy hónapig és útközben baj is érhet!

- Nem számít, Vandergaart úr, ha ön ezt a megoldást látja a legjobbnak! Különben is, ha a gyémánt elvész, oda se neki!

Jacobus Vandergaart álmélkodva nézett fiatal barátjára, mintha azt kérdezné magában: - A váratlan szerencse elvette az eszét?

Cyprien kitalálta a gondolatát és elmosolyodott. Most aztán megmagyarázta az öregnek, honnét származik a gyémánt, s hogy ezentúl annyit gyárthat, amennyit csak akar. De akár azért, mert nemigen adott hitelt ennek az elbeszélésnek, akár mert valamilyen személyes okból nem akart egyedül maradni magányos házikójában az ötvenmilliót érő gyémánttal, Vandergaart kitartott amellett, hogy még abban az órában elutazik.

Így történt, hogy Jacobus Vandergaart, miután egy ócska bórzsákba bedobálta a szerszámaikat és cókmojkját, aajtájára kiakasztott egy cseréptáblát és ráírta: *Üzleti ügyben távol vagyok*. Eltette a kulcsot, a gyémántot mellényzsebébe dugta, és útnak indult.

Cyprien két-három mérföldnyire elkísérte a bloemfontaine-i országúton, s csak többszöri kérésére fordult vissza.

Sötét éjszaka lett, mikorra a fiatal mérnök hazaért, s közben talán többet gondolt Watkins kisasszonyra, mint dicső találmányára.

Arra se szánva időt, hogy becsülettel végigegyje az ebédet, amit Matakít főzött neki, íróasztala elé telepedett és elkezdte fogalmazni a jelentést, amelyet a legközelebbi postával készült elküldeni a Tudományos Akadémia főtitkárának. Kísérletének teljes és tüzetes leírása után

igen szellemes elméletet vázolt fel a kémiai reakcióról, amelynek a nagyszerű szénkristály megszületését tulajdonította.

Ennek a mesterséges terméknek legérdekesebb sajátja - írta többek közt -, hogy tökéletesen azonos a természetes gyémánttal, s hogy még külső közetágya is van.

Cypriennek pillanatnyi kétsége sem volt afelől, hogy ez az érdekes tünet annak köszönhető, hogy a tartályt alaposan kitapasztotta a Vandergaart-Kopjében gyűjtött földdel. Nem volt könnyű megmagyarázni, miképpen vált le az ágyúcső faláról ennek a vakolatnak egy része, hogy a kristály körül valóságos tojáshéjat képezzen, erre bizonyos további kísérletek fognak világosságot deríteni. Elképzelhető, hogy itt a vegyi rokonságnak valamilyen új jelensége lépett fel, s a jelentés írója közölte azt a szándékát, hogy ezt a kérdést behatóbban fogja tanulmányozni. Arra, hogy máris kifejtse fölfedezésének teljes és végleges elméletét, nem vállalkozott. Célja mindenekelőtt az volt, hogy késedelem nélkül hírül adja az eseményt a tudósvilágnak, leszögezze Franciaország időbeli elsőbbségét, végül hogy ösztönzést adjon a még előtte is homályos és megmagyarázhatatlan részletek megvitatására és földerítésére.

Idáig jutott el tudományos beszámolójában. Addig is, míg újabb megfigyelésekkel kiegészítheti, hogy illetékes helynek címezve elküldhesse, a fiatal mérnök valami keveset vacsorázott és aludni ment.

Másnap reggel elindult hazulról, és mélyen elgondolkozva ide-oda kószált a bányatelepen. Csöppet sem barátságos pillantások fogadták jártában-keltében. Nem vette észre, mert tökéletesen megfeledezett nagy fölfedezésének azokról a várható következményeiről, amelyeket előző este oly nyersen tárt elébe John Watkins, vagyis arról, hogy ő lesz az oka, ha maholnap Griqualand valamennyi bányaengedményese és engedményes bányája beadja a kulcsot. Márpedig az elég nyugtalanságra adhatott okot ebben a félvad országban, ahol az emberek habozás nélkül szolgálatnak maguknak igazságot tulajdon két kezükkel, s ahol a biztosított munka és az ebből származó kereskedelem érdeke a legfőbb törvény. Mihelyt a mesterséges gyémánt előállítása átmegy az ipari gyakorlatba, menthetetlenül elvesz a brazilai és dél-afrikai bányákba befektetett rengeteg millió, nem beszélve sok-sok ezer már eddig veszendőbe ment egzisztenciáról. Igaz ugyan, hogy a fiatal mérnök titokban tarthatta kísérletét. De erre nézve világosan leszögezte álláspontját: eltökélt szándéka volt, hogy nem teszi.

Másfelől, az elmúlt éjjel - mialatt kábult álmaiban csak több milliárd értékű csodagyémántokat látott - Alice apjának volt ideje átgondolni és mérlegelni a helyzetet. Mi sem természetesebb, hogy Annibale Pantalacci meg a többi bányász nyugtalanul és dühösen nézett elébe a forradalomnak, amellyel Cyprien találománya a területükön folyó bányászatot fenyegette, hiszen ők a maguk hasznára bányáskodtak. De nála, a Watkins-farm egyszerű tulajdonosánál más volt a helyzet. Ha a tárnák a drágakőpiac árfolyamhanyatlása következtében elnéptelenednek, ha az egész bányásznép végeredményben otthagyja Griqualand mezőit, kétségtelen, hogy akkor az ő farmjának értéke jelentékenyen csökken, terményeinek kelendősége meglassúdik, házai és viskói bérlők híján nem fognak jövedelmezni, s ő talán egy nap kénytelen lesz elvándorolni a meddővé vált földről.

„Ugyan mit! - mondta magában John Watkins - még nem tartunk ott, jónéhány év eltelik addig. A mesterséges gyémánt gyártása még nem jutott el a gyakorlati megvalósításig. Méré úr eljárásával sem. Talán nagyban kezére játszott a véletlen! De véletlen ide, véletlen oda, annyi bizonyos, hogy csak egyetlenegy óriás értékű követ fabrikált s ha ez a kő természetes gyémántként megérne ötven milliót, többet is meg fog érni, jöllehet mesterségesen állították elő! Igen! Itt kell tartani azt a fiatalembert mindenáron. És legalább egy időre meg kell akadályozni, hogy világgá kürtölje óriási fölfedezését. Ennek a kőnek véglegesen a Watkins családban

kell maradnia és csak tekintélyes számú milliók ellenében kerülhet el a családból! A készítőjét könnyűszerrel itt tarthatom - még csak végleg le sem kell köteleznem magamat! Itt van Alice, és Alice révén késleltetni tudom majd Európába való elutazását!... Igen!... még ha oda is kell ígérnem neki lányom kezét! még ha oda kell adnom, akkor is!”

Bizonyos, hogy John Watkins mohó pénzvágynak ösztönzésére már erre is elszánta volna magát. Az egész ügyben csak önérdekét látta, csak önmagával törődött. És a vén egoista, ha leányára gondolt, ezzel biztatta magát:

„Utóvégre Alice-nak nem lesz oka panaszra! Az a bolond fickó nagyon szemrevaló legény! Szereti a lányomat és úgy sejtem, Alice sem érzéketlen iránta. Nos, van-e szebb, mint egyesíteni két egymásnak teremtett szívet... vagy legalább megcsillogtatni előttük az egyesülés reményeit mindaddig, amíg az a bizonyos ügy szépen el nem rendeződik!... Égi pártfogómra, Szent Johnra... ördög vigye Pantalaccit és cimboráit! Mindenki a maga érdekét nézi, így van ez még Griqualandban is.”

Így okoskodott John Watkins, így billegtetette a képzelt mérleget, melynek egyik serpenyőjébe leánya jövőjét vetette, a másikba egy darab kristályosodott szenet dobott, és örömmel töltötte el az a gondolat, hogy a mérleg egyensúlya hibátlan.

Másnap el is határozta, hogy semmit sem fog erőszakolni, hagyja történni a dolgokat, előre sejtve, milyen irányban fognak fejlődni.

Mindenekelőtt fontos volt neki, hogy viszontlássza bérőljét - ami könnyű volt, mert hiszen a fiatal mérnök mindennap ellátogatott az udvarházba -, de viszont akarta látni a gyémántot is, amely mesebeli arányokat öltött éber álmaiban.

Reggel elment Cyprienhez, olyan korán, hogy még otthon találta.

- Hogy s mint van, barátocskám? - köszönt rá kedélyesen - hogy telt el az éjszakája... első éjszakája a nagy fölfedezés után?

- Köszönöm, jól, Watkins úr - felelte hűvösen a fiatalember.

- Igazán? tudott aludni?

- Ugyanúgy, mint máskor.

- Nem zavarta meg álmát a sok millió, ami a kemencéből kikerült?

- Egyáltalán nem. Értse meg, Watkins úr, az a gyémánt csak akkor érne milliókat, ha a természet műve lenne, nem pedig egy kémikusé...

- Igen!... persze!... De biztos benne, Méré úr, hogy tudna másikat csinálni, vagy többet is? Jótállna érte, hogy sikerül?

Cyprien zavarba jött, mert tudta, hogy ilyenfajta kísérletnél mennyi gátló körülmény jöhet közbe.

- No látja! - csapott le rá John Watkins. - Erre nem felel!... Eszerint a legközelebbi sikeres kísérletéig a gyémántja óriási értéket képvisel!... Akkor hát, legalábbis egyelőre, mi értelme volna közhírré tenni, hogy mesterséges kő?

- Ismétlem - felelte Cyprien -, hogy egy ilyen nagy fontosságú tudományos titkot nem tarthatok véka alatt!

- Tudom!... Tudom!... - válaszolt John Watkins, s intett a fiatalembernek, hogy hallgasson, mintha künn meghallhatná valaki. - Jó, jó, ezt ne firtassuk újra!... De Pantalaccitól meg a többiektől nem kell tartania. Nem fognak beszélni az ön felfedezéséről, mivel érdekük, hogy

hallgassanak... Fogadjon szót!... várjon!... és főként gondoljon arra, hogy én és a leányom végtelenül örülünk az ön sikerének. Igen! Végtelenül örülünk!... De igaz ni, szeretném újból látni azt a híres gyémántot. Tegnap alig volt időm, hogy alaposan megnézzem... Lenne szíves megmutatni?...

- Már nem tehetem!

- Elküldte Párizsba? - kiáltott Watkins, egészen lesújtva ettől a gondolattól.

- Még nem. Nyers állapotban nem lehetne megítélni a szépségét. Legyen nyugodt!

- Kinek adta? Anglia minden szentjeire, beszéljen!

- Átadtam Jacobus Vandergaartnak, hogy köszörülje meg. Hogy ő hová vitte, nem tudom.

- Rábízott egy ilyen gyémántot arra a vén bolondra? - tört ki Watkins, komolyan földühödve. - De hisz ez örökség, uram! Tisztára örökség!

- Ugyan kérem! - válaszolt Cyprien. - Mit kezdhet Jacobus vagy akárki egy gyémánttal, amely olyanok szerint, akik az eredetét nem ismerik, legalább ötven milliót ér? Gondolja, hogy titokban el lehet adni?

Watkins urat meglepte ez a váratlan érvelés. Nyilvánvaló, hogy ilyen nagyértékű gyémánton túladni nem olyan egyszerű. A farmert azonban ez nem nyugtatta meg. Sokért - úgy van! - sokért nem adta volna, ha Cyprien nem bízta volna könnyelműen a gyémántot az öreg gyémántköszörűsre, vagy ha legalább az öreg már visszajött volna Griqualandba a mesés drágakővel.

De Jacobus Vandergaart egy hónapot kért, és akármilyen türelmetlen volt is Watkins, addig várnia kellett. Mondani sem kell, hogy rendes asztaltársai, Annibale Pantalacci, Friedel és Nathan mostanában el nem mulasztották volna, hogy nap mint nap ne becsméreljék a becsületes gyémántköszörűst. Gyakran szóba hozták Watkins előtt Cyprien távollétében, s mindannyiszor megjegyezték, hogy az idő múlik, és Jacobus Vandergaart nem jelentkezik.

- Miért is jönne vissza Griqualandba - mondotta Friedel -, mikor oly könnyen megtarthatja az óriási értékű drágakövet, amelynek mesterséges eredetéről senki se tud?

- Azért, mert nem találna rá vevőt! - válaszolt Watkins, a fiatal mérnök érvelését idézve, pedig azt most már maga sem érezte valami meggyőzőnek.

- Gyenge okoskodás! - vágott vissza Nathan.

- Úgy van, nagyon gyenge! - tódította Annibale Pantalacci. - És merek fogadni, hogy a vén krokodilus már valahol messze jár. Neki aztán igazán könnyű felismerhetetlenné torzítani a követ. Hiszen még azt se tudjuk, milyen színű az a gyémánt! Ki akadályozza meg, hogy négy- vagy hatfelé hasítsa, és a szétdarabolással még mindig tekintélyes drágaköveket nyerjen?

Ezek a viták teljesen feldúlták Watkins úr lelkivilágát. Kezdett arra gondolni, hogy Jacobus Vandergaart nem tér többé vissza. Cyprien volt az egyetlen, aki szilárdan hitt az öreg gyémántköszörűs becsületességében és fennen hirdette, hogy a megbeszéltnapra okvetlenül itt lesz. Neki lett igaza.

Jacobus Vandergaart negyvennyolc órával korábban megérkezett. Oly buzgón és serényen dolgozott, hogy huszonhét nap alatt elkészült a köszörüléssel. Éjjel surrant be a házába, leült az esztergapadhoz, hogy befejezze a csiszolást. A huszonkilencedik nap reggelén beállított Cyprienhez.

- Itt a kavics - szólt egyszerűen és kis fadobozt tett le az asztalra.

Cyprien kinyitotta a dobozt, és káprázó szemmel bámult.

Fehér gyapotvankoson egy romboid-dodekaedron alakú, óriási fekete kristály szórta sziporkázó prizmatizációját olyan tündökléssel, hogy szinte bevilágította a laboratóriumot. A túsífekete szín páratlan fénytörése, tökéletes gyémántszerű átlátszósága a legcsodálatosabb, legkápráztatóbb hatást váltotta ki. A néző egy valóban egyedülálló tüneménynek, a természet alighanem példátlan színjátékának varázsa alá került. Eltekintve értékétől, a drágakő ragyogása önmagában lenyűgöző volt.

- Ez nemcsak a világ legnagyobb gyémántja, de a leggyönyörűbb is! - mondta nagy komolyan Jacobus Vandergaart, némi apai büszkeséggel. - A súlya négyszázharminckét karát! Hízeleg-het magának azzal, hogy remekművet alkotott, kedves fiam, és kísérlete mesterfogás volt!

Cyprien nem válaszolt az öreg gyémántköszörűs bókjaira. Az ő szemében az egész csak egy érdekes felfedezés volt, semmi több. Kétségtelen, hogy ő győzelmet aratott a szertelen kémia egy bizonyos területén, ahol sokan mások hasztalan törték magukat. De miféle haszon származhat az emberiségre a mesterséges gyémánt gyártásából? Bizonyos időn belül elkerülhetetlenül tönkre fogja tenni mindazokat, akik a drágakőkereskedésből élnek, és végeredményben senkit nem fog gazdaggá tenni.

Ahogy így elgondolkozott, a fiatal mérnök fölcsupdott a mámorból, melynek a felfedezését követő első órákban átengedte magát. Igen, a gyémántot, amely csodálatba ejtette, mikor Jacobus Vandergaart kezéből kikerült, most már hitvány kőnek látta, hiszen nemsokára még a ritkasági értékét is el fogja veszíteni.

Cyprien magához vette az ékszerdobozt, melyben a páratlan szépségű drágakő szikrázott, kezét szorította az öreggel és elindult Watkins farmja felé.

A farmer a szobájában ült. Nem tartotta valószínűnek Jacobus Vandergaart visszatértét, de azért nyugtalanul, izgatottan várta. Leánya állandóan vele volt, és tőle telhetően igyekezett megnyugtatni.

Cyprien benyitott és egy pillanatra megállt a küszöbön.

- Mi újság? - kérdezte élénken John Watkins, és fölugrott ültéből.

- Az az újság, hogy a derék Jacobus Vandergaart ma reggel megjött.

- A gyémánttal?

- A gyémánttal. Csodálatosan megköszörülte, és a kő most négyszázharminckét karát súlyú.

- Négyszázharminckét karát! - kiáltott fel Watkins. - Elhozta?

- Itt van.

A farmer elvette az ékszerdobozt, kinyitotta, és két tágra nyílt szeme majdnem ugyanúgy szikrázott, mint a gyémánt, amelyet szinte magánkívül, megdermedve bámult. Mikor aztán ujjai közt tarthatta, ebben a könnyű és kézzelfogható, anyagszerűen csillogó alakban a kolosszális értéket, amit a drágakő képviselt, elragadtatása oly dagályos kitörésekben nyilvánult meg, hogy mosolyogni kellett rajta. Csupa könny lett a szeme, és úgy beszélt a gyémánthoz, mintha élőlény lenne.

- Ó, te szép, te felséges, tündöklő kő! - mondotta. - Viszontlátalak hát, drágaságom!... Hogy csillogsz! Milyen súlyos vagy! Hány jó, csengő aranyat érhetsz vajon?... Mit fognak veled csinálni, gyönyörűm?... Elküldenek Fokvárosba, onnét meg Londonba, hogy lássanak és csodáljanak?... De ki olyan gazdag, hogy téged megvehessen? A királynő sem engedhet meg magának ilyen fényűzést! Rámenne három-négy évi jövedelme... Parlamenti határozatra, nemzeti gyűjtésre lenne szükség!... Meglesz az is, légy nyugodt!... És te is ott pihensz majd a

londoni Towerban, a Koh-i-noor szomszédságában, amely nagyon kisfiú lesz melletted!... Mennyit érhetsz, szépségem!

És rövid fejszámolás után így folytatta:

- A cári koronagyémántért II. Katalin egymillió rubelt fizetett készpénzben és kilencvenhat-ezer frank évjáradékot! Bizonyára nem lesz túlzás ezért a kőért egymillió fontsterling készpénzt és ötszázezer frank élethétkiadót kérni!

Hirtelen ötlete támadt:

- Nem gondolja, Méré úr, hogy egy ilyen kő tulajdonosának kijár a peeri méltóság? Mindenfajta érdemnek joga van képviselőihez a felsőházban. Egy ilyen szabású gyémánt birtokosának lenni bizonyára nem közönséges érdem... Nézzed csak, lányom, nézd te is... Két szem nem elegendő egy ilyen drágakő csodálatára!

Watkins kisasszony először életében nézett meg egy gyémántot némi érdeklődéssel.

- Csakugyan nagyon szép! Úgy csillog, mint egy darab szén, aminthogy az is, csak éppen izzó széndarab! - mondta, és óvatosan fölemelte a követ a gyapotvankosról. Azután, egészen ösztönösen, ahogyan az ő helyében minden fiatal lány tette volna, a kandallópárkányon álló tükrökhöz lépett, és homlokára, szőke fürtjei közé illesztette a drágakövet.

- Csillag, aranyfoglatban! - szólt Cyprien, szokása ellenére gáláns bókra ragadtatva magát.

- Eltalálta!... Olyan, mint egy csillag! - kiáltotta Alice és vígan tapsikolt. - Jó, maradjon ez a neve! Kereszteljük el *Dél csillagának*!... Helyesli, Cyprien úr? Hát nem éppen olyan fekete, mint az itteni bennszülött szépségek és nem úgy ragyog-e, mint a mi déli égboltunk csillagzatai?

- Bánom is én, legyen Dél csillaga! - hagyta rá John Watkins, aki nem tulajdonított különösebb fontosságot az elnevezésnek. - De vigyázz, el ne ejtsd! - szólt rá ijedten a lányára, mert az egy szeles mozdulatot tett. - Összetörne, mint az üveg!

- Igazán? Annyira törekeny? - válaszolt Alice és fitymálóan helyezte vissza a gyémántot az ékszertokba. - Szegény csillag, nevetséges égitest vagy, közönséges üveg dugó!

- Üveg dugó!... - kiáltott fel elfulladva Watkins. - Ezek a gyerekek semmit sem tisztelnek!

- Alice kisasszony - szólalt meg most a fiatal mérnök -, ön bátorított engem, hogy próbáljak mesterséges gyémántot előállítani. Ez a kő tehát önnek köszönheti a létezését!... Én azonban tudom, hogy ez az ékszer elveszti kereskedelmi értékét, mielőtt eredete ismertté válik!... Édesapja bizonyára megengedi, hogy följajnljam önnek emlékül, hálából azért, hogy munkásságomat szerencsés irányban befolyásolta.

- Húha! - fütttyentett Watkins úr, nem tudva leplezni, amit erre a váratlan ajánlatra érzett.

- Alice kisasszony - szólt ismét Cyprien -, ez a gyémánt az öné. Kérem, fogadja el!

Válasz helyett Miss Watkins kezét nyújtott neki. A fiatalember két keze közé fogta és melegen megszorította a finom kacsót.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

DÉL CSILLAGA

Jacobus Vandergaart visszatértének híre futótűzként terjedt el. Nemsokára tömegesen tódultak az udvarházba a látogatók, hogy megszemléljék a Kopje csodáját. Hamarosan értesültek arról is, hogy a gyémánt Watkins kisasszonyé, de nem is ő, inkább az édesapja az igazi tulajdonos. Ez a körülmény lázasra fokozta az általános érdeklődést a gyémánt iránt, amely az ember és nem a természet műve volt.

Itt meg kell jegyezni, hogy még eddig semmi sem szivárgott ki a szóban forgó gyémánt mesterséges eredetéről. Egyfelől a griqualandi bányászoknak volt eszük, hogy ne híreszteljék el a titkot, amely közvetlen anyagi romlásukat okozhatta volna. Másfelől Cyprien semmit sem akart a véletlenre bízni, ezért nem ejtett szót a dologról, és úgy döntött, hogy a Dél csillagáról szóló jelentést sem küldi el addig, amíg elért sikerét nem ellenőrizte egy második kísérlettel. Meg akart bizonyosodni, hogy amit egyszer megcsinált, meg tudja csinálni másodszor is.

Az általános érdeklődés, mint mondtuk, lázasra fokozódott, és John Watkins jószerével nem tagadhatta meg a kíváncsiság kielégítését, különben is a dolog hízelgett a hiúságának. Ezért hát a Dél csillagát puha gyapotvankosán rátette arra a kis fehér márványoszlopra, amely fogadószobájának kandallója előtt állt, és egész nap karosszékében ülve őrizte a csodálatos drágakövet és mutogatta a látogatóknak.

James Hilton volt az első, aki figyelmeztette, mennyire oktalan a viselkedése. Hát nem számol azzal, minő veszélyeket idéz saját fejére, amikor így mindenki szeme elé tárja az óriási értéket, amelyet házában tart? Hilton véleménye szerint sürgősen külön rendőrcsapatot kell kérni Kimberley-ből, mert különben megeshetik, hogy már a legközelebbi éjszaka sem múlik el baj nélkül.

Watkins megrémült ettől a vészes kilátástól és sietve megfogadta vendégének ésszerű tanácsát. Csak akkor nyugodott meg, mikor estefelé egy szakasz lovasrendőr vonult be a farmra. A huszonöt embert a melléképületekbe szállásolták el.

A kíváncsiak özönlése nőttön-nőtt a következő napokban, és a Dél csillaga hírneve csakhamar túlszárnyalta a kerület határait, és a legtávolabbi városokba is eljutott. A gyarmati újságok egyik cikket a másik után közölték a gyémántról, leírták méreteit, alakját, színét, ragyogását. A durbani távíróhivatal csak úgy ontotta a részleteket tartalmazó sürgönyöket Zanzibáron és Adenen át előbb Európába és Ázsiába, majd a két Amerikába és Óceániába is. Fényképészek versengtek a megtiszteltetésért, hogy felvételeket készíthessenek a csodagyémántról. Képes-újságok kiküldött rajzolói sorra jelentkeztek, hogy megörökítsék. Egyszóval világraszóló esemény volt.

Egész legendakör támadt körülötte. Fantasztikus mesék keringtek a bányászok közt arról, hogy holmi rejtelmes tulajdonságai vannak. Olyasmit suttoztak, hogy egy fekete gyémánt okvetlenül *balszerencsét hoz!* Sokat tapasztalt emberek fejcsóválva jelentették ki, hogy önekik bizony nem kellene az az ördögadta kő, legyen csak Watkinsé. Elég az hozzá, a Dél csillagát sem kímélte meg a rosszindulatú szóbeszéd, sőt rágalom, amely minden hírességet nyomon követ. A gyémánt persze mit sem törődött ezzel, és tovább is

*...fényt árasztott
a sötétlelkű káromlókra!*

Nem így Watkins, akit kétségbeejtettek ezek a pletykák. Úgy rémlett neki, hogy valamiképpen csökkentik a kő értékét, és személyes sértésnek vette a locsogást. Amióta a gyarmat kormányzója, a közeli helyőrségek tisztjei, bírók, főhivatalnokok, különféle testületek mutatták be hódolatukat drágaköve előtt, valósággal szentségtörésnek érezte a Dél csillaga rovására elejtett szabadszájú megjegyzéseket.

Valahogyan vissza akart vágni a szóbeszédre, s mivel különben is kedvelte a bőséges eszemiszomot, elhatározta, hogy nagy bankettet rendez drágalátos gyémántja tiszteletére, amelyet jó pénzért szándékozott értékesíteni - akármit is beszél Cyprien, s akárhogy is szeretné leánya megtartani eredeti alakjában.

És lám, oly erősen befolyásolja a gyomor az emberek nagy többségének nézeteit, hogy elég volt bejelenteni a tervezett lakomát, a Vandergaart-Kopje közvéleménye máról holnapra gyökeresen megváltozott. Olyanok, akik eddig a legrosszabb indulattal nyilatkoztak a Dél csillagáról, egyszerre hangot változtattak, kezdtek mondogatni, hogy a drágakőnek volta-képpen semmi köze a neki tulajdonított ártalmakhoz, és alázatosan igyekeztek kieszközölni Watkins úr meghívását.

A Vaal völgyében utóbb sokáig emlegették ezt az ünnepi lakomát. Erre a napra lebontották Watkins fogadószobájának egyik falát, mellé sátrat állítottak, a sátor alatt nyolcvan személyre terítettek. Az asztal közepét hatalmas tál pecsenye foglalta el, a királyi marhagerincet egészben sült bárányok és a környék vadállományának legpompásabb példányai körítették. Főzelékfélék és gyümölcsök garmadáit, helyel-közzel egymásra rakott és csapra vert sörös- és boroshordók egészítették ki e valóban pantagrueli dárido⁹ étrendjét.

Égő gyertyákkal körülvéve, Watkins úr háta mögött márványtalapzaton trónolt a Dél csillaga, a tiszteletére rendezett avatóünnepségen.

Hús, külön erre az alkalomra felfogadott kaffer végezte a felszolgálást, Matakít felügyelete alatt, aki maga ajánlkozott erre a parancsnoki tisztségre - gazdája engedelmeivel.

A rendőrszakaszon kívül, amelyet Watkins úr hálából az örökösért vendégül látott, ott voltak a bányatelep és a környék előkelőségei, Mathys Pretorius, Nathan, James Hilton, Annibale Pantalacci, Friedel, Thomas Steel és még vagy ötvenen.

Még a farm háziállatai is, ökrök, kutyák, főként pedig Watkins kisasszony struccai, kivették részüket a lakomából, mindegyikük koldult valami ételmaradékot.

Alice az asztal alsó végén ült, édesapjával szemközt, és szokott kedvességével háziasszonykodott. De titokban nagyon fájlalta, hogy sem Cyprien Méré, sem Jacobus Vandergaart nem volt jelen - bár megértette távolmaradásukat.

A fiatal mérnök lehetőleg mindig kerülte a Friedel és Pantalacci-féle emberek társaságát. Nagy jelentőségű találománya óta meg különösen, mert tudta, hogy azok nem sok jóindulattal viseltetnek iránta, hallott a fenyegetőzésükről is a gyémántcsináló ellen, aki találományaival teljes anyagi romlásukat okozhatja. Ezért nem vett részt a lakomán. Ami Jacobus Vandergaartot illeti, akinek kibékítésére John Watkins több ízben tett kezdeményező lépéseket, gögösen visszautasított minden ilyen közeledést.

⁹ Célzás Rabelais XVI. századbeli híres francia író Gargantua és Pantagruel című művének egyik főalakja. Pantagruel, az óriás Gargantua fia volt, aki hatalmas étvággyal naponta hosszú étlapot evett végig.

A bankett vége felé tartott. Hogy teljes rendben folyt le, annak köszönhető, hogy Watkins kisasszony jelenléte a legotrombább vendégeket is illendőségre készítette, jóllehet Mathys Pretorius most is, mint mindig, Annibale Pantalacci rossz tréfáinak céltáblája volt. A gézengúz nápolyi a legképtelenebb hazugságokkal rémisztgette a boldogtalan búr. Például, hogy rakéta fog robbanni az asztal alatt!... Csak arra vártak, hogy Miss Watkins visszavonuljon, amikor is a lakmározó társaság legkövérebb tagját majd arra ítélik, hogy tizenkét üveg gint igyon meg egyvégtében!... Úgy tervezték, hogy a dáridót nagy bunyózás és általános revolvercsata fogja megkoronázni.

De mielőtt erre sor kerülhetett volna, John Watkins kése nyelével megkocogtatta poharát, hogy mint a bankett elnöke megnyissa a hagyományos pohárköszöntők sorát.

Csend lett. A házigazda fölállt, kinyújtózta hórihorgas termetét, két hüvelykujját az abrosz szélének feszítette, s a gyakori italozástól kissé reszelős hangján belekezdett szónoklatába.

- Bányász- és telepeséletem nagy emléke gyanánt fogom őrizni a mai napot - mondotta. - Feledhetetlen érzés, hogy küzdelmes ifjúságom után most itt, Griqualand gazdag földjén, szerény házámban egybegyűlt nyolcvan jó barátommal ünnepelhetem a világ legnagyobb gyémántját! Igaz ugyan, hogy a tisztelt jelenlevők bármelyike akár már holnap egy még nagyobbat is találhat. De épp ez az ingerlő és poétikus oldala a bányászéletnek! (Élénk helyeslés.) Öszintén kívánok ilyen szerencsét minden kedves vendégemnek! (Nevetés, taps.) Azt hiszem, nyugodtan állíthatom, hogy aki az én helyemben nem nyilvánítaná magát elégedettnek, azt igazán nehéz kielégíteni!... Végezetül javasolom, tisztelt vendégkoszorú, ürítsük poharunkat Griqualand virágzására. Kívánják velem együtt, hogy a gyémántok piacán - bármiféle konkurrencia lépne is fel - az árak szilárdak maradjanak. Most pedig kívánjunk szerencsés utat Dél csillagának, amely rövidesen elindul szárazon és vízen, hogy előbb Fokföldön, majd Angliában ragyogtassa páratlan szépségét.

- De nem veszélyes vállalkozás-e Fokföldre szállítani egy ilyen nagyértékű követ? - vetette közbe Thomas Steel.

- Ó, erős kíséretet kap! - válaszolt Watkins. - Számos gyémánt utazott már ily körülmények közt, és mindegyik szerencsésen megérkezett.

- Még Durieux de Sancy úr gyémántjai is - szólt Alice -, pedig ha a szolgája nem olyan önfeláldozó...

- Miféle rendkívüli dolog történt vele?

Alice nem kérette magát, elmondta az érdekes anekdotát:

- De Sancy úr francia nemesember volt. III. Henrik király udvartartásához tartozott. Övé volt az a híres gyémánt, mely mindmáig a nevét viseli. Megjegyzendő, ez a gyémánt már előzőleg is több kalandon esett át. Nevezetesen egyik tulajdonosa, Merész Károly burgundiai herceg az ujján viselte, mikor Nancy ostrománál elesett. Holttestén megtalálta egy svájci zsoldos és egy forintért eladta egy szegény papnak, az meg öt vagy hat forintért továbbadta egy zsidónak. Abban az időben, amikor Sancy úr tulajdonába került, a királyi kincstár nagy szorultságban volt, és Sancy úr följánlotta, hogy elzálogosítja gyémántját s a kapott pénzt kölcsönadja a királynak. A kölcsönadó ekkor Metzben tartózkodott. Intézkedett, hogy a drágakövet küldjék el neki egyik szolgájával. Amikor megkérdezték tőle, nem fél-e, hogy az embere Németországba szökik, így válaszolt: „Megbízom benne.”

De hiába volt a nagy bizalom, se az ember, se a gyémánt nem érkezett meg Metzbe. Az udvarnál gúnyolták is emiatt Sancy urat. De ő megint csak azt mondta: „Tűzbe teszem a kezem a szolgámért. Ha nem ért ide, akkor meggyilkolták.” - És csakugyan, mikor keresésére indultak, megtalálták a hulláját egy árokban.

„Nyissák föl a gyomrát! - rendelkezett Sancy úr. - Benne kell lenni a gyémántnak.”

A parancsot teljesítették, és az állítás beigazolódott. A szerény hős, akinek a nevét sem őrizte meg a történelem, mindhalálig hű maradt kötelességéhez és a becsületéhez, amint a régi krónikás írja: *tettével elhomályosítva a tündöklő gyémántot, amelyet magával vitt.*

- Nagyon csodálnám - fejezte be mondókáját Alice -, ha útközben a Dél csillaga végszükség esetén nem készítené valakit hasonló önfeláldozásra!

Általános tetszés fogadta Watkins kisasszony előadását. Nyolcvan kéz emelte magasba poharát, és minden szem önkéntelenül a kandalló felé fordult, hogy hódolattal adózzon a hasonlíthatatlan drágakőnek.

A Dél csillaga nem volt ott a talapzaton, ahol még az imént vakítóan szikrázott Watkins úr háta mögött!

Nyelcven arcon oly szembeötlő volt a megdöbbenés, hogy a házigazda hátrafordult, megtudni az okát.

Amikor meglátta az üres talapzatot, abban a pillanatban összeroskadt karosszékében, mintha villám csapott volna belé.

Gyorsan köréje gyűltek, letépték a nyakravalóját, vizet locsoltak a fejére... Végre magához tért.

- A gyémánt! - hörögte ijesztő hangon. - A gyémánt!... Ki vitte el a gyémántot?

- Uraim, senkisé is távozzon! - rendelkezett a rendőrszakasz parancsnoka, és őrséget állított a terem kijáratához.

A vendégek meghökkenve néztek egymásra, vagy halkán cserélték ki észrevételeiket. Öt perce sincs, hogy legtöbbjük látta vagy legalább látni vélte a gyémántot. De a tényt nem lehetett letagadni: a gyémánt eltűnt.

- Követelem, hogy minden jelenlevőt távozás előtt motozzanak meg! - indítványozta Thomas Steel szokott karakán módján.

- Úgy van! helyes! - hangzott az egyhangúnak tetsző válasz, amire John Watkins szemében a remény halvány sugara csillant meg.

A rendőrtiszt sorba állította a lakoma valamennyi résztvevőjét, és legelőször önmagát vetette alá a kívánt műveletnek. Kifordította zsebeit, lehúzta cipőit és engedte, hogy aki akarja, végigtapogassa ruháját. Azután minden egyes alárendeltjén elvégezte ugyanezt a kutatást. Végül a vendégek egyenként elvonultak előtte és egymás után a legalaposabban megmotoztatták magukat.

Semmi eredmény.

Akkor a terem minden zegét-zugát a leggondosabban átkutatták... A gyémántnak hűlt helye volt.

- Hátra vannak még a felszolgálatást végző kafferek! - szólt a rendőrtiszt, aki nem akart kudarcot vallani.

- Úgy van!... a kafferek! - zúgott a terem. - Elég nagy zsványok, kitelik tőlük, hogy elkövették a csínyt!

Pedig a szegény ördögök kevéssel Watkins szónoklatának elkezdése előtt kimentek a teremből, mivel többé nem volt rájuk szükség. Ott künn kuporogtak a szabad ég alatt gyújtott nagy tűz körül, s miután bekebelezték a lakomáról megmaradt pecsenyét, hangversenyre készülődtek, amúgy kaffer módon. Lopótökből csinált gitárok, orrlíkon át fújható fuvolák, különféle dobok és tamtamok már belekezdtek abba a szörnyű kakofóniába, amely a dél-afrikai bennszülöttek minden zenei produkciójának elmaradhatatlan előjátéka.

Ezek a kafferek valójában nem is tudták, mit akarnak tőlük, amikor beterelték őket, hogy átkutassák gyér ruházatukat. Csak annyit értettek meg, hogy valaki valahol ellopott egy nagyértékű gyémántot. Ez a motozás is, éppúgy, mint az előbbieket, hasztalan és eredménytelen volt.

- Ha a tolvaj a kafferek közül való - márpedig csakis az lehet -, azóta már tízszer is biztos helyre vihette a zsákmányát - jegyezte meg találóan az egyik vendég.

- Világos - mondta a rendőrtiszt -, s alighanem csak egy mód van a leleplezésre: egy fajtájukbeli varázslóhoz kell fordulni. Ezen az úton néha sikerül...

- Ha megengedik - szólalt meg Matakít, aki még ott volt földijei közt -, én vállalkozom a kísérletre.

Ezt az ajánlatot nyomban elfogadták, és a vendégek a kafferek körül helyezkedtek el. Azután Matakít, aki otthonos volt a varázsló szerepében, nekikészülődött a nyomozásnak.

Mindenekelőtt kettőt-hármat szippantott egy szarvból készült tubákszelencéből, amelytől sohasem vált meg.

- Most megcsinálom a pálcapróbát! - mondta az előkészületi művelet után.

Egy közeli bokorról levágott húsz vesszőt, ezeket pontosan összemérte és egyformán tizenkét angol hüvelyk hosszúságúra nyeste. Azután sorba állította a kaffereket, szétosztotta köztük a pálcákat, egyet magának tartott meg.

- Egy negyedóra menjete, ahová akartok - mondta ünnepélyesen a társainak -, és csak akkor jöjjetek vissza, ha tamtam-ütést hallotok! Ha a tolvaj köztetek van, annak a pálcája háromujjnyival meg fog hosszabbodni.

A kafferek elszéledtek. Láthatóan erősen hatott rájuk a kis szónoklat, mert jól tudták, hogy a griqualandi hatóságok sommásan járnak el, egy-kettőre lefogják az embert, s mielőtt védekezhetne, már fel is kötik.

A vendégek érdeklődve figyelték ezt a különös színjátékot, és természetesen különféleképpen kommentálták.

- Ha közöttük van a tolvaj, esze ágában sem lesz visszajönni - jegyezte meg az egyik.

- Éppen azáltal vall saját magára! - felelte a másik.

- Dehogyan! Túl fog járni Matakít eszén és egyszerűen levág három ujjnyit a maga pálcájából, hogy elbűvészkedje a rettegett meghosszabbodást.

A varázsló valószínűleg erre számít, a pálca megrövidülése fogja elárulni a bűnöst.

Letelt a tizenöt perc. Matakít erős tamtam-ütéssel beszólította a gyanúsítottakat. Egytől egyig visszajöttek, sorba álltak, és átadták neki a pálcáikat. Matakít elvette, nyalábra fogta, megállapította, hogy tökéletesen egyformák. Már éppen el akarta dobni az egész csomót és

kijelenteni, hogy a próba honfitársai becsületessége mellett bizonyított, de hirtelen másra gondolt. A visszakapott pálcákat összemérte azzal, amelyet az imént magának tartott meg.

Valamennyi háromujjnyival rövidebb volt!

A szegény ördögök jónak látták ilyen ügyetlen óvatossággal élni a meghosszabbodás ellen, ami babonás képzeletük szerint nagyon is lehetséges volt. Ez éppenséggel nem vallott arra, hogy tiszta lenne a lelkiismeretük, és kétségtelen, hogy aznap mindegyikük lopott valamilyen gyémántot.

Általános hahota fogadta a nemvárt eredményt. Matakít lesütötte szemét, nyilván végtelenül megalázkodónak érezte, hogy az a módszer, amely otthon a falujában annyiszor bizonyult hatásosnak, a civilizált világban ily csúfosan csődöt mondott.

- Uram, ezek után nincs más hátra, mint beismerni tehetetlenségünket - fordult tisztelegve a rendőrtiszt Watkins úrhoz, aki kétségbeesetten ült a karosszékén. - Talán több szerencsénk lesz holnap, amikor nagy jutalmat tűzünk ki annak, aki a tolvaj nyomára vezet.

- A tolvaj! - kiáltott fel Annibale Pantalacci. - Miért ne lehetne a tolvaj éppen az, akit ön a fajtájabeliek bírójává tett meg?

- Kire gondol? - kérdezte a rendőrtiszt.

- Hát... Matakitra, aki nyilván abban a reményben játszotta meg a varázslót, hogy saját magáról elterelheti a gyanút!

Ha valaki ebben a pillanatban figyel Matakítot, láthatta volna, hogy különös fintort vág, gyorsan kisurran a teremből, és futásnak ered a kunyhója felé.

- Igen! - folytatta a nápolyi. - A társaival együtt szolgált fel a lakoma alatt!... Alattomos gazfickó az a kaffer, akit Méré úr olyan nagyon megkedvelt, ördög tudja, mért.

- Matakít becsületes fiú, felelek érte! - vette védelmébe Watkins kisasszony Cyprien szolgáját.

- Honnét tudod? - förmedt rá John Watkins. - Igenis, kitelik tőle, hogy szemet vetett a Dél csillagára!

- Még nem lehet messze! - szólalt meg a rendőrtiszt. - Egykettőre elcsípjük és megmottozzuk! Ha a gyémántot megtaláljuk nála, ahány karát, annyi korbácsütést kap, s ha nem hal bele, a négyszázharminckettedik után lógni fog!

Miss Watkins remegett a félelemtől. A félvad társaság megtapsolta a rendőrtiszt gyűlöletes szentenciáját. Lehet-e megfékezni ezt a durva, lelketlen és könyörtelen népséget?

Kisvártatva Watkins úr és vendégei ott voltak Matakít kunyhójánál és betörték az ajtaját.

Matakít már nem volt ott, és hiába várták egész éjszaka.

Másnap reggel sem tért vissza, és így nyilvánvaló lett, hogy elhagyta a Vandergaart-Kopje területét.

TIZENKETTEDIK FEJEZET ÚTRAKÉSZÜLŐDÉS

Reggel Cyprien Méré értesült, hogy mi történt este vacsorakor és első gondolata az volt, hogy tiltakozik a szolgája ellen emelt súlyos vád ellen. Nem tudta feltételezni Matakitról, hogy ilyen lopást követett el, és Alice ugyanúgy kételkedett a kaffer bűnösségében. Cyprien sokkal inkább Pantalaccit, Friedelt, Nathant vagy akármelyik másikat vette volna gyanúba, mert egyiket sem tartotta megbízható embernek.

De nemigen látszott valószínűnek, hogy európai ember követte el a bűncselekményt. Azok szemében, akik nem ismerték eredetét, a Dél csillaga természetes gyémánt volt, ennél fogva olyan kincs, amelyen nehéz túladni.

- És mégis - mondogatta magában -, lehetetlenség, hogy Matakít a tettes!

Akkor azonban visszaemlékezett azokra az apró tolvajlásokra, amelyekben a kaffer fiú még az ő szolgálatában is egyszer-másszor vétkes volt. Akármennyit korholta a gazdája, nem bírt erőt venni a természetén - amely az enyém-tied kérdésében nagyon is laza volt -, és sohasem szabadult meg teljesen kárhozatos szokásától. Igaz, hogy ez csupán csekély értékű tárgyakra terjedt ki. De ennyi is épp elég volt ahhoz, hogy egy kis bűnügyi priusz¹⁰ legyen Matakít rovásán, mely nem vált becsületére.

Egyébiránt az is valószínűsítette Matakít bűnösségét, hogy a kaffer ott volt a teremben, amikor a gyémántnak szinte varázslatosan nyoma veszett. Továbbá latba esett az a különös körülmény, hogy röviddel az eset után már nem találták a kunyhójában; végül pedig talán nagyon is megmagyarázható szökése - mert most már nem fért hozzá kétség, hogy elhagyta a környéket.

Cyprien ugyan még mindig nem tudott határozottan hinni szolgája bűnösségében, és egész délelőtt várta visszatérését; de hasztalan, Matakít nem jelentkezett. Sőt megállapította azt is, hogy a zacskó, melyben a kaffer megtakarított pénzét tartotta, meg az a néhány holmi és használati tárgy, amit nem nélkülözhet az ember, ha nekivág Dél-Afrika csaknem lakatlan tájainak, ugyancsak eltűnt a kunyhóból. Ezek után most már ő sem kételkedhetett.

Tíz óra felé a fiatal mérnök, akit talán sokkal jobban elszomorított Matakít viselkedése, mint a gyémánt eltűnése, elment a Watkins-házba. Nagy tanácskozásban találta a farmert Pantalaccival, James Hiltonnal és Friedellel. Alice látta, amikor megjött, és ő is belépett a terembe, ahol apja és három udvaronca nagy lármával vitatták, mit kellene csinálni az ellopott gyémánt visszaszerzésére.

- Vegyük üldözőbe azt a Matakítot - dühöngött John Watkins. - Fogják el, és ha a gyémántot nem találják nála, vágják fel a hasát, hátha lenyelte... Ah, leányom, jól tetted, hogy tegnap elmondtad nekünk azt a történetet!... Még a beleit is át kell kutatni annak a gazembernek!

- Ugyan már! - felelte Cyprien tréfás hangon, ami csöppet sem tetszett a farmernek -, ahhoz, hogy Matakít ekkora gyémántot lenyelhessen, struccgyomrának kellene lennie!

- Azt hiszi, Méré úr - vágott vissza John Watkins -, van valami, amit egy kaffer gyomra nem vesz be? Egyébként nagyon csodálkozom, hogy ön helyénvalónak tartja ilyenkor és ilyen dolgon nevetni!

¹⁰ Rendőri szakkifejezés, előéletet jelent. (Prius - előbbi)

- Nem nevetek, Watkins úr! - mondta nagyon komolyan Cyprien. - De ha valamiért, csak azért sajnálom azt a gyémántot, mert ön megengedte, hogy Alice kisasszonynak ajándékozhassem...

- Én pedig ugyanolyan hálás vagyok érte önnek, Cyprien úr - tette hozzá Miss Watkins -, mintha még a birtokomban volna.

- Ez aztán valódi női észjárás! - kiáltott a farmer. - Ugyanolyan boldog, mintha még a birtokában volna az a gyémánt, amelyhez fogható nincs a világon!...

- Való igaz, hogy egyáltalán nem mindegy - jegyezte meg James Hilton.

- De nem ám! - tódította Friedel.

- Szerintem tökéletesen mindegy - válaszolt nekik Cyprien -, tekintve, hogy ugyanúgy, ahogy azt a gyémántot csináltam, csinálhatok másikat is!

- Ohó, mérnök úr - mondotta Annibale Pantalacci, a fiatal mérnöknek szóló durva fenyegetéssel a hangjában -, azt hiszem, jobban tenné, ha abbahagyná a kísérletezést... Griqualand érdekében... de a saját érdekében is!

- Már megbocsásson, uram, de alig hiszem, hogy öntől fogok erre nézve engedélyt kérni - vágott vissza a fiatal mérnök.

- Ugyan! hát érdemes erről most vitatkozni! - fortyant fel Watkins úr. - Egyáltalán olyan biztos benne Méré úr, hogy újabb kísérlete sikerülni fog? Egy második gyémántnak, amely a készülékéből kikerül, lesz-e olyan a színe, súlya, következésképpen az értéke, mint az elsőé volt? Felel-e érte, hogy akár egy kisebb értékű gyémántot is képes másodízben előállítani? És még ha sikerül is, meri-e állítani, hogy az első kísérlet sikerében nem volt nagy része a véletlennek?

Amit Watkins mondott, sokkal értelmesebb volt, semhogy a fiatal mérnököt meg ne hökkentette volna. Egyébként ezek a kétségek már őbenne is nemegyszer fölvetődtek. Kísérletét kétségkívül megmagyarázták a kémia modern vívmányai. De vajon első sikerében nem volt-e jelentős része a véletlennek? És ha újra belekezd, biztos-e, hogy másodszor is sikerülni fog?

Ily körülmények közt sürgős volt mindenáron előkeríteni a tolvajt, s ami még fontosabb, az ellopott kincset.

- Matakitnak még semmi nyoma? - kérdezte John Watkins.

- Semmi.

- Átkutatták a bányatelep környékét?

- Át, mégpedig alaposan! - válaszolt Friedel. - A bitang valószínűleg még az éjjel kereket oldott, nehéz, sőt majdnem lehetetlen megállapítani, melyik irányban lépett meg.

- A rendőrtiszt tartott házkutatást a kunyhójában? - firtatta tovább a farmer.

- Igen - felelte Cyprien -, de nem talált semmit, ami a szökevény nyomára vezetne.

- Hej! - kiáltott fel Watkins -, adnék ötszáz vagy akár ezer fontot annak, aki lefűleli.

- Megértem, Watkins úr! - szólt Pantalacci. - De attól tartok, sohase kerül már meg a gyémántja, se az, aki ellopta.

- Miért gondolja?

- Mert ha már egyszer megszökött, Matakít nem lesz bolond, hogy félúton megálljon. Át fog kelni a Limpopon, beveszi magát a vadonba, elvergődik Zambéziig, a Tanganyikáig, vagy akár a busmanok földjéig, ha kell!

Vajon a furfangos nápolyi őszintén azt mondta-e, amit gondolt? Nem akarta-e egyszerűen megakadályozni, hogy mások üldözzék Matakítot, nem pedig ő? Ezen tűnődött Cyprien, miközben figyelte Pantalaccit.

De Watkins nem az az ember volt, aki föladja a sakkjátszmát azon a címen, hogy nehéz mattot adni. Valóban föláldozta volna egész vagyonát, hogy megint birtokába jusson a páratlan gyémántnak, és türelmetlen, haragtól villámló szeme a nyitott ablakon át egész a Vaal zöldellő partjáig elkalandozott, mintha remélhette volna, hogy az erdőszegélyen megláthatja a szökevényt.

- Nem! - tört ki - ez így nem mehet tovább!... Ide a gyémántomat!... Fogják el azt a bitangot!... Hej, csak ne kínozna a köszvény, megkerülne egyhamar, felelek érte!

- Apám!... - próbálta csillapítani Alice.

- Lássuk, ki vállalkozik? - kiáltotta John Watkins, körülpillantva a szobában. - Ki indul el a kaffer üldözésére?... Méltó jutalma lesz, szavamat adom rá!

És mivel nem kapott választ, így folytatta:

- No, uraim, itt vannak önök, négy fiatalember, akik leányom kezére pályáznak! Rajta hát! csípjék el azt az embert a gyémántommal! (Úgy mondta: a *gyémántom*.) - Becsületszavamra kijelentem, leányom azé, aki visszahozza.

- Vállalkozom! - kiáltotta James Hilton.

- Benne vagyok! - jelentette ki Friedel.

- Ki ne kísérelné meg, hogy elnyerjen ilyen becses díjat? - dörögte Annibale Pantalacci alamuszi mosollyal.

Alice fülig pirult, mélységesen megalázónak érezte, hogy tétnek vetik oda ilyen játékhoz, méghozzá a fiatal mérnök jelenlétében. Hasztalan próbálta leplezni zavarát.

- Watkins kisasszony - szólt hozzá halkan Cyprien, tisztelettel meghajolva előtte -, én is sorompóba lépnék, de tehetem-e az ön engedelmére nélkül?

- Megadom, és szívből kívánok hozzá szerencsét önnek, Cyprien úr! - felelte élénken a lány.

- Akkor hát kész vagyok elmenni akár a világ végére is! - kiáltott Cyprien, John Watkinshoz fordulva.

- Bizisten, talán nem is mond ezzel túlságos nagyot - mondta Pantalacci -, és azt hiszem, Matakít alaposan megsétáltat majd bennünket! Amilyen jó futó, holnap Potchefstromban lesz és eléri a hegyvidéket, mielőtt mi a lábunkat kitennénk a házból.

- És mi akadály van, hogy már ma induljunk... ebben az órában? - kérdezte Cyprien.

- Ó, énmiattam indulhatunk, ha kedve tartja! - vetette oda a nápolyi. - De én a magam részéről semminek nem vágok neki előkészületlenül! Egy jó utazóbatár tizenkét igásőkörrrel, hozzá két hátasló, ez a legkevesebb, amivel föl kell hogy szerelje magát egy olyan expedíció, amilyennek én a miénket látom. És mindezt csak Potchefstromban lehet beszerezni!

Megint kérdéses, komolyan beszélt-e Pantalacci, vagy csak egyszerűen el akarta ijeszteni vetélytársait? Bajos lett volna erre határozott igennel válaszolni. De annyi bizonyos, hogy

tökéletesen igaza volt. Ilyen közlekedési eszközök, ilyen felszerelés nélkül örültség lett volna nekivágni az útnak Griqualand északi része felé.

Igenám, de egy ökörfogat - Cyprien jól tudta - legkevesebb nyolc- vagy tízezer frankba került, neki pedig négyezer frankja is alig volt.

- Van egy ötletem! - szólalt meg egyszerre James Hilton, aki mint skót származású „afrikander”¹¹ erősen hajlott a takarékosagra. - Miért ne társulhatnánk négyen az expedícióra? Azért ki-ki egyforma eséllyel indulna, a költségek pedig legalább megoszlanának.

- Nekem tetszik az indítvány - szólt Friedel.

- Elfogadom - mondta habozás nélkül Cyprien.

- Ez esetben - jegyezte meg Annibale Pantalacci - meg kell egyeznünk abban, hogy mindegyikünk megtartja a függetlenségét és kiválhat a társaságból, ha célszerűnek tartja, hogy egyedül próbálja elfogni a szökevényt.

- Ez magától értetődik! - válaszolt James Hilton. - Társulunk a kocsi, az ökrök, az élelmiszerek megvásárlására, de mindenki elszakadhat, amikor úgy látja helyesnek. És persze, az jár jól, aki elsőnek ér a célhoz!

- Megegyeztünk! - felelte Cyprien, Pantalacci és Friedel.

- Mikor indulnak? - kérdezte John Watkins, aki úgy látta, hogy ez a társulás megnégyszerezheti a kilátásait gyémántjának visszaszerzésére.

- Holnap, a potchefstromi dilizsánccal - felelte Friedel. - Gyorsabban, mint az, semmiképpen nem érhetünk oda.

- Rendben van!

Közben Alice félrevonta Cyprient és megkérdezte tőle, hiszi-e valóban, hogy Matakít elkövethetett ilyen lopást.

- Miss Watkins - válaszolt neki a fiatal mérnök -, kénytelen vagyok bevallani, hogy minden gyanúok ellene szól, minthogy megszökött! De biztosra veszem, hogy Annibale Pantalacci egészen az a fajta úriember, aki talán mondhatna egyetmást a gyémánt eltűnéséről. Micsoda akasztófavirág!... és nekem egy ilyen jómadárral kell összetársulnom!... De hát a háború nem lakodalom! Még mindig jobb, ha a kezem ügyében van és vigyázhatok a körmére, mintha szabadon tehet-vehet, tetszése szerint!

A négy pályázó csakhamar elbúcsúzott Watkins úrtól és leányától. Amint ily körülmények közt természetes, a búcsú rövid volt és néhány kézszorításra korlátozódott. Mit mondhattak volna egymásnak a vetélytársak, akik együtt készültek utazni és pokolra kívánták egymást?

Hazatérve, Cyprien ott találta Lit és Bardikot. A kaffer fiú, amióta szolgálatába fogadta, mindig nagyon buzgónak mutatkozott. Javában beszélgetett a kínaival a kapu előtt. A fiatal mérnök közölte velük, hogy Friedel, James Hilton és Pantalacci társaságában el fog utazni Matakít üldözésére.

A két hű szolga szeme összevillant. Nem árulták el, amit a szökevényről gondoltak. Odaléptek gazdájukhoz és egyszerre mondták:

- Kisapa, nagyon szépen kérünk, vigyél minket magaddal!

¹¹ Afrikai telepés

- Vigyelek magammal?... Ugyan minek, ha szabad kérdezni?
- Hogy reggelit, ebédet és vacsorát készíts nekem - mondta Bardik.
- Hogy kimossam a fehérneműdet - tette hozzá Li.
- És hogy megvédjük téged a gonosz emberektől! - mondták egyszerre, mintha összebeszéltek volna.

Cyprien hálás tekintettel nézett rájuk.

- Jó! - felelte. - Elviszlek mindkettőtöket, mert olyan nagyon kívánjátok!

Azután elment Jacobus Vandergaarthoz, hogy tőle is elbúcsúzzon. Az öreg se nem helyeselte, se nem ellenezte, hogy Cyprien csatlakozik az expedícióhoz. Szívélyesen kezét rázott vele és szerencsés utat kívánt neki.

Másnap kora reggel a fiatal mérnök, mögötte két hűséges csatlósa elindult a Vandergaart-telep felé, hogy fölszálljon a potchefstromi dilizsánkra. Útközben egy pillantást vetett a Watkins-farmra, amely még hajnali álmát aludta.

Káprázat volt? Úgy tűnt neki, mintha az egyik ablak fehér muszlinfüggönye mögött egy ismerős karcsú nőalak utoljára még búcsúzóul kendőt lengetne felé.

TIZENHARMADIK FEJEZET TRANSVAALON KERESZTÜL

Megérkezve Potchefstromba, a négy utas megtudta, hogy egy fiatal kaffer, akinek személyleírása ráillett Matakitra, előző nap áthaladt a városon. Ez jó előjel volt, vállalkozásuk sikerével biztatott. Másfelől bizonyosra vehették, hogy hosszú út áll előttük, mert a szökevény könnyű kis kocsit szerzett magának, amely elé egy strucc volt fogva, azt pedig nehéz lesz utolérni.

Nincs kitartóbb és gyorsabban futó állat a struccnál. Megjegyzendő, a kocsihúzó strucc még Griqualandban is ritkaság, mert nem könnyű megszeliíteni. Ezért nem is sikerült Cypriennek, sem társainak struccfogatot szerezni Potchefstromban.

A kapott értesülésekből most már megállapíthatták, hogy Matakít észak felé vette útját, mégpedig olyan sebes járművön, amely tíz váltás postalovat könnyűszerrel elhagyott volna.

Nem volt más hátra, mint a lehető legsürgősebben fölkészülni az üldözésre. Igazat szólva, a szökevénynek az időbeli előnyén kívül még az is kedvezett, hogy helyzetváltoztatásának gyorsasága túltett azon, amit ellenfelei elérhettek. De másfelől egy strucc ereje előbb-utóbb kimerül. Matakít kénytelen lesz útközben pihenőt tartani, amivel alkalmasint időt veszít. Legrosszabb esetben az útja végén biztosan elcsúszik.

Cyprien nem bánta meg, hogy Lit és Bardikot magával vitte. Hogy milyen jó hasznukat veheti, hamarosan kiderült, amikor az expedícióhoz szükséges felszerelésről kellett gondoskodnia. Nem csekély feladat ilyen esetben szakértelemmel összeválogatni a valóban nélkülözhetetlen tárgyakat.

A vadonban szerzett tapasztalatokat semmi sem pótolhatja. Cyprien hiába volt elsőrendű tudós a differenciál- és integrálszámításnak, mit ért vele, ha nem ismerte a dél-afrikai vadon életének ábécéjét, és sejtelve sem volt a *trek*, vagy ahogy arrafelé mondják - a *szekérnyomok* világáról. Társai pedig nemhogy segítették volna, inkább azon voltak, hogy tévútra vigyék.

A vízhatlan ponyvasátorral borított kocsi, az ökörfogat és az élelmiszerkészletek körül még nem volt baj. A közös érdek parancsolta, hogy ezeket kellő körültekintéssel válasszák meg és James Hilton remekelt a vásárlással. De nem így állt a dolog, amikor kinek-kinek egyéni szükségleteiről volt szó, példának okáért egy hátszlóról.

Cyprien kiszemelt magának a vásártéren egy nagyon szép, tüzes csikót, amelyért mérsékelt árat kértek. Kipróbálta nyereg alatt és mert úgy találta, hogy jól van idomítva, már éppen le akarta számolni a kupecnek a kért összeget, amikor Bardik félrevonta.

- Mondd, kisapa, meg akarod venni ezt a lovat? - mondta halkan.

- Meg hát, Bardik! Ezért az árért ilyen szépet egyet se láttam.

- Még ha ajándékba adnák, akkor se fogadd el! - mondta a kaffer. - Ez a ló egy hétig se bírja az utat Transvaalban.

- Mit beszélsz? - kérdezte Cyprien. - Csak nem akarod nekem a varázslót játszani!

- Nem, kisapa, de Bardik ismeri a vadont, Bardik figyelmeztet téged, hogy ez a ló nincs *besózva*.

- Besózva? Talán bizony hordóban eltett lovat akarsz velem megvásároltatni!

- Nem, kisapa, ez csak azt jelenti, hogy ez a ló még nem esett át a Veld-kórságon. Egész biztos, hogy rövidesen megkapja, és ha nem döglik bele, akkor is hasznavehetetlen lesz.

- Úgy! - szólt Cyprien, akit nagyon meghökkentett a szolgájától kapott fölvilágosítás. - Aztán miféle kórság az?

- Magas lázzal járó keheesség - válaszolt Bardik. - Csak olyat szabad megvenni, amelyik már átesett rajta - könnyen meglátni a külsején -, mert ha már egyszer megkapta, másodszor igen ritka esetben kapja meg.

Ilyen lehetőség láttára nem lehetett habozni. Cyprien tüstént felfüggesztette az alkudozást és többfelé kérdezősködött. Annyira közismert dolog volt, hogy nem is beszéltek róla.

Miután így fölverte magát saját tapasztalatlansága ellen, a fiatal mérnök óvatosságból kikérte a város egyik állatorvosának tanácsát. Ennek a szakembernek közbejöttével néhány óra múlva sikerült szereznie ilyenfajta utazásra alkalmas hátslovat.

Öreg almásszürke volt, csupa csont és bőr, a farka csak egy csutaknyi. De elég volt ránézni, rögtön látta az ember, hogy legalább be van sózva, és noha kicsit keményen ügetett, nyilvánvalóan különb volt a külsejénél. Templar - így hívták -, az egész környéken valósággal híres volt arról, hogy remekül bírja a fáradságot, s Bardik, akinek a véleménye komolyan latba esett, tökéletesen meg volt elégedve a vásárlással. Egyébként ő kapott különleges megbízást az ökrökkel fogatolt kocsi irányítására, s ebben a tisztségben pajtása, Li segédkezett neki. Így aztán őket nem kellett külön nyeregbe ültetni, amit Cyprien meg se tehetett volna, épp elég pénzébe került a saját lova.

Nem kevésbé volt kényes a fegyverek kérdése. Cyprien két jóféle puskát szerzett, egy Martini-Henry-rendszerű flintát meg egy Remington-karabélyt. Egyik se volt valami ragyogóan elegáns fegyver, de ami a célzás biztonságát és a gyors újratöltést illeti, nem estek kifogás alá. Cyprien ellátta magát kellő mennyiségű robbanó tölténnyel, amire sohase gondolt volna, ha Li eszébe nem juttatja. Egyébként abban a hiszemben volt, hogy muníciónak elég, ha öt-hatszáz töltésre való löport és ólmot visz magával, és nagyon meg volt lepve, mikor megtudta, hogy puskánként négyezer töltény a legkevesebb, amennyiről ezen a vad vidéken, a nem kevésbé félelmes bennszülöttek honában föltétlenül gondoskodni kell.

Két, robbanógolyókra berendezett forgópisztolyt is vett és fegyverzetét kiegészítette egy pompás vadászkéssel, amely öt éve lógott a potchefstromi fegyverkereskedő kirakatában anélkül, hogy valakinek eszébe jutott volna megvásárolni. Erre a beszerzésre is Li sürgetésére határozta el magát, aki váltig bizonykodott, hogy nincs hasznosabb fegyver a késnél. A rövid, széles pengét, amely meglehetősen hasonlított a francia gyalogsági bajonethez, a kínai mindjárt gondjaiba vette, és később is személyesen élesítette és fényesítette, mert mint honfitársai általában, ő is csak a szűrőfegyverekben bízott igazán.

A nevezetes piros láda is mindenhová elkísérte az óvatos kínait. Egy csomó skatulyán és mindenféle titokzatos kelléken kívül abban tartott mintegy hatvanméternyi abból a vékony és hajlékony, de erősen sodrott zsinegből, amelyet a matrózok „alattság”-nak mondanak. S ha megkérdezték tőle, mit akar csinálni vele, kitérő választ adott:

- A sivatagban talán nem kell fonalat feszíteni, csakúgy, mint egyebütt? - válaszolt a kínai kitérően.

Tizenkét óra alatt elkészültek minden bevásárlással. Vízhatlan ponyvák, gyapjútakarókból, konyhafőlszerelésből, forrasztott bődönökben tartósított bőséges élelmiszerkészletből, tartalék igákból, láncokból, szíjakból állt a kocsi hátulján berendezett főraktár. A kocsi elő részét szalmával bélelték ki, alvó- és pihenőhelyül Cyprien és társai számára.

James Hilton kitűnően látta el a dolgát, és úgy látszott, igen célszerűen válogatta össze az utazótársaság szükségleteit. Meglehetősen hiú volt gyarmatos-tapasztalataira. Nem annyira bajtársiasságból, mint inkább azért, hogy fölényét fitogtassa, szerette volna részletesen kioktatni társait a Veld szokásairól. Ilyenkor azonban Annibale Pantalacci nem mulasztotta el, hogy oldalba lökje és elhallgattassa.

- Mi szüksége van arra, hogy a franciával közölje ismereteit? - dörögte. - Olyan fontos magának, hogy ő nyerje el a verseny pályadíját? Én az ön helyében megtartanám magamnak, amit tudok, egy kukkot se szólnék!

James Hilton őszinte csodálattal nézett a nápolyira.

- Nagyon okos, amit mond... de még milyen okos!... Nekem sohase jutott volna az eszembe!

Cyprien bezzeg becsületesen továbbadta Friedelnek, amit a környék lovairól megtudott, de háttalan önteltségbe és konokságba ütközött. A német semmiről sem akart hallani és kijelentette, hogy ő bizony a maga feje szerint cselekszik. Megvette a legfiatalabb és legtüzesebb lovat, amit talált - véletlenül éppen azt, amelyet Cyprien éppen elutasított -, s főként arra volt gondja, hogy halászszerszámot szerezzen be, mondván, hogy hamar meg fogja unni a vadpecsenyét.

Végre minden készen volt, útnak indulhattak, és a karaván ilyenformán rendeződött el:

Elöl a tizenkét vörös és fekete ökörtől vont kocsí, Bardik legfőbb irányításával, aki hol az izmos barmok mellett baktatott ösztökével a kezében, hol fölkapaszkodott a járműre, hogy kipihenje magát. Ott trónolt a bakon, nem volt más dolga, mint átengedni magát az út zökkenőinek, s láthatóan nagyon tetszett neki ez a kényelmes közlekedési mód. A négy lovas utócsapatként, egysorban haladt. Alkalomadtán el-elnyargaltak, hogy lepuffantsanak egy foglyot, vagy terepszemlét tartsanak, de egyébként az utazás hosszú ideje alatt nagyjából ezt a rendet tartotta be a kis karaván.

Rövid fontolgatás után abban állapodtak meg, hogy egyenest a Limpopo forrása felé tartanak. Minden értesülésük arra vallott, hogy Matakít ezt az útirányt követi. Másfelé nem is mehetett, ha az a szándéka, hogy mennél hamarabb eltávolodjon a brit fennhatóság alatt levő területről. Üldözőivel szemben a kaffernek két nagy előnye volt: tökéletesen ismerte a terepet és nagyon könnyű járművet használt. Egyrészt nyilvánvalóan tudja, hová megy, és a legközvetlenebb utat választja: másrészt annyi ismeretsége van északon, hogy egész bizonyosan talál segítséget és oltalmat, élelmet és fedelet - akár cinkostársakat is, ha kell. És hol a biztosíték, nem használja-e fel a bennszülöttekre gyakorolható befolyását, hogy szembeszálljon azokkal, akik a sarkában vannak, esetleg fegyveres támadást szítson ellenük? Cyprien és társai egyre inkább belátták, hogy szükség van az összetartásra és kölcsönösen támogatniuk kell egymást az expedíció során, ha azt akarják, hogy egyikük learassa a vállalkozás gyümölcsét.

Transvaal, amelyen délről észak felé át kellett hatolniuk, hatalmas terület Dél-Afrikában - legalább harmincezer hektár - a Drakenberg hegláncától, a Vaal és a Limpopo folyóktól, Natal angol gyarmattól, a zuluk földjétől és a portugál birtokoktól nyugatra terült el.

Miután a búrok, Hollandiából a Fokföldre kivándorolt gyarmatosok, fölvirágoztatták és tizenöt-húsz év során több mint százezernyi fehér földművelővel benépesítették, a hódításra vágyó Nagy-Britannia természetesen szemet vetett Transvaalra. Hozzá is csatolta 1877-ben fokföldi birtokaihoz. De a függetlenségükhöz ragaszkodó búrok gyakori lázadásai még ma is kétségessé teszik ennek a szép országnak a sorsát.

Afrika egyik legkiesebb, legtermékenyebb tája ez, méghozzá a legegészségesebbek közül való - ez magyarázza, bár nem menti, félelmes szomszédainak iránta való veszedelmes vonzódását. Az ott felfedezett gyémántbányák ugyancsak nem csekély mértékben befolyásolják Angliának Transvaallal szemben követett politikáját.

A földrajztudósok, maguk a búrok is, három főreszre szokták fölosztani Transvaalt. Ezek: a hegyvidék vagy Hooge-Veld, a dombvidék vagy Banken-Veld, és az erdővidék vagy Bush-Veld.

A hegyvidék a legdélibb rész. Hegyláncai Drakenberg-től nyugat és dél felé húzódnak. Ez Transvaal bányakerülete, éghajlata hideg és száraz, mint a berni Oberlandé.

A Banken-Veld legfőképpen mezőgazdasági kerület. Az előbbtől északra kerül el. Folyóvizektől öntözött, örökzöld fákkal árnyékolt mély völgyeiben lakik a hollandus eredetű népesség túlnyomó része.

Végül Bush-Veld, vagyis az erdővidék, főként vadászatra alkalmas, nagy kiterjedésű lapály, amelyet északon a Limpopo, nyugaton a becsuán-kafferek földje határol.

A Banken-Velden fekvő Potchefstroomból elindulva, az utasoknak e terület nagyobb részén keresztül kellett hatolniuk, hogy elérjék a Bush-Veldet és azon túl északon a Limpopo folyót.

Transvaalnak ezen a részén természetesen a legkönnyebb volt az útjuk. Itt még félig civilizált földön jártak. Egy kerék sárba ragadt, egy ökör lesántult, ennél nagyobb baj nem esett velük. Vadkacsa, fogoly, őz rengeteg volt úton-útfélen, a vadászszákmányból bőven kitelt az ebéd meg a vacsora. Az éjszakát rendszerint valamelyik farmban töltötték; a telepések, akik az év háromnegyed részében el voltak zárva a világtól, őszinte örömmel fogadták a hozzájuk betérő utasokat.

A búrok mindenütt vendégszeretők, előzékenyek és önzetlenek. Az ország szokásai szerint ugyan illik fölajánlani valami fizetséget a kapott szállásért és az állatok ellátásáért, de ezt a gazdák legtöbbször nem fogadják el, sőt még ők kínálnak erőnek erejével lisztet, narancsot, szárított gyümölcsöt a távozó utasoknak. Boldogok, ha akármilyen csekélységet, konyhaeszközt, vadászszerszámot, egy marék puskaport, egy zablát vagy effélét kapnak viszonzásul.

Ezek a derék emberek csendesen éldegélnek pusztai magányukban. Az egyes családok különösebb erőfeszítés nélkül megélnek a nyájak és gulyák hozamából, hontentotta és kaffer béreseik segítségével jól megművelt földjükről elegendő gabonát és zöldségfélét takarítanak be.

Egyszerű, vályogfalú, zsúpfedeles házakban laknak. Ha a zápor megrongálja a falakat - ami elég gyakran megesik - az orvoslás kezük ügyében van; az egész család nekiáll és nagy halom agyagot gyúr. Azután a fiúk és lányok belemarkolnak és addig bombázzák agyaggal a rést, amíg be nem tömődik.

Ezekben a hajlékokban alig van valami bútortart. Faszámolyok, otromba asztalok, a felnőttek számára ágyak. A gyerekeknek jó a birkabőr is, azon alszanak.

De ebben a kezdetleges életmódban is jut szerep a művészetnek. Majdnem minden búr jó muzsikos, hegedül vagy fuvolázik. Bolondjai a táncnak, és akadályt, fáradságot nem ismerve gyűlnek össze - néha húsz mérföldnyi körzetből is -, hogy kedvenc szórakozásuknak hódoljanak.

Leányaik szerények, és egyszerű holland parasztviselkedésükben sokszor nagyon szépek. Korán férjhezmennek, hozományuk egy tucat ökör vagy kecske, egy szekér vagy más efféle kincs. Az ifjú férj dolga, hogy fölépítse a házat, körülötte feltörjön néhány hold ugart - ezzel az új házasság létalapja biztosítva van.

A búrok magas életkort érnek meg, sehol a világon nincs annyi százesztendő, mint errefelé. Sajátságos, még eddig meg nem magyarázott tünet, hogy meglelt korban rettenetesen elhíznak. Egyébként igen magas termetűek, ez a jellegzetesség nemcsak a tiszta hollandus fajú, de a francia és német származású telepeselek közt is általános.

Az expedíció zavaró események nélkül folytatta útját. A farmokban, ahol esténként megállapodtak, majdnem mindig kaptak valami hírt Matakitról. Mindenfelé látták az arra száguldó struccfogatot, eleinte csak két-három, majd öt-hat, később már hét-nyolc napi járóföld előnnyel. Nyilvánvalóan a nyomában voltak, de nyilvánvaló az is, hogy jócskán megelőzte üldözőit. Mindazonáltal a négy üldöző bizonyosra vette, hogy utol fogják érni. A szökevénynek előbb-utóbb meg kell állnia. Csupán idő kérdése, hogy elcsípjék.

Így aztán Cyprien és társai eléggé könnyen vették a dolgot. Lassanként kedvenc szórakozásait kezdték űzni. A fiatal mérnök sziklamintákat szedgetett. Friedel botanizált, és nagyképpen dicsekedett, hogy külsejükről fölismeri a gyűjtött növények tulajdonságait. Annibale Pantalacci állandóan üldözte Lit és Bardikot, s gonosz csínyjeit azzal igyekezett jóténni, hogy a pihenőkön ízletes makaróni-fogásokat készített. James Hilton vállalta a karaván vadhússal való ellátását. Nem volt olyan félnap, hogy ne ejtett volna el egy tucat foglyot, tömérdek fürjet, olykor egy-egy vaddisznót vagy antilopot.

Útszakaszból útszakaszra így érték el a Bush-Veldet. A farmok egyre ritkultak, végül egészen eltűntek. Ez már a civilizált világ szélső határa volt. Innentől kezdve minden este táborot kellett ütni, nagy tüzet gyújtani, az emberek és az állatok akörül telepedtek le aludni. De a rendszeres örködést se hanyagolták el.

A táj mindegyre vadabb képet mutatott. Sárgás homoktalajú lapályok, tüskés cserjebozótok, hellyel-közzel ingoványos partú patakok váltották fel a Banken-Veld zöldellő völgyeit. Néha nagy kerülőt kellett tenniük, hogy kikerüljék a *thorn-trees*, vagyis tövises fák valóságos erdőségeit. Három-öt méter magas bokrok ezek, sűrű ágaik többé-kevésbé vízszintesen nyúlnak szét, két-három hüvelyk hosszú tövisekkel, amelyek kemények és hegyesek, mint holmi acéltörök.

A Bush-Veld e külső zónájának elterjedtebb neve *Lion-Veld* - vagyis oroszlánok földje -, de egyáltalán nem látszott igazolni ezt az ijesztő elnevezést, mert háromnapi utazás alatt színét se látták a félelmes ragadozóknak.

„Bizonyára szájhagyomány - gondolta magában Cyprien -, és az oroszlánok távolabbra húzódtak, a sivatag felé.”

De mikor ezt a nézetét közölte James Hiltonnal, az elnevette magát.

- Azt hiszi, itt nincsenek oroszlánok? - mondta. - Ez csak azért van, mert még nem látta őket!

- Nem rossz! Már hogyan látnék meg egy oroszlánt a kopár síkságon! - szólt meglehetősen gúnyos éllel Cyprien.

- Tudja mit! Fogadok tíz fontba, hogy egy órán belül mutatok egyet, amelyet ön nem vett volna észre!

- Elvből nem szoktam fogadni - felelte Cyprien -, de roppantul kíváncsi vagyok.

Vagy egy félórát mehettek, és senkise gondolt már az oroszlánokra, amikor James Hilton felkiáltott:

- Uraim, nézzék csak azt a hangyabolyt, arra jobb felé!

- Na hiszen, az is valami! Napok óta egyebet se láttunk!

Csakugyan, semmi sem oly gyakori a Bush-Velden, mint ezek a sárga homokkupacok, amelyeket megszámlálhatatlan hangya épít. Ezek szakítják meg itt-ott, néhány bokron és vézna mimózán kívül, a sík vidék egyhangúságát.

James Hilton csöndesen nevetgélt.

- Méré úr - szólalt meg azután -, ha szán rá időt, hogy odanyargaljon ahhoz a hangyabolyhoz, amelyikre az ujjammal mutatok, biztosíthatom, hogy meglátja azt, amit látni óhajt. De nehogy túlságosan közel menjen, mert pórul járhat!

Cyprien megsarkantyúzta lovát és a kupac felé vette útját, amelyet Hilton az imént hangyabolynak nevezett.

- Egy oroszláncsalád tanyázik ott! - mondta a német, amikor Cyprien már eltávolodott. - Tíz sárga kupac közül, amelyeket hangyabolynak nézünk, egy bizonyosan oroszláncsalád.

- *Per Bacco!* - káromkodott Pantalacci. - Hát kellett magának figyelmeztetni azt a franciát, hogy ne közelítse meg!

De észrevette, hogy Bardik és Li hallja, amit mond, azért elcsavarta szavai értelmét:

- Lett volna ijedtsége a franciának, mi meg jót nevettünk volna.

A nápolyi csalódott. Cyprien nem volt olyan ijedős, amilyennek ő hitte. Kétszáz lépésnyire a megjelölt céltól fölismerte, milyen félelmetes hangyabollyal van dolga. Egy hatalmas himoroszlán, egy nőstény meg három oroszláncölök hevert körben a földön, mint holmi macskák. Békésen aludtak a napsütésben.

Templar patkócsattogására a hím kinyitotta a szemét, fölemelte roppant fejét, ásított, s ahogy kitátotta torkát, egy tízéves gyereket el tudott volna tüntetni rettenetes két sor foga közt. Aztán a lovasra nézett, aki húsz lépésnyire megállt.

Szerencsére a királyi vad nem volt éhes, különben nem maradt volna ennyire közömbös.

Cyprien, kezében a karabély, két-három percig várt, mire kegyeskedik magát elhatározni oroszlán öfelsége. De látva, hogy nincs harcias kedvében, nem volt lelke megzavarni az érdekes család boldog idilljét. Megfordította a lovát, és visszaporoszkált társaihoz.

Ezek, kénytelenek lévén elismerni hidegvérét és merészségét, éljenzéssel fogadták.

- Elvesztettem volna a fogadást, Hilton úr - válaszolt egyszerűen Cyprien.

Még aznap estefelé elérték a Limpopo jobbpartját és pihenőt tartottak. Friedel mindenáron apró halat akart fogni, hiába figyelmeztette James Hilton:

- Nagyon veszélyes! Tudja meg, hogy a Bush-Velden naplemente után nem jó folyóparton aludni, még kevésbé...

- Ugyan mit! Különb dolgot láttam én már! - felelte Friedel, a reá jellemző csökönyösséggel.

- Eh! - kottyant bele Annibale Pantalacci, - ugyan mi baja lehet attól, hogy egy-két óra hosszat a vízparton tartózkodik? Hányszor álltam én félnapokon át bokáig érő vízben, amikor vadkacsára lestem.

- Az nem ugyanaz! - vágott vissza Hilton, és tovább is próbálta lebeszélni Friedelt.

- Mesebeszéd! - okvetetlenkedett a nápolyi. - Kedves Hilton, inkább keresse elő a parmezános dobozt a makarónihoz, de ne akadályozza meg, hogy barátunk halat fogjon nekünk vacsorára! Jól fog esni egy kis változatosság az étrendünkben.

Friedel ment a maga feje után és úgy elhúzta az időt a horogkivetéssel, hogy sötét éjszaka lett, mire visszatért a táborba.

A szenvedélyes horgász, mint mindenki, jól teleette magát a maga fogta halakkal, de mikor lefeküdt a kocsiba társai mellé, hideglelésről panaszkodott.

Másnap hajnalra, mikor fölkeltek, hogy továbbinduljanak, Friedel úgy legyengült a forró láztól, hogy képtelen volt lóra ülni. Mindamellett azt kívánta, hogy folytassák az utat, erősködött, hogy jobban lesz, ha a kocsiban feket a szalmán. Úgy lett, ahogy kívánta.

Délben félrebeszél. Három órakor halott volt. A legvésebb fajtájú mocsárláz végzett vele.

E hirtelen halál láttára Cyprien nem tudta elhárítani azt a gondolatot, hogy Annibale Pantalaccit súlyos felelősség terheli, ő idézte elő rossz tanácsaival a gyászos esetet. De rajta kívül, úgy látszik, senki se gondolt ilyesmire. James Hilton beérte a maga bölcselkedésével.

- Hát nem volt igazam, amikor megmondtam, hogy nem szabad késő este a folyóparton ögyelegni? - mondogatta.

Kis időre megálltak, hogy elhantolják a tetemet, mégse lehetett a ragadozómadarak prédájára hagyni.

Egy vetélytárs, majdnem ellenfél holtteste volt, Cyprien mégis mély megrendüléssel adta meg neki a végtisztességet. Mert mindenütt magasztos és ünnepélyes a halál látványa, de a pusztaságban mintha még külön fenséget kapna. A természet magányában az ember még jobban megéri, hogy ez az elkerülhetetlen vég. Elküldi bánatos gondolatait a távolba, családjához, szeretteihez. Azon mereng, hogy maholnap talán ő is elhanyatlik a véghetetlen pusztán, a soha föl nem ébredésig. És akkor ráhantolnak egy lábnyi homokot, jó ha egy csupasz követ állítanak fölé, és végső óráján nem siratja el se nővér, se anya, nem gyászolja jó barát.

És ahogy az ember így saját helyzetére vonatkoztatja a részvétet, amelyet bajtársának sorsa keltett benne, úgy tűnik neki, mintha egy kissé őt magát is befogadná ez a sír!

A gyászos szertartás után másodnapra Friedel lova, mely a koci hátuljához kötve kocogott, megkapta a Veld-kórságot. Ott kellett hagyni.

Szegény pára csak néhány órával élte túl gazdáját.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET A LIMPOPÓTÓL ÉSZAKRA

Három napi keresésbe, kutatásba került, amíg gázlót találtak a Limpopo medrén át. Aligha leltek volna rá, ha néhány makalakka-kaffer, aki ott ténfergett a folyóparton, nem vállalkozik az expedíció kalauzolására.

Ezek a kafferek afféle szegény ördögök, akiket a náluk hatalmasabb becsuán-törzs rabszolgasorban tart, ingyen robotra kényszerít, és szörnyű kegyetlenül bánik velük. Az elnyomók halálbüntetés terhe alatt eltiltják őket még a húsevéstől is. A szerencsétlen makalakkáknak szabad tetszésük szerint elejteni az útjukba kerülő bármilyen vadat, de azzal a kikötéssel, hogy be kell szolgáltatniuk a zsákmányt uruknak.

Ezek csak az állatok beleit hagyják meg nekik, akárcsak az európai vadászok a kopóiknak.

Egy makalakka-négernek nem lehet semmiféle tulajdona, még egy kunyhója, egy tökkulacsa sem. Majdnem meztelenül jár, soványan, nyúzottan, vállára vetve visz valamit, ami messziről egy rőf véreshurkának látszik, pedig valójában nem egyéb, mint bivalybélből készült, igen kezdetleges tömlő, amelyben az ivóvízkészletét tartja.

Bardik kitűnő kereskedői érzéke hamarosan megnyilvánult: agyafűrt ügyességgel tudta kiszedni ebből az ágrólszakadt nyomorult népségből, hogy van néhány strucctolluk, amit egy közeli bozótban rejtegetnek. Nyomban ajánlkozott, hogy megveszi tőlük a tollat, és estére találkat beszélt meg velük az üzlet lebonyolítása végett.

- Hát van pénzed, amit az áruért adhatsz nekik? - kérdezte meglepetten Cyprien.

Bardik elvigyorodott és egy marék rézgombot mutatott neki, amit egy-két hónap óta gyűjtött és egy vászonzacszkóban hordott magával.

- Ez nem komoly pénz - szólt rá Cyprien -, és megtiltom, hogy néhány tucat ócska gombbal fizess ki azokat a szegény embereket.

De nem volt képes megértetni Bardikkal, hogy amit tervez, becstelenség.

- Ha a makalakkák elfogadják a gombjaimat cserébe a tollaikért, mi van azon kivetnivaló? - válaszolta. - Hiszen a tollak csak annyiba kerültek nekik, hogy összeszedték. Nincs is joguk hozzá, hogy birtokolják, csak titokban merik megmutatni! Egy gomb ellenben hasznos tárgy, hasznosabb mint egy strucctoll. Miért lenne tilos, hogy egy vagy akár két tucat gombot kínáljak nekik ugyanannyi strucctoll fejében?

Ravasz okoskodás volt, de hajítófát sem ért. A kaffer ugyanis nem gondolt arra, hogy a makalakkák nem azért fogadják el majd a rézgombokat, hogy hasznukat vegyék, hiszen nem is viseltek ruhát, hanem azért, mert ezeknek a kerek fémdaraboknak olyan értéket tulajdonítanak, amely azonos a váltópénz értékével. Így hát a dolog minősített csalás volt.

Cypriennek azonban be kellett látnia, hogy a bennszülött fiú, akinek az üzleti erkölcsről nagyon is laza fogalmai voltak, ezt a halvány árnyalatot nem bírja fölérni ésszel. Hagyta, csináljon amit akar.

Este, fáklyafénynél sor került Bardik kereskedelmi ügyletének lebonyolítására. A makalakkák üdvös előrelátással, nyilván attól tartottak, hogy a vevő be akarja csapni őket, mert nem elégedtek meg a fehérek fáklyáival, hanem kukoricaszár nyalábokat hoztak magukkal, ezeket a földbe szúrták és meggyújtották. Azután kitergették strucctollaikat, és hozzáláttak, hogy szemügyre vegyék Bardik gombjait. Izgatott taglejtésekkel és nagy kiabálással rendkívül élénk

vita indult meg köztük a kerek fémtárgyak mibenlétéről és értékéről. Senki se értette, amit gyorsan pergő nyelvük összehadart. De aki vértolulások ábrázatukat, beszédes fintoraikat, komoly dühkitöréseiket látta, biztosra vehette, hogy a vita tárgya módfelett érdekli őket.

A szenvedélyes vitatkozást hirtelen félbeszakította egy váratlan esemény.

Egy magastermetű néger - aki méltósággal viselte ócska vörös pamutvászon köpenyét, s homlokán a birkabélből font diadémfélét, a kaffer harcosok szokásos fejdíszét - lépett elő a bozótból, amely mögött a cserebere folyt. Hosszú lándzsájával hadonászva, nekiesett a makalakkáknak, akiket rajtakapott, hogy tilalmas üzletet kötnek.

- Lopepe!... Lopepe! - ordítottak a szerencsétlen vadak és mindenfelé szétszaladtak, akár egy patkányhorda. Ám hirtelen fekete harcosok gyűrűje toppant elő a telephellyel szomszédos bokrokból, bekerítette őket, és elállta menekülésük útját.

Lopepe rögtön fölmarkolta a gombokat. A kukoricafáklyák fényénél sorra megnézegette valamennyit és látható elégedettséggel tüntette el bőrizzájában. Azután Bardikhoz lépett, kivette kezéből a már átadott strucctollakat és ezeket is elharácsolta úgy, mint előbb a gombokat.

A fehérek mindvégig tétlenül szemlélték a jelenetet. Nem tudták eldönteni, helyénvaló-e, hogy beavatkozzanak. Tétovázásukat Lopepe vágta el azzal, hogy feléjük indult, megállt előttük és erőyes hangon, elég hosszú, de teljesen érthetetlen beszédet intézett hozzájuk.

James Hilton, aki tudott egy keveset becsuán nyelven, mégis kihámozta a szónoklat lényeges tartalmát és közölte társaival. A kaffer főnök fölpanaszolta, hogy engedték trafikálni Bardikot a makalakkákkal, akiknek tilos bármit is egyénileg birtokolni. Végezetül kijelentette, hogy elkobozza a csempészárut és megkérdezte, van-e valami ellenvetésük.

A három fehér ember véleménye megoszlott. Annibale Pantalacci azt kívánta, hogy rögtön egyezzenek bele, mert nem ajánlatos összezördülni a becsuán főnökkel. James Hilton és Cyprien elismerték, hogy van a dologban valami, de másrészt attól féltek, ha ebben az ügyben túlságos engedékenységet tanúsítanak, azzal csak lovat adnak a pökhendi Lopepe alá, s ha ez fokozni találná követelődését, menthetetlenül kitör a véres csetepaté.

Halk hangon tartott rövid tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy a rézgombokat átengedik a becsuán főnöknek, de a tollakat visszakövetelik.

Ezt James Hilton félig taglejtésekkel, félig néhány kaffer szóval, sietve elmagyarázta neki.

Lopepe rejtélyes képet vágott. Látszott rajta, hogy habozik. De a sötétben megcsillantak az európai puskacsövek, ezek láttára úgy döntött, hogy visszaadja a tollakat.

Attól fogva a törzsfőnök, akinek határozottan volt magához való esze, engedett a merevségből. A három fehér embernek, továbbá Linek és Bardiknak odakínálta nagy tubákszelencéjét egy-egy szippantásra, és leült a tábortűz mellé. Annibale Pantalacci egy pohár pálinkát töltött neki, attól egészen jó kedve lett. Másfél óráig üldögélt ott majdnem teljes csendben - mindkét részről alig esett egy-két szó -, s amikor végül fölkerelkedett, meghívta a karavánt, látogassa meg másnap a kraaljában. Megígérték, hogy elmennek és kölcsönös kézfogások után Lopepe méltóságteljesen hazaindult.

Kevéssel távozása után lefeküdtek és elaludtak, Cyprien kivételével, aki egy darabig forgolódott a takarója alatt, majd elábrándozva nézte a csillagokat. Holdvilágtalan éj volt, de az égitestek szétporló fényei egészen beragyogták a végtelen boltozatot. A tűz kialudt, de a fiatal mérnök nem törődött vele.

Övéire gondolt, akik nem sejtik, milyen kalandok közé vetődik ő a dél-afrikai pusztaságban, a bájos Alice-ra, aki most talán szintén a csillagokat nézi. Mindazokra gondolt, akik közel álltak

a szívéhez. És átadva magát ennek az édes álmodozásnak, amely költőivé varázsolta a síkság nagy csendjét, lassanként elszenderült, majd hirtelen fölriadt, mert patadobogást, különös zűrzavart hallott abból az irányból, ahol a kocsivonó ökröket éjszakáztatták.

Cyprien talpra szökött, és ahogy arrafelé nézett, valamilyen, az ökröknél alacsonyabb és zömökebb alakot vélt megkülönböztetni a sötétben, nyilván az okozta a zűrzavart.

Anélkül, hogy számot adott volna magának, tulajdonképpen mi lehet, fölkapott egy ostort, amely ott volt a keze ügyében, és óvatosan elindult a barmok tanyázó helye felé.

Nem tévedett. Az ökörscorda közepén ott volt az állat, a hívatlan vendég, amely az imént fölverte álmából.

Cyprien még csak félig volt ébren, meg se fontolta, mit cselekszik. Megsuhintotta az ostort és csak úgy vaktában nagyot csördített a betolakodó pofájába.

Iszonyatos üvöltés válaszolt erre a támadásra!... Az állat, amellyel a fiatal mérnök úgy bánt, mint egy közönséges pulikutyával, oroszlán volt.

Alig volt annyi ideje, hogy megmarkolja az övében hordott egyik revolvért és gyorsan oldalvást ugorjon. A vadállat, miután az első megrohanást elvétette, másodszor már kinyújtott karjának ugrott neki.

Cyprien érezte, hogy éles karmok tépnek a húzába, fölbukott és a rettentő fenevaddal együtt hentergett a porban. Egyszerre lövés dördült el. Az oroszlán végsőt vonaglott, aztán megdermedve, mozdulatlanul nyúlt el a földön.

Az történt, hogy Cyprien nem vesztette el a hidegvérét, szabadon maradt kezével revolverét a szörnyeteg füléhez nyomta és elsütötte. Egy robbanógolyó szétvetette az oroszlán fejét.

Az alvók az üvöltésre és a rákövetkező robbanásra fölébredtek, s a küzdelem színhelyére rohantak. A félig agyonnyomott Cyprient kiszabadították a hatalmas állat teteme alól és megvizsgálták sebeit, amelyek szerencsére nem voltak mélyek. Li egyszerűen néhány pálinkába mártott vászondarabbal kötözte be sérült karját. Azután a legkényelmesebb helyre fektették a kocsiban, és csakhamar mindannyian elaludtak Bardik őrizete alatt, aki reggelig virrasztani akart.

Még alig virradt, amikor James Hilton segítségért esdeklő hangja jelezte, hogy megint valami baj van. James Hilton teljesen felöltözve feküdt a kocsi elején, a ponyvasátor alatt. Nem mert moccani, halálos rémülettel beszélt.

- Egy kígyó tekeredett a jobb térdem köré, a nadrágom alatt! - suttogta. - Ne mozduljatok, mert akkor végem! De nézzetek utána, mit lehet tenni!

Szeme tágra meredt, arca fakó-sápadt volt az iszonyattól. Csakugyan látszott, hogy nadrágjának kék vászna alatt, a térde táján van valami idegen test - mintha sodronykötél csavarodott volna a lábszára köré.

A helyzet komoly volt. Jól mondta James Hilton: ha egyet mozdul, a kígyó megmarja!

Mindannyian szorongva, határozatlanul álltak ott, csak Bardik vállalkozott cselekvésre. Nesztelenül kihúzta gazdája vadászését, s majdnem észrevehetetlen hernyószerű mozgással kúszott James Hiltonhoz. Azután szemét a kígyóval majdnem egy szinten tartva, néhány másodpercig gondosan tanulmányozta a veszedelmes hulló helyzetét. Nyilván ki akarta fürkészni, hogyan fekszik az állat feje.

Egyszerre hirtelen mozdulattal fölemelkedett, karja villámgyorsan lecsapott és a kés pengéje James Hilton térdét érte.

- Most már ledobhatja magáról a kígyót!... Megdöglött! - mondta Bardik és minden fogát kivillantva vigyorgott.

James Hilton gépiesen engedelmeskedett, megrázta a lábát... A kígyó kiesett a nadrágja alól. Feketefejú vipera volt, testének átmérője alig egy hüvelyk, de marása rögtöni halált okozó. A kaffer legény bámulatos pontossággal fejezte le. James Hilton nadrágján alig hat centiméternyi hasadás, a bőrén még csak egy karcolás sem látszott.

Cyprien mélységesen fölháborította, hogy James Hilton, sajátságos módon, semmi hálát nem mutatott megmentője iránt. Most, hogy túl volt a veszélyen, egészen természetesnek vette a közbelépést. Eszébe se jutott, hogy megszorítsa a kaffer fekete kezét, és annyit mondjon: „Megmentetted az életemet.”

- Jól ki van élesítve - vetette oda, mialatt Bardik visszadugta hüvelyébe a kést. Úgy látszott, a kaffer maga se tulajdonít nagy jelentőséget annak, amit tett.

Reggelizés közben csakhamar elhalványultak az izgalmas éjszaka benyomásai. Aznap egyetlen vajban sült strucctojást ettek reggelire, mind az öten bőségesen jóllaktak belőle.

Cyprien enyhe lázt kapott, és kissé fájdtotta sérüléseit. De azért ragaszkodott hozzá, hogy Pantalaccival és Hiltonnal ő is ellátogasson Lopepe kraaljába. Így hát a tábornok Bardik és Li őrizetére bízták, akik vállalkoztak az oroszán bőrének lenyűzésére. Valódi szörnyeteg volt, a kutypofájúnak nevezett fajtából. A három lovas útnak eredt. A becsuán főnök, valamennyi harcosával körülvéve, a kraal bejáratánál várta őket. Mögöttük, a közvetlen háttérben, az idegenekre kíváncsi asszonyok és gyerekek csoportosultak. Némelyik fekete háziasszony azonban közömbösségével tüntetett. Félgömb alakú kunyhójuk előtt kuporogva, zavartalanul végezték tovább a dolgukat. Ketten-hárman hosszú növényi szálakat pergettek az orsón és a kész fonalakból kötelet sodortak.

Az általános kép nyomorúságra vallott, ámbár a kunyhók eléggé jól voltak építve. Lopepe kunyhója nagyobb volt a többinél, padozatát gyékényszőnyegek borították, s körülbelül a kraal középpontjában emelkedett.

A törzsfőnök bevezette vendégeit, három zsámolyon kínált nekik helyet, míg diszörsége mögötte, félkörben sorakozott.

A beszélgetést a szokott udvarias szólamokkal kezdték. A vendéglátás szertartása, bevett szokás szerint azzal végződött, hogy a házigazda portáján készült erjesztett italból poharaztak. A főnök azonban, annak bizonyosságául, hogy az udvariasság mögött nem rejlik álnok hátsó gondolat, mielőtt vendégeinek nyújtotta volna az italt, húsos ajkaival beleszürcsölt. Ilyen szívélyes kínálást visszautasítani halálos sértés lett volna. A három fehér tehát lehörpintette a kaffer sört, noha Annibale Pantalacci erősen fintorgott és azt dünnyögte, hogy szívesebben meginná egy pohár Lacrymae Christit,¹² mint a becsuánok unalmas herbateáját.

Ezután rátértek az üzletre. Lopepe egy puskát szeretett volna vásárolni. Kívánsága azonban teljesíthetetlen volt, jóllehet cserébe egy elég jó lovat és százötven font elefántcsontot ígért. A gyarmati törvények azonban ezen a téren igen szigorúak és megtiltják, hogy európaiak a határvidék kaffereinek, a kormányzó külön engedélye nélkül, bárminő fegyvert eladjanak. Kárpótlásul a három vendég egy flanelinget, egy acélláncot és egy üveg rumot adott Lopepének, ami gazdag ajándék volt és a törzsfőnöknek látható örömet szerzett.

¹² Szó szerint: Krisztus könnyei. Itt: igen finom vörös csemegebor, melyet a Vezuv környékén termesztett Lacryma nevű szőlőből préselnek, évenként csak nagyon keveset.

A becsuán főnök késznek mutatkozott, hogy minden kérdésre felvilágosítást adjon: válaszait James Hilton tolmácsolta.

Bevezetőül elmondta, hogy egy utas, akire Matakít személyleírása pontosan ráillett, öt nappal ezelőtt áthaladt a falun. Két hét óta ez volt az első hír, amit a szökevényről hallottak. És ez egészen kedvező volt. A fiatal kaffer néhány napot vesztegetett azzal, hogy gázlót keresett a Limpopón, és most az északi hegyek felé tartott.

Vajon hány napi járóföldre lehetnek azok a hegyek?

Legfeljebb hét-nyolc napira.

Barátja-e Lopepe ama vidék uralkodójának, amelyen Cypriennek és barátainak keresztül kell menniük?

Lopepe büszke volt erre a barátságra! Egyébként ki ne szeretne tisztelő barátja és hű szövetségese lenni a nagy Tonaianak, a kaffer föld legyőzhetetlen hódítójának?

Tonaia szívesen látja-e országában a fehér embereket?

Igen, mert mint e vidék valamennyi főnöke tudja, hogy a fehérek mindig megtorolják az őket ért sérelmeket. Mi haszna is lenne a fehérek ellen harcolni? Hiszen, hála puskáiknak, mindig ők az erősebbek. Legjobb tehát békében élni velük, jól fogadni őket, és tisztességesen alkudozni kereskedőikkel.

Nagyjából ezek voltak a Lopepétől nyert értesülések. Az egészből az volt a lényeges, hogy Matakít több napot vesztett, mialatt a folyón átkelőhelyet keresett, s hogy ők mindig a nyomában voltak.

Amikor Cyprien, Pantalacci és Hilton visszatértek a táborhelyre, Bardikot és Lit rendkívül izgatott állapotban találták. Elmesélték, hogy egy csapat kaffer harcos látogatta meg őket. Nem Lopepe törzséből valók. Előbb körülfogták, majd valóságos vallatásnak vetették alá mindkettőjüket. Mit akarnak ebben az országban? Nem azért jöttek-e, hogy kikémleljék a becsuánokat, adatokat gyűjtsenek róluk, megtudják, mennyien vannak, milyen erősek, milyen a fegyverzetük? Az idegenek rosszul teszik, ha ilyesmivel foglalkoznak. Természetes, hogy Tonaia, a nagy király, mindaddig nem szól semmit, amíg országának területére nem lépnek, de mindjárt más szemmel nézi a dolgokat, ha oda szándékoznak menni.

Ez volt a szavak lényege. A kínai nem is volt különösebben izgatott, de az egyébként nyugodt, minden körülmények közt hidegvérű Bardikot olyan szörnyű félelem fogta el, hogy Cyprien nem tudta mire vélni.

- Nagyon gonosz harcosok - mondta, nagy szeméit forgatva -, gyűlölik a fehéreket és halált huhognak rájuk!...

A félig civilizált kafferek ezt a kifejezést használják az erőszakos halál megjelölésére.

Mit tegyenek? Érdemes-e ennek az esetnek nagy jelentőséget tulajdonítani? Semmi esetre sem. Ezek a harcosok, jóllehet Bardik és a kínai elbeszélése szerint, voltak vagy harmincan, és őket kettejüket fegyvertelenül érte váratlan látogatásuk, nem bántottak senkit és nem mutattak fosztogatási szándékot. Fenyegetéseik nyilvánvalóan csak üres szavak, amikkel a vadak ijesztgetni szokták az idegeneket. Elég lesz néhány udvarias szóval megtisztelni Tonaiát, a nagy főnököt, megnyugtatni, hogy a három fehér ember tisztességes szándékkal lép földjére, ettől majd eloszlik minden gyanúja, ha ugyan egyáltalán volt, ezzel megnyerik jóindulatát.

Abban állapodtak meg, hogy folytatják útjukat. Minden balsejtelmüket eloszlatta a remény, hogy nemsokára elcsípi Matakítot és visszaszerzik tőle az ellopott gyémántot.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET ÖSSZEESKÜVÉS

Egyheti vándorlás után az expedíció olyan vidékre érkezett, amely semmiben sem hasonlított azokra a tájakra, amelyeken Griqualand elhagyása után áthaladtak. Elértek ahhoz a hegylánchoz, amely Matakitról szerzett értesülések szerint a fiú útjának valószínű célja volt. Itt, a fennsíkok közelében, ahol számtalan patak, folyó rohant a Limpopo völgyébe, másféle volt a növényzet, mások az állatok, mint a síkságon.

A völgyek egyike, amelyet napnyugta előtt a három utazó először észrevett, üde és derűs látványt nyújtott.

Smaragdzöld rétek között oly tisztavízű patak futott, hogy egészen a fenekéig le lehetett látni. A völgyet, dombok lejtőit a legkülönbébb lombozatú gyümölcsfák tarkították. A még mindig napsütötte völgyben rőt antilopok nyájai, zebbrák és bivalyok legelésztek békésen, óriás baobab-fák árnyékában. Távolabb, egy tágas tisztáson, fehér rinocérosz cammogott lomhán a folyó felé, és már előre vígan rőfögött arra a gondolatra, hogy jól meg fog hempergőzni a vízben. Valahol a cserjék közt valamiféle bujkáló vadállat ásított unalmában. Egy vadszamár bögött és a lombok között majmok ezrei ugrándoztak.

Cyprien és társai megálltak a dombtetőn, és elgyönyörködtek a szokatlan látványban. Végre eljutottak egy szűz tájra, ahol a vadállat még korlátlan ura a földnek és oly boldog szabadságban él, hogy még csak nem is gyanít veszélyt. De nemcsak az állatok szaporasága és nyugalma volt meglepő, hanem a fauna¹³ rendkívüli változatossága is Afrikának ezen a részén. Mintha egy festőnek kedve telt volna benne, hogy az állatvilág főbb fajtáit szűk keretben megörökítse vásznán.

Emberi hajlék alig akadt. Igaz, hogy a kafferek elszórtan élnek ezeken a határtalan térségeken. Ez már majdnem lakatlan vadon.

Cyprien, mint igazi tudós és művészhajlamú ember élvezte a helyzetet, szívesen elképzelte, hogy a megatheriumok és más vízözön előtti állatok őskori világába csöppent vissza.

- Még csak elefántok hiányoznak, hogy teljes legyen a multság! - kiáltotta.

Alighogy ezt kimondta, Li kinyújtotta karját egy nagy tisztás felé, ahol szürke tömegek heverték. Nemcsak színükkal, hanem mozdulatlanságukkal is kösziklákra emlékeztettek. A valóságban elefántcsorda volt. Több mérföldnyi területben pettyezték a tisztást a szürke foltok.

- Hát te értesz az elefántokhoz? - kérdezte Cyprien a kínait, mialatt éjszakai tanyázásra készülődtek.

A kínai hunyorított kis, ferdevágású szemeivel.

- Két évig éltem Ceylon szigetén, hajtó voltam nagy vadászatokon - felelte szüksézzavú tartózkodással, mint mindig, ha az élettörténetéről volt szó.

- De jó lenne leteríteni néhányat! - szólalt meg James Hilton. - Nagyon szórakoztató vadászat...

¹³ Az állatvilágnak a görög mondákból kölcsönzött elnevezése

- És a vad megéri a puskaort, amibe kerül! - tette hozzá Annibale Pantalacci. - Két elefánt-agyar csinos zsákmány, és akár három-négy tucat is könnyen elfér a kocsi hátuljában... Tudják-e, bajtársak, az árából bőven megtérülne utazásunk minden költsége?!

- Nem is rossz gondolat! - dörögte James Hilton. - Miért ne próbálkoznánk meg holnap reggel, mielőtt útnak indulunk?

Megvitatták a kérdést. Hamar elhatározták, hogy kora hajnalban felkerekednek és szerencsét próbálnak a völgynek azon a részén, ahol az elefántcsordát észlelték.

Miután ebben megállapodtak, gyorsan megvacsoráztak és behúzódtak a kocsi ponyvasátra alá, kivéve James Hiltont, mert az éjjel rajta volt az őrködés sora.

Két órája virrasztott már egyedül és kezdett elbóbiskolni, amikor könnyed érintést érzett a könyökén. Kinyitotta a szemét. Annibale Pantalacci ült mellette.

- Nem tudok elaludni - mondta a nápolyi -, gondoltam, inkább az ön társaságában töltöm az időt.

- Nagyon kedves, de nekem bizony jólesne egy-két órai alvás - felelte James Hilton nyújtózkodva. - Ha akarja, könnyen elrendezhetjük a dolgot. Én majd befekszem a kocsiba, az ön helyére, ön meg itt őrködik helyettem.

- Nem!... Maradjon itt!... Beszél-nivalóm van önnel! - mondta Pantalacci fojtott hangon.

Körülnézett, nincs-e valaki a közelben, és így folytatta:

- Vadászott már életében elefántra?

- Igen - válaszolt James Hilton -, kétszer.

- Akkor hát tudja, milyen veszedelemes ez a vadászat. Okos, ravasz állat az elefánt, és micsoda fegyverzete van! Ritka eset, hogy az ember nem marad alul a vele való harcban.

- No persze, ön az ügyetlenekről beszél! - mondta James Hilton. - De aki robbanógolyóra töltött jó karabéllyal indul neki, annak nincs mitől félnie.

- Magam is azt hiszem - válaszolt a nápolyi. - De mindenkit érhet baleset. Képzelje el, holnap a franciával történne valami, milyen nagy baj lenne a tudományra nézve!

- Rettentő nagy baj - hagyta rá James Hilton, és kajánul elnevette magát.

- Mi csak elviselnénk valahogy! - folytatta Pantalacci, fölbátorodva társa nevetésén. - Akkor már csak mi ketten hajszolnánk Matakítot és a gyémántot... Kettőnek mindig könnyű barátságosan megegyezni...

Elhallgattak, nézték a hamvadó parazsat. A bűnös fondorlat járt az eszükben.

- Igen!... - bólintott Hilton - ketten mindig könnyen megegyezhetnek. Hármában nehezebb!

Megint hallgattak egy darabig.

Egyszercsak Annibale Pantalacci hirtelen fölpillantott, és a sötétséget fürkészte körös-körül.

- Nem látott semmit? - kérdezte halkán. - Nekem úgy rémlett, mintha valami árnyék suhant volna el a baobab-fa mögött.

James Hilton arrafelé nézett, de bár éles szeme volt, semmi gyanúsat nem észlelt a tábor környékén.

- Nincs ott semmi - mondta. - Csak a fehérenemű, amit a kínai este kitergetett.

A két cinkostárs folytatta a megbeszélést, de most már suttogva.

- Kivehetném a puskájából a töltést, úgy, hogy ne vegye észre! - mondta Annibale Pantalacci.
- Aztán, mikor megtámad egy elefántot, abban a pillanatban lőnék egyet a háta mögött, hogy a vadállat rögtön őt vegye észre... Egykettőre elintézné!

- Azt hiszem, kényes dolog, amit tervez! - vetette ellen lagymatagon James Hilton.

- Bízsa csak rám, majd meglátja, fog az menni, mint a karikacsapás! - vágott vissza a nápolyi.

Amikor egy óra multával visszakúszott a ponyva alá, az alvók közé, meggyújtott egy szál gyufát, hogy lássa, nem moccant-e valamelyikük. Megállapította, hogy Cyprien, Bardik és a kínai mélyen alszanak. Legalábbis úgy látszott. De ha a nápolyi szemfülesebb, észrevehette volna, hogy Li harsány horkolása szántsándékos és tettetett.

Virradatkor mindenki talpon volt. Annibale Pantalacci megleste azt a pillanatot, amikor Cyprien a patakhoz ment, hogy elvégezze reggeli mosakodását, azalatt elsinkófta puskájából a töltényeket. Húsz másodpercig tartott. Egyedül volt a kocsiban. Bardik éppen a kávéfőzt, a kínai meg a fehérneműt szedte le onnan, ahová este kiteregette, két baobab-fa közt kifeszített, nevezetes kötélről. Bizonyos, hogy senki sem látta meg a nápolyi alattomos műveletét.

Megitták a kávéfőzt, lóra ültek, az ökröket Bardik őrizetére bízták és elnyargaltak. Li kérte, hogy velük mehessen. Nem vitt magával más fegyvert, mint gazdája vadászkeszt.

Félóra se telt el, a vadászok elértek arra a pontra, ahol előző nap az elefántokat látták. De most kissé tovább kellett haladniuk, amíg megtalálták az állatokat a hegy lábánál, a folyó jobbpartján elterülő tágas tisztáson.

A tiszta, üde levegőben, a kelő nap fényében egész csorda - vagy két-háromszáz elefánt - tanyázott az óriás terjedelmű, puhapázsitos mezőn, mely még nedves volt a hajnali harmattól.

Javában reggeliztek. A fiatalok bohókásan ugrándoztak anyjuk körül, vagy csendesen szoptak. A nagyok fejüket lehajtva, ütemesen lóbálták ormányukat és a rét sűrű fűvét legelték. Majdnem mindegyik két nagy fülével legyezte magát, ezek a nagy bőrlebenyek úgy himbálóztak, mint az indusok legyezői.

Ebben a boldog, csodálatos együttesben volt valami áhítatot keltő, ami Cyprient úgy meghatotta, hogy kérte társait, mondjanak le a tervezett vérengzésről.

- Mire való leöldösni ezeket a légynek se vétő teremtményeket, nem lenne jobb békén hagyni őket szelíd magányukban?

Pantalaccinak azonban, több okból, nem volt inyére ez a javaslat.

- Mire való? - válaszolt kuncogva. - Arra, hogy egy rakomány elefántagyart szerezzünk és jól megtöltsük az erszényünket! Talán csak nem ijedt meg ezektől a nagy barmoktól, Méré úr?

Cyprien vállat vont, nem akart visszavágni erre a pimaszkodásra. Mikor azután látta, hogy a nápolyi és cimborája továbbhalad a tisztás felé, velük tartott.

Nem voltak már messzebb az elefántoktól kétszáz méternél. Az okos, éles hallású, rendkívül éber állatok eddig csak azért nem neszelték meg a vadászok közeledését, mert ezek szél ellenében haladtak és a hatalmas baobab-fák sűrűje is fedezte őket.

Most azonban az egyik elefánt nyugtalanságra valló mozdulatot tett, úgy emelte föl ormányát, mint valami kérdőjelet.

- Itt az ideje! - jelezte suttogva Annibale Pantalacci. - Ha komoly eredményt akarunk elérni, egymástól jókora távolságra, külön-külön kell felállnunk és mindhármunknak ki kell szemelnünk egy-egy állatot. Azután megbeszélt jelre egyszerre lövünk, mert az első lövésre az egész csorda szétszalad.

Ebben megegyeztek. James Hilton jobb felé, Pantalacci bal felé vált külön, Cyprien középen maradt. Azután mindhárman nesztelenül újra elindultak a tisztás felé.

Ebben a pillanatban Cyprien meglepődve érezte, hogy valaki hátulról erősen átkarolja, és Li suttogó hangja ütötte meg a fülét:

- Én vagyok!... Fölugrottam ide a nyeregbe, az ön háta mögé!... Ne szóljon semmit!... Rögtön megtudja, miért!

Cyprien épp most ért ki a sűrűség szélére és harminc méternyire sem volt az elefántoktól. Már vállhoz kapta fegyverét, minden eshetőségre készen, amikor a kínai megint a fülébe susogott:

- Az ön puskájából kiszedték a töltényt!... Ne törődjön vele!... Minden rendben lesz!... rendben lesz!

Most fütttyentés hallatszott, amely általános támadásra lett volna jeladás, de rögtön utána lövés - egyetlen lövés - dördült el Cyprien mögött; élénken hátrafordult, és meglátta Pantalaccit, amint egy fatörzs mögé igyekezett elbújni. De nyomban egy sokkal komolyabb eseményre lett figyelmes.

Az egyik elefánt, amely nyilván sebet kapott, megdühödött, és rohanva közeledett felé. A többiek, úgy amint a nápolyi megjósolta, tüstént futásnak eredtek, oly rettentő dübörgéssel, hogy két kilométer körzetben megremegett alattuk a föld.

- Most! - kiáltott Li, aki még mindig Cyprienbe kapaszkodva ült a lovon. - Amikor az elefánt megtámadja, abban a szempillantásban gyorsan ugrassa félre Templart!... Azután kerülje meg ezt a bokrot itt és engedje, hogy az elefánt üldözzön!... A többi az én dolgom!

Cypriennek csak annyi ideje volt, hogy szinte gépiesen kövesse a kínai utasításait. Az óriás vastagbőrű föltartott ormányával, vérbe borult szemmel, tátott szájából kinyúló agyarakkal rohant felé és hihetetlen sebességgel előtte termett.

Templar öreg, kitanult ló módjára viselkedett. Bámulatos pontossággal engedett lovása minden térdnyomásának és a kellő pillanatban jobb felé ugrott. Úgy, hogy az elefánt a roham vak lendületében átszáguldott azon a helyen, ahol az imént a ló és lovása állt.

Ezalatt a kínai szó nélkül megmarkolta a kést, lesiklott a földre, és gyorsan elbújt abba a bokorba, amelyet az előbb gazdájának mutatott.

- Erre!... Erre!... Vágtasson csak a bokor körül!... Hadd üldözzön az elefánt! - kiáltott oda megint.

Az elefánt ismét feléjük fordult, még jobban feldühödve az első támadás kudarca miatt. Cyprien nem értette, mi a célja Linek a különös utasítással, de azért pontosan végrehajtotta. Váltig kerülgette a bokrot, s a nyomában lihegő elefánt támadását kétszer is kicselezte lovának gyors félreugratásával. De meddig lehet sikeres ez a taktika? Li talán azt reméli, hogy ezzel ki lehet fárasztani az állatot? Ezt kérdezte magában Cyprien, de nem talált rá kielégítő választ - amikor a legnagyobb meglepetésére az elefánt egyszerre csak térdre rogyott.

Li, páratlan ügyességgel kilesve a legkedvezőbb pillanatot, a fűben az állat lábáig kúszott, s a vadászkesz egyetlen nyisszantásával elmetszette sarkán azt az ínt, amelynek az embernél Achilles-ín a neve.

Ezt a fogást alkalmazzák elefántvadászaton a hinduk, s a kínai többször gyakorolhatta már Ceylon szigetén, mert most bámulatos hidegvérrel, hajszálpontosan hajtotta végre.

Az elefánt tehetetlenül összerogyott, és mozdulatlanul hevert, csak a fejét görgette a sűrű fűben. A sebéből patakzó vér szemlátomást elgyöngítette.

- Hurrá!... Nagyszerű!... - hangzott most Pantalacci és Hilton kiáltása, akik megjelentek a küzdelem színterén.

- Végezzünk vele! Egy golyó a szeme közé! - okvetetlenkedett James Hilton, aki mindenáron valamilyen tevékeny szerepet akart játszani a drámában. Célzott és lőtt.

Ugyanabban a pillanatban golyó robbanása hallatszott a négylábú óriás testében. A hatalmas test irtózatosan megrázkódott, aztán nem mozdult többé, úgy hevert ott, mint egy szürke sziklatömb.

- Végre! - kiáltott Hilton, és egészen közel ugrotott a vadhoz, hogy jobban lássa.

- Várni!... Várni!... - ez az intelem látszott a kínai éles tekintetében, amelyet gazdájára vetett.

Nem kellett soká várni a jelenet borzalmas, de elkerülhetetlen végkifejlésére.

James Hilton, ahogy odahajolt az elefánthoz, mely épp a kengyeléig ért, tréfából megpróbálta felemelni egyik óriási fülét. De az állat hirtelen kinyújtotta ormányát, lecsapott a könnyelmű vadászra, egy szempillantás alatt eltörte a hátgerincét, szétzúzta a fejét, mielőtt a vérfagyasztó jelenet tanúinak idejük lett volna közbelépni.

James Hilton torkából végső, halálos üvöltés tört ki. Három másodperc múlva már csak egy vérző hústömeg volt, amelyre az elefánt rázuhant, hogy többé föl ne keljen.

- Biztosan tudtam, hogy megöli! - mondta komoly fejcsóválással a kínai. - Az elefánt sohasem hibázza el, ha halálos csapásra nyílik alkalom.

Ez volt a halotti beszéd James Hilton fölött. A fiatal mérnök, még mindig az árulás hatása alatt, amelynek ő lett volna az áldozata, kénytelen volt a sors igazságtételét látni abban, hogy elpusztult az egyik bitang, aki őt védtelenül oda akarta dobni a rettenetes állat dühének.

A nápolyi is gondolta a magáét, de jónak látta nem nyilvánítani.

Ezalatt a kínai a vadászkéssel gödröt ásott a füves réten, és Cyprien segített neki ellenfele eltorzult tetemének elhantolásában.

Ez jókora időt vett igénybe, s a nap már magasan járt, amikor a három vadász elindult visszafelé.

A táborhelyen újabb riadalom: Bardik nem volt ott.

TIZENHATODIK FEJEZET ÁRULÁS

Mi történt azalatt, hogy Cyprien két társával távol volt? Nehéz lett volna megmondani, amíg a fiatal kaffer elő nem kerül.

Várták hát Bardikot, hívták, keresték mindenfelé. Még csak nyomára sem leltek sehol. A félig elkészült ebéd ott volt a kialudt tűzhely mellett, jeléül annak, hogy a szakács két vagy három órája tűnhetett el.

Cyprien többféleképpen próbált a dologra világosságot deríteni, de minden okoskodása csődöt mondott. Hogy a kaffer fiút vadállat támadta meg, nem volt valószínű: semmiféle vérnyom, de még csak rendetlenség sem vallott élet-halál harcra. Hogy hazaszökött volna - amit egyébként a kafferek gyakran megtesznek -, azt erről a hűséges fickóról még kevésbé lehetett elképzelni, és Cyprien határozottan vissza is utasította ezt a feltevést, amelyet Annibale Pantalacci egykettőre kimondott.

Elég az hozzá, fél napi kutatás után sem találták meg a fiatal kaffert, és eltűnésére nem volt semmiféle magyarázat.

Annibale Pantalacci és Cyprien tanácskoztak, mitevők legyenek. Rövid vita után abban állapodtak meg, hogy bevárják a másnap reggelt, addig nem indulnak tovább. Azalatt talán visszajön Bardik, mert nem lehetetlen, hogy egyszerűen valamilyen vad után vetette magát, amely fölkelte benne a vadászszenvetélyt és közben eltévedt.

De eszükbe jutott, hogy pár nappal előbb egy csoport kaffer állított be akkori táborhelyükre, és emlékeztek arra is, mennyire megrémült Bardik és Li, mert a látogatók kérdéseiből az tetszett ki, hogy az idegeneket kémeknek nézik, akik rossz szándékkal igyekeznek Tonaia földjére. Mindebből, nem alaptalanul, következett az a feltevés, hogy Bardik bennszülöttek kezére jutott, akik magukkal hurcolták Tonaia fejedelmi székhelyére.

A szomorúan végződött nap estéje csüggeteg hangulatban telt el. Mintha a balsors szele lengte volna körül az expedíciót. Annibale Pantalacci mogorva volt és hallgatag. Két cimborája, Friedel és Hilton meghalt. Most már egyedül állt szemben ifjú vetélytársával. De most még inkább el volt szánva, hogy lerázza nyakáról, mert nem akarta, hogy másnak része legyen a gyémánt-, meg a házasság-üzletben. Mert hisz neki az egész csak üzlet volt.

Ami Cyprient illeti - akinek Li mindent elmondott, amit a történetek elsikkasztásáról megtudott -, a történetek után szükségesnek látta, hogy ezentúl éjjel-nappal szemmeltartsa útítársát. Igaz, hogy ennek a feladatnak egy részét Li készséggel magára vállalta.

Cyprien és Pantalacci egész este szótlanul pipáztak a tűz körül és a kocsi ponyvasátra alá is úgy vonultak vissza, hogy még csak jó éjt se kívántak egymásnak. Most Li volt a soros, hogy vigyázzon a tűzre, amelyet azért gyújtottak, hogy távoltartsák a vadállatokat.

Másnap reggel napkeltéig a kaffer legény még mindig nem tért vissza a táborhelyre. Cyprien szívesen várt volna még egy napot, hátha azalatt mégiscsak megkerül a szolgálja, de a nápolyi sürgette, hogy rögtön induljanak.

- Bardik nélkül nagyon jól meglehetünk - mondta -, de ha késlekedünk, az lesz a vége, hogy sohase érjük utol Matakítot.

Cyprien beadta a derekát, a kínai pedig elindult, hogy összeterelje és befogja az ökröket.

Újabb baj, nagyobb alig lehetett volna: eltűntek az ökrök is. Előző este még a táborhely körül heverték a magas fűben... Most meg egyetlenegy sem lehetett látni közülük.

Ekkor tűnt ki csak, milyen nagy veszteség érte az expedíciót Bardik személyében! Ez az értelmes szolga ismerte a dél-afrikai fajtájú szarvasmarhák természetét, ha ő a helyén lett volna, bizonyára nem mulasztja el, hogy fákhöz vagy cölöpökhöz kösse ki az ökröket, amelyek egész nap lustálkodtak. Rendes körülmények közt, ha egész napi vándorlás után jutnak pihenőhöz, nincs szükség ilyen elővigyázatra: a fáradtságtól kimerült ökrök a kocsi környékén legelésznek, éjszakára ledűlnek és legfeljebb ha pár száz méternyire kószálnak el. Most azonban, egynapi pihenés és zabálás után másként állt a dolog.

Hajnalban, felébredés után, az állatok nyilván jobb fűvet akartak legelni annál, amivel az előző nap teleették magukat. Kóborló kedvükben egyre messzebbre kalandoztak, elvesztették szem elől a táborhelyet, s mivel ösztönük az istálló felé vonzza őket, lehetséges, hogy egymást követve, egész egyszerűen hazaballagtak Transvaalba.

Ez olyan kellemetlenség, amely elég gyakran éri a dél-afrikai expedíciókat, és azért nagyon súlyos, mert a kocsi igásállatok nélkül hasznavehetetlen, márpedig a kocsi az Afrika-utazónak háza, raktára és vára is egyszersmind.

Nagy volt tehát Cyprien és Pantalacci csalódottsága, amikor két-három órai elkeseredett kutatás után be kellett látniuk, hogy az ökröknek nyoma veszett, és semmi kilátás nincs arra, hogy előkerüljenek.

A helyzet rendkívül aggasztó volt, megint össze kellett ülniük tanácskozásra.

A nagy szorultságban egyetlen gyakorlati megoldás kínálkozott: otthagyni a kocsit, megrakodni annyi élelmiszerral és lőszerral, amennyit magukkal vihetnek és folytatni az utat lóháton. Ha a körülmények kedveznek, talán lesz rá alkalom, hogy valamelyik kaffer főnöktől ökröket szerezzenek cserébe puskáért vagy lőszerért. Li felülhet James Hilton lovára, amely, mint tudjuk, már gazdátlan volt.

Munkához láttak hát. Tövises ágakat vagdosztak le és dobáltak a kocsira, hogy elrejtse az így készült mesterséges bozót alatt. Aztán ki-ki összeszedte, amit zsebébe és tarisznyájába rakhatott, főként fehérneműt, ételkonzerveket és lőszert. A kínainak nagy bánatára, nem engedték meg, hogy elvigye nehéz piros ládáját. De arra már nem lehetett rávenni, hogy szárítókötélét is elhagyja. Zubbonya alatt dereka köré tekerte, mint valami övet.

Mikor mindezzel elkészültek, még egy pillantást vetettek a völgyre, ahol oly sok tragikus dolog történt velük, aztán a három lovas elindult a hegyek közé. Az út, mint mindenütt ezen a vidéken, vadállatok törte keskeny csapás volt, az állatok ugyanis rendszerint a legrövidebb úton csörtetnek az ivóhelyekig.

Dél elmúlt, s a tüzelő napban Cyprien, Pantalacci és Li jó sebes ütemben nyargaltak estig. Mikor azután egy mély hegyszakadékban, hatalmas sziklafal oltalmában lobogó rőzsetűz mellett leheveredtek, elmondhatták, hogy az elmaradt kocsi nem is olyan pótolhatatlan veszteség.

Már két napja haladtak így, nem is sejtve, hogy annak a nyomán járnak, akit keresnek. A második nap estéjén, kevéssel napnyugta előtt, amint lépésben egy árnyas berek felé tartottak, ahol az éjszakát akarták tölteni, egyszer csak megszólalt Li sajátságos torokhangon.

- Uff! - mondta, és egy kis fekete pontra mutatott, amely az alkonyodó nap fényében mozgott a láthatáron.

Cyprien és Pantalacci természetesen abba az irányba néztek, amelyet a kínai mutatójja kijelölt.

- Egy utas! - kiáltott a nápolyi.

- Mégpedig nem más, mit Matakít! - felelt rá Cyprien, aki rögtön szeméhez tartotta messzelátóját. - Világosan látom struccfogató kocsiját... Ő az!

Átnyújtotta a távcsövet Pantalaccinak, győződjék meg róla ő is, hogy úgy van, ahogy mondta.

- Mit gondol, milyen távolságban lehet most tőlünk? - kérdezte Cyprien.

- Legalább hét-nyolc mérföldre, de talán tízre is - felelte a nápolyi.

- Akkor már aligha érhetjük utol éjszakai pihenő előtt.

- Nem bizony - válaszolt Pantalacci. - Félóra múlva sötét este lesz, és ezen a vidéken olyankor egy lépést se lehet tenni!

- Jó! Akkor holnap, ha korán elindulunk, biztosan utolérjük.

- Magam is azt hiszem!

A lovasok csakhamar elértek az árnyas berekhez és leszálltak a nyeregből. Rendes szokásuk szerint először lecsutakolták, megkefélték a lovakat, aztán kipányválták egy-egy levert karóhoz, hadd legeljenek. A kínai ezalatt tüzet rakott.

Az előkészületek közben besötétedett. A vacsora ez este kissé vidámabban folyt le, mint az elmúlt három napon. De hamar végeztek vele, utána jól megrakták a tüzet éjszakára, takarójukba burkolóztak és a nyeregkapára hajtották fejüket, hogy elaludjanak. Napkelte előtt talpon kellett lenniük, hogy erőltetett menetben utolérhessék és elfoghassák Matakítot.

Cyprien és a kínai csakhamar mély álomba merültek - ami részükről nem volt okos dolog.

Nem úgy a nápolyi. Két-három óra hosszat forgolódott a takaró alatt, mint akit valami rögeszme üldöz. Megint bűnös kísértés kerítette hatalmába.

Végre már nem tudta magát türtőztetni, a legnagyobb csendben fölkelt, és a lovakhoz sompolygott. A magáét fölnyergelte, azután eloldotta és kantárszáruknál fogva magával vitte Templart és a kínai lovát. A puha gypszöngyeg elnyelte a paták dobaját, és a három állat a korai ébresztő kábulatában ellenkezés nélkül tűrte, hogy elvezessék. A völgy alján Annibale Pantalacci egy fához kötötte a lovakat és visszament a táborhelyre. A két alvó közül egyik sem mozdult.

A nápolyi fogta a takaróját, puskáját, élelmiszert és lőszert vett magához, aztán hideg elszántsággal otthagya társait a vadon kellős közepén.

Naplemente óta nem ment ki a fejéből az a gondolat, hogyha elviszi a két lovat, Cyprien és Li képtelen lesz utolérni Matakítot. Így biztosan övé a győzelem. Hogy ezzel becstelen árulást követ el, hogy hitványság így kifosztani társait, akik részéről mindig csak jót tapasztalt, semmi, de semmi nem tartotta vissza a nyomorultat. Nyeregbe ült, és a hangosan nyerítő két lovat maga után vonszolva, a dombok mögül előbukkanó hold világánál elügetett.

Cyprien és Li ezalatt mélyen aludt. A kínai csak hajnali háromkor nyitotta ki szemét és látta, hogy a keleti égbolton a csillagok már halványodnak.

„Ideje lesz megfőzni a kávé” - gondolta magában.

Nyomban ledobta magáról a takarót, felugrott és elvégezte reggeli tisztálkodását, amit soha, se a városban, se a pusztában el nem hanyagolt.

„Hol van Pantalacci?” - jutott hirtelen eszébe.

A hajnal pitymallott, s a táborhely körül tisztábban látszottak a tárgyak körvonalai.

„A lovak sincsenek itt! - hökkent meg Li - tán csak nem...”

Gyanította, mi történhetett, szaladt a cölöpök felé, amelyekhez este a lovakat kipányválták, aztán megkerülte a táborhelyet, s egy szempillantással megbizonyosodott, hogy a nápolyival együtt annak minden poggyásza eltűnt.

Az eset napnál világosabb volt.

Egy fehér ember aligha tudta volna leküzdeni természetes ösztönét, hogy fölkeltse Cyprient és rögtön tudassa vele a rendkívül fontos újságot. De a kínai a sárga fajhoz tartozott és azt gondolhatta, ha szerencsétlenségről van szó, azt nem sürgős tudtul adni. Nyugodtan hozzálátott a kávéfőzéshez.

„Még szép attól a gazembertől, hogy meghagyta nekünk a készleteinket!” - mondogatta magában.

Li külön e célra készített vászonzacskóban tartotta a kávé. Jócskán markolt belőle, megfőzte és a kész italt két csészébe töltötte, vagyis egy strucctojás héjának két felébe, amelyet rendszerint gomblyukába fűzött madzagon hordott. Azután a még mindig alvó Cyprienhez lépett.

- Kész a kávéja, kisapa - szólt, és illedelmesen megérintette gazdája vállát.

Cyprien kinyitotta a szemét, nyújtózkodott egyet, rámosolygott a kínaira, felült és szürcsölni kezdte a párolgó italt. Csak akkor vette észre, hogy egy fekvőhely üres, a nápolyi nincs ott.

- Hol van Pantalacci? - kérdezte.

- Elment, kisapa! - felelte Li a világ legtermészetesebb hangján, mintha mindennapos dologról lenne szó.

- Mit mondasz?... elment?

- Igen, kisapa, a három lóval!

Cyprien lerúgta magáról a takarót, és körülpillantott. De büszkesége tiltotta, hogy elárulja nyugtalanságát és haragját.

- Szépen vagyunk! - mondta. - De téved az a nyomorult, ha azt képzei, hogy övé lesz az utolsó szó.

Öt-hat lépést tett, gondolkozott, mi most a teendő.

- Azonnal indulunk! - szólt a kínaihoz. - Itt hagyunk nyeret, zablát, mindent, ami csak fölösleges teher lenne, nem viszünk mást, mint puskát és a megmaradt élelmiszert! Ha jól kilépünk, majdnem ugyanolyan gyorsan haladhatunk, mint eddig, és talán még egyenesebb utakon.

Li buzgón engedelmeskedett. Néhány perc alatt összegöngyölték a takarókat, vállra akasztották a teli tarisznyákat. Amit ott kellett hagyniuk, azt halomra rakták a bokor alá, és tüstént útnak indultak.

Cypriennek igaza volt, mikor azt mondta, sok tekintetben kényelmesebb a gyaloglás. A legegyszerűsebb utat választhatták, átkelhetek meredek hágókon, ahová ló nem bírt volna felkapaszkodni. De milyen fáradságba került ez!

Délután egy óra körül a két vándor elérkezett annak a hegyláncnak északi lejtőjére, amely mellett három napja haladtak. Aszerint, amit Lopepétől hallottak, Tonaia már nem lehetett messze. Sajnos azonban, a kapott tanácsok, hogy mely úton menjenek, oly határozatlanok voltak, s a becsuán nyelvben a távolságra vonatkozó kifejezések oly homályosak, hogy egyelőre még azt is alig tudták, két- vagy ötnapi járóföldre vannak-e céljuktól.

Ahogy a hegygerinc megmászása után az eléjük táruló legelső völgybe tartva a lejtőn lefelé ereszkedtek, Li fülét rekedt, kacagásra emlékeztető hangok ütötték meg.

- Zsiráfok! - figyelmeztette gazdáját.

Cyprien arrafelé nézett, és csakugyan vagy húsz zsiráfot pillantott meg, ott legelészték a völgy alján. Képzelné sem lehet kellemesebbet, mint így messziről látni, ahogy a sűrű fű közül árbocként mereszti vagy kígyóként nyújtogatják két-három méter hosszú nyakukat a sárga foltokkal tarkálló állatok.

- El kellene fogni egyet a zsiráfok közül, és megnyergelni Templar helyett - jegyezte meg Li.

- Zsiráfon lovagolni! Ki látott már ilyet? - kiáltott fel Cyprien.

- Én nem tudom, látott-e már ilyet valaki - válaszolt a kínai -, de csak öntől függ, hogy mi lássunk, ha lesz szíves megengedni, hogy megpróbálkozzam a dologgal.

Cyprien, aki sohasem tartotta lehetetlennek azt, ami előtte csupán újdonság volt, kijelentette, hogy készséggel segíti Lit a vállalkozásban.

- Most éppen a zsiráfok felől fúj a szél - mondta a kínai -, s ez nagyon jó, mert igen finom szaglásuk van, hamar megszimatolnának bennünket! Azért hát legyen szíves arra jobbra menni egy darabon, aztán ijesszen rájuk egy puskalövéssel úgy, hogy énfélém szaladjanak. Egyébre nincs szükség, a többit már én elvégzem.

Cyprien lerakott a földre mindent, ami szabad mozgásában gátolhatná, és puskájával elindult, hogy elvégezze azt, amit szolgája mondott.

Li sem vesztegette az időt. Leszaladt a meredek lejtőn, egészen a völgy alján húzódó ösvényig. A számtalan patanyomból világosan látni lehetett, hogy ezen az ösvényen szoktak járni a zsiráfok. A kínai egy nagy fa mögött helyezkedett el, lebontotta derekáról a hosszú kötelet, amelytől soha meg nem vált volna, és két, egyenként harminc méter hosszú darabra vágta szét. Azután mindkét kötél végére egy-egy jókora kavicsot hurkolt - úgyhogy kitűnően beváltak „lasszó”-nak - másik végüket pedig erősen a fák alsó ágaihoz kötözte. Végül gondosan bal karjára csavarta a két vadászszerszám szabadon maradt végeit, elbújt a fatörzs mögé és várt.

Öt perc sem telt el, amikor kis távolságból puskalövés hallatszott. Rögtön utána gyors patadobogás, másodpercről másodpercre fokozódó erővel, mintha egy lovasszázad robogna elő. Ez jelezte, hogy a zsiráfok riadtan menekülnek Li felé, úgy, ahogy kitervelte. Jobb felől közeledtek szokott ösvényükön, nem sejtve, hogy szél ellenében álló ellenség les rájuk.

A zsiráfok valóban pompás állatok voltak. Tág orrlíki fejüket rémulten felszegték, nyelvük kilógott. Li azonban most nem ért rá, hogy gyönyörködjék bennük. Leshelyét okosan egy útszűkületnél választotta meg, ahol az állatok csak kettesével mehetek át, és nem volt más dolga, mint várakozni.

Először hármat vagy négyet futni hagyott. Aztán kiszemelt egyet, amely különösen megtermettnek látszott, és eldobta egyik lassóját. Suhant a kötél, rátekeredett az állat nyakára. A zsiráf még néhány lépést rohant, de a hirtelen megfeszült kötél elszorította a gégéjét és visszarántotta.

A kínai nem vesztegetett rá több időt. Amikor látta, hogy az első lasszóval célba talált, fogta a másodikat és egy másik zsiráf nyakára vetette.

Ez a fogás is szerencsés volt. Egy fél perc alatt játszódtott le az egész. A megkergült nyáj már szerteszét futott, de a két zsiráf, fuldokolva, lihegve, fogoly maradt.

- Jöjjön csak, kisapa! - kiáltott a kínai.

Cyprien a hívásra odafutott. Nemigen bízott a vállalkozás sikerében, de a nyilvánvaló tény előtt meg kellett hajolnia. Két remek állat volt ott, nagyok, erősek, jó húspan mind a kettő, térdhajlásuk karcsú, faruk pompás. Cyprien nézte, csodálta őket, de úgy látta, ilyen állatokat lovalogni teljességgel lehetetlen.

- Ugyan, hogy lehet fönnmaradni egy ilyen hátgerincen, amely legalább hatvanfokos szögben lejtőssodik hátrafelé? - mondta nevetve.

- Hát úgy, hogy az ember nem az állat hátát, hanem a marját üli meg - felelte Li. - De különben is mi nehézsége van annak, hogy tekercsbe göngyölt takarót tegyünk hátul a nyereg alá?

- Nincs is nyergünk.

- Mindjárt elhozom az önét.

- És miféle zablát teszünk ilyen szájakba?

- Majd meg fogja látni.

A kínainak mindenre volt válasza, és nála a tett nyomon követte a szavakat.

Még el sem jött a vacsora ideje, amikor a kötelének egy darabjából két erős kötőféket csinált és ráadta a zsiráfokra. Szegény állatokat úgy megriasztotta balszerencséjük, de különben is olyan jámbor fajták voltak, hogy ellenkezés nélkül tűrték. Néhány kötélvéget Li kantárszárnak használt fel.

Mikor mindez elkészült, könnyű volt pórázon vezetni a két foglyot. Cyprien és Li visszamentek előző napi táborhelyükre, hogy elhozzák a nyeret és a többi tárgyat, amit ott kellett hagyniuk.

Még aznap este kiegészítették a felszerelést. A kínai valóban bámulatosan ügyes volt. Nemcsak hogy hamarosan átalakította Cyprien nyergét úgy, hogy vízszintes helyzetben ülhetett az egyik zsiráf hátán, hanem saját magának is fabrikált nyeret faágakból. Ráadásul, csupa elővigyázatból, az éj hátralevő részét arra szánta, hogy megtörje a zsiráfok akaratosságát. Felváltva lovagolta őket és kézzelfogható érvekkel bizonyította be, hogy akár tetszik, akár nem, szót kell fogadniuk.

TIZENHETEDIK FEJEZET AFRIKAI AKADÁLYVERSENY

Amikor másnap útnak indultak, a két „lovas” nem nyújtott valami elbűvölő látványt. Cyprien aligha mutatkozott volna ilyen paripán Miss Watkins előtt a Vandergaart-telep főutcáján. De szükség törvényt bont. Elvégre a pusztaságban jártak, és a zsiráf nem sokkal furább hátszló, mint a púposteve. Járásmódjára is sokban hasonlít a sivatag hajója ringatózására. Rettentő keményen ügettek a zsiráfok, valósággal bukdácsoltak, olyannyira, hogy a két útitársan csakhamar könnyű tengeribetegség vett erőt.

Cyprien és a kínai azonban két-három óra alatt meglehetősen hozzászokott ehhez is. Minthogy a zsiráfok jó ütemben haladtak, s néhány azonnal megtorolt lázadási kísérlet után engedelmeknek bizonyultak, minden a legnagyobb rendben volt.

Most már azon kellett igyekezniük, hogy fokozott irammal behozzák azt az időt, amit az utóbbi három-négy napon elvesztegettek. Matakít jókora utat tehetett már meg! Annibale Pantalacci talán utol is érte? Bármint volt is, Cyprien elhatározta: ha törik, ha szakad, el fogja érni célját.

Három napon át síkságon haladtak lovasaink, vagy helyesebben szólva zsiráfosaink. Most egy eléggé kanyargós patak jobbpartján jártak, amely pontosan északi irányba folyt - a Zambézi egyik kisebb mellékfolyója lehetett. A zsiráfok alaposan megszelídültek, legyengítette őket a hosszú út, no meg a diéta, amiben Li jóvoltából rendszeresen részük volt, úgyhogy irányításuk nagyon könnyűvé vált. Cyprien most már eldobhatta a hosszú zsinegkantárt, és paripáját egyszerűen a térdével igazgatta.

Minthogy ettől a vesződségtől megszabadult, most már őszinte öröme telt benne, hogy lassanként kijutnak a vadonból, amelyben eddig is küszködtek, és boldogan látta mindenfelé egy már haladottabb civilizáció nyomait. Itt-ott rendszeresen művelt szágó- és taróltetvények mutatkoztak, amelyeket egymáshoz illesztett bambuszcsoveken át öntöztek a patak vizével. A széles és jól döngölt utak is általános jólétre vallottak, s a láthatár szélén emelkedő dombokon méhkas alakú fehér kunyhók nyújtottak hajlékot a gyér lakosságnak.

A síkságot benépesítő vadállatok, kérődzők és egyebek nagy szaporasága azonban éreztette, hogy még mindig a vadon szélén járnak. Néhol a legváltozatosabb alakú és fajú szárnyasok rajai lepték el az eget. Gazella- vagy antilopnyájak futkostak keresztül az utakon. Olykor hatalmas víziló dugta ki fejét a folyóból, hangosan rőfögött, majd vízesésszerű robajjal tűnt el ismét a habokban.

Cyprien egészen elmerült ebben a látványban, és nem sejtette, mit tartogat számára a véletlen a kis dombon át vezető út egyik fordulójánál, ahol társával elhaladt.

Akit meglátott, nem volt más, mint Annibale Pantalacci. Még mindig lóháton, megeresztett kantárszárral üldözte Matakítot. Legfeljebb egy mérföld választotta el őket egymástól, de Cyprien és a kínai még legalább négy mérföldnyire voltak tőlük.

A tűző napsütésben, mely szinte merőlegesen érte a talajt, a vakító fénnel elárasztott csupasz síkságon, ahol heves szél tisztította meg a légkört, nem lehetett többé kétségük.

Mindketten annyira megörültek a látványnak, hogy valóságos kannibáli örömujjongásban törtek ki. Cyprien vidám hurrát kiáltott, Li egy uff-ot eresztett meg, ami ugyanazt jelentette. Ezután gyors vágatba szöktették zsiráfjaikat.

Világos, hogy Matakít meglátta az egyre közeledő nápolyit, de nem vehette észre régi gazdáját és Kopje-beli barátját, akik a síkság szélén még nagyon messze voltak tőle. A fiatal kaffer, amikor meglátta Pantalaccit, akitől nem remélhetett irgalmat, s aki minden magyarázat nélkül lelőné, mint egy kutyát, struccfogát a lehető legnagyobb sebességgel hajtotta. A gyorslábú állat, mint mondani szokás, nyelte a távolságot. Oly vakon rohant, hogy egyszer csak egy sziklába ütközött. Az ütdés akkora volt, hogy a hosszú és fárasztó utazásban elkopott kocsitengely kettétört. Az egyik kerék levált a tengelyszárról, Matakít és járműve egymás hegyén-hátán terült el az úton.

A szerencsétlen kaffer csúnyán megütötte magát. De félelme nemhogy megszűnt volna a zuhanástól, inkább megkétszereződött. Jól tudta, mi vár rá, ha a kegyetlen nápolyi elkapja, azért gyorsan felugrott, egyetlen mozdulattal kifogta a kocsiból struccát, lovaglólülésben felpattant rá és elvágtatott.

Szédületes akadályverseny kezdődött most. Nem látott ilyet a világ a római cirkuszok óta, amikor struccok és zsiráfok versenyfutása gyakran szerepelt a műsoron.

Miközben ugyanis Pantalacci Matakítot üldözte, Cyprien és Li nyomukban haladt. S nem állott-e érdekükben, hogy mindkettőt utolérjék? A fiatal kaffert azért, hogy tisztázzák vele az ellopott gyémánt ügyét, a galád nápolyit azért, hogy megkapja megérdemelt büntetését.

A zsiráfokat gazdáik, amint a balesetet észrevették, megsarkantyúzták, s azok most majdnem olyan gyorsan vágattak, mint a telivér paripák. Hosszú nyakukat előrenyújtották, szájukat kítátották, fülük hátrakonyult, korbács és sarkantyú kényszerítette ki belőlük a tőlük telhető legnagyobb sebességet.

Matakít struccának száguldása csodával volt határos. Az angol derby vagy a párizsi nagydíj győztese sem versenyezhetett volna vele. Repülésre alkalmatlan rövid szárnyai gyorsították futását. Mindez oly hamar játszódott le, hogy a fiatal kaffer néhány perc alatt már meglehetősen előnyre tett szert.

Igen, Matakít jól választotta meg paripáját, mikor a strucc hátára ült. Ha ezt a sebességet csak még egy negyedóraig tartani tudja, biztosan megmenekül, és kisiklik a nápolyi karmai közül.

Annibale Pantalacci jól tudta: elég egy pillanatnyi késedelem, hogy minden előnyét elveszítse. A távolság már növekedett is közte és a szökevény közt. Túl a kukoricaföldön, amelyen át az a vad hajsza folyt, sűrű masztiks- és fügefafaerdő terült el, szélfúvástól ringatózó szegélye sötétén húzódott a láthatár peremén. Ha Matakít ezt eléri, elvesztik szem elől, s többé nem lehet megtalálni.

Cyprien és a kínai, mindvégig vágatában, érthető izgalommal figyelték a versenyfutást. Végre a domb lábához értek, keresztülvágtattak a mezőn, de még mindig három mérföld választotta el őket a vadásztól és a vadtól.

Most már láthatták, hogy a nápolyi hallatlan erőfeszítéssel kissé közelebb jutott az üldözöthöz. Lehet, hogy a strucc már kifáradt, talán fatönkbe vagy sziklába botlott és megsérült; annyi bizonyos, hogy sebessége szembetűnően csökkent. Annibale Pantalacci már csak háromszáz lábnyira volt a kaffertől. De Matakít elérte az erdő szélét, s nyomban el is tűnt benne. Ebben a pillanatban Pantalaccit valami hirtelen kivetette a nyeregéből. A földre zuhant, lova pedig elvágtatott a mezőn.

- Matakít kicsúszik a kezünk közül! - kiáltott Li.

- Igen, de azt a nyomorult Pantalaccit elkapjuk! - válaszolt Cyprien.

És mindketten tovább nógatták zsiráfjukat.

Fél óra múlva majdnem teljesen keresztültörték a kukoricaföldön és alig ötszáz lépésnyire voltak attól a helytől, ahol a nápolyi lováról lebukott. Kíváncsiak voltak, mi történt Annibale Pantalaccival. Fölkelt-e, s bement a masztiksz-erdőbe, vagy pedig súlyosan megsebesülve, talán holtan, ott hever a földön.

Ott volt még a nyomorult. Cyprien és Li mintegy százméternyire megállottak. Lássuk, mi történt.

Az üldözés hevében a nápolyi nem vett észre egy óriási hálót, amelyet a kafferek feszítettek ki, hogy elfogják a vetéseikben rengeteg kárt tevő madarakat. Ebbe a hálóba gabalyodott Annibale Pantalacci. És nem volt ám holmi kisméretű háló! Legalább ötven méter szélességben nyúlt el és már több ezer mindenféle alakú és tollazatú madár vergődött benne, köztük vagy fél tucat másfél méteres szárnyú barátkeselyű. Ez a madárfaj eléggé otthonos Dél-Afrika e részében.

A nápolyi bepottyanása természetesen óriási riadalmat keltett ebben a népes madártársaságban.

Annibale Pantalacci, kissé kábultan a zuhanástól, igyekezett rögtön föltápáskodni. De kezé-lába úgy belegabalyodott a háló hurkaiba, hogy nem bírt kievickélni közülük. Pedig nem volt veszteni való ideje. Minden erejét megfeszítve rázta, húzogatta a hálót, rángatta a karókat, amelyek azt a talajhoz rögzítették, s közben a madarak ugyanúgy ficáinkoltak, hogy ki tudjanak szabadulni. De mennél jobban küszködött a nápolyi, annál inkább a hatalmas madárkelepce erős szövédékebe tekerődött.

De a legnagyobb megaláztatás még csak ezután érte. Az egyik zsiráf odaért mellé, s ki más ült rajta, mint a kínai. Li a zsiráf hátáról a földre huppant. Hideg kajánságával úgy vélte, legbiztosabban úgy kerítheti kézre a foglyot, hogy végleg ott rekeszti a hálóban. Haladéktalanul hozzálátott hát, hogy a feléje eső részen visszacövekelt a hurkokat.

Ekkor azonban a legváratlanabb drámai fordulat következett.

Hirtelen végsőkig fokozódott a szél dűhe, mintha borzalmas fürgeteg söpört volna végig a föld színén. Csakúgy hajlongtak tőle a közeli fák.

Annibale Pantalacci elkeseredett erőlködésében már jónéhányat kihúzott a cölöpök közül, amelyekhez a háló alsó toldalékát erősítették. Most, amikor látta, hogy néhány pillanat múlva elfoghatják, még vadabbul rángatta a cölöpöket.

Ekkor egy erős szélroham föltépte a hálót. Elszakadtak az utolsó szálak is, amelyek az óriási fonalrendszert a földhöz rögzítették, és a bebörtönzött madársereg fülsiketítő szárnycsattogtatásba kezdett. Az apróbb fajták azonnal elröppentek; de a nagy madarak, amelyeknek karmos lábai beleakadtak a hurkokba, szabaddá vált széles szárnyaikkal irtózatosan vergődtek. A légi evezők együttes csapkodása, a mellizmok egyidejű működése, amihez még a szélroham is járult, oly óriási erőt fejtett ki, hogy a mázsás súly annak csak egy tollpihe volt.

Az elsodort, felgöngyölödött, összevissza gubancolódott háló a szélvihar prédája lett, s a kezénél, lábánál fogva tartott Pantalaccit a földtől húsz-harminc méternyire magával ragadta.

Ebben a percben ért oda Cyprien és tehetetlenül szemlélte, hogy ellenfele a felhők felé emelkedik.

A szárnyrakelt keselyűraj, az első erőfeszítéstől kifáradva, elnyúlt körívben szemlátomást lefelé ereszkedett. Három másodperc alatt elérte az erdő szegélyét és a kukoricaföldre kanyarodott. Három-négy méternyire a talajtól sűrűlt a tengeriszárak hegyét, aztán ismét fölszárnnyalt a levegőbe.

Cyprien és Li rémülten nézte, hogy a szerencsétlent, aki görcsösen kapaszkodott a hálóba, a madáróriások roppant közös erőfeszítése a forgószél segítségével több mint százötven láb magasságba ragadja.

A nápolyi vergődése következtében néhány hurok hirtelen elszakadt. Látni lehetett, amint két kézzel a kötelekbe kapaszkodva igyekszik magát fönttartani. De ez csak egy percig sikerült, ujjai elernyedtek, keze szétnyílt, ő maga pedig lezuhant, mint egy zsák és agyonzúzta magát a földön.

A háló, terhétől megszabadulva, még egy utolsót fordult a levegőben, aztán néhány ezer méterrel odább leereszkedett, mialatt a keselyűk a légkör magasába repültek.

Mire Cyprien odarohant, hogy segítsen rajta, ellenfele halott volt. Szörnyűséges halált halt!

Egyedül Cyprien élt most már a négy vetélytárs közül, akik ugyanazon cél ösztönzésére vágta neki Transvaal puszta vidékeinek.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET A BESZÉLŐ STRUCC

Cypriennek és Linek a rettenetes katasztrófa után egyetlen gondolata volt: menekülni erről a helyről.

Elhatározták, hogy az erdő szélén haladnak észak felé. Több mint egyórai menetelés után egy majdnem teljesen kiszáradt hegyipatakhoz értek. A patak utat tört a masztiks- és fügefák között, s ezt követve, ők is áthatoltak a sűrűségben.

Itt új meglepetés várt rájuk. A patak egy meglehetősen nagy tóba ömlött. A tavat buja növényzet szegélyezte, úgyhogy csak az utolsó percben vették észre.

Cyprien szívesen haladt volna tovább a tó mentén, de a part helyenként olyan szakadékos volt, hogy csakhamar letett tervéről. Viszont ha visszafordul azon az úton, amelyen eddig jött, alighanem lemondhat arról, hogy Matakítot valaha megtalálja.

A tó szemközti partján azonban hullámos dombsor emelkedett, amely elég magas hegységbe ment át. Cyprien úgy gondolta, hogy valamelyik csúcsról jobban áttekintheti a tájat, aztán majd kieszeli valamilyen tervet.

Folytatták tehát útjukat, hogy megkerüljék a tavat. Semmiféle járt út nem volt, ami nagyon megnehezítette előrejutásukat, főként, mert néhol a két zsiráfot is kötőféken kellett vezetniök. Több mint háromórás fáradságos gyaloglással légvonalban alig hét-nyolc kilométert tettek meg.

Beesteledett, mire körüljárták a tavat, s elérték a kiindulópontjukkal szemközt fekvő helyet. A fáradságtól kimerülten elhatározták, hogy itt tanyát ütnek, de fogyatékos eszközeikkel nem rendezkedhettek be valami kényelmesen. Li szokott buzgalmával mindent elintézett, azután leült gazdája mellé.

- Kisapa - szólalt meg gyengéd, egyben bátorító hangján - látom, hogy nagyon fáradt. Készleteink csaknem teljesen kifogytak. Engedje meg, hogy lemenjek valamelyik faluba; biztosan nem utasítanak vissza, ha megkérem, segítsenek ki bennünket.

- El akarsz hagyni, Li? - kiáltott hirtelen Cyprien.

- Meg kell lenni, kisapa - válaszolt a kínai. - Elviszem az egyik zsiráfot, és észak felé tartok. Nem lehet már messze annak a Tonaiának a székvárosa, akiről Lopepe beszélt nekünk. Gondoskodom róla, hogy szívesen fogadják önt. Onnan aztán majd visszamegyünk Griqualandba, ahol már nem kell tartania attól a három gonosz embertől, akik itthagyták a fogukat ebben az expedícióban!

A fiatal mérnök fontolóra vette a hű kínai javaslatát. Belátta, hogy ha valahol, ezen a vidéken találhatja meg Matakítot, ahol előző nap látták, s amelyet a kaffernek nem érdeke elhagyni. Másrészt feltétlenül pótolni kellett a most már elégtelen készleteket. Cyprien, bár nem szívesen, mégis úgy döntött tehát, hogy elválik Litől. Megállapodtak, hogy negyvennyolc óráig ezen a helyen vár rá. Gyors zsiráfján két nap alatt megjárhatja oda-vissza az utat.

Most azután Li egy pillanatot sem akart veszteni. Pihenésre nem is gondolt, megszokta már, hogy elsikkassza az alvást. Elbúcsúzott Cyprientől, kezet csókolt neki, felugrott zsiráfjára és eltűnt az éjszakában.

Vandergaart-Kopjéból való távozása óta Cyprien először maradt teljesen egyedül a vadonban. Szörnyen elhagyatottnak érezte magát, takarójába burkolózott és képtelen volt leküzdeni rossz előérzetét. Egyedül, élelmiszer és lőszer fogytán, mi lesz vele ezen az ismeretlen földön, száz meg száz mérföldnyire a civilizált világtól? Hogy Matakítot megtalálja, arra nagyon kevés esély volt. Meglehet, egy fél kilométernyire sincs tőle, és ő nem is sejti. Ezt az expedíciót valóban balszerencse üldözi, és csupa gyászos esemény teszi emlékezetessé. Minden száz mérföldnyi út a társaság egy-egy tagjának életébe került. Már csak egy él... ő...! Vajon nem ugyanolyan nyomorúságos véget tartogat számára is a sors?

Ily szomorú gondolatok rajzottak Cyprien agyában, amíg csak el nem aludt.

A hűvös reggel s a jóleső pihenés felébredése után bizakodóbb irányba terelte gondolatait. A kínai visszatértét várva elhatározta, hogy felmászik arra a dombra, amelynek lábánál megtelepedtek. Onnan talán messzire elláthat és távcsővel még Matakít nyomát is felfedezheti. De ehhez feltétlenül magára kellett hagynia zsiráfját, mert ezt a négylábút még egyetlen természettudós sem sorolta a kúszó állatok családjába.

Nekilátott hát, hogy leszedje a kantárt, amelyet Li oly leleményesen fabrikált össze, majd a kötőfékekkel egy fához pányváztatta ki a zsiráfot. A fa körül dús fű tenyészett s Cyprien elég hosszúra engedte a kötelet, hogy a zsiráf kedvére legelhessen. A kötél hosszát a zsiráf nyakához hozzászámítva, el lehet gondolni, hogy a karcsú állat igen tág körben legelészhetett.

Mihelyt az előkészületeket befejezte, egyik vállára vette a puskáját, másikkra a takaróját, búcsúzóul barátságosan megveregette a zsiráf nyakát, s megindult fölfelé a hegyoldalon.

Hosszadalmas és kínos kapaszkodás volt. Meredek lejtőket mászott meg, sziklákat és megmászhatatlan csúcsokat kerülgetett nyugatról vagy délről, amikor északi vagy keleti irányban már hasztalan kísérletezett. Így telt el a nap. Estére még csak a hegyoldal közepe táját érte el, és az út folytatását másnapra kellett halasztania.

Másnap virradatkor körülnézett, s mikor meggyőződött róla, hogy Li még nem ért vissza a táborhelyre, újra nekiindult s tizenegy óra tájban végre felért a hegytetőre.

Keservesen csalódott várakozásában. Az égboltot felhők borították. Pára ült meg az alacsonyabban fekvő lejtőket. Cyprien hasztalan erőlködött; ezen a ködfüggönyön nem hatolt át a tekintete, s egy pillantást sem vethetett a szomszédos völgyekbe. Idomtalan páratömegbe borult az egész táj, sejteni sem lehetett, mi rejtőzik a ködben.

Cyprien makacsul várakozott, remélte, hogy rövidke tisztulás megnyitja előtte a széles láthatárt: minden hiába. A nap előrehaladtával a felhők egyre sűrűsödtek, s mire az est beköszöntött, határozottan esőre fordult az idő.

A fiatal mérnököt ez a szokatlan légköri jelenség kopár fennsíkon érte. Sehol egy fa, sehol egy menedékszálló szikla. Csupasz, kiszikkadt föld és körös-körül a növekvő sötétség meg a finoman szitáló eső, mely takarón, ruhán át lassanként a bőrre hatolt.

A helyzet válságosra fordult, mégis bele kellett nyugodnia. Bolondság lett volna ilyen körülmények közt megpróbálkozni a lemászással, Cyprien tehát beletörődött, hogy csontig fog ázni, gondolta, majd megszáritja a jó meleg napsütés.

Mikor túl volt az első ijedelmén, Cyprien a bajban azzal vigasztalta magát, hogy ez az eső - üdítő zuhany a megelőző napok szárazsága után - nem is olyan kellemetlen; eléggé kínos következménye azonban, hogy ha nem is nyers, de hideg ebédet kénytelen fogyasztani. Arra nem is gondolhatott, hogy ilyen időben tüzet rakjon, vagy akárcsak gyufát gyújtson. Egy húskonzervet bontott fel, azt eszegette.

Egy-két órával később, a hideg esőtől dermedten, végre elaludt. Feje egy nagy kövön nyugodott, testét csuromvíz takarója fedte. Napkeltekor, mikor felébredt, heves láz tört ki rajta.

Tudta, hogy elvész, ha tovább is túrnie kell ezt a kényszerű fürdőt - mert az eső még mindig zuhogott. Nagy erőfeszítéssel talpra állt, puskájára támaszkodott, mint valami botra, s megindult lefelé a hegyről.

Hogyan ért le? Maga se tudta volna megmondani. Hol az ázott lejtőkön csúszott, hol nagy, nedves sziklákon siklott lefelé, kifulladásra, a láztól vakon és elgyötörtén, nagynehezen mégis tovább vándorolt és déltájban megérkezett a táborhelyre, ahol a zsiráfot hagyta.

Az állat eltűnt. Nyilván megbokrosodott a magánytól, s az éhség is hajszolhatta, mert ameddig csak a kötőfék engedte, körös-körül minden füvet lelegelt. Végül nekieshetett az őt fogva tartó kötélnek, elrágta és visszanyerte szabadságát.

Cyprien valószínűleg sokkal jobban megrendítette volna ez az újabb sorscsapás, ha normális egészségi állapotban van, de rendkívüli fáradtsága közönyössé tette. Megérkeztek, nyomban a szerencséjére még ott talált vízhatlan zsákjához nyúlt, száraz ruhát vett magára, aztán kimerülten rogyott a táborhelyet oltalmazó baobab-fa alá.

Sajátságos félálomszerű, lázas önkívületbe esett, képzeleti összezavarodtak, idő és tér elvesztette valóságosságát. Éjszaka van-e vagy nappal, nap süt-e vagy esik? Mióta van itt? Tizenkét vagy hatvan órája? Él-e még vagy meghalt-e már? Nem tudta.

Képzeletében kellemes álmok és retentő lidércnyomások váltogatták egymást. Párizs, a Bányászati Főiskola, a családi tűzhely, a Vandergaart-Kopje farmja, Miss Watkins, Annibale Pantalacci, Hilton, Friedel és az elefántcsorda, Matakít és a végtelen égbolton szárnyaló madársereg, összes emlékei és érzelmei, valamennyi ellenszenve és minden gyöngéd érzése összefüggéstelenül kavargtak, tusáztak az agyában. Lázálmai néha külső benyomásokkal keveredtek. Elképzelhetetlenül borzalmas volt, ahogy a viharban üvöltöttek a sakálok, nyivákkoltak a vadmacskák, nyüszítettek a hiénák. Az eszméletlen beteg kínlódva követte fékevesztett látomásait. Úgy hallotta, mintha puska dördült volna el, amire nagy csend következett. Később azonban újult erővel zendült fel a pokoli hangverseny, és hajnalig tartott.

Kétségtelen, hogy lidérces álmai közepett Cyprien, anélkül, hogy bármit érzett volna, lázas vándorlását az örök nyugalom honában fejezi be, ha közbe nem jön a legkülönösebb, látszatra legfurcsább esemény, hogy megakassza a dolgok természetes menetét. Reggel volt, az eső elállt, a nap magasan járt az égbolton. Cyprien kinyitotta a szemét. Minden különösebb érdeklődés nélkül nézte, hogy egy hatalmas strucc közeledik felé és két-három lépésnyire tőle megáll.

„Talán Matakít strucca” - gondolta, mert most is rabja volt rögeszméjének.

Maga a nagy gázlómadár adott feleletet - mi több, kifogástalan francia nyelven.

- Csakugyan, nem csalt a szemem!... Cyprien Méré!... Szegény barátom, mi az ördögöt csinálsz te itt?

Egy tisztafejű, higgadt embert egy franciául beszélő strucc, amely méghozzá nevén is szólítja, minden bizonnyal zavarba ejtett volna. Cyprien azonban egyáltalán nem ütközött meg ezen a valószínűtlen tüneményen, sőt egészen természetesnek vette. Előző éjszaka álmában különbeket is látott! Egyszerűen úgy fogta föl a dolgot, mint a megzavart agyműködésének játékát.

- Ön nem valami udvarias, tisztelt strucc! - válaszolt. - Mi joga tegez engem?

A lázas betegekre jellemző rekedt, el-elcsukló hang, ahogyan beszélt, semmi kétséget nem hagyott állapotára felől. A struccot ez, úgy látszik, mélyen megindította.

- Cyprien!... Barátom!... Beteg vagy és teljesen egyedül a vadonban! - kiáltott, és letérdelt mellé.

Ez ugyanolyan rendkívüli természeti tünemény volt, mint a madár megszólalása, mert a térdhajlítás olyan mozdulat, amelyet rendes körülmények közt a természet megtagad a struccoktól. De Cyprien lázas állapotában még ezen sem csodálkozott. Azt is egészen természetesnek találta, hogy a strucc egy konyakos vízzel teli bőrkulacsot vesz elő bal szárnya alól és az ő ajkához szorítja. Az egyedüli dolog, ami érdeklődését felkeltette, az volt, hogy a különös állat felemelkedett és ledobott magáról egy marabutollakkal díszített páncélfélét, amely pedig az állat természetes tollazatának látszott, majd egy madárfejben végződő hosszú nyakat. Ekkor azután, a kölcsönvett díszektől megszabadulva, a struccból egy erőteljes és kedves alak bontakozott ki, aki nem volt más isten és ember előtt, mint Pharamond Barthès, a nagy vadász.

- Hát persze hogy én vagyok - kiáltott Barthès. - Nem ismerted meg a hangom mindjárt, mikor megszólítottalak?... Csodálkozol a fura gúnyámon?... Egy hadicsel, a kafferektől tanultam, hogy megközelíthessem és könnyen lándzsavégre kaphassam az igazi struccokat... De beszéljünk rólad, szegény barátom!... Hogy kerülsz ide betegen és elhagyottan?... A legkülönösebb véletlen, hogy kószálás közben rád akadtam, hiszen azt se tudtam, hogy ezen a vidéken jársz!

Cyprien nem volt olyan állapotban, hogy kedve lett volna társalogni, csak nagy vonalakban számolt be barátjának a történetekről. Egyébként Pharamond Barthès is észrevette, hogy mindenekelőtt segítenie kell beteg barátján, és tőle telhetőleg hozzáfogott ápolásához.

A vakmerő vadász már régóta járta a vadont, sok tapasztalatot szerzett, és a kafferektől megtanult egy rendkívül hatásos gyógymódot a mocsárláz ellen, amelyben szegény barátja szenvedett.

Fogta magát és valami árokfélét ásott a földbe, azt telerakta fával, de úgy, hogy egy nyíláson keresztül a levegőnek szabad áramlásai legyen. A fát meggyújtotta és elégette, úgyhogy az árok valóságos kemence lett. Ekkor gondosan betakarta Cyprient és az árokba fektette oly módon, hogy csak a feje maradt szabad levegőn. Tíz perc sem telt el, megindult a bőséges izzadás, amit az alkalmasszülte orvos a neki ismerős füvekből főzött, öt-hat csésze gyógyitalal siettetett.

Cyprien ebben a gőzfürdőben csakhamar jótékony álomba szenderült.

Estefelé, amikor fölnyitotta szemét, már annyira megkönnyebbült, hogy enni is kért. Leleményes barátja nem ismert lehetetlenséget: azonnal kitűnő levest szolgáltat fel, amelyet vadászszakmányaának legjobb falatjaiból és különféle gyökerekből készített. Roston sült tűzokszárny és egy csésze konyakos víz fejezte be a lakomát, amitől Cyprien kissé erőre kapott, és elméje megszabadult a homályosító ködtől.

Körülbelül egy órával a felfrissítő ebéd után Pharamond Barthès, aki maga is derekasan jóllakott, leült a fiatal mérnök mellé és elmesélte, hogyan került ide teljesen egyedül ilyen különös öltözékben.

- Tudod - mondta -, mi mindenre vagyok képes, hogy kipróbáljak egy újfajta vadászatot. Meg azután az elmúlt félévben annyi elefántot, zebrát, zsiráfot, oroszlánt és más egyéb szőrös és tollas állatot ejtettem el, ideszámítva gyűjteményem büszkeségét, egy emberevő sast, hogy néhány napja valamilyen változatosabb vadászélményre vágyakoztam.

Mostanáig csak bassutóim kíséretével utaztam; vagy harminc elszánt fickóval, akiknek havonta átlag egy zacskó üveggyöngyöt fizetek és akik tűzbe mennének urukért és parancsolójukért. Legutóbb a vidék nagy főnökének, Tonaiának vendégszeretetét élveztem; s hogy megkapjam területén a vadászati jogot, amelyet ő ugyanolyan fukarul engedélyez, mint akármelyik skót lord, kölcsönadtam neki bassutóimat, négy puskával felszerelve, hogy elkísérjék őt egyik szomszédja ellen tervbe vett hadjáratára. Ez a fegyverzet egyszerűen legyőzhetetlenné tette és ellensége fölött teljes diadalt aratott. Innen származik őszinte barátságunk, amelyet vérszerződéssel pecsételtünk meg, vagyis megszúrtuk egymás karját és kölcsönösen kiszívtuk a sebet. Azóta Tonaia és én életre-halálra szövetségesek vagyunk! Miután így biztos lehettem afelől, hogy birodalma területén nem érhet többé zaklatás, tegnapelőtt tigris- és struccvadászatra indultam. Ami a tigriseket illeti, szerencsém volt, tegnap lelőttem egyet, csodálom is, hogy nem hallottad a zsákmányejtést megelőző zenebonát! Képzeld, egy tegnap elejtett bivaly teteme közelében ütöttem sátrat, abban az alapos reményben, hogy éjnek idején találkozni fogok álmaim tigrisével. Csakugyan, a friss döghús szagára a bestia megjelent a találkán. Történetesen azonban két-háromszáz sakálnak, hiénának és vadmacskának ugyanez az ötlete támadt! Így zendült meg a pokoli koncert, amelyet neked is hallanod kellett volna.

- Azt hiszem, hallottam is! - válaszolt Cyprien. - Sőt azt hittem, hogy az én tiszteletemre rendezték!

- Szó sincs róla, kedves barátom! - nevetett Pharamond Barthès. - A bivalytetem tiszteletére rendezték, abban a völgyben, amelynek nyílását ott jobbra láthatod. Napkeltére az óriási kérődzőnek csak a csontjai maradtak meg! Majd megmutatom neked! Csinos bonctani munka!... Meglátod majd a tigrisemet is, a legszebb vadállat, amelyet elejtettem, mióta Afrikában vadászgatok! Már megnyúztam és bundája egy fára akasztva javában szárad.

- De mi az a különös jelmez, amelyet ma reggel viseltél? - kérdezte Cyprien.

- Strucckosztüm volt. Már mondtam neked, hogy a kafferek gyakran használják ezt a cselt a gázlómadarak megközelítésére, amelyek nagyon félénkek, úgyhogy enélkül nehéz puskvégre kapni őket. Azt mondod persze, hogy fegyverem különb a kafferekénél!... Ez igaz, de hát aztán? Kedvem szottyant a kafferek módján vadászgatni, és ennek köszönhetem, hogy megtaláltalak, méghozzá a legjobbkor, nem igaz?

- Valóban a legjobbkor, Pharamond!... Azt hiszem, nélküled már aligha élnék! - felelte Cyprien, hálásan megszorítva barátja kezét.

Már kinn volt a gőzfürdőből és kényelmesen heverészett a lombágyon, melyet barátja a baobab-fa tövében vetett neki.

A derék fiú ekkor sem pihent. Átment a szomszéd völgybe, hogy elhozza sátrát, amelyet minden kirándulásra magával vitt, s alig múlt el egy negyedóra, már fel is ütötte kedves betege fölött.

- Most pedig - szólt -, halljuk a te történetedet, Cyprien barátom, feltéve, hogy nem fáraszt túlságosan a beszéd.

Cyprien elég erősnek érezte magát, hogy kielégítse Pharamond Barthès természetes kíváncsiságát. Rövidre fogva elbeszélte, mi történt Griqualandban, miért hagyta el az országot, hogy Matakiti és a gyémánt üldözésére induljon. Beszámolt útjának jelentősebb eseményeiről, Pantalacci, Friedel és Hilton haláláról, Bardik eltűnéséről. Végül elmondta, hogy ide várja szolgáját, Lit, akinek vissza kell jönnie a táborhelyre.

Pharamond Barthès feszült figyelemmel hallgatta. Arra a kérdésre, nem találkozott-e egy fiatal kafferrel, akit Cyprien részletesen leírt, s aki Bardik lett volna, tagadó választ adott.

- De találtam egy kóbor lovat - tette hozzá -, lehet, hogy a tiéd.

És egyszuszra elmesélte Cypriennek, milyen körülmények között került hozzá a ló.

- Éppen két napja három bassutómmal a déli hegyek közt vadásztam, amikor hirtelen egy kitűnő szürke lovat láttam előbukkanni az egyik mélyútról. Az állaton csak kötőfék volt, meg egy kötél, amelyet maga után húzott. A ló szemmel láthatóan határozatlan volt, nem tudta, mitévő legyen. Hívogattam, egy marék cukrot kínáltam neki, erre hozzám jött. Így lett foglyom az említett ló; remek állat, bátor és tüzes, besózva, mint a sonka...

- Az én lovam!... Templar! - kiáltott Cyprien.

- Jól van, barátom, Templar a tied - válaszolta Pharamond Barthès -, szívből örülök, hogy visszaadhatom. Most azonban jóéjszakát, aludj tovább! Holnap hajnalban elhagyjuk ezt a gyönyörűséges helyet.

Pharamond Barthès jó példával járt elől, beburkolózott takarójába, és Cyprien mellé fekvé elaludt.

Másnap Li, a kínai, élelmiszerrel megrakodva pontosan befutott a táborhelyre. Pharamond Barthès, mielőtt még Cyprien felébredt volna, mindent elmondott a kínainak, rábízta gazdája őrizetét, és elment a lóért, amelynek elvesztését a fiatal mérnök annyira sajnálta.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET A REJTELMES BARLANG

Cyprien, mikor másnap reggel felébredt, valóban Templart látta maga előtt. A találkozás rendkívül szeretetteljes volt. A ló mintha majdnem ugyanúgy megörült volna, mint lovasa, hogy újra megtalálta hű útítársát.

Cyprien ebéd után elég erősnek érezte magát, hogy nyeregbe szálljon, és azonnal útra keljen. Pharamond Barthès minden poggyászt Templar hátára rakott, kantárszáron vezette a lovat, így indult el Tonaia székhelye felé. Útközben Cyprien részletesebben elmesélte barátjának expedíciója fontosabb eseményeit attól fogva, hogy elindult Griqualandból. Amikor Matakít legutóbbi eltűnéséhez ért - személyleírását is megadta -, Pharamond Barthès elnevette magát.

- Igaz ni! - mondta - van még egy újságom, s azt hiszem, ha a gyémántodról nem is, de a tolvajodról hírt adhatok neked.

- Mit akarsz ezzel mondani? - kérdezte Cyprien.

- Azt - válaszolta Pharamond Barthès -, hogy bassutóim alig huszonnégy órával ezelőtt foglyul ejtettek egy fiatal kaffert, aki a környéken bolyongott. Kezét-lábát megkötözve átadták Tonaia barátomnak. Azt hiszem, csúnyán elbánt vele, mert nagyon fél a kémektől és a kaffert, aki nyilvánvalóan egy ellenséges törzshöz tartozik, biztosan kémkedéssel vádolja. Egyelőre azonban a szegény ördög még életben van. Szerencséjére kiderült, hogy ért holmi hókusz-pókuszhoz és ezért varázslói rangra tarthat igényt.

- Most már nem kételkedem, hogy Matakít az, akiről beszélsz! - kiáltott fel Cyprien.

- No hát, nagy szerencséje lesz, ha kimászik a csávából - válaszolt a vadász. - Tonaia olyan változatos eszközöket talált ki ellenségei kínzására, hogy különb se kell. De mondom, sose nyugtalankodjál régi szolgádért. Varázsló mivolta megvédi, és még ma este jó egészségben fogjuk viszontlátni.

Mondanunk sem kell, hogy ez a hír nagymértékben megnyugtatta Cyprient. Bizonyosra vette, hogy célját el fogja érni, és nem kételkedett benne, hogy Matakít vonakodás nélkül visszaadja John Watkins gyémántját, ha nála van.

Így beszélgetett a két barát egész nap, mialatt azon a síkságon haladtak, amelyen Cyprien pár napja zsiráfháton nyargalt keresztül.

Még aznap meglátták Tonaia székhelyét. Félkör alakban, lépcsőzetesen terült el egy domboldalon, amely észak felé zárta el a láthatárt. Valóságos város volt, tíz-tizenötezer lakossal. Jól gondozott utcái, tágas, szinte elegáns kunyhói jómód és kényelem képét mutatták. A király palotáját magas cölöpkerítés vette körül, lándzsás fekete harcosok őrizték, és egymaga a város egész területének negyedrészt foglalta el.

Pharamond Barthèsnek csak mutatkoznia kellett, minden sorompó megnyílt előtte. Őt és Cyprient néhány tágas udvaron keresztül egyenesen a szertartásterembe vezették. Ott tartózkodott a legyőzhetetlen hódító népes kíséretével, amelyből sem a tisztek, sem a testőrök nem hiányoztak.

Tonaia negyvenéves lehetett. Nagy volt és erős. Fejét vaddisznófogakból készült fejdísz ékesítette, öltözte egyébként ujjatlan vörös zekéből és ugyanolyan színű üveggyöngyökkel gazdagon díszített ágyékkötőből állt. Karján és lábain számos rézkarikát viselt. Arckifejezése értelmes és finom volt, de ugyanakkor ravasz és kegyetlen. Kitüntető szívélyességgel fogadta

Pharamond Barthès, akit már néhány napja nem látott, és nagy tisztelettel Cyprient, mint hű szövetségesének barátját.

- Barátaink barátai a mi barátaink is - mondta olyan hangon, mint akármelyik párizsi polgár mondaná.

Amikor megtudta, hogy új vendége beteg volt, palotájának egyik legjobb szobáját ajánlotta fel neki, és kitűnő vacsorát készíttetett számára.

Pharamond Barthès tanácsára Matakít ügyével nem hozakodtak azonnal elő, hanem másnapra halasztották. Másnapra Cyprien egészsége valóban teljesen helyreállott, úgyhogy ismét megjelenhettek a király előtt. Az egész udvar összegyűlt a palota nagytermében. Tonaia két vendégével a terem közepén foglalt helyet, Pharamond Barthès kezdte el a tárgyalást az ország nyelvén, amelyet elég folyékonyan beszélt.

- Bassutóim a minap egy foglyul ejtett fiatal kaffert vezettek eléd - mondta a királynak. - Mármost ez a fiatal kaffer történetesen a nagy tudósnak, Cyprien Mérének a szolgája. Barátom a te nemeslelkűségedhez folyamodva kéri, add vissza neki őt. Én, az ő barátja és a te barátod, bátorkodom támogatni jogos kérelmét.

Tonaia már az első szavaknál jónak látta diplomatikus ábrázatot öltetni.

- Üdvözetem a nagy fehér tudósnak! - így válaszolt. - De mit ajánl fel váltságdíj fejében foglyoméért?

- Egy kitűnő puskát, tízszer tíz töltényt és egy zacskó üveggyöngyöt - válaszolt Pharamond Barthès.

Helyeslő moraj futott végig a hallgatóságon, amelyre ez a fényes ajánlat mély benyomást gyakorolt. Egyedül a még mindig ravaszkodó Tonaia nem mutatott elragadtatást.

- Tonaia nagy fejedelem - mondta visszaülve királyi zsámolyára -, és az istenek pártfogolják őt. Egy hónapja elküldték hozzá Pharamond Barthès derék harcosokkal és puskákkal, hogy segítsék legyőzni ellenségeit! Ezért, mivel Pharamond Barthès kívánja, a szolgát épen és egészségesen visszaadjuk gazdájának.

- És hol van ő most? - kérdezte a vadász.

- A szent barlangban, ahol éjjel-nappal őrzik! - válaszolt Tonaia, a kafferföld egyik leghatalmasabb fejedelméhez illő méltósággal.

Pharamond Barthès sietve tolmácsolta Cypriennek az elhangzottakat, és azt a kegyet kérte a királytól, hogy társával együtt felkereshesse a foglyot az említett barlangban.

Ezekre a szavakra az egész gyülekezetben rosszalló moraj támadt. Az európaiak kívánsága szertelennek látszott. Soha semmi szín alatt nem bocsátottak idegent a rejtelmes barlangba. Egy tiszteletben tartott hagyomány szerint aznap, amikor a fehérek megismerik a barlang titkát, Tonaia birodalma romba dől.

De a bennszülött király nem szívelte, ha udvara bármiképpen is befolyásolni akarta döntéseit. Épp ez a moraj ébresztette fel zsarnoki szeszélyét, csak azért is beleegyezett a kérésbe, amelyet a közvélemény megnyilvánulása nélkül minden bizonnyal visszautasított volna.

- Tonaia vérszövetséget kötött Pharamond Barthèsszel - szólt ellentmondást nem tűrő hangon -, és nincs előtte titkolnivalója! Te és barátod meg tudtok-e tartani egy esküt?

Pharamond Barthès igenlően bólintott.

- Akkor hát - folytatta a néger király -, esküdjetek meg, hogy semmihez nem nyúltok, amit a barlangban láttok!... Esküdjetek meg, hogy távozástok után is mindenkor úgy viselkedtek, mintha létezéséről sem tudnátok!... Esküdjetek meg, sohasem kísérlitek meg, hogy oda újból bejussatok, sőt még a bejáratát sem próbáljátok megközelíteni... Esküdjetek meg végül, hogy soha senkinek nem mondjátok meg, hogy mit láttatok!

Pharamond Barthès és Cyprien felemelték kezüket és szóról szóra elismételték az elhangzott eskü szövegét.

Ekkor Tonaia halk hangon néhány parancsot adott, mire az egész udvar felkerekedett és a harcosok kettős sorfalat álltak. A szolgák finom vászondarabokat hoztak elő és bekötötték a két idegen szemét. Azután mindhárman - középen a király - szalmafonatú nagy gyaloghintóba ültek, ezt néhány tucat kaffer vállára emelte, és a menet megindult.

Az út meglehetősen hosszú volt - legalább két óra hosszat tartott. A gyaloghintó rázkódásaiból Pharamond Barthès és Cyprien csakhamar rájöttek, hogy hegyes vidéken szállítják őket.

Később a hideg levegő és a lépések tompa dobaja, amely az egymáshoz nagyon is közelálló sziklák közt visszhangzott, jelezte, hogy valahol a föld alatt járnak. Végül gyantás füstszag csapta meg a két barát orrát, amiből megtudták, hogy kísérőik fáklyákat gyújtottak az út megvilágítására.

Még egy negyedórát mentek, végül földre tették a gyaloghintót. Tonaia felkérte vendégeit, szálljanak ki és embereinek megparancsolta, hogy oldják le szemükről a kendőt. Az első pillanatok káprázatában, amelyet a látószervek működésének hosszú kikapcsolása után a hirtelen fényhatás okozott, Pharamond Barthès és Cyprien azt hitték, hogy valamilyen lázas érzéki csalódás bűvöletébe kerültek, oly fenséges és meglepő látvány tárult szemük elé. Óriási barlang mélyében voltak. A barlang földjét aranycsillogású, finom homok borította. Boltívei, akárcsak egy gótikus székesegyházé, kifürkészhetetlen magasságban vesztekeltek. E természetalkotta föld alatti építmény falain elképzelhetetlen gazdagságban és változatosságban pompáztak a cseppkövek, amelyekre a fáklyák az olvasztókohó izzásából és az északi fény ragyogásából vegyült szivárványos tündöklést vetítettek. Csillogó színek, különleges formák, a legváratlanabb alakzatok jellemezték a megszámlálhatatlan sokaságú kristályképződményt. Nem egyszerű kvarccseppek voltak ezek, amelyek unalmas egyhangúsággal sorakoznak egymás mellett, mint a legtöbb barlangban. Itt a természet, úgy látszik, szabadjára engedte képzeletét, s kihasználta a színek és színhatások minden változatát, amire gazdag ásványi kincseinek kristályosodása oly csodás lehetőséget nyújt.

Ametiszt sziklákból, szardonisz falakból, rubin tömbökből, smaragdszirtekből, magasba meredő zafir oszlopsorokból, mint az erdők fenyői, vagy az akvamarin jéghegyek, türkiz füzérek, sima opál lapokból, rózsaszín alabástrom és arannyal érezett lapis-lazuli díszekből - mindabból, ami a kristályok birodalmában a legdrágább, legritkább, legtisztább, legkáprázatosabb - képződött ez a csodálatos építmény. Sőt, mintha még a növényvilág is közreműködött volna ennek az emberi képzeletet meghaladó műnek létrehozásában. A leglágyabb fűnél bársonyosabb ásványi mohaszőnyegek, kővirágba borult és kőgyümölcsöt termő kristályképződmények a maguk természetességében a japán miniatűr-festmények tündéerkertjeire emlékeztettek. Távolabb homokba ágyazott, húsz méter hosszú mesterséges tó merő gyémántból, úgy csillogott, akár egy korcsolyapálya. Kalcedon tündérpaloták, berill vagy topáz kioszkok és tornyocskák lépcsőzetesen emelkedtek fölfelé, ameddig csak a sok ragyogástól elfáradt szem ellátott. A prizmák ezrein színeikre bomló fénysugarak szóródása, a mindenfelől pattanó és kéve alakban visszahulló szikrák tűzijátéka a legcsodálatosabb szín- és fényszimfóniát hozta létre, amely az emberi szemet valaha elkápráztatta.

Cyprien Méré most már biztos volt a dolgában. Ráeszmélt, hogy ama titokzatos rejtekhelyek egyikére került, amelyek létezését régóta gyanította. E rejtekhelyek ölen a fukar természet halomba gyűjti és kristályosítja az olyan drágaköveket, amelyeket csak különlegesen szerencsés lelőhelyeken, elszigetelt maradványokban és töredékekben bocsát az emberek rendelkezésére. Hajlamos volt arra, hogy kételkedjék az elébe táruló látvány valódiságában, azonban elég volt egy pillanat, amikor egy hatalmas kristálypad mellett elhaladva az ujján viselt gyűrűvel megkarcolta azt - hogy meggyőződjék róla: nyoma se maradt a karcolásnak! Tehát gyémántot, rubint, zafírt rejt ez a hatalmas sírbolt, oly mérhetetlen mennyiségben, hogy értékük, azon az áron, amelyet az emberek az ilyen ásványi anyagoknak szabnak, egyszerűen felbecsülhetetlen! Csak csillagászati számokkal lehetett volna megközelítően kifejezni értéküket, különben aligha. Valóban trilliók és kvadrilliók hevertek itt a föld alatt semmibe véve, felhasználatlanul.

Tudatában volt-e Tonaia, mily hihetetlen vagyon fölött rendelkezik? Nem valószínű, hiszen Pharamond Barthès - nem lévén járatos ezekben a dolgokban - csak sejtette, hogy ezek a csodálatos kristályok drágakövek. Kétségtelen, a néger király egyszerűen azt hitte, hogy ő egy különlegesen érdekes barlang őrzője, melynek titkát feltárni valamilyen jóslat vagy más babonás hagyomány tiltotta.

Cyprien megerősítette véleményében az, hogy a barlang egyes szögleteiben nagy halom emberi csontot látott. A törzs temetkezési helye volt itt talán, vagy - rettenetesebb, de mégis valószínű feltevés - arra szolgált és szolgál még ma is ez a hely, hogy szörnyű misztériumokat ünnepeljenek benne, amelyeken embervért ontanak, vagy talán embert is esznek.

Pharamond Barthès ez utóbbi nézetre hajlott, és halk hangon meg is mondta barátjának.

- Tonaia biztosított róla, hogy uralomrajutása óta nem rendeztek ilyen szertartást - tette hozzá.
- De bevallom, ezek a csontok itt, nagyon megingatják bizalmamat.

Ezzel egy nagy, nyilván nemrég összehordott óriási halomra mutatott, amelyen perzselés szembeötlő nyomai látszottak. Föltevése néhány pillanat múlva teljesen igazolódott. A király és két vendége a barlang mélyébe értek, egy fülke bejáratához, amely leginkább a bazilikák oldalhajóinak kis kápolnájához hasonlított. A bejáratot elzáró keményfa-rács mögött faketreben, ahol épphogy csak guggolni lehetett, egy foglyot őriztek, nyilvánvalóan azért, hogy a legközelebbi lakomáig fölhizlalják.

Matakit volt.

- Ön!... Ön itt!... Kisapa! - kiáltott a szerencsétlen kaffer, amint meglátta és fölismerte Cyprien-t. - Jaj!... Szabadítson meg!... Vigyen el innen!... Inkább visszamegyek Griqualandra, azt se bánom, ha felakasztanak, de nem maradok itt, ebben a csirkeólban, várva a rettenetes kínzásokat, amelyeket a kegyetlen Tonaia tartogat számomra, mielőtt felfalna!

Oly siralmas hangon mondta el mindezt, hogy Cyprien megrendült a szegény ördög jajveszékeltésétől.

- Rendben van, Matakit - válaszolta -, kieszközlöm szabadulásodat, de addig nem jöhetsz ki ebből a ketrecből, amíg vissza nem adod a gyémántot...

- A gyémántot, kisapa! - kiáltott Matakit. - A gyémántot!... Nincs nálam!... Soha nem is volt!... Esküszöm... esküszöm!

Az igazság oly meggyőző erejével beszélt Matakit, hogy Cyprien nem kételkedhetett őszinteségében. Egyébként is tudjuk, sohasem akarta elhinni, hogy Matakit effajta lopásra vetemedett volna.

- De hát - kérdezte tőle -, ha nem te loptad el a gyémántot, miért szöktél meg?

- Hogy miért, kisa? - válaszolt Matakít. - Azért, mert amikor társaim a bűvös pálcák próbáját kiállották, a fehérék azt beszélték, hogy a tolvaj nem lehet más, mint én, s hogy csak a gyanú elterelése végett eszeltem ki a cselt. Azt pedig ön is jól tudja, hogy Griqualandban, ha egy kafferről van szó, hamarabb ítéleznek és akasztanak, mint nyomoznak!... Erőt vett rajtam a félelem, s menekültem, mint valami gonosztevő Transvaalon keresztül.

- Én úgy vélem, hogy ez a szegény ördög igazat beszél - jegyezte meg Pharamond Barthès.

- Magam se kételkedem már - felelte Cyprien -, s talán igaza is volt, hogy igyekezett kisiklani a griqualandi igazságszolgáltatás karmaiból.

Majd Matakithoz fordult:

- Nos, hát - kezdte - én elhiszem, hogy nem követted el a lopást, amivel vádolnak. De a Vandergaart-Kopjében aligha hisznek nekünk majd, ha ártatlanságodat hangoztatjuk. Megkockáztatod-e, hogy visszajöjj velünk?

- Igen!... Mindent vállalom... csak innen szabadulhassak! - kiáltott fel Matakít, aki szökése óta, úgy látszik, folytonos rémületben élt.

- Majd letárgyaljuk az ügyet - mondta Cyprien -, itt van Pharamond Barthès barátom, majd ő elintézi.

És valóban, a vadász, aki nem szeretett időt veszíteni, már nagyban tárgyalt Tonaiaival.

- Mondd meg őszintén, mit kívánsz foglyodért cserébe? - kérdezte a néger királytól.

Ez egypercnyi gondolkozás után így szólt:

- Négy puskát, mindegyikhez tízszer tíz töltényt és négy zacskó üveggyöngyöt. Nem sok, ugye?

- Hússzoros ár, de Pharamond Barthès barátod és mindent megtesz a kedvedért.

Egy percre elhallgatott, azután így folytatta:

- Figyelj ide, Tonaia. Megkapod a négy puskát, a négyszáz töltényt és a négy zacskó gyöngyöt. Viszont te rendelkezésünkre bocsátasz egy ökörfogatot, hogy mindnyájan hazamehessünk Transvaalon át, továbbá a szükséges élelmiszereket és egy díszkíséretet.

- Áll az alku! - válaszolt Tonaia a teljes megelégedés hangján.

Majd bizalmasabb hangba csapott át, és Pharamond fülébe súgta:

- Az ökrök mind megvannak!... A fehér emberekéi, az én embereim találtak rájuk, ahogy mentek vissza az istállóba, és beterelték őket a karámomba!... Jó fogás volt, mi?

A foglyot nyomban szabadon bocsátották. Pharamond Barthès, Cyprien és Li még egy pillantást vetettek a barlang kincseire, megadással túrték, hogy bekössék a szemüket. Azután mindnyájan visszatértek Tonaia palotájába, ahol nagy áldomással ünnepelték meg az alkut.

Végül is abban állapodtak meg, hogy Matakít nem tér vissza mindjárt a Vandergaart-Kopjéba, hanem ottmarad a bánya környékén, és csak akkor lép ismét a fiatal mérnök szolgálatába, ha már semmi veszély nem fenyegeti. Meglátjuk majd, hogy ez nem volt felesleges elővigyázat.

Pharamond Barthès, Cyprien és Li másnap díszkísérettel elindultak Griqualand felé. Most már semmi reményük nem lehetett! A Dél csillaga menthetetlenül elveszett, és Watkins nem küldhette el Londonba, hogy ott ragyogjon Anglia legszebb gyémántjai közt.

HUSZADIK FEJEZET HAZATÉRÉS

John Watkinsnak még sohasem volt olyan rossz kedve, mint amióta a négy vetélytárs útrakelt Matakít üldözésére. Minden eltelt nap, minden hét újabb nehézséget jelentett, és csökkentette a nagyértékű gyémánt visszaszerzésének esélyeit. Asztaltársai is hiányoztak neki: James Hilton, Friedel, Annibale Pantalacci, no meg Cyprien. Megszokta, hogy ott legyenek körülötte. A gines kancsóhoz folyamodott hát, és nyugodtan elmondhatjuk, hogy az elfogyasztott alkoholmennyiség nem volt alkalmas természete megszelídítésére.

A farm lakóinak különben is minden okuk megvolt arra, hogy aggódjanak az expedíció életben maradt tagjainak sorsáért. Bardik ugyanis - mint azt társai gyanították is - egy kaffer csapat kezébe került, de néhány nap múlva sikerült megszöknie. Visszatért Griqualandba és értesítette Watkinst James Hilton, valamint Friedel haláláról. Rossz előjel volt ez az expedíció megmaradt tagjai, Cyprien Méré, Annibale Pantalacci és a kínai sorsára nézve.

Alice is szerencsétlennek érezte magát. Nem énekelt már, és zongorája mindig néma volt. Csak struccai érdekelték úgy-ahogy. Dada sem tudta többé megnevetetni falánkságával, és akadálytalanul, sőt büntetlenül nyeldeste a legkülönbébb tárgyakat.

Két dologtól félt különösen Miss Watkins, s ezek egyre aggasztóbbá nőttek képzeletében. Az egyik, hogy Cyprien sohase tér vissza a szerencsétlen expedícióból, a másik, hogy Annibale Pantalacci, akit három ellenszenves kérője közül a legjobban utált, visszahozza a Dél Csillagát, és követeli majd az érte járó jutalmat. Ha elképzelte, hogy esetleg feleségül kell mennie ehhez a gonosz és alattomos nápolyihoz, leküzdhetetlen undort érzett - különösen amióta megismerhetett és megtanult becsülni egy olyan valóban kiváló embert, mint Cyprien Méré. Erről gondolkodott nappal, erről álmodott éjszaka, üde arca megsápadt, kék szemére egyre szomorúbb fátyol borult.

Három hónapja járt már így csendben, bánatosan. Egy este az állólámpa alatt üldögélt, atyja közelében, aki gines kancsója mellett szundikált. Kézimunkája fölé hajolt, amely az elhanyagolt muzsikát helyettesítette, és szomorú gondolatok gyötörték.

Hosszas ábrándozásából egyszer csak halk kopogtatás riasztotta fel.

- Szabad - szólt kissé meglepetten, s találgatta magában, ki jöhet ilyenkor.

- Én vagyok, Watkins kisasszony - válaszolt egy hang, melytől megremegett: Cyprien hangja!

Csakugyan ő tért vissza. Halványan, lefogyva, nagy szakállal, a hosszú út alatt elnyűtt ruhában - alig lehetett ráismerni. De azért még mindig fűrges volt, még mindig udvarias, szemei még mindig nevettek, ajka mosolygott.

Alice az örvendező meglepetés kiáltásával állt fel. Egyik kezét hevesen dobogó szívére szorította, a másikat a fiatal mérnöknek nyújtotta. A meleg kézszorítás közben Mr. Watkins felébredt szenderegéséből, kinyitotta szemét, és megkérdezte, mi újság.

Jó két-három percbe telt, amíg ráeszmélt a valóságra. De alighogy az első értelmes gondolat felvillant agyában, egy kiáltás - szívből jövő kiáltás - tört ki belőle:

- És a gyémánt?

- A gyémánt, sajnos, nem került elő!

Cyprien röviden elmesélte az expedíció viszontagságait. Beszélt Friedel, Pantalacci és James Hilton haláláról, Matakít üldözéséről és Tonaianál szenvedett fogságáról. Arról, hogy Matakít visszajött Griqualandba, nem tett említést, de ismertette a fiatal kaffer teljes ártatlanságát bizonyító tényeket. Hálásan emlékezett meg Bardik és Li odaadó szolgálatairól, Pharamond Barthès barátságáról, elmondta, mit köszönhet a derék vadásznak, és hogy csakis Barthès segítségével térhetett vissza két szolgájával együtt a társaira nézve halálos kimenetelű utazásaiból. A szomorú történet őt magát is annyira megindította, hogy fátyolt vetett vetélytársai gonoszságára és bűnös szándékaira, nem akart bennünk mást látni, mint egy közösen megkísérelt vállalkozás áldozatait. Mindabból, amit átélt, csak azt hallgatta el, aminek titokban tartását esküvel fogadta, tudniillik a csodálatos barlang létezését és ásványi kincseit, amelyekhez képest Griqualand valamennyi gyémántja csak értéktelen kavics.

- Tonaia - mondta befejezésül - pontosan teljesítette vállalt kötelezettségeit. Két nappal fővárosába érkezésem után minden készen volt elutazásunkra: az élelem, a fogatok, a kíséret. Magának a királynak vezetése alatt körülbelül háromszáz, lisztel és füstölt hússal megrakott fekete kísért el addig a táborhelyig, ahol kocsinkat hagytuk. Járművünket egész jó állapotban találtuk a ráhordott lombhalom alatt. Elbúcsúztunk vendéglátó gazdánktól, és a négy puska helyett, amire számított, ötöt adtunk neki, ami őt a legfélelmetesebb uralkodóvá tette a Limpopo és a Zambézi közt elterülő egész vidéken.

- És milyen volt az útjuk visszafelé a táborhelytől? - kérdezte Miss Watkins.

- Utazásunk visszafelé lassú, de aránylag könnyű és eseménytelen volt - válaszolt Cyprien. - A kíséret csak Transvaal határán hagyott el bennünket, ahol Pharamond Barthès és bassutói is elváltak tőlünk, hogy Durbanba menjenek. Végül negyvennapos utazás után a Velden keresztül, most itt vagyunk, és semmivel sem lettünk okosabbak, mint elutazásunkkor.

- De miért szökött meg Matakít? - kérdezte Watkins, aki élénk érdeklődéssel hallgatta a beszámolót, jóllehet semmi különösebb izgalmat nem váltott ki belőle a három férfi sorsa, akik többé nem térnek vissza.

- Matakít azért menekült el, mert erőt vett rajta a félelem - felelte a fiatal mérnök.

- Miért? hát nincs igazságszolgáltatás Griqualandban? - válaszolt a farmer, és vállat vont.

- Ó, ez az igazságszolgáltatás gyakran nagyon is sommás, Watkins úr, és én bizony nemigen kárhoztatom a gonosztettel igaztalanul vádolt szegény ördögöt azért, hogy igyekezett kivonni magát az első zűrzavarból, amit a gyémánt megmagyarázhatatlan eltűnése okozott.

- Én sem! - helyeselt Alice.

- Azt azonban mindenesetre leszögezem, hogy nem volt bűnös, és remélem, ezentúl békén hagyják!

- Hm - hümmögött John Watkins, aki láthatóan nem volt meggyőződve az állítás jogosságáról.

- Nem gondolja, hogy az a ravasz Matakít csak tettette a félelmet, mert nem akart a rendőrök kezébe jutni?

- Nem!... Matakít ártatlan! Ez szent meggyőződése - szólt Cyprien kissé ridegen -, és azt hiszem, elég nagy árat fizettem érte.

- Hát csak tartsa meg a véleményét! - kiáltott John Watkins. - Én is megtartom a magamét.

Alice látta, hogy a beszélgetés vitává fajul. Igyekezett másfelé terelni.

- Igaz ni, Méré úr - mondta -, tudja-e, hogy távolléte alatt az ön bányatelke remekül jövedelmezett, s hogy az ön társa, Thomas Steel a legjobb úton van, hogy a kopje leggazdagabb bányászai közt is a leggazdagabbak egyike legyen.

- Fogalmam nincs róla! - válaszolt őszintén Cyprien. - Legelőször önhöz jöttem, Watkins kisasszony, és semmit sem tudok arról, ami a távollétemben történt.

- Talán még nem is vacsorázott - kiáltott Alice a jó kis háziasszony ösztönös megérzésével.

- Bevallom, nem! - felelte Cyprien elpirulva, pedig igazán nem volt rá oka.

- Ó, csak nem megy el így evés nélkül, Méré úr!... Ön még lábadozó... és milyen fárasztó utazás után!... Gondolja meg, hogy már este tizenegy óra van!

Nem hallgatott Cyprien tiltakozására, szaladt az éléskamrába, majd visszajött egy tálcaival, amelyen fehér kendővel letakarva néhány tányér hideg hús és őszibarack-torta volt. A tálcat letette Cyprien elé, s mikor látta, hogy a mérnök nagy zavarában nem meri belevágni kését a struccból készült pompás biltongba, kedvesen mosolyogva megkérdezte:

- Talán fölszeleteljem?

A konyhaművészeti remeklás láttára a farmernek is megjött az étvágya, kért egy tányért és egy szelet biltongot. Ezt már Alice sem nézhette tétlenül és, mint mondotta, csak azért, hogy az uraknak társaságot szolgáltasson, mandulát kezdett csipegetni.

Kellemes volt ez a rögtönzött vacsora. A fiatal mérnök még soha ilyen étvággyal nem evett. Háromszor vett a baracktortából, megivott két pohár rajnai bort és merészségét azzal tetézte, hogy a kínálásnak engedve, megízlelte Mr. Watkins ginjét - aki egyébként az étkezés után nyomban mélyen elaludt.

- És mit csinált ön az elmúlt három hónap alatt? - kérdezte Cyprien Alice-től. - Attól tartok, hogy elfelejtette egész kémiai tudását.

- Nagyon téved, uram, ha azt hiszi! - felelte Miss Watkins, kissé sértődötten. - Ellenkezőleg, sokat tanultam, sőt bátorkodtam néhányszor kísérletezgetni az ön laboratóriumában. Ó, legyen nyugodt, nem törtem el semmit, és mindent szépen rendbe raktam. Nagyon szeretem a kémiát, s hogy őszinte legyek, nem értem, mi készítette önt arra, hogy hátat fordítson ennek a gyönyörű tudománynak s inkább bányászcodjék, vagy a Velden csatangoljon.

- Ön kegyetlen, Miss Watkins, hiszen jól tudja, miért mondtam le a vegyészetről.

- Semmit sem tudok - válaszolta Alice elpirulva -, és nagyon helytelenítem. Én az ön helyében még egyszer megpróbálkoznék a gyémántcsinálással. Ez sokkal előkelőbb foglalkozás, mint a föld alatt turkálni.

- Ez parancs? - kérdezte Cyprien kissé reszketeg hangon.

- Ó, nem - válaszolt Miss Watkins mosolyogva -, inkább csak óhaj!... Jaj, Méré úr - folytatta, mintegy ellensúlyozni kívánva iménti szavainak könnyedségét -, ha tudná, milyen szerencsétlen voltam, ha arra gondoltam, mennyit kell fáradnia, milyen veszélyeknek néz elébe. Nem ismerem ugyan a részleteket, de el tudom képzelni az egészet. „Szabad-e olyan embert, mint ön - gondoltam magamban -, aki tudományos feladatok megoldására, nagy találmányokra hivatott, szabad-e kitenni annak, hogy nyomorultul elpusztuljon a vadonban kígyómarástól vagy egy tigris karmai közt, anélkül, hogy a tudománynak és az emberiségnek ebből haszna volna?... Bűn volt, hogy elengedtük!... És mennyire igazam volt, mikor ezt gondoltam... Végére is, szinte csak csodának köszönhető, hogy visszajött! és barátja, Pharamond Barthès nélkül, akit az ég áldjon meg...

Nem folytatta, de a szeméből kicsorduló két nagy könnycsepp befejezte a mondatot.

Cyprien is mélyen meghatódott.

- Ez a két könnycsepp drágább nekem a világ valamennyi gyémántjánál, és elfelejteti velem minden bajomat - mondta egyszerűen.

A beállott csendet a fiatal lány törte meg, szokott tapintatával kémiai kísérletekre terelve vissza a szót.

Éjfél elmúlt, mikor Cyprien rászánta magát, hogy hazamenjen. Otthon Franciaországból érkezett levelek várták, amelyeket Miss Watkins rendezett el gondosan az íróasztalán.

Alig merte felbontani a hosszú távollét alatt érkezett leveleket. Vajon nem tartalmaznak-e rossz híreket?... Apja, anyja, kishúga, Jeanne!... Annyi minden történhetett három hónap alatt!...

A fiatal mérnök átfutotta postáját, s mikor meggyőződött róla, hogy csak vidám és jóleső híreket hozott, megkönnyebbülten sóhajtott fel. Övéi mindnyájan jól érezték magukat. A minisztérium a legmelegebb dicséretekkal halmozta el a gyémántok keletkezéséről alkotott kitűnő elméletéért. Griqualandi tartózkodását fél évvel meghosszabbítják, ha azt a tudomány szempontjából hasznosnak látja.

Minden a legnagyobb rendben volt tehát. És Cyprien már régóta nem aludt el oly könnyű szívvel, mint ezen az estén.

Másnap reggel baráti látogatásokat tett. Elsősorban Thomas Steelnél, aki valóban ragyogó eredménnyel bányászott a közös telken. A derék lancashire-i kitörő örömmel fogadta társát. Cyprien megbeszélte vele, hogy Bardik és Li ismét munkába állnak, éppúgy, mint azelőtt. Elhatározta, ha szerencsájük lesz a munkában, a leletek egy részét átadja nekik, hogy egy kis tőkét teremtsen számukra. Ő maga pedig elhatározta, hogy többé nem próbál szerencsét a bányában, ami úgymint mindig balsikerrel járt, hanem Alice tanácsát követve, ismét nekikezd vegyészeti kutatásainak.

A fiatal lánnyal folytatott beszélgetés csak megerősítette szándékaiban. Régóta rájött arra, hogy az ő igazi hivatása nem a kétkezi munka vagy a kalandos expedíciók. Sokkal becsületesebb és szavatartóbb volt, semhogy egy percig is gondolt volna arra, hogy visszaél Tonaia bizalmával és hasznot húz azokból a tapasztalatokból, amelyeket a kristályképződ-ményekkel teli hatalmas barlangban szerzett. Ámde igen értékes kísérleti bizonyítékát látta ebben a drágakövek keletkezéséről alkotott elméletének és új erőt merített belőle további kutatásaihoz.

Cyprien tehát egészen természetesen újakezdte laboratóriumi munkáját, de nem akart letérni arról az útról, amelyen egyszer sikerrel járt és elhatározta, hogy a régi nyomokon halad tovább.

Volt is erre oka, mégpedig - mint látni fogjuk - nagyon komoly oka. Amióta ugyanis a mesterséges gyémánt minden kétséget kizáróan elveszítettnek volt tekinthető, Mr. Watkins, aki már-már beleegyezett Cyprien és Alice házasságába, többé nem beszélt a dologról. A fiatal mérnök abban bízott, ha sikerül egy másik, rendkívül becses, több milliót érő drágakövet előállítania, a farmer visszatér legutóbbi álláspontjára.

Cyprien ezért elhatározta, hogy késedelem nélkül munkához lát, és ezt nem titkolta - vagy legalábbis nem eléggé titkolta a Vandergaart-Kopje bányászai előtt.

Szerzett egy igen nagy ellenállóképes új csövet és megkezdte munkáját, a régi módszerek szerint.

- Egyvalami azonban hiányzik nekem a kristályosodott szén, azaz a gyémánt előállításához - mondta Alice-nak -, mégpedig megfelelő oldóanyag, amely elpárologtatással vagy fagyasztással kristályosítaná a szenet. Az alumínium számára megtaláltuk ezt az oldóanyagot a szénszulfátban. Arról van szó tehát, hogy az analógia alapján keressünk oldószert a szén vagy ahhoz hasonló anyagok, mint a bór vagy szilícium számára is.

Ezt az oldószert még nem találta meg, mindazonáltal serényen munkához látott. Matakít óvatosságból nem mutatkozott a telepen, ezért Bardik feladata volt, hogy éjjel-nappal táplálja a tüzet. Munkáját ugyanolyan lelkesen végezte, mint elődje.

Cyprien tudta, hogy griqualandi tartózkodásának jelenlegi meghosszabbítása után valószínűleg vissza kell térnie Európába, ezért közben el akart végezni egy olyan munkát, amely munkatervében szerepelt ugyan, de mindeddig nem végezhetette el, nevezetesen, hogy meghatározza a síkságtól északkeletre fekvő talajmélyedésnek pontos helyét. Erről a mélyedésről azt gyanította, hogy a vizek lefolyómedencéje volt azokban a régmúlt időkben, amikor ezen a területen a gyémántképződés lezajlott.

Öt-hat nappal Transvaalból való visszaérkezése után már ezzel a helymeghatározással foglalkozott, azzal a pontossággal, amely minden munkáját jellemezte. Már vagy egy órája kitűzte a jelzőcölöpöket és egy Kimberley-ben vásárolt igen részletes térkép alapján megállapította a háromszögelési pontokat. Nagy meglepetésére mindenütt óriási hibát talált a számításokban, vagy legalábbis eltérést a térképtől. Végül is nem hunyhatott szemet a nyilvánvaló bizonyosság előtt: a térkép rosszul volt betájolva, a földrajzi hosszúságok és szélességek jelzése hibás volt. Pont délben elővett egy finom kronométert, amely a párizsi obszervatórium szerint volt beállítva, hogy meghatározza a hely földrajzi hosszúságát. Egészen nyugodt lévén iránytűjének és elhajlási szögmérőjének csálthatatlan pontossága felől, kétséget kizáróan megállapította, hogy a terepfelvétel ellenőrzéséhez használt térkép súlyos tájolási hiba következtében teljesen téves volt.

Valóban a térkép északi iránya, amelyet brit szokás szerint nyíl jelzett, a valóságban csaknem észak-északnyugatra esett. Ennek következtében a térkép minden jelzése szükségszerűen megfelelő irányban eltolódott.

- Látom már, mi a baj! - kiáltott fel hirtelen a fiatal mérnök. - Azok a szamarak, akik ezt a remek térképet készítették, egyszerűen figyelmen kívül hagyták az iránytű mágneses elhajlását, pedig itt ez legalább huszonkilenc fok nyugatra! Ebből következik, hogy ha pontosak akarunk lenni, valamennyi hosszúsági és szélességi bejelölést a térkép középpontja körül huszonkilenc fokos ívben kellene elfordítani nyugatról keletre! Ha nem csalódom, Anglia erre a térképfelvételre nem a legrátermettebb mérnökeket küldte ki.

És jót nevetett magában ezen a baklövésen.

- Jó! Errare humanum est, tévedni emberi dolog - folytatta. - Az vesse az első követ arra a derék földmérőre, aki maga soha életében nem tévedett, de egyetlenegyszer sem!

Cypriennek természetesen semmi oka nem volt, hogy titokban tartsa a helyesbítést, melyet a vidék gyémánttermő területeinek megállapításánál eszközölt. Még aznap a farmra visszatérőben találkozott Jacobus Vandergaarttal, és megemlítette neki a dolgot.

- Elégé különös - fűzte hozzá Cyprien -, hogy ekkora földmérési hibát, amely a vidék összes térképeit érinti, mind ez ideig nem vettek észre. Emiatt lényegesen helyesbítenie kellene az ország valamennyi térképét.

Az öreg gyémántköszörűs különös tekintettel nézett Cyprienre.

- Komolyan beszél? - kérdezte élénken.

- Természetesen!

- És hajlandó lenne ezt bíróság előtt is tanúsítani?

- Akár tíz előtt is, ha kell!

- És az állításához nem fér kétség?

- Egyáltalán nem, hiszen a tévedés okát is ki tudom mutatni. Átkozottul kézzelfogható! A bemérési szög kiszámításánál nem vették tekintetbe a mágneses elhajlást!

Jacobus Vandergaart szó nélkül ment a dolgára és Cyprien csakhamar elfelejtette, hogy az öreg mily különös figyelemmel hallgatta azt a megállapítást, hogy földmérési tévedés folytán a vidék valamennyi térképe hibássá vált.

De két-három nappal később, mikor Cyprien meg akarta látogatni az öreg gyémántköszörűst, ajtaját zárva találta. A kilincsen palatábla függött, rajta krétával írott szavak:

Üzleti ügyben távol vagyok.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS VELENCEI MÓDRA

Cyprien a következő napokban élénken figyelte új kísérleteinek különféle fázisait. A kemence szerkezetét a légvezeték jobb szabályozásával némileg módosította és azt remélte, hogy ennek folytán a gyémántcsinálás ezúttal sokkal rövidebb idő alatt fog lefolyni, mint első alkalommal.

Mondanunk sem kell, hogy Watkins kisasszony élénken érdeklődött a második kísérlet iránt, amelynek - szó, ami szó - némiképpen ösztönzője is volt. Gyakran el is kísérte a fiatal mérnököt a kemencéhez, amelyet az napjában többször megnézett. Ott, egy téglafalba vésett kémlelőnyíláson át gyönyörködve nézte a kemence belsejében kavargó hatalmas tüzet. John Watkins - ugyan egészen más okból - maga is erősen érdeklődött a gyártás iránt. Alig várta, hogy újból egy sokmillió értékű drágakő birtokába jusson. Egyetlen aggodalma az volt, hogy másodszorra nem fog sikerülni a kísérlet, mert első esetben talán a véletlen volt a legfontosabb tényező. Míg azonban a farmer és leánya bátorították a kísérletezőt, Griqualand bányászai másképp gondolkodtak. Igaz, hogy Annibale Pantalacci, James Hilton és Friedel nem éltek már, de ittmaradtak társaik, akik ugyanúgy vélekedtek a dolgról, mint ők. Nathan is alattomban áskálódott, hogy a fiatal mérnök ellen izgassa a bányatulajdonosokat. Ha a mesterséges gyémántkészítés hamarosan gyakorlatilag is megvalósul, az kihatással lesz a természetes gyémántok kereskedelmi forgalmára. Már is gyártják a fehérzafírt vagy korundot, az ametisztet, a topáz, sőt a smaragdot is. Ezek a drágakövek voltaképpen alumíniumkristályok, melyeket fém-savakkal különféle színekre festenek. Már ez is nagyon megingatta ezeknek a köveknek kereskedelmi értékét, amely csökkenőben volt. Ha mármint a gyémántot is folyamatosan fogják gyártani, ez a Fokföld és más gyémántmezők tönkretételét jelenti.

A fiatal mérnök első kísérlete után mindezt elmondták már, s most ugyanezeket ismételtették, de sokkal izgatottabban és szenvedélyesebben. A bányászok összejöveteleket tartottak, s ezeken nem sok jó hangzott el Cyprien munkájáról. De őt ez nem nyugtalanította, mert szilárdan eltökélte, hogy bárki bármit mond, vagy tesz, kísérletét végrehajtja. Nem! nem hátrál meg a közvélemény nyomására, nem is tartja titokban találmányát, hadd váljék hasznára mindenkinek.

Habozás és félelem nélkül folytatta munkáját, de Miss Watkins, aki minden szóbeszédről tudott, féltetni kezdte. Szemrehányást tett önmagának, miért is terelte erre az útra Cyprient. Abban nemigen lehetett bízni, hogy majd Griqualand rendőrsége megvédi Cyprient. Egy rosszindulatú támadást pillanatok alatt végre lehet hajtani, és mielőtt bárki közbeléphetne, Cyprien életével fizeti meg a kárt, amit találmányával Dél-Afrika bányászainak esetleg okoz.

Alice éppen ezért nagyon nyugtalan volt, és nyugtalanságát nem tudta titkolni a fiatal mérnök előtt. Cyprien ez még jobban megerősítette igazában, jóllehet hálás volt a szándékért. A fiatal lány iránta tanúsított érdeklődésében gyengédebb érzelmek jeleit látta, ami egyébként nem volt titok kettejük közt. Cyprien épp ezért boldog volt, hogy kísérlete Watkins kisasszonyból bensőségesebb érzelmi megnyilvánulást váltott ki... és bátran folytatta munkáját.

- Amit teszek, Alice kisasszony, kettőnk érdekében teszem - mondogatta neki.

Watkins kisasszony azonban tudta, miket beszélnek a bányákban, és örökös aggodalomban élt.

És nem ok nélkül. Cyprien ellen általános méltatlankodás tört ki, s ez aligha állhatott meg a vádaknál és fenyegetőzéseknél, hanem kezdett tettekben is megnyilvánulni.

Egyik este, amikor Cyprien megint kiment, hogy a kemencét ellenőrizze, munkahelyét feldúlva találta. Bardik rövid távolléte alatt egy csoport férfi, kihasználva a sötétséget, néhány perc alatt tönkretette Cyprien többnap munkáját. A falakat ledöntötték, a kemencét szétrombolták, a tüzet kioltották, a szerszámokat összetörték és szétdobálták. Semmi sem maradt abból az anyagból, amit a fiatal mérnök oly sok gonddal és fáradtsággal hordott össze. Mindent előlről kellett kezdenie - ha olyan ember, aki nem hajlik meg az erőszak előtt - vagy pedig abbahagyni az egészet.

- Nem! - kiáltott - nem! Nem hátrálok meg és holnap panaszt teszek a gazemberek ellen, akik szétrombolták tulajdonomat! Meglátjuk, van-e igazságszolgáltatás Griqualandban!

Volt, de nem olyan, amilyenre a fiatal mérnök számított.

Nem szólt senkinek, még Miss Watkinsnak se mondta el, mi történt, nehogy újból megrémítse, hanem hazament és lefeküdt. Eltökélte, hogy másnap följelentést tesz, ha mindjárt Fokföld kormányzójáig is kell elmennie.

Két vagy három órát alhatott, amikor hirtelen ajtónyitás zaja riasztotta fel. Őt fekete álarcos, pisztolyokkal és puskákkal fölfegyverzett férfi lépett a szobájába. Domborúüvegű lámpákat hordtak - az angol nyelvterületen bull's eyesnek, bikaszemnek nevezik ezeket - és csendben felsorakoztak ágya köré.

Cyprien az első pillanatban nem vette komolyan ezt a többé-kevésbé tragikus felvonulást. Valami tréfára gondolt, és nevetni kezdett, noha őszintén szólva, semmi kedve nem volt hozzá, és a tréfát ízléstelennek is tartotta. Egy durva kéz azonban vállonragadta, s az egyik álarcos, kigöngyölve a kezében tartott papírtekercset, éppen nem valami tréfás hangon a következőket olvasta fel:

Cyprien Méré, ezennel tudomásodra adjuk, hogy a Vandergaart-telep titkos törvényszéke, mely huszonkét tagból áll és a közjó érdekében cselekszik, a mai napon éjjél után huszonöt perccel egyhangúan halálra ítélte.

Bevádoltak téged, és bebizonyosodott, hogy káros és gonosz találmánnyal fenyegeted érdekeinket, életünket, családunk jövőjét és mindazokét, akik Griqualandban vagy bárhol másutt gyémántkutatással, köszörüléssel vagy eladással foglalkoznak. A törvényszék bölcsességtől vezéreltetve úgy ítélkezett, hogy ilyen találmány szerzője megsemmisítendő, hogy egyetlen ember halála kívánatosabb több ezer emberi lény pusztulásánál. Kimondta a törvényszék: tíz percet kapsz, hogy halálodra felkészülhess, s hogy a halálnemet szabadon választhatod meg. Kimondta továbbá, hogy minden írásod elégettessék, kivéve azt a nyitott levelet, amelyet hozzátartozóid címére írhatasz, és hogy lakásod a földig leromboltassék. Így pusztuljon minden áruló!

Cyprien, ahogy hallgatta ezt az ítéletet, már nem látta olyan rózsásnak a helyzetet, mint eleinte, és tűnődni kezdett, vajon ez a sötét színjáték - tekintve a vidék vad erkölceit - nem sokkal komolyabb-e, mint kezdetben gondolta.

A férfi, aki vállánál fogva tartotta, utolsó kétélyeit is eloszlatta.

- Azonnal keljen fel! - kiáltott rá durván. - Nincs veszteni való időnk!

- Ez közönséges gyilkosság! - válaszolt Cyprien, és felugrott ágyáról, hogy néhány ruhadarabot vegyen magára.

Dühe sokkal nagyobb volt, mint félelme, és minden lelkierejét összeszedte, hogy olyan higgadtan tudja átgondolni a történeteket, mint egy matematikai feladványt. Hogy kik lehetnek ezek az emberek, még hangjuk színezete sem árulta el. Kétségtelen, ha volt személyes ismerőse közöttük, az bölcsen hallgatott.

- Eldöntötte-e már, hogy milyen halállal akar meghalni? - kérdezte az álarcos.
- Nem választok, hanem tiltakozom az aljas bűncselekmény ellen, amelyet el akarnak követni
- felelt Cyprien szilárd hangon.
- Tiltakozhat, de mi mégis fel fogjuk húzni! Akar írni valamit?
- Semmit nem kívánok gyilkosok kezére bízni.
- Akkor indulás! - parancsolta a főnök.

Két férfi a fiatal mérnök mellé állt, és a menet az ajtó felé indult.

De ebben a pillanatban teljesen váratlan esemény történt. Vandergaart-Kopje ítélőbírái között egy ugrással ott termett egy ember. Matakít volt. A fiatal kaffer, aki éjszakáit többnyire a tábor környékén bolyongva töltötte, ösztönszerűen követte az álarcosokat, attól a pillanattól kezdve, amikor azok befordultak a fiatal mérnök háza felé és betörték kapuját. Kihallgatott mindent, és megértette, hogy milyen veszély fenyegeti gazdáját. Ezért habozás nélkül, fittyet hányva a rá váró veszélyre, félrelökte a bányászokat és térdre vetette magát Cyprien előtt.

- Kisapa, miért akarnak ezek az emberek megölni téged? - kiáltott fel, görcsösen gazdájába csimpaszkodva, az álarcosok nagy bosszúságára, akik el akarták onnan rángatni.
 - Mert mesterséges gyémántot csináltam - válaszolt Cyprien, és megindultan megszorította Matakít kezét, aki nem akart elválni tőle.
 - Ó, kisapa, szégyellem és bánom, amit tettem - hajtogatta sírva a fiatal kaffer.
 - Mit akarsz ezzel mondani? - kiáltott rá Cyprien.
 - Most mindent bevallok, mert téged meg akarnak ölni - jajgatott Matakít. - Igen, engem kell megölni. Én dugtam a nagy gyémántot a kemencébe!
 - Vigyétek innen ezt a csaholó ebet! - parancsolta a banditák főnöke.
 - Mondom, hogy én dugtam a gyémántot a készülékbe! - mondta Matakít küszködve. - Igen!... Megcsaltam kisapát!... El akartam vele hitetni, hogy kísérlete sikerült!...
- Olyan vad erő volt a bizonykodásában, hogy végül is meghallgatták.
- Igazat mondasz? - kérdezte Cyprien meglepetten, de csalódottan is.
 - Igen, igen!... Százszor is igen!... Igazat beszélek!

Leült a földre, és mindannyian hallgattak, mert amit elmondott, egészen különös irányba terelhetette az események folyását.

- A nagy beomlás napján - kezdte -, amikor engem is betemetett a föld, nagy gyémántot találtam!... Kezemben tartottam, és épp azon gondolkoztam, hogyan tudnám elrejteni, amikor a fal rám omlott, hogy megbüntessen bűnös gondolataimért!... Amikor életre keltettek, ezt a követ ott találtam az ágyban, ahova kisapa vitetett. Neki akartam adni, de restelltem bevallani, hogy tolvaj vagyok és vártam a kedvező alkalomra. Nemsokára azután kisapa meg akarta kísérelni a gyémántcsinálást, és engem bízott meg a tűz kezelésével. De mi történt? Már másodnap, amikor egyedül voltam a laboratóriumban, a készülék rettenetes zajjal felrobbant és hajszaál híja, hogy engem is meg nem öltek a szilánkjai. Ekkor azt hittem, hogy kisapának

fájni fog, ha kísérlete nem sikerül. A repedt ágyúcsőbe beraktam tehát a nagy gyémántot, gondosan belegyúrtam egy nagy darab agyagba és sietve kijavítottam a kemencét, hogy kisapa semmit észre ne vegyen. Később sem szóltam semmit, csak vártam. És amikor kisapa megtalálta a gyémántot, nagyon boldog volt.

Matakit utolsó szavaira az öt álarcos képtelen volt visszatartani kitörő hahotáját.

Cyprien azonban egyáltalán nem nevetett, hanem bosszúságában ajkait harapdálta.

Lehetetlen volt kételkedni a fiatal kaffer őszinteségében. Elbeszélése nyilvánvalóan igaz volt. Cyprien hiába keresgélt emlékezetében vagy képzeletében olyan érvek után, amelyek alapján kétségbe vonhatná a fiatal kaffer állításait, vagy legalábbis önmagában ellentmondhatna neki. Hiába mondta magában:

- A természetes gyémánt légneművé válik, ha olyan hőfokra hevítik, amilyen az én kemencében volt.

Az egyszerű józan ész azt felelte erre, hogy az agyagburkolat teljesen megóvhatta a drágakövet a hő hatásától, vagy legalább annyira, hogy az csak részleges károsodást szenvedett. Talán éppen ennek a pörkölődésnek köszönheti fekete színét. Talán gázzá is vált, majd újra kikristályosodott burkában.

Ezek a gondolatok kavargtak és váltogatták egymást rendkívüli gyorsasággal a fiatal mérnök agyában. Belekábult.

- Én is jól emlékszem, hogy a földomlás napján egy göröngyöt láttam a kaffer kezében - jegyezte meg az egyik álarcos, amikor a vidámság kissé alábbhagyott. - Sőt arra is emlékszem, oly görcsösen szorította dermedt ujjai között, hogy lehetetlen volt kivenni.

- Ej, egy cseppnyi kétségem sincs a dolog felől - szólt egy másik. - Hát lehetséges egyáltalán gyémántot csinálni? Igazán ostobák voltunk, hogy elhittünk ilyesmit!... Ugyanúgy csillaggyártással is lehetne próbálkozni!

Ismét nevettek mindannyian.

Cyprien jobban bántotta vidámságuk, mint előző durvaságuk.

Az öt ember halkan tanácskozott egymással, majd főnökük megszólalt:

- Úgy határoztunk, hogy ezúttal elhalasztjuk az ön ellen hozott ítélet végrehajtását. Cyprien Méré, ön szabad, de emlékezzék rá, hogy az ítélet örökké érvényben marad! Elég egy szó, egy jeladás, amivel a rendőrséget értesíti, s mi irgalmatlanul lesújtunk önre!... Jó lesz megjegyezni!

Így szólt, és társai kíséretében az ajtó felé indult.

A szoba homályba borult. Cyprien azt kérdezte magától, vajon nem egyszerű, lidérces álom játszott-e vele. De Matakit zokogása, aki fejét kezébe temetve feküdt a földön, világosan bizonyította, hogy ami történt, valóság.

Tehát minden igaz volt! Megmenekült a haláltól, de milyen fájó megaláztatás árán! Ő, a bányamérnök, a Bányászati Főiskola volt növendéke, a kiváló vegyész, a hírneves geológus, egy nyomorult kaffer csalásának áldozata lett! Vagy talán saját hiúsága, nevetséges elbizakodottsága felelős ezért a képtelen tévedésért? Vakon tapogatózott, hogy igazolja a kristályok keletkezéséről alkotott elméletét. Nevetségesebb már nem is lehetett volna... Hiszen csak a természet alkothat századok múlásával ilyen műveket!... És mégis, kit nem csalt volna meg ez a látszat? Sikert remélt, mindent elkövetett, hogy el is érje, következésképpen hihette is, hogy kísérlete sikerült. A gyémánt rendkívüli méretei is alátámasztották elképzeléseit... Maga

Despretz is így járt volna!... Nem esnek-e naponta hasonló kudarcok? Nem fordul-e elő, hogy a leggyakorlottabb érmegyűjtők valódinak vélnek hitvány hamisítványokat?

Cyprien igyekezett valamiképpen vigasztalódni. Hirtelen azonban megdermesztette egy újabb gondolat.

- És az akadémiának szánt tanulmányom!... A gazemberek talán azt is megkaparintották.

Gyertyát gyújtott. Nem! Hála az égnek, a tanulmány még megvolt. Senki sem látta... Csak akkor lélegzett fel, amikor már elégette. Matakít bánata oly szívszaggató volt, hogy végül ő kezdte vigasztalni. Nem is volt nehéz dolog! A szegény ördög szinte új életre kelt kisapa első jóindulatú szavaira. Cyprien csak azzal a feltétellel ígérte meg, hogy nem haragszik rá, és jó szívvel megbocsát neki, ha soha többé ilyet nem tesz. Matakít megesküdött mindenre, amit szentnek tartott, és mikor gazdája lefeküdt, ő is leheveredett. Így végződött a jelenet, amely könnyen tragikusan végződhetett volna.

De ha a fiatal mérnök részére be is végződött, nem úgy Matakít számára. Másnap ugyanis, alighogy elterjedt a híre, hogy a Dél csillaga is természetes gyémánt volt, s hogy azt a fiatal kaffer találta, aki pontosan ismerte értékét, még hevesebben lángolt fel ellene a gyanú. John Watkins dühödten üvöltözött. Csak Matakít lophatta el a felbecsülhetetlen értékű drágakövet. Hiszen előzőleg már gondolt rá, hogy eltulajdonítsa - be is vallotta ezt -, nyilvánvaló tehát, hogy ő lopta el a lakoma alkalmával a teremből.

Cyprien hiába tiltakozott. Kezeskedett a kaffer becsületességéért, nem hallgattak rá. Nem hallgatták meg okoskodását, pedig világosan bebizonyította, hogy a saját ártatlanságára esküdő Matakítnek száz meg száz oka volt, hogy elmeneküljön, és még több, hogy vissza ne térjen Griqualandba.

De a fiatal mérnök nem akart engedni igazából, és nem várt érveléssel elő, amely meg kellett hogy mentse Matakítot.

- Én hiszek az ártatlanságában - mondta Watkinsnak -, és különben is, akár bűnös, akár nem, az csak rám tartozik. Ez a gyémánt, akár természetes, akár mesterséges, mielőtt Alice kisasszonynak felajánlottam, az enyém volt.

- Ah! Az öné volt? - kérdezte Mr. Watkins gúnyos hangon.

- Kétséggel - felelt Cyprien. - Az én bányámban találta Matakít, aki a szolgálatomban állt.

- Ez így igaz - válaszolt a farmer - tehát következésképpen a gyémánt az enyém. Szerződésünk feltételei szerint ugyanis az ön bérletében talált első három gyémánt fölött kizárólagos tulajdonjog illet meg!

Az elképedt Cyprien válaszolni sem tudott.

- Jogosnak tartja-e követelésem? - kérdezte Watkins.

- Teljesen jogosnak! - felelte Cyprien.

- Nagyon lekötelezne tehát, ha jogomat írásban is elismerné, arra az esetre, ha a gyémántot visszaszerezhetnénk attól a csirkefogótól, aki szemérmetlenül ellopta!

Cyprien elővett egy ív fehér papírt, és ezt írta:

Elismerem, hogy a gyémánt, amelyet bányatelkemen egy szolgálatomban álló kaffer talált, bérleti szerződésünk értelmében John Stapleton Watkins úr tulajdona.

Cyprien Méré

Mondanunk sem kell, hogy ezzel a fordulattal a fiatal mérnök minden álma semmivé vált. És valóban, ha a gyémánt valaha is előkerül, most már nem ajándékozás, hanem tulajdonjog alapján jut John Watkins birtokába. Ezzel újabb szakadék támadt Alice és Cyprien között, amelyet csak sok-sok millióval lehet áthidalni.

S ha a farmer követelése ártott a két fiatal érdekeinek, mennyivel többet ártott Matakitsnak. Most már John Watkins volt a lopás károsultja, és John Watkins nem az az ember volt, aki felhagy az üldözéssel, ha azt hiszi, hogy kézre kerítheti a tolvajt.

Ha pedig a szegény ördögöt elfogják, bármit is hoz fel védelmére Cyprien, börtönbe kerül. Félnap sem telik belé, elítélik és felakasztják... Ha csak valamilyen módon vissza nem tudja szolgáltatni a Dél csillagát.

Minthogy azonban visszaszolgáltatni nem tudja, hiszen el sem vitte, vesztett ügye van, és Cyprien nem tudta, hogyan mentse meg a szerencsétlent, akinek ártatlanságáról meg volt győződve.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET EGY ÚJFAJTA BÁNYA

Időközben Miss Watkins mindenről értesült. Az álarcos emberekkel lezajlott jelenetről is, meg a fiatal mérnököt ért újabb kellemetlenségről is.

- Cyprien - mondta neki, mikor a mérnök mindenről tájékoztatta -, nem ér-e többet a maga élete a világ minden gyémántjánál?...

- Kedves Alice...

- Ne gondoljunk többé ezekre a dolgokra, és a jövőben ne foglalkozzunk effajta kísérletekkel.

- Ez parancs? - kérdezte Cyprien.

- Igen! Igen! - felelte a fiatal lány. - Ugyanúgy megparancsolom, hogy hagyja abba, ahogyan előbb kértem, hogy kezdjen hozzá... Ha ugyan hajlandó parancsaimat teljesíteni.

- Mint mindig, most is teljesíteni fogom! - mondta Cyprien, megszorítva Miss Watkins feléje nyújtott kezét.

De amikor Cyprien felvilágosította, hogy milyen ítélet vár Matakitra, Alice elborzadt - különösen, amikor megtudta, hogy apjának milyen fontos szerepe lesz ebben az ítéletben.

Ő sem hitt a szegény kaffer bűnösségében. Akárcsak Cyprien, ő is mindent megtett volna, hogy megmentse. De hogyan fogjon hozzá és mindenekelőtt, hogyan lágyítsa meg John Watkins szívét, aki dühös kárvallott fél ebben az ügyben, és a szerencsétlen négyért a legigaztalanabb vádakkal illeti.

Hozzá kell tennünk, hogy a farmer semmilyen vallomást nem tudott kicsalni Matakitból, hiába mutatta meg a számára felállított akasztófát, hiába biztatta jóindulatáról, ha vall. Így azután, mivel kénytelen volt lemondani minden reményéről, hogy valaha is visszakaphatja a Dél Csillagát, gyilkos düh vett rajta erőt. A közelébe sem lehetett menni. Lánya azonban még egy utolsó kísérletre szánta el magát.

Az ítéletet követő napon Mr. Watkinst a szokottnál kevésbé gyötörte köszvénye, s ezt a nyugalmat papírai rendezésére kívánta felhasználni. Egy hengeralakú, sárgaréz berakásos ébenfa íróasztal előtt ült - gyönyörű darab a holland uralom idejéből, amely sok viszontagság után gazdátlan holmiként került Griqualandnak ebbe az eldugott szögletébe -, s a birtokára vonatkozó okmányokat, szerződéseit, leveleit nézegette. Mögötte Alice munkájára hajolva hímzett, nemigen törődött struccával, Dadával, amely szokott méltóságával lépkedett föl s alá a teremben, olykor egy pillantást vetett az ablakra, máskor pedig nagy, szinte emberi szemével Mr. Watkinsnak és lányának mozdulatait figyelte. Egyszer csak a farmer felkiáltására Miss Watkins felkapta a fejét.

- Ez az állat elviselhetetlen! - szólt Mr. Watkins. - Most az egyik okiratomat lopta el!... Dada... Ide gyere... Add vissza azonnal!

Alig ejtette ki ezeket a szavakat, rettenetes káromkodásba tört ki.

- Ó, az átkozott állat lenyelte!... Azt a fontos okmányt!... Annak az okmánynak eredeti példányát, amely engedélyt ad Kopje kiaknázására!... Tűrhetetlen! De most megfogom a torkát. És megfojtom, ha kell!...

John Watkins magánkívül, a haragtól vérvörösen felugrott. A strucc után futott, amely kétszer-háromszor végigszaladt a szobán, majd végül kiugrott az alacsony földszinti ablakon.

- Apám - kiáltott Alice, elsomorodva kedvencének újabb csínyén - könyörgök, csillapodjék! Hallgasson rám!... Beteg lesz!

Mr. Watkins tombolt haragjában. A strucc szökése teljesen kihozta sodrából.

- Nem! - szólt rekedten. - Ez már több a soknál... Ennek véget kell vetni. Nem veszíthetem el így a legfontosabb tulajdonjogi okmányaimat!... Egy golyó a fejébe majd észretéríti ezt a tolvajt!... Visszaszerzem a pergamenemet, ha addig élek is!

Alice könnyes szemmel követte apját.

- Könyörgök, apám, kegyelmezzen meg a szegény állatnak! - mondta. - Hát csakugyan olyan fontos az a papír?... Nem lehet másolatot szerezni róla?... Képes lenne bánatot okozni nekem, és a szemem láttára megölni szegény Dadámat ilyen jelentéktelen vétekért?

De John Watkins nem hajlott a szóra, és áldozatát keresve, körülnézett.

Abban a pillanatban, amikor a strucc Cyprien Méré házához ért, a farmer észrevette a menekültöt, lekapta válláról puskáját, és célzott. De Dada, mintha csak megsejtette volna az ellene szőtt tervet, egy szempillantás alatt a ház mögé menekült.

- No várj!... Várj csak!... Megfoglak én még, átkozott dög! - kiáltott John Watkins, és a madár után futott.

Az egyre rémültebb Alice követte, hogy még egy kísérletet tegyen strucca megmentésére. Mindketten egyszerre értek a fiatal mérnök háza elé és körülfutották. A strucc nem volt sehol! Dada láthatatlanná vált! Pedig a dombon nem szaladhatott még le, máskülönben ott látták volna valahol az udvarház körül. Valószínű volt tehát, hogy az egyik hátsó ajtón vagy ablakon beszkökött a házba. John Watkins is ezt gondolta. Visszafordult hát és bezörgetett a kapun.

Maga Cyprien nyitott ajtót.

- Watkins úr?... Watkins kisasszony?... Boldog vagyok, hogy itt láthatom önöket! - szólalt meg a váratlan látogatástól meglepetten.

A még mindig lihegő farmer néhány szóval, de rettenetes dühvel elmesélte a történeteket.

- Nos, majd megkeressük a bűnöst! - szólt Cyprien, és betessékelte John Watkinst és Alice-t.

- És én mondom önnek, hogy most aztán mindörökre elintézem! - mondta a farmer és úgy forgatta a puskáját, mint egy indián a csatabárdot.

Ebben a pillanatban a fiatal lány esdeklő pillantásával elárulta Cypriennek, mennyire félti szeretett állatát a tervezett büntetéstől.

Rögtön tudta, mit kell tennie, és ez nagyon egyszerű volt: elhatározta, hogy nem találja meg a struccot.

- Li - kiáltott franciául a belépő kínaira - azt gyanítom, hogy a strucc a te szobádban lesz. Szaladj oda, próbáld ügyesen kiterelni, én azalatt Watkins urat átkísérem az ellenkező oldalra.

Sajnos, ez a szép terv dugába dőlt. A strucc éppen abba a szobába menekült, ahol a kutatást kezdték. Ott volt, igyekezett összehúzni magát, fejét egy szék alá dugta, mégis látható volt, mint fényes délben a nap. Mr. Watkins rávetette magát.

- No, te bitang, most leszámolunk! - mondta.

Akármilyen dühös is volt azonban, egy pillanatra megtorpant. Mégse lövöldözhet egy házban, amely, ha átmenetileg is, de másé.

Alice sírva elfordult, hogy ne lássa, mi történik.

Nagy szomorúságát látva, a fiatal mérnöknek ragyogó ötlete támadt.

- Watkins úr! - szólt hirtelen - ön ugyebár csak a papírját akarja visszakapni?... Nos hát azért még nem kell megölni Dadát. Elég, ha felnyitjuk a gyomrát, mert az okmány még biztosan ott van. Megengedi, hogy elvégezzem ezt a műtétet? Részt vettem egy állattani tanfolyamon és azt hiszem, sebészi próbálkozásom sikerülni fog.

Akár azért, mert ez az élveboncolás kielégítette a farmer bosszúvágyát, akár mert dühe már csillapodni kezdett, vagy mert lánya őszinte bánata akarata ellenére is meghatotta, megenyhült és elfogadta a közvetítő indítványt.

- Az okmányomat azonban meg kell találnunk - jelentette ki. - Ha nincs a gyomrában, másutt kell megkeresni. Annak meg kell lenni mindenáron!

A műtétet végrehajtani nem volt olyan könnyű feladat, mint a szegény Dada meglehetősen egykedvű viselkedéséből gondolni lehetett volna. A strucc, még a kisebb növésű is, nagyon erős állat. Bizonyos, hogy amint a műkedvelő sebész kése érinti, elveszti türelmét, megdühödik, és vad küzdelembe kezd. Cyprien tehát Lit és Bardikot is segítségül hívta.

Abban állapotok meg, hogy először is lekötözik a struccot. Kötél mindig akadt Li szobájában, tehát használatba vették. A szerencsétlen Dada lábára és csőrére béklyók és hurkok egész hálózata került, úgyhogy többé semmiféle ellenállásra nem volt képes.

Cyprien ezzel sem elégedett meg. Hogy ne sértse Miss Watkins érzékenységet, a struccot minden fájdalomtól meg akarta kímélni, ezért kloroformos kendőt borított a madár fejére. Ezekután, a kimenetelt illető némi aggodalommal, hozzáfogott a műtéthez.

Alice-t már ezek az előkészületek is módfelett felizgatták. Halálsápadtan menekült át a szomszéd szobába.

Cyprien először is tapogatni kezdte az állat nyaka töve körüli részeket, hogy pontosan megállapítsa a begy helyét. Ez nem volt nehéz, mert a begy a mellkas felső részében meglehetősen kemény, ellenálló tömeget alkotott. Ezt Cyprien ujjai a szomszédos lágy részek közt könnyen kitapintották.

Késsel óvatosan lefejtette a nyak bőrét. Vastag és puha volt, mint a pulykáé, és könnyen eltávolítható szürke pihe fedte. A metszés jóformán semmi vérzést nem okozott, nedves ruhával könnyen fel lehetett itatni.

Cyprien megkereste két-három fontos ütőer helyét és dróthorgokkal, amelyeket Bardiknak kellett tartani, óvatosan széthúzta az ereket. Ezután fölágott egy gyöngyházfényű fehér szövetet, amely a kulcsontok felett nagy űrt borított be, így feltárta a strucc begyét. Ha elképzeljük egy tyúk begyét, mintegy százszoros nagyságban, akkor elég pontos fogalmat alkothatunk arról, mekkora volt ez a tömlő.

Dada begye barna zacskóhoz hasonlított, amelyet alaposan kitágítottak az élelmiszerek és idegen tárgyak, amelyeket a falánk állat a nap folyamán vagy már előbb lenyelt. Cypriennek elég volt e húsos, erőteljes, egészséges szervet látnia, hogy megértse: felnyitása semmi veszéllyel nem jár. Cyprien megragadta vadászkését, amelyet Li - aki előbb a fonalat nyújtotta át neki - kezeügyében tartott, és mélyen belevágott ebbe a tömegbe. A nyíláson azután könnyen benyúlhatott a begy mélyébe.

Mindjárt megtalálta és előhúzta Mister Watkins megsiratott okmányát. Golyóvá gömbölyödött, kissé gyűrött volt, de máskülönben teljesen ép.

- Van itt még valami! - mondta Cyprien, azzal visszadugta kezét az üregbe, s ezúttal egy elefántcsont-golyót húzott elő.

- Miss Watkins stoppológolyója! - kiáltott fel. - Ki hinné, hogy több mint öt hónapja nyelte le Dada!... Nyilvánvaló, hogy nem fért ki az alsó nyíláson.

A golyót átadta Bardiknak, és folytatta a kutatást, mint egy régész valamely római tábor romjai között.

- Egy réz gyertyatartó! - kiáltott fel megrökönyödve, és nyomban előhúzta ezt a szerény háztartási tárgyat, széttörve, összenyomva, megrozsásodva, de mégis felismerhetően.

Ekkor már Bardik és Li nevetése orkánszerűvé vált, olyannyira, hogy a szobába visszatérő Alice sem tudta megállni, hogy velük ne kacagjon.

- Pénzdarabok!... Egy kulcs!... Egy szarufésű!... - sorolta tovább Cyprien a leltárt. Egyszerre csak elsápadt. Ujjai egy különös alakú tárgyhoz értek. Nem!... semmi kétsége nem lehetett afelől, hogy mi az. És mégsem mert hinni ekkora szerencséiben!

Végül kihúzta kezét az üregből, és magasba emelte a talált tárgyat...

Mekkorát kiáltott John Watkins!

- A Dél csillaga!

Igen!... A híres gyémánt sértetlenül megkerült, semmit sem veszített fényéből és úgy ragyogott az ablakon beáramló napfényben, mint egy csillagkép.

Egy különös dolog azonban rögtön feltűnt valamennyi jelenlevőnek - a színe megváltozott!

A hajdan fekete Dél csillaga rózsaszínű lett - gyönyörű rózsaszín, ami, ha lehet, még emelte tisztaságát és tűzét.

- Nem gondolja, hogy ezzel veszít értékéből? - kérdezte Mr. Watkins, amikor már szóhoz tudott jutni, mert a meglepetés és az öröm megnémította.

- Egyáltalán nem! - válaszolta Cyprien. - Ellenkezőleg, ez egy újabb különlegesség, amely ezt a követ a kaméleon gyémántok oly ritka családjába sorolja. Határozottan úgy vélem, hogy Dada begyében nem volt hideg, mert rendszerint a hirtelen hőmérsékletváltozások okozzák a színes gyémántok ilyen színváltozását, ezt elég gyakran jelentik is a tudományos társaságoknak.

- Ó!... hála az égnek, enyém vagy újra, gyönyörűségem!... - dadogta Mr. Watkins, úgy szorongatva kezében a gyémántot, mintha meg akarna bizonyosodni róla, hogy nem álmodik. - Mennyi gondot okoztál nekem eltűnésseddel, te hálátlan csillag, de most már mindörökre enyém maradsz!

Szeméhez emelte, cirógatta tekintetével, majd hogy el nem nyelte, akárcsak annak idején Dada.

Közben Cyprien, akinek Bardik befűzött tűt nyújtott át, gondosan bevarrta a strucc begyét; majd egy varrattal lezárta a metszést a nyakon, és feloldotta a madarat mozdulatlaná tevő kötelékeket.

A bágyadt Dada lecsüggesztette fejét, és egyáltalán nem igyekezett elmenekülni.

- És csakugyan azt hiszi, Cyprien úr, hogy még magához tér? - kérdezte Alice, kit jobban megrendített kedvencének szenvedése, mint a gyémánt megkerülése.

- Már hogyne hinném, Watkins kisasszony! - felelte Cyprien. - Azt gondolja, megkockáztattam volna a műtétet, ha nem lettem volna biztos a dolgomban?... Ne féljen!... Három napon belül semmi sem fog látszani rajta, sőt két órát sem adok, és Dada megint igyekezni fog megtölteni furcsa gyomrát, amelyet most kiürítettünk.

Alice-t megnyugtatta ez az ígélet, és oly hálás, oly elismerő pillantást vetett a fiatal mérnökre, hogy ez minden baját feledte.

Watkins, miután végre meggyőződött, hogy nem álmodik, és csakugyan visszakapta csodálatos gyémántját, most ellépett az ablaktól.

- Méré úr - mondta ünnepélyes méltósággal -, ön óriási szolgálatot tett nekem, és én nem tudom, hogy lesz-e módomban valaha viszonzni...

Cyprien szíve hevesen megdobbant.

Viszonzni!... Ej! hiszen Mr. Watkinsnak igen egyszerű módja volna erre. Hát olyan nehéz megtartani ígéletét, hogy annak adja lányát, aki visszahozza a Dél csillagát? S amit ő tett, valóban nem ugyanannyi-e, mintha Transvaal mélyéből szerezte volna vissza a gyémántot?

Ezt gondolta magában, de sokkal büszkébb volt, mintsem hogy hangosan kimondja. Különben is, majdnem biztosra vette, hogy ugyanez a gondolat a farmer fejében is megfordult.

De John Watkins semmit se szólt. Intett lányának, hogy kövesse. Elhagyta a mérnök házát, és visszatért otthonába.

Mondanunk sem kell, hogy Matakít néhány perc múlva visszanyerte szabadságát. De bizony kevés híja volt, hogy a szegény ördög életével nem lakolt Dada torkosságáért.

HUSZONHARMADIK FEJEZET A KORMÁNYZÓ DÖNTÉSE

A boldog John Watkins, aki most Griqualand leggazdagabb farmere volt, minthogy a Dél csillagának születését már megünnepelte egy lakomával, mit tehetett egyebet, minthogy a gyémánt feltámadásának öröme újabb lakomát rendezett. Csakhogy ez alkalommal minden óvóintézkedést megtettek, hogy a drágakő el ne tűnhesen és Dadát egyáltalán nem hívták meg az estélyre.

Másnap délután nagyban állt a lakoma.

John Watkins már kora reggel általános mozgósítást rendelt el szokott vendégei közt, felvásárolta a környék mészárosainak egész húskészletét, ami elég lett volna egy gyalogos századnak is, összehordott minden élelmiszert, konzervet, minden bort és külföldi likört, amivel a környék kocsmái szolgálhattak.

Négy óra felé a nagyteremben megterítették az asztalt, a palackokat, üvegeket szépen sorbarakták a pohárszéken és sütni kezdték az ökröket és bárányokat.

A vendégek hat órákor érkeztek meg, legszebb ruháikban. Hét órákor a társalgás, a hahotázás már olyan hangos volt, hogy egy kürt is nehezen harsogta volna túl. Ott volt Mathys Pretorius, aki visszanyerte nyugalma, amióta nem kellett tartania Annibale Pantalacci gonoszkodásaitól, ott volt az erőből, egészségtől duzzadó Thomas Steel, továbbá Nathan, az alkusz, farmerek, bányászok, kereskedők, rendőrtisztek.

Cyprien, Alice kérésére, nem utasította vissza a meghívást, minthogy Watkins kényszerítette lányát, hogy részt vegyen az ünnepségen. De mindketten nagyon szomorúak voltak, mert nyilvánvaló volt, hogy az ötvenszeres milliomos Watkins álmában se gondol arra, hogy lányát egy kis mérnökhöz adja, aki még gyémántot se tud csinálni. Igen! Az önző Watkins most már így kezelte a fiatal tudóst, akinek pedig újabb szerencsáját köszönhette.

Vacsoránál a vendégek szabadjára engedték elragadtatásukat.

A boldog telepes előtt - ezúttal nem a háta mögött - kis kék bársonypárnán, egy ércsodrony kalitka meg egy üvegbura védelme alatt pihent a Dél csillaga és szikrázott a gyertyák fényében.

Már vagy tíz pohárköszöntőt mondtak szépségére, páratlan tisztaságára, rendkívüli ragyogására.

Nyomasztó lett a hőség. Miss Watkins egyedül és magába roskadtan ült a zűrzavar közepett, mintha semmit sem hallana. Az ugyancsak levert Cyprient figyelte, és majdhogy sírva nem fakadt.

Egyszer csak három kemény ütés dőngette meg a terem ajtaját. A társalgás és a poharak csengése megszakadt.

- Szabad! - kiáltotta Mr. Watkins borízú hangon. - Bárki légy is, jókor érkezel, ha szomjas vagy.

Az ajtó kitárult. Vandergaart Jakab hosszú, sovány alakja jelent meg a küszöbön.

A vendégek összenéztek. Meglepte őket a váratlan jelenség. Mindenki jól ismerte a két szomszéd, John Watkins és Jacobus Vandergaart haragjának okát, és halk moraj támadt az asztal körül. Mindenki érezte, hogy komoly dolog történik.

Mély csend állt be. A szemek az őszhajú gyémántköszörűsre szegeződtek. Úgy állt ott keresztbe font karral, kalappal a fején, hosszú fekete kabátjában, mint a megtestesült bosszú. Mr. Watkins bizonytalan félelmet érzett, és különös borzongás futott rajta végig. A szeszes italok állandó élvezetétől pirosra vált arca elfehéredett.

A farmer megpróbált erőtvenni ezen a megmagyarázhatatlan érzésen, amelyről nem tudott magának számot adni.

- Ej, hosszú ideje már, Vandergaart szomszéd - szólalt meg elsőnek, Jakab felé fordulva -, hogy szerencsém volt önt házamban üdvözölni! Miféle jószél hozta erre ma este?

- Az igazság szele, Watkins szomszéd! - válaszolt az öreg hidegen. - Eljöttem megmondani, hogy hétévi elnyomás után feltámadt és győzött az igazság. Eljöttem hírül adni, hogy ütött a leszámolás órája, hogy visszakapom tulajdonomat, hogy Kopje, amely mindig az én nevemet viselte, mátol fogva törvényesen is az enyém, mint ahogy igazság szerint mindig is az volt. John Watkins, ön megfosztott engem tulajdonomtól!... Ma önt fosztja meg a törvény s ítéli arra, hogy visszaadjon mindent, amit tőlem elrabolt!

John Watkins, amennyire megrémült az első pillanatban Jacobus Vandergaart hirtelen megjelenésétől és az ismeretlen veszélytől, amelyet ez jelentett, erőszakos és vérmes természetének megfelelően, éppoly határozott támadásba ment át a közvetlenül fenyegető veszély hírére. Hátrafordult karosszékeben és megvetően felkacagott.

- Bolond a jóember! - szólt vendégeihez fordulva. - Mindig gondoltam, hogy hiányzik egy kereke!... De most már úgy látom, valamennyi kiesett!

Az egész társaság élvezte ezt a gorombaságot. Jacobus Vandergaartnak még a szeme se rebbent.

- Az nevet legjobban, aki utoljára nevet! - szólalt meg komoran az öreg, és egy papírlapot húzott elő zsebéből.

- John Watkins, ön tudja, hogy szabályos és jogerős ítélet, amely fellebbezés után is megerősítést nyert - s amelyet többé maga a királynő sem semmisíthet meg - önnek utalta ezen a vidéken mindazokat a földeket, amelyek a Greenwich-től számított keleti hosszúság huszonötödik fokától nyugatra terülnek el, s nekem pedig az említett délkörtől keletre esőket.

- Teljesen igaza van, öreg szószátyár - kiáltott fel John Watkins -, épp ezért sokkal jobban tenné, ha ágyába feküdne, ha beteg, mint hogy senkit sem érdeklő ostobasággal étkezés közben háborgasson becsületes embereket.

Jacobus Vandergaart szétnyitotta papírját.

- Íme egy nyilatkozat - folytatta csendesebben - a kataszteri bizottság nyilatkozata, a kormányzó ellenjegyzésével, amelyet Viktóriában tegnapelőtt nyilvántartásba vettek. Ez a nyilatkozat mind a mai napig Griqualand valamennyi térképén lényeges tévedést állapít meg. Ezt a tévedést vagy tíz éve követték el a megbízott mérnökök a terület fölmérésekor, azzal, hogy a pontos északi irány meghatározásánál figyelmen kívül hagyták a mágneses eltérést. Ez a tévedés, mint mondom, hibássá tett minden térképet és ezen a feltevésen alapuló minden telekkönyvi lapot. A szükségessé vált helyesbítés következtében megállapítást nyert, hogy a huszonötödik délkör az eddig megállapítottnál több mint három kilométerrel nyugatabbra húzódik. Ez a most már hivatalos helyesbítés engem visszahelyez a Kopje tulajdonjogába, amelyet ön tőlem elrabolt, mert az összes jogtudósok, sőt maga a főbíró véleménye szerint is az eredeti ítélet továbbra is hatályban van! Nos, John Watkins, ezt akartam önnek elmondani!

Lehet, hogy a farmer nem értette meg teljesen a dolgot, de az is lehet, hogy jobbnak látta, ha úgy tesz, mintha nem értené, és újból gúnyos nevetéssel próbált válaszolni az öreg gyémánt-köszörűsnek. Ezúttal a nevetés hamisan csengett, és az asztal körül semmi visszhangja nem támadt.

A jelenet minden tanúja elképedve, meredt szemmel bámult Jacobus Vandergaartra. Mély benyomást tett rájuk komolysága, határozott beszéde, s az egész lényéből áradó rendíthetetlen nyugalom.

Először Nathan, az alkusz juttatta kifejezésre a közhangulatot.

- Első pillanatra egyáltalán nem látszik lehetetlennek, amit Vandergaart úr mond - jegyezte meg John Watkinshoz fordulva. - Utóvégre könnyen tévedhettek a délkör megállapításánál, s talán minden vita helyett jobb volna bevárni a részletesebb felvilágosításokat.

- Bevárni a felvilágosításokat! - kiáltott fel Mr. Watkins, nagyot ütve öklével az asztalra. - Mit érdekelnek engem a felvilágosítások!... Fütyülök a felvilágosításokra!... Az én házam-e ez vagy sem?... A Kopjét jogerős ítélet juttatta birtokomba, amelynek érvényességét ez a vén krokodil is elismeri!... Nos hát, mi közöm a többihez!... Ha háborgatni akarnak farmom zavartalan birtoklásában, azt teszem, amit egyszer már megtettem, a bírósághoz fordulok, s majd meglátjuk, kinek lesz igaza.

- A bíróság már elvégezte a dolgát - válaszolt Vandergaart szilárdan. - Mindössze egyetlen ténybeli kérdés tisztázandó most: a huszonötödik délkör áthalad-e vagy sem azon a vonalon, amelyet a kataszteri tervek kijelöltek? Most azonban már hivatalosan elismerték, hogy tévedés történt, amiből megmásíthatatlanul következik, hogy a Kopje visszakérül tulajdonomba.

Így szólt Jacobus Vandergaart, és felmutatta a kezében tartott hivatalos okiratot, amely minden szükséges pecséttel és aláírással el volt látva.

John Watkins nyugtalansága láthatóan fokozódott. Izgett-mozgott a székén, igyekezett gúnyosan mosolyogni, de ez nem sikerült neki. Pillantása ekkor a Dél csillagára vetődött. Úgy látszik, ez visszaadta önbizalmát.

- És ha úgy is lenne - kiáltott fel -, ha minden igazság ellenére le kellene mondanom törvényesen nekem ítélt tulajdonomról, amelyet már hét éve békében élvezek, mit érdekel engem? Nem kárpótol-e ez az egyetlen drágakő, amelyet mellényzsebemben elvihetek és megóvhatok minden veszélytől?

- Ez újabb tévedés, John Watkins - válaszolt Jacobus Vandergaart szigorú hangon. - A Dél csillaga ugyanúgy az enyém, mint Kopje többi termékei, melyek jelenleg az ön birtokában vannak, amint enyém ennek a háznak a bútorzata, a palackokban a bor, a tálakon az étel-maradék... Itt minden az enyém, hiszen minden a káromra elkövetett csalásból ered!... És ne higgye - tette hozzá -, hogy nem készültem fel mindenre!

Jacobus Vandergaart hosszú, száraz kezei tapsra verődtek.

Hirtelen fekete egyenruhás rendőrök jelentek meg az ajtóban s közvetlen utánuk egy rendőrtiszt, aki gyors léptekkel közeledett és kezét egy szék támlájára tette.

- A törvény nevében - mondta - kimondom az ideiglenes zárlatot az e házban található minden ingóságra és egyéb értékre!

Mindenki felkelt, John Watkins kivételével. A farmer megsemmisülten dőlt hátra nagy farkarosszékében, mintha villám sújtotta volna. Alice a nyakába borult és kedves szavakkal vigasztalni próbálta apját.

Jacobus Vandergaart nem vette le róla a szemét. Inkább szánakozva, mint gyűlölettel nézte őt, miközben a Dél csillagát figyelte, amely e nehéz percekben szebben ragyogott, mint valaha.

- Tönkrementem, tönkrementem!... - csak ezek a szavak hagyták el Watkins remegő ajkait.

Ebben a pillanatban Cyprien fölkel és komoly hangon így szólt:

- Watkins úr, tekintve, hogy önt teljes vagyoni összeomlás fenyegeti, engedje meg, hogy fölhasználjam az alkalmat és ismét közeledjem kedves leányához!... Van szerencsém öntől megkérni Alice kisasszony kezét.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET CSILLAGHULLÁS

A fiatal mérnök leánykérése meglepő drámai fordulatként hatott. Bármily kevésbé hajlott érzelmességre ez a félvad társaság, John Watkins minden vendége csak zajosan helyeselhetett. Ekkora önzetlenség még őket is meghatotta.

Alice, talán az egyetlen, akit nem lepett meg a fiatalember kérése, lesütött szemmel, hallgatóan állt apja mellett.

A szerencsétlen farmer, aki még mindig teljesen kábult volt az őt ért rettenetes csapástól, fölemelte fejét. Kétségtelen, elég jól ismerte Cyprient, hogy tudja, ha hozzáadja lányát, biztosítja Alice jövőjét és szerencsését, de egyetlen jellel sem akarta elárulni, hogy most már nincs kifogása a házasság ellen.

Cyprient megzavarta az általános figyelem, amelyet gyengéd lépése keltett. Maga is érezte annak különösségét és szemrehányást tett magának, miért is nem uralkodott jobban érzelmein.

Az általános és könnyen érthető kavarodás közepette Jacobus Vandergaart egy lépést tett a farmer felé.

- John Watkins - szólt - nem szeretnék visszaélni győzelmemmel és nem olyan ember vagyok, aki lábbal tiporja levert ellenfelét. Jogaimat kiharcoltam, mert egy férfinak mindig ezt kell tennie! Azonban tapasztalatból tudom, s ebben ügyvédem is megerősített, hogy a szigorú jog néha határos a jogtalansággal, és nem akarom, hogy ártatlanok szenvedjenek olyan vétekekért, amelyet nem ők követtek el... Különben is magam vagyok a világon és már közel a sírhoz. Mít érnék ekkora gazdagsággal, ha másokat nem részesíthetnék belőle?... John Watkins, ha ön beleegyezik e két fiatal házasságába, kérem engedje meg, hogy nászajándékkul felajánljam a Dél csillagát, amelynek én úgysem venném hasznát. Ezenkívül ígérem, őket teszem meg örökösöimmé, hogy lehetőség szerint jóvátegyem azt a kellemetlenséget, melyet kedves leányának akaratlanul okoztam.

Ezekre a szavakra a jelenlevők közt az országgyűlési naplóból ismert *élénk helyeslő mozgás* támadt. Minden tekintet John Watkins felé fordult. A farmer szeme könnybe lábadt, arcát reszkető kezébe temette.

- Jacobus Vandergaart - kiáltott fel végül, képtelen lévén visszatartani feltörő érzelmeit. - Igen! ön derék ember, és azért a rosszért, amit önnel tettem, nemes bosszút áll azzal, hogy e két fiatal boldoggá teszi.

Alice és Cyprien képtelenek voltak szavakba önteni érzelmeiket, tekintetük beszélt helyettük. Az öreg kezét nyújtott ellenfelének, és Mr. Watkins melegen megszorította.

A jelenet valamennyi tanújának nedves lett a szeme, még egy öreg rendőre is, aki pedig olyan száraznak látszott, mint a kincstári kétszersült. John Watkins pedig valósággal átalakult. Azelőtt kemény és gonosz arcáról most jóindulat és kedélyesség sugárzott. Jacobus Vandergaart komor arca visszanyerte szokott kifejezését, a szelíd jóságot.

- Feledjünk el mindent - kiáltott fel -, és igyunk a fiatalok egészségére a lefoglalt borból, ha ugyan a rendőrfőnök úr megengedi.

- Egy rendőrtisztnek kötelessége néha megakadályozni a lefoglalt borok eladását - mondta mosolygva a rendőrtiszt -, de azok fogyasztását sohasem ellenzi.

E derűs szavak után a palackok megint kézről kézre jártak és a teremben újraéledt a szívbeli jókedv. Jacobus Vandergaart John Watkins jobbján ült, és terveiről beszélt vele.

- Eladunk mindent és elmegyünk a fiatalokkal Európába! - mondta. - Közel hozzájuk telepszünk meg vidéken és lesznek még szép napjaink!

Alice és Cyprien egymás mellett ülve halkán beszélgettek franciául. Élénkségükből ítélve ez a beszélgetés sem lehetett kevésbé érdekes.

A teremben ezalatt rendkívül meleg lett. Tikkasztó hőség szárította ki a borivó ajkakat, és a vendégek olyanok lettek, mint egy-egy árammal telített, szikrázásra kész akkumulátor. Hiába nyitották ki az ablakokat és az ajtókat. A gyertyák lángját a legkisebb fuvallat sem libegtette meg.

Mindenki érezte, hogy az ilyen légköri nyomásnak csak egy következménye lehet: mennydörgéssel és zivatarral kísért vihar, mely Dél-Afrikának ebben a részében úgy szokott kitörni, mintha a természet minden eleme összeesküdött volna. Ezt a vihart várták, ettől remélték megkönnyebbülést.

Egyszer csak egy villámlás vetett zöldes fényt az arcokra, és majdnem ugyanakkor a messze síkságról dübörgő mennydörgés jelezte, hogy megkezdődött az égi hangverseny.

Ugyanebben a pillanatban hirtelen szélroham tört be a terembe és kioltotta a gyertyalángokat. Ezután átmenet nélkül megnyíltak az ég csatornái és megeredt a vízözön.

- Hallottak közvetlenül a villámcsapás után valami kis reccsenést? - kérdezte Thomas Steel, miközben bezárták az ablakokat és újból meggyújtották a gyertyákat. - Mintha egy üveggömb pattant volna szét.

A szemek ösztönösen a Dél csillaga felé fordultak...

A gyémánt eltűnt. A drágakövet védő vaskalitka és üvegbura a helyén volt. Nyilvánvaló volt, hogy a gyémántot senki sem érinthette.

A jelenség csodával volt határos. Cyprien gyorsan előrehajolt és valami szürke porfélét látott a gyémánt helyén, a kék bársonypárnán. Felkiáltott ámulatában, és pár szóval megmagyarázta, mi történt.

- A Dél csillaga felrobbant! - mondta.

Griqualandban mindenki tudja, hogy az itt talált gyémántok sajátságos betegségben szenvednek. Nem szívesen beszélnek róla, mert ez jelentősen csökkenti drágaköveik értékét; de tény, hogy bizonyos megmagyarázhatatlan molekulamozgás következtében néha úgy robbannak szét ezek a drágakövek, mint a petárdák. Ilyenkor csak egy kis por marad, amelyet legfeljebb ipari célra lehet használni.

A fiatal mérnököt láthatóan sokkal jobban foglalkoztatta az esemény tudományos oldala, mint a veszteség, amely ennek következtében érte.

- A dologban nem az az érdekes - szólalt meg az általános megrökönyödés közepette -, hogy a gyémánt szétrobbant, hanem hogy mostanáig nem robbant szét. Rendes körülmények közt a gyémántok hamarabb robbannak, a köszörülést követő tíz napon belül, ugyebár Vandergaart úr?

- Pontosan így van és életemben először tapasztalom, hogy egy gyémánt köszörülés után három hónappal robbant szét! Nos, meg van írva, hogy a Dél csillaga ne legyen senkié - tette hozzá sóhajtván. - Ha meggondolom, hogy a baj elkerülésére csak egy kis zsírréteggel kellett volna bevonni a követ...

- Valóban? - kiáltott fel Cyprien elégedetten, mint aki végre megold egy nehéz talányt. - Ez esetben minden világos! A törékeny csillag Dada begyében kétségtelenül megkapta a védőréteget és ezért maradt épen mindmáig. Elég sajnós! Sokkal jobb lett volna, ha négy hónappal ezelőtt robban fel és megkímél bennünket a transvaali úttól.

E pillanatban észrevették, hogy John Watkinst rosszullet környékezi. Idegesen fészkelődött karosszékében.

- Hogy beszélhet ilyen könnyedén ekkora szerencsétlenségről? - szólalt meg végül dühtől vörösen. - Önök itt mindannyian oly egyszerűen veszik tudomásul, hogy ötven millió füstbe ment, mintha egy szál cigarettáról lenne szó.

- Ez csupán azt bizonyítja, hogy bölcsek vagyunk! - válaszolt Cyprien. - Ha már bölcsnek kell lennünk, hát legyünk bölcsek.

- Bölcseknek bővíben vagyunk! - szólt a farmer. - De ötven millió, az ötven millió, és nem minden bokorban terem... Látja, Jacobus, ma anélkül, hogy akarta volna, óriási szolgálatot tett nekem. Azt hiszem, most magam is szétpukkadnék, mint egy léggömb, ha a Dél csillaga még enyém lett volna.

- Ugyan, mit akar - mondta Cyprien, és gyengéden pillantott a mellette álló Miss Watkins üde arcára. - Én ma este olyan drágakövet kaptam, hogy semmilyen másnak elvesztését nem venném a szívemre.

Rövid és hányatott történetéhez méltó, váratlan csattanóval zárult a világ legnagyobb gyémántjának pályafutása.

Gondolhatjuk, hogy ez a vég nem csekély mértékben erősítette a Griqualandben elterjedt babonákat. A kafferek és a bányászok sokkal inkább hitték, mint valaha, hogy ily nagy drágakövek szerencsétlenséget hoznak.

Jacobus Vandergaart, aki büszke volt rá, hogy ő köszörülte a gyémántot és Cyprien, aki azt tervezte, hogy a Bányászati Főiskola múzeumának ajánlja fel, tulajdonképpen sokkal jobban sajnálták a váratlan veszteséget, mint amennyire mutatták. De a világ halad tovább a maga útján, és nem lehet mondani, hogy sokat veszített ezen az ügyön.

John Watkinst azonban igen súlyosan érintették a torlódó események, a fájdalmas izgalmak, vagyonának és a Dél csillagának elvesztése. Ágynak esett, néhány napig sorvadozott, életének lángja kialvóban volt. Sem lányának, sem Cypriennek odaadó ápolása nem enyhítette a rettentő csapást, sem Jacobus Vandergaart, aki naphosszat az ágya mellett ült, és igyekezett tartani benne a lelket. A kitűnő öregember hiába festette előtte a jövőt, hiába beszélt a Kopjéről, mint közös tulajdonukról, hiába kérte tanácsait a teendőkre nézve és hiába vont be tervezgetéseibe. Az öreg farmert hiúságában, mohó bírásvágyában, önzésében, megrögzött szokásaiban érte halálos csapás. Úgy érezte, vége van.

Egy este magához hívta Alice-t és Cyprient, kezüket egymásba tette és szó nélkül kiadta lelkét. Csak tizenöt nappal élte túl drágálatos csillagát.

Valóban úgy látszott, hogy szoros kapcsolat volt ennek az embernek a szerencséje és a különös kő sorsa között. Legalábbis a körülmények bizonyos mértékben igazolták ezt a látszatot, de józan ésszel persze nem lehet helyeselni a Griqualandban erről szállongó babonás szóbeszédet. A Dél csillaga szerencsétlenséget hozott tulajdonosára abban az értelemben, hogy az öreg farmer jó sorának hanyatlása egybeesett a páratlan drágakő feltűnésével.

A telep fecsegői azonban nem látták, hogy ennek a szerencsétlenségnek igazi oka magának John Watkinsnek hibáiban rejtett. Ezek a hibák végzettszerűen magukban hordták a csalódás

és a romlás csíráit. Az emberek igen gyakran valami titokzatos balsorsnak tulajdonítják szerencsétlenségüket, holott, ha a dolgok mélyére nézünk, tulajdon tetteik miatt szenvednek. Tagadhatatlan, hogy vannak meg nem érdemelt balsorsok is. De legtöbb esetben a balsors, a logika vasszigorával következik olyan előzményekből, amelyekért az áldozat csak magára vethet. Ha John Watkins kevésbé kapzsi lett volna, ha nem csüggött volna szinte már bűnös túlzottsággal a kis szénkristályon, melynek gyémánt a neve, a Dél csillagának felfedezése és eltűnése hidegen hagyta volna - akárcsak Cyprien - testi-lelki egészsége nem esett volna áldozatul egy ilyen szerencsétlenségnek.

Ő azonban egész életét a gyémántokra tette fel; a gyémántok okozták a vesztét.

Néhány héttel később egyszerűen, de általános örvendezés közt ünnepelték meg Cyprien Méré és Alice Watkins egybekelését. Alice Cyprien felesége lett... Mit kívánhatott többet ezen a világon?

Kiderült egyébként, hogy a fiatal mérnök sokkal gazdagabb, mint ő maga gondolta. A Dél csillaga megtalálása ugyanis bányatelkének értékét, anélkül, hogy sejtette volna, jelentékenyen megnövelte. Transvaali utazása idején Thomas Steel folytatta a kiaknázását, ami nagyon gyümölcsözőnek bizonyult, és így számos ajánlatot kapott telekrészének megvásárlására. El is adta százezer frankért, mielőtt elutazott Európába.

Alice-t és Cyprien most már semmi sem kötötte Griqualandhoz. Visszatértek Franciaországba, előbb azonban gondoskodtak Li, Bardik és Matakít sorsáról - és ebben a nemes cselekedetben Vandergaart osztozott velük. Az öreg gyémántköszörűs csakugyan eladta birtokát egy társaságnak, amelynek Nathan, a volt alkusz lett az igazgatója. Mikor ezt az üzletet szerencsésen lebonyolította, Franciaországban csatlakozott örökbefogadott gyermekeihez, akik - hála Cyprien jó munkájának, elismert érdemeinek és a rokonszenvnek, amellyel a tudományos világ visszatérésekor fogadta - boldogságukhoz vagyont is szereztek.

Thomas Steel mintegy húszezer font sterlinggel hazament Lancashire-be, megnősült, agarászott, mint egy gentleman, minden este megitta a palack portóiját - ugyan mi okosabbat tehetett volna?

A Vandergaart-Kopje még nem merült ki. Ma is ez a telep szolgáltatja a Fokföldről exportált gyémántoknak körülbelül egyötödét. De nem akadt többé bányász, akit jó- vagy balszerencséje megajándékozott volna egy újabb Dél csillagával.

-&-